

AALBORG UNIVERSITET

Jordfordeling og realisering af den Grønne Trepert

Speciale i Surveying, Planning & Land Management

Anna Sofie Adelholm

Jannick Hebogård Schäfer

Jonathan Raarup

AALBORG UNIVERSITET

A.C. Meyers Vænge 15
2450 København SV
Sekretær: Ursula Poulsen
Tlf.: +45 99 40 91 73
Ursulap@plan.aau.dk

Semester: 4. Semester, Masters Program SPLM

Specialetitel: Jordfordeling og realisering
af den Grønne Trepert

Projektperiode: Forår 2025

Vejleder: Åse Christensen

Gruppe nr.: 5

Gruppemedlemmer:

Anna Sofie Adelholm

Jannick Hebogård Schäfer

Jonathan Raarup

Resumé: Denne specialeafhandling undersøger jordfordelingsværktøjets potentiale til at realisere den Grønne Treperts arealomlægning ved hjælp af forskellige incitament, der opstilles som fire scenarier. De fire scenarier omfatter (1) Assens-modellen, (2) fritagelse for ejendomsavancebeskatning, (3) majoritetsjordfordeling og (4) ekspropriation. Disse understøttes af interviews med henholdsvis lodsejere og jordfordelingsplanlæggere, som dermed udgør et kvalitativt studie. Incitamenterne har til formål at styrke jordfordelingsværktøjets effekt med henblik på at fremme lodsejerdeltagelse og er udarbejdet på baggrund af modstandsteori, motivationsteori, samt viden om den Grønne Trepert og jordfordeling. Incitamenterne anvender forskellige midler til at fremme lodsejerdeltagelse, herunder forskellig motivationsorientering samt brug af henholdsvis tvang og frivillighed. Afhandlingen konkluderer, at lodsejerdeltagelsen kan fremmes ved at styrke den intrinsiske motivation. Hertil kan lodsejerdeltagelse også fremmes gennem ekstrinsiske motivationsfaktorer, der kan variere mellem frivillig deltagelse og myndigheders indgreb i ejendomsretten. Således er det muligt at tilvejebringe et solidt grundlag for realiseringen af den Grønne Treperts arealomlægning.

Antal normalsider: 95

Abstract

This master's thesis investigates the potential of land consolidation as an instrument to carry out the land reform 'the Green Tripartite' through different incentives, that are proposed in different scenarios. The scenarios include (1) the Assens-model, (2) exemption from capital gains tax on real estate, (3) majority land consolidation and (4) expropriation. These scenarios are based on a qualitative study supported by interviews with landowners and land consolidation planners. The goal of the incentives is to strengthen the effect of land consolidation as an instrument to encourage landowner participation. The incentives are developed in relation to theory on resistance and motivation as well as knowledge of the Green Tripartite and land consolidation. The incentives use different means to encourage landowner participation, including different orientations of motivation as well as the use of compulsion and voluntariness respectively. The master's thesis concludes that landowner participation can be encouraged by strengthening the intrinsic motivation. Furthermore, landowner participation can be strengthened through extrinsic motivation factors, varying from voluntary participation to interference of property rights by authorities. Thus, it's possible to provide a solid foundation to carry out the land reform 'Green Tripartite'.

Forord

Denne specialeafhandling er udarbejdet af Anna Sofie Adelholm, Jannick Hebogård Schäfer og Jonathan Raarup, på 4.semester af landinspektør-kandidatuddannelsen i *Surveying, Planning and Land Management*, Institut for Bæredygtighed og Planlægning på Aalborg Universitet København. Specialeafhandlingen er skrevet i perioden 1. februar 2025 til 28. maj 2025, og titlen er '*Jordfordeling og realisering af den Grønne Trepert*'.

Specialegruppen vil gerne give en stor tak til alle interviewpersoner, Erik Blaabjerg, Jeppe Skovgaard Brandtoft og Søren Borkmann fra Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, samt Kaare Larsen og Mads West, for at stille op til interviews. Søren Borkmann skal også have tak for faglig sparring i forbindelse med projektopstart.

Til sidst skal der også lyde en særlig tak til vejleder, Åse Christensen fra Aalborg Universitet for gode råd og grundig vejledning gennem projektperioden.

Særligt i forhold til GDPR i forbindelse med interviews skal det nævnes, at alle interviewpersoner har givet mundtligt samtykke til, at de gennemførte interviews er blevet lydoptaget, samt at deres navn og jobtitel fremgår ved brug af citater i rapporten. En udgave af alle transskriberede interviews findes i bilag. Såfremt vejleder og censor ønsker en kodet udgave af de transskriberede interviews, kan de rette henvendelse til projektgruppen.

Gennem specialeafhandlingen anvendes følgende forkortelser.

DN	Danmarks Naturfredningsforening
EU	Europæiske Union
FAO	Food & Agricultural Organization
FN	Forenede Nationer
KL	Kommunernes Landsforening
L&F	Landbrug og Fødevarer
MARS	Multifunktionel Arealregistrering
MGTP	Ministeriet for Grøn Trepert
MUFJO	Multifunktionel jordfordeling
PFA	Politisk Forum for Arealudtag
SGAV	Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vådområder

I forbindelse med henvisning til gældende love og bekendtgørelser, anvendes følgende populærnavne. Henvisning til love og bekendtgørelser sker ved brug af fodnoter.

Populærnavn	Titel	Lov
Ejendomsavance-beskatningsloven	Bekendtgørelse af lov om beskatning af fortjeneste ved afståelse af fast ejendom	LBK nr. 132 af 25/01/2019
Ekspropriations-procesloven	Bekendtgørelse af lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom	LBK nr. 386 af 13/04/2023
Grundloven	Danmarks Riges Grundlov	LOV nr. 169 af 05/06/1953
Jordfordelingsloven	Bekendtgørelse af lov om jordfordeling og offentligt køb og salg af fast ejendom til jordbrugsmæssige formål m.m.	LBK nr. 1051 af 10/07/2023
Naturbeskyttelses-loven	Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse	LBK nr. 927 af 28/06/2024
Planloven	Bekendtgørelse af lov om planlægning	LBK nr. 572 af 29/05/2024
	Bekendtgørelse af Lov Skjern Å Natur	LBK nr. 1532 af 10/12/2015
Vandplanlægnings-loven	Bekendtgørelse af lov om vandplanlægning	LBK nr. 126 af 26/01/2017

God læselyst.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	8
1.1 Problemformulering	10
2. Metode	11
2.1 Forskningsdesign	11
2.2 Litteratursøgning	13
2.3 Litteraturstudie	14
2.4 Dokumentanalyse	15
2.5 Interviews	17
2.6 Scenariemetoden	21
2.7 Forskning i fronetisk planlægning	25
2.8 Komparativ metode	27
2.9 Opsummering af metodiske overvejelser	28
3. Rammesætning og teoretisk grundlag	29
3.1 Rammeforståelse for Grøn Trepert	29
3.2 Jordfordeling i Danmark	41
3.3 Modstandsteori	55
3.4 Motivationsteori	57
3.5 Opsummering af rammesætning og teoretisk grundlag	62
4. Scenarier for incitamenter	64
4.1 Scenarie 1 – Assens-modellen	64
4.2 Scenarie 2 – Fritagelse for ejendomsavancebeskatning	75
4.3 Scenarie 3 – Majoritetsjordfordeling	83
4.4 Scenarie 4 – Ekspropriation	93
5. Komparativ analyse af scenarier	102
6. Konklusion	107
Referencer	109

Bilagsfortegnelse

Bilag 1. Interviewguide til lodsejere.....	117
Bilag 2. Interviewguide til jordfordelingsplanlæggere	122
Bilag 3. Interview med Erik Blaabjerg	127
Bilag 4. Interview med Søren Borkmann & Jeppe Skovgaard Brandtoft.....	139
Bilag 5. Interview med Kaare Larsen	156
Bilag 6. Interview med Mads West.....	169
Bilag 7. Jordfordelingslove	185

1. Indledning

I 2015 skrev 192 lande under på de Forenede Nationers (FN) klimaaftale i Paris, herunder alle EU-medlemsstater, med det formål at forebygge klimaforandringer og dermed holde den globale temperaturstigning på under 2 grader. Dette indebærer en reduktion i udledning af drivhusgasser således at der i anden halvdel af dette århundrede opnås en balance mellem udledninger og optag (Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet, 2025). Ratificering af Parisaftalen har i regi af den Europæiske Union (EU) udmøntet sig i diverse strategier, med det formål at indføre tiltag og regler der bidrager til klimaneutralitet senest i 2050. I forlængelse heraf er der givet tilsagn fra EU om at ”*reducere EU’s emissioner senest i 2030 med mindst 55 % i forhold til 1990-niveauet*” (Det Europæiske Råd, 2025), også kendt som EU’s 2030 klimamål.

Sideløbende med de klimatiltag, Danmark har forpligtet sig til på baggrund af FN’s Parisaftale og EU’s 2030 mål, hviler en anden forpligtelse, der har til formål at beskytte overfladevand-områder, navnlig EU’s vandrammedirektiv der blev indgået i december 2000. Hertil forpligter Danmark sig til at forbedre vandforekomsternes tilstand, således at der opnås en god økologisk og kemisk tilstand for overfladevandområderne, herunder søer, vandløb, kystvande og grundvand. Vandrammedirektivet er implementeret i dansk lovgivning i Lov om vandplanlægning¹ (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, A, 2025), og skulle realiseres i 2015 med forlængelse til 2027 (Miljøministeriet, 2023, s. 6). For at leve op til målene fastsat i vandrammedirektivet, skal der udarbejdes og gennemføres vandområdeplaner og tilhørende indsatsprogrammer, der omfatter en periode på seks år. Vandområdeplanerne har kontinuerligt været med til at styrke dansk vandplanlægningsarbejde, hvilket har resulteret i en reduktion af kvælstof- og fosfortilførslen til overfladevande med henholdsvis 45 og 70 %, men har de seneste ca. 10 år været på samme niveau (Miljøministeriet, 2023, s. 7).

I 2021 blev det besluttet med *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug* (landbrugsaftalen), at vandrammedirektivet skulle sikres en fuld implementering (Finansministeriet, 2021, s. 2). Implementering af kvælstofindsatsen skulle i højere grad baseres på frivillighed ved hjælp af kollektive virkemidler, herunder frivillige ordninger som vådområder, minivådområder, lavbundsprojekter og privat skovrejsning. I forbindelse med genbesøget af landbrugsaftalen er der gennemført en evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen i rapporten ”*Second Opinion*”, der har til formål at afdække alternative muligheder, som danner grundlag for kvælstofindsatsbehovet i vandområdeplanerne (Second Opinion, 2024, s. 10). Det bemærkes heri,

¹ lovbekendtgørelse nr. 126 af 26. januar 2017

at en opjustering af kollektive indsatser er realistisk, men at der aldrig er sikkerhed for, at indsatserne realiseres, hverken i 2027 eller fremover. I forbindelse med effekten af kollektive virkemidler understreger Klimarådet, at frivillige tilskudsordninger ikke altid virker efter hensigten, herunder problemer med tilslutning fra lodsejere, hvorfor nogle tilskudsordninger ikke udnyttes fuldt ud (Klimarådet, A, 2024, s. 182). Kvælstofindsatsen gennem regulering og kollektive indsatser på baggrund af vandområdeplanerne har imidlertid vist sig at være udfordrende. På baggrund af den seneste tilstandsvurdering af den igangværende vandområdeplan (VP3), er kun 5 ud af 109 danske kystvandeområder vurderet som værende i god økologisk tilstand (Second Opinion, 2024, s. 24).

Hvorledes Danmark skal nå i mål med EU's vandrammedirektiv og 2030-klimamål er udmøntet i *Aftale om et Grønt Danmark* (Den Grønne Trepartsaftale), der blev indgået i juni 2024. Med aftalen er der oprettet et nyt ministerium, Ministeriet for Grøn Trepart (MGTP), der alene har til formål at realisere den politiske aftale (Ministeriet for Grøn Trepart, A, 2025). Aftalen indebærer en omfattende arealomlægning af Danmarks landbrugsarealer, herunder udtagning af 140.000 ha kulstofrige lavbundslande, rejsning af 250.000 ha skov, øvrig arealomlægning gennem vådområder og ekstensivering frem mod 2045. Endvidere skal der foretages strategisk jordopkøb med henblik på jordfordeling, således at udtningsprojekter kan gennemføres hurtigere ved hjælp af erstatningsjord (Regeringen, A, 2024, s. 8).

Dermed anses jordfordeling som værende et af nøgleværktøjerne til realisering af den omfattende arealomlægning. Jordfordeling bygger i dag på et frivillighedsprincip, hvor det er op til de enkelte lodsejere, hvorvidt de ønsker at deltage. Spørgsmålet er imidlertid, om frivillighed kan understøtte det nødvendige og accelererende behov for arealomlægningen, gennem tiltag som jordfordeling. Den offentlige debat peger på, at frivillighedsprincippet ikke alene kan bære den store arealomlægning. Hertil understreger bl.a. Klimarådet i sin kommentering af regeringens klimaprogram 2024, at "*frivillighed ikke giver tilstrækkelig tilskyndelse til at omlægge jorderne hurtigt...*" (Klimarådet, B, 2024, s. 5). Derfor vurderes det, at jordfordelingsværktøjet som det er i dag, ikke alene kan gennemføre arealomlægningen inden for aftalens tidsramme. På den baggrund er det relevant at undersøge hvorvidt jordfordelingsværktøjet kan understøttes af en række incitamentsordninger, der kan bidrage til at fremme lodsejerdeltagelsen, og dermed sikre realiseringen af den Grønne Treparts arealomlægning.

1.1 Problemformulering

Ud fra det foregående afsnit der har sat rammen for afhandlingens omdrejningspunkt, specificerer dette afsnit specialeafhandlingens fokus i en problemformulering. Følgende problemformulering understøttes af fire forskningsspørgsmål, med det formål at styre og målrette projektarbejdet og besvarelsen af problemformuleringen.

Hvordan kan den Grønne Treparts arealomlægning realiseres gennem jordfordeling, og hvilke incitamentsordninger kan bidrage til at fremme deltagelse blandt lodsejere?

1. Hvad er baggrunden for jordfordeling i Danmark?
2. Hvilke former for modstand kan der opstå med hensyn til lodsejerdeltagelse?
3. Hvordan kan forskellige incitamenters understøtte jordfordelingsværktøjet og motivere lodsejernes deltagelse i arealomlægningen?
4. Hvilke styrker og svagheder kan der identificeres ved de forskellige incitamenters, og hvordan kan de bidrage til at indfri den Grønne Treparts målsætninger vedrørende arealomlægningen?

På den baggrund er problemformuleringen dermed opstillet med henblik på at undersøge hvordan arealomlægningen i forbindelse med den Grønne Trepert gennemføres ved hjælp af jordfordeling, og på baggrund deraf opstille en række kvalificerede bud på mulige incitamentsordninger der kan understøtte jordfordelingsværktøjet ved at fremme deltagelse blandt lodsejere.

2. Metode

Hensigten med dette kapitel er at præsentere og forklare specialeafhandlingens forskningsdesign, metodiske overvejelser samt brug af metode. Herunder fremgår det hvilke metoder der anvendes igennem afhandlingen samt argumentation herfor. For at belyse emnet vedrørende den Grønne Trepert og jordfordeling, kombinerer metodevalget en kvalitativ, teoretisk og empirisk tilgang.

2.1 Forskningsdesign

I forbindelse med afhandlingen er der udarbejdet et forskningsdesign, som har til formål at fastlægge den systematiske ramme for projektstrukturen. På den måde giver forskningsdesignet et overblik over sammenhængen mellem de forskellige delelementer, som afhandlingen består af. Dette sikrer, at problemformuleringen besvares på en struktureret og effektiv vis (Pamplona, 2022).

Afhandlingen udgør et kvalitativt studie, idet der anvendes kvalitative metoder, i form af scenarier og empiriindsamling gennem interviews og dokumentanalyser. Derfor er der således også tale om et kvalitativt forskningsdesign (Pamplona, 2022).

Begrundelse for metodevalg

Der anvendes triangulation med henblik på at øge validitet og troværdighed i afhandlingen, samt skabe en dybdegående og flersidet undersøgelse og analyse af jordfordeling som værktøj til realisering af den Grønne Treparts arealomlægning (Turner & Turner, 2009, s. 229). Triangulation refererer til at inddrage flere forskellige perspektiver på forskningsemnet, og i den forbindelse er der brugt en tværfaglig kombination mellem perspektiver af henholdsvis juridisk, teoretisk og praktisk karakter (Turner & Turner, 2009, s. 229). Samtidig er der også sikret metodisk triangulation idet der er anvendt flere forskellige metoder igennem afhandlingen, som samlet fremmer en helhedsorienteret undersøgelse af forskningsemnet (Turner & Turner, 2009, s. 230). Dette kommer til udtryk gennem en kombination af kvalitativ empiriindsamling og teoretiske undersøgelser. De anvendte metoder fremgår af afsnit 2.2-2.8.

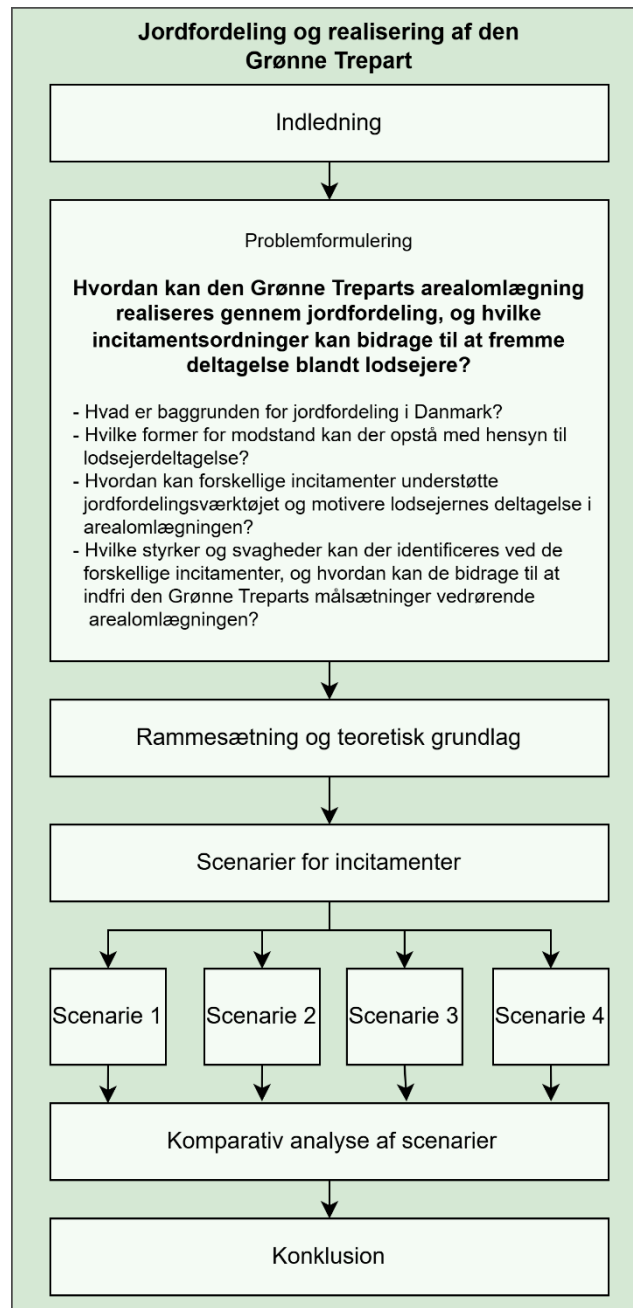
Struktur

Konkret består specialeafhandlingen af tre hoveddele, som forskningsdesignet er opbygget omkring. De tre hoveddele er følgende: *Rammesætning og teoretisk grundlag*, *scenarier for incitament*er og *komparativ analyse af scenarier*. Den første hoveddel har til formål at skabe det teoretiske fundament og nødvendige vidensgrundlag for at kunne opstille og udvælge relevante incitament,er for at fremme lodsejerdeltagelse i den Grønne Treparts arealomlægning, som udgør anden hoveddel, hvor fire scenarier for incitament,er beskrives og analyseres. Dermed udgør scenarierne afhandlingens hovedanalyse, hvor formålet er at undersøge hvordan de forskellige incitament,er kan understøtte jordfordelingsværktøjet. Dette sker ved brug af kvalitative metoder i form af interviews og dokumentanalyser (Aarhus Universitet, A, 2025). I den tredje hoveddel udføres der en komparativ analyse, hvor de fire scenarier for incitament,er sammenlignes, og har til formål at identificere styrker og svagheder ved hvert incitament og derved vurdere scenarierne. På baggrund af de tre hoveddele opstilles afhandlingens konklusion, som besvarer problemformuleringen.

Yderligere, er forskningsdesignet med til at sikre en kombination af både induktiv og deduktiv forskningstilgang. Der anvendes induktiv tilgang idet scenarierne baserer sig på den kvalitative empiri indsamlet ved interviews og viden udledt af rammesætningen og det teoretisk grundlag, som er brugt til at udvikle incitament,erne (Salomão, 2023). Samtidig kommer den deduktive tilgang til udtryk ved, at der anvendes eksisterende teorier om modstand og motivation ved lodsejere, som afprøves og analyseres ved hvert scenarie. Dertil bruges de fire værdirationelle spørgsmål fra *'Phronetic Planning Research'* (Flyvbjerg, 2004) (se afsnit 2.7) til deduktivt at strukturere scenarierne og evaluere empiri (Salomão, 2023).

Således bidrager forskningsdesignet til at inkorporere og organisere de kvalitative forskningsmetoder der anvendes til at undersøge genstandsfeltet, jordfordeling til realisering af den Grønne Treparts arealomlægning, og hvordan lodsejeres deltagelse kan fremmes i den forbindelse (Brinkmann & Tanggaard, 2020, s. 19). Dermed er forskningsdesignets formål at skabe sammenhæng mellem afhandlingens problemformulering, forskningsspørgsmål, metodiske tilgang, analyser og konklusioner.

På baggrund af følgende kan afhandlingens forskningsdesign og overordnede struktur ses på følgende strukturdiagram (figur 1).

Figur 1 - Strukturdiagram for afhandlingen. Egenproduktion.

2.2 Litteratursøgning

Gennem projektet er der gjort brug af litteratursøgning til, gennem en systematisk tilgang, at fremsøge og indsamle relevant litteratur til brug i afhandlingen.

Formål

Litteratursøgningen har til formål at skabe et solidt fagligt fundament for projektets analyser. Gennem en systematisk søgning er der identificeret relevant teori, tidligere forskning samt politiske og administrative dokumenter, som belyser emnerne; den Grønne Trepert, jordfordeling,

jordfordelingsprocessen og lodsejeres modstand og motivation. Søgningen har haft til hensigt at identificere centrale begreber og perspektiver, som kan anvendes i analysen, og som er relevante for besvarelsen af de problemstillinger, der formuleres i afhandlingens problemformulering (Aarhus Universitet, B, 2025). Litteratursøgningen bidrager dermed ikke blot med baggrundsviden, men sikrer også, at analysen hviler på et velfunderet og velunderbygget vidensgrundlag.

Fremgangsmåde

Litteratursøgningen blev gennemført systematisk med henblik på at finde relevant og troværdig viden, der kunne danne grundlag for analysen. Der blev udvalgt centrale søgeord såsom Grøn Trepert, jordfordeling, jordfordelingsproces, lodsejerinddragelse, ekspropriation, modstand og motivation. Disse blev anvendt i forskellige kombinationer i databaser som Google Scholar, Aalborg Universitetsbibliotek, lex.dk, retsinformation og Karnov. Desuden blev der inddraget grå litteratur og praksisnære kilder som rapporter og notater fra f.eks. Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, Landbrugsstyrelsen og relevante interesseorganisationer (Aarhus Universitet, B, 2025). Udvælgelsen af kilder skete med udgangspunkt i relevans, aktualitet og faglig kvalitet, og der blev lagt vægt på at inkludere både teoretiske og empiriske perspektiver for at opnå en nuanceret forståelse af problemfeltet.

2.3 Litteraturstudie

I forlængelse af litteratursøgningen anvendes litteraturstudie som metode til systematisk at analysere eksisterende viden med relevans for afhandlingens problemfelt. Ifølge Creswell (Creswell & Creswell, 2018) udgør litteraturstudiet en væsentlig del af forskningsdesignet, da det både bidrager til at placere projektet i relation til eksisterende forskning og fungerer som fundament for valg af teori, metode og problemformulering. Et veldesignet litteraturstudie muliggør identifikation af forskningsmæssige huller, skaber overblik over centrale begreber og danner grundlag for den teoretiske rammesætning (Creswell & Creswell, 2018, s. 28-30).

Formål

Formålet med litteraturstudiet er at opnå en dybdegående forståelse af de begreber, processer og teoretiske perspektiver, der knytter sig til den Grønne Treparts arealomlægning og anvendelsen af jordfordeling som redskab. I forlængelse heraf fokuserer studiet på litteratur relateret til lodsejeres deltagelse og de incitament og barrierer, der er forbundet hermed. Det teoretiske

grundlag inddrager særligt motivationsteori og modstandsteori, som er identificeret i litteraturstudiet som relevante analytiske tilgange.

Fremgangsmåde

Litteraturstudiet er tilrettelagt som et tematisk og eksplorativt review med inspiration fra Creswells beskrivelse af litteraturgennemgang i kvalitative studier (Creswell & Creswell, 2018, s. 42-44). Studiet er struktureret omkring centrale emner identificeret under litteratursøgningen, den Grønne Trepert, jordfordeling i et historisk og aktuelt perspektiv, samt teorier om lodsejeradfærd herunder motivation og modstand. Litteraturen er analyseret og kategoriseret i forhold til dens bidrag til teoretisk forståelse, empiri, metode og praksis.

I tråd med Creswells tilgang til kvalitativ forskning, er litteraturstudiet ikke udelukkende anvendt til at formulere hypoteser eller opstille forklaringsmodeller, men derimod til at etablere en kontekstuel og teoretisk forståelsesramme, der kan danne udgangspunkt for den empiriske undersøgelse. Samtidig fungerer litteraturstudiet som led i forskningsdesignets deduktive element, idet det bidrager med eksisterende teorier og begreber, der efterfølgende anvendes til analyse og fortolkning af empiri (Creswell & Creswell, 2018, s. 67-69).

2.4 Dokumentanalyse

Gennem afhandlingen er der gjort brug af dokumentanalyse, som er en kvalitativ metode, der er anvendt til at analysere udvalgte dokumenter relevante for forskningsemnet og besvarelsen af problemformuleringen.

Formål

Formålet med at udføre dokumentanalysen er, at skabe rammen for indsamling af empirisk viden om den Grønne Trepert, jordfordeling samt teorier om henholdsvis modstand og motivation der kan perspektiveres til lodsejerdeltagelse i arealomlægningen i forbindelse med scenarierne. Derved sikrer metoden at danne et teoretisk funderet grundlag for analysen i forbindelse med scenarierne for incitamentsordninger. Desuden har metoden, i kombination med de andre anvendte metoder, også til formål at verificere de kvalitative resultater ud fra de gennemførte interviews (Turner & Turner, 2009, s. 229) og (Lynggaard, 2020, s. 185).

Fremgangsmåde

Den kvalitative metode, dokumentanalyse, er brugt i forbindelse med afhandlingens empiriske undersøgelser (Lynggaard, 2020, s. 185). Der er anvendt dokumenter i form af rapporter, politiske aftaledokumenter, retslige tekster og artikler. Overordnet set kan dokumentanalyse defineres som "*en systematisk behandling eller evaluering af dokumenter*" (Lynggaard, 2020, s. 185), og i den forbindelse er metoden konkret anvendt til bl.a. at afdække processer i henhold til jordfordeling og til at identificere udvikling af jordfordelingslovene og landboreformerne gennem tiden. Desuden er der også gennemført dokumentanalyse af de politiske aftaledokumenter knyttet til den Grønne Trepert med henblik på at identificere incitamenter til fremme realiseringen af arealomlægningen (Lynggaard, 2020, s. 185).

Når dokumenterne udvælges, vurderes kilderne ud fra fire kriterier herunder: *autenticitet, troværdighed, repræsentativitet og mening*, for at sikre kvaliteten af dokumenterne. Dette knytter sig også til analysens metodiske overvejelser omkring evt. bias, relevans og andre kildekritiske overvejelser (Lynggaard, 2020, s. 198-199).

I forbindelse med dokumentanalyserne er der anvendt både sekundære og tertiære dokumenter. Både sekundære og tertiære dokumenter er begge tilgængelige for offentligheden (modsat primære dokumenter) (Lynggaard, 2020, s. 187). De sekundære dokumenter er f.eks. lovtekster og politiske aftaledokumenter, der er udarbejdet i umiddelbar nærhed til det tidspunkt det knytter sig til, hvorimod de tertiære dokumenter typisk er udarbejdet efter det tidspunkt eller den situation teksten refererer til (Lynggaard, 2020, s. 187-188). Tertiære dokumenter er f.eks. akademiske bøger og videnskabelige artikler, der udgør en analytisk bearbejdning af den pågældende situation (Lynggaard, 2020, s. 188). Ved at anvende en kombination af begge dokumenttyper bidrages der til en mere dybdegående og nuanceret analyse. Dertil er det hensigtsmæssigt at overveje målgruppen og den tidsmæssige kontekst af de forskellige dokumenter, i det de indeholder forskellige informationer (Lynggaard, 2020, s. 188).

Analysemetoden i en dokumentanalyse varierer typisk gennem analyseprocessen, og befinder sig på en skala imellem en hypotetisk-deduktiv og en analytisk-induktiv tilgang (Lynggaard, 2020, s. 196). Særligt den hypotetisk-deduktive tilgang kommer til udtryk i afhandlingens teoretiske rammesætning, mens dokumentanalyserne, der understøtter opstillingen af scenarier, bygger mere på den analytisk-induktive analysetilgang (Lynggaard, 2020, s. 194-195). Dertil består analyseprocessen også i at identificere relevante temaer og mønstre i relation til forskningsemnet og danne kontekstforståelse.

2.5 Interviews

I dette afsnit vil den metodiske opbygning samt de metodiske overvejelser blive præsenteret for forberedelse, afholdelse og bearbejdning af interviews. Viden indsamlet ved de afholdte interviews er centrale for besvarelsen af afhandlingens problemformulering og udgør det empiriske datagrundlag til brug for videre analyse i afsnit 2.6 '*Scenariemetoden*' og 2.7 '*Forskning i fronetisk planlægning*'. I det følgende beskrives forberedelsen af interviews, herunder argumentation for valg af sampling og udarbejdelse af interviewguides, efterfulgt af en redegørelse for afholdelse af fire interviews samt optagelser og samtykke. Afsnittet afsluttes med en argumentation for valg af transskribering, kodning og bearbejdning af interviewmateriale.

Sampling

Til at udvælge informanter anvendes formålssampling, som tager udgangspunkt i informanternes teoretiske relevans frem for tilfældighedsprincippet. Formålssampling er en strategisk udvælgelse af informanter, som har den viden, afhandlingens undersøgelsesspørgsmål refererer til. Anvendelsen af formålssampling betyder, at det empiriske resultat ikke kan generaliseres til en bredere population (Aarhus Universitet, C, 2025). Da afhandlingen søger at afdække en snæver, specifik viden hos en bestemt gruppe mennesker (lodsejere og jordfordelingsplanlæggere), er det derfor nødvendigt at anvende formålssampling frem for tilfældig sampling.

Interviewguides og afholdelse af interviews

En interviewguide er et dokument, der kan sikre en vis struktur over et interview på baggrund af omhyggeligt formulerede spørgsmål, som forekommer i en detaljeret rækkefølge og ønskes besvaret under interviewet. En interviewguide kan være semi-struktureret, som giver interviewerens mulighed for at bevæge sig væk fra interviewguiden eller stille uddybende spørgsmål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185). Der udarbejdes semi-strukturerede interviewguides for henholdsvis lodsejere (bilag 1) og jordfordelingsplanlæggere (bilag 2), for at sikre, at bestemte emner i relation til afhandlingens forskningsspørgsmål afdækkes. Samtidig giver den semi-strukturerede interviewform fleksibilitet, hvor der er mulighed for at opfølge på nye og relevante emner undervejs (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185). Begge interviewguides er struktureret i grupperede emner efter anvendte teorier og rammesætning, samt udkast til incitamenter. Formålet er at indsamle kvalitativ empiri på informanternes egne erfaringer og holdninger til deltagelsen i en jordfordeling.

Der er afholdt fire interviews med fem informanter, henholdsvis to lodsejere og tre jordfordelingsplanlæggere i perioden mellem d. 31. marts 2025 og d. 22. april 2025, og fremgår af tabel 1. Interviewene er afholdt som personinterviews, dvs. med én enkelt person, på nær ét interview der er afholdt som gruppeinterview med jordfordelingsplanlæggerne Søren Borkmann og Jeppe Skovgaard Brandtoft. Det skyldes dels, at det var fordelagtigt at udnytte informanternes tid der var til rådighed mest optimalt, og dels har gruppeinterviews den fordel, at der kan skabes diskussion mellem informanterne og de kan inspirere hinanden i besvarelsen af spørgsmål og dele forskellige synspunkter (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 206). De fire interviews er afholdt både fysisk og online over Microsoft Teams. De fysiske interviews er afholdt med informanter der holder til på Sjælland, mens interviews med de resterende informanter som bor på Fyn, er afholdt over Teams. Til hvert interview er der én fra specialegruppen der har styret interviewet, mens de to andre medlemmer har haft mulighed for at stille opfølgende spørgsmål.

Informanter	Interview-form	Informanttype	Geografisk placering	Dato for interviews
Erik Blaabjerg	Ekspert	Jordfordelingsplanlægger (Landinspektør)	Middelfart, Fyn	03/04/2025
Søren Borkmann	Ekspert	Jordfordelingsplanlægger (Landinspektør)	København, Hovedstaden	31/03/2025
Jeppe Skovgaard Brandtoft	Ekspert	Jordfordelingsplanlægger (Geograf)	København, Hovedstaden	31/03/2025
Kaare Larsen	Deltager	Lodsejer	Søborg, Nordsjælland	01/04/2025
Mads West	Deltager	Lodsejer	Assens, Fyn	22/04/2025

Tabel 1. Oversigt over interviewdeltagere og deres respektive attributter. Egenproduktion.

De tre førstnævnte informanter er alle jordfordelingsplanlæggere ansat ved Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV). Landinspektør Erik Blaabjerg har arbejdet som jordfordelingsplanlægger i flere år, først fra 2001 til 2008 og igen fra 2019 til i dag. I mellemtiden har han også beskæftiget sig med arealer og rettigheder i Vejdirektoratet. Derudover deltager han i internationalt jordfordelingsarbejde i FAO-regi, hvor han er jordfordelingskonsulent i bl.a. Nordmakedonien og Tyrkiet (bilag 3). Søren Borkmann er også uddannet landinspektør og har arbejdet med jordfordeling i 4 år, og førhen har han arbejdet med ekspropriation i 8 år i COWI. Jeppe Skovgaard Brandtoft er uddannet geograf og har arbejdet som jordfordelingsplanlægger i lige knapt et år. Tidligere var han også ansat i SGAV hvor han arbejdede med politikudvikling og de forskellige typer af ordninger såsom udtagning af lavbundsjord (bilag 4). Dermed er der

tale om tre informanter der har stor erfaring inden for jordfordeling, lodsejerdialog og ejendomsret, samt de forskellige tilskudsordninger.

Det første lodsejerinterview er afholdt med landmand, Kaare Larsen, der er konventionel mælkeproducent. Kaare Larsen er meget foreningsaktiv og har bl.a. været formand for Søborg Søs Landindvindingslag i 25 år, og er næstformand i Nordsjællands Landboforening. Dertil sidder han som en af landbrugets repræsentanter i den lokale trepart Øresund. Kaare Larsen deltog i jordfordelingen i forbindelse med Naturstyrelsens naturgenopretningsprojekt af Søborg Sø (bilag 5). Det andet lodsejerinterview er med landmand, Mads West, der driver et svinelandbrug i Assens, på Fyn. Mads West er også en af landbrugets repræsentanter for den lokale trepart Lillebælt/Fyn, og er samtidig næstformand i den lokale landboforening L&F Centrovice (bilag 6). Mads West deltog i jordfordelingen i forbindelse med Assens Kommunes vådområdeprojekt Møllemosebæk. I forhold til kildekritiske overvejelser, bør der ved udarbejdelsen af scenarier være særligt fokus på vurdering af faktuelle og faglige forhold i forbindelse med informanternes udtalelser. Yderligere bør der skelnes mellem hvornår Kaare Larsen og Mads West udtaler sig som henholdsvis privatpersoner, eller f.eks. som repræsentanter for landbruget i de lokale treparter.

Optagelse og transskribering

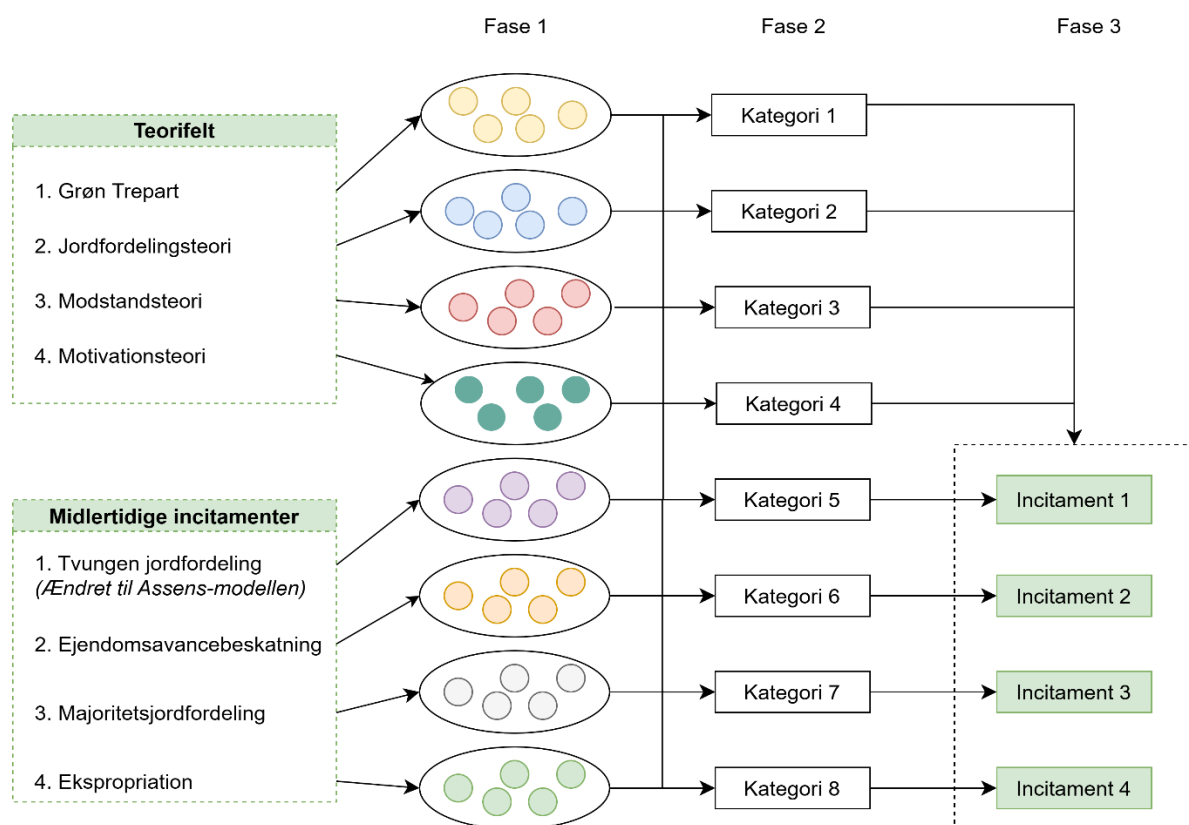
Transskription er en måde at transformere én form til en anden, f.eks. oversættelser fra talesprog til skriftsprog, der tillader en nærmere analyse af det empiriske materiale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 236-238). Derfor optages og transskriberes alle interviews, for at undgå at værdifulde informationer går tabt til analysearbejdet ved udarbejdelsen af incitamenten som en del af afsnit 2.6. *'Scenariemetoden'*. Optagelse sker dels gennem lydoptagelse for de fysisk afholdte interviews samt videooptagelse gennem Teams for interviews afholdt online. I forbindelse med optagelse af interviews er der indhentet samtykke fra de respektive informanter til optagelse og efterfølgende bearbejdning. Der indhentes endvidere samtykke fra informanten ved brug af citater, for at eftertjekke deres udtalelser.

Transskribering er en analytisk proces i sig selv, forbundet med tekniske og fortolkningsmæssige problemer. Hertil kan det være en god idé med en transskriptionsprocedure, der sætter regler for transskriberingen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 239). For at skabe et tilfredsstillende ensartet resultat, er der opstillet en grundregel for transskriptionens detaljegrad og nøjagtighed. Grundreglen for transskriptionsproceduren er, at interviewet transskriberes ord for ord, undtagen gentagelser og udråbsord. Det transskriberede materiale er derfor så vidt muligt ikke en

fortolkning og tilpasning af talesproget, medmindre det er fundet overflødigt som f.eks. ved gentagelser og stammen. Som støtte til transskriberingen er der gjort brug af et AI transskriberingsværktøj, Goodtape.ai, samt Teams automatiske transskriberingsfunktion. Det transskriberede materiale er derefter eftertjekket og rettet igennem for eventuelle fejl.

Bearbejdning og analyse af interviews

Transskribering af interviews giver enorme mængder kvalitativ empiri, der kan være svært at analysere uden nogen form for bearbejdning. Derfor vil der i det følgende blive redegjort for forskellige faser for bearbejdning af det kvalitative data, der anvendes som struktureret materiale til analyse og udarbejdelse af afhandlingens forslag til incitamenter, der skal fremme frivillig deltagelse i jordfordeling. Bearbejdningen af data består af tre faser, (1) kodning af data, (2) kategorisering af data, og (3) analyse af data i forbindelse med udarbejdelse af incitamenter, se figur 2.

Figur 2 - Illustration af databearbejdningsprocessen for transskriberede interviews. Egenproduktion.

Fase 1 – kodning

Forud for kodningen er de udarbejdede interviewguides struktureret omkring et teorifelt bestående af teoriene modstand mod forandring, selvbestemmelsesteorien og jordfordelingsteori, samt fire midlertidige incitamenter. Ved kodningen gennemlæses det transskriberede udskrift

og udtalelser tildeles et eller flere relevante nøgleord i relation til en given kategori, for senere at kunne identificere en udtalelse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 262). Kodningen af udtalelserne knytter sig til et bestemt teorifelt samt ét af de fire midlertidige incitamenter, og foretages i det transskriberede interviewdokument ved hjælp af kommentarer.

Fase 2 – kategorisering

Kategorisering strukturerer det transskriberede materiale ved at nedbryde det i mindre kategorier eller temaer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 268). På baggrund af kodningen, inddeles udtalelserne i nogle kategorier, svarende til teorifeltet eller de midlertidige incitamenter. Det vil sige, at har en udtalelse koden ”intrinsisk motivation”, vil udtalelsen høre under kategorien for selvbestemmelsesteorien. Kategorierne er derfor både teoristyrede og datastyrede, idét der samtidig eftersøges ny, kontekstuel viden.

Fase 3 – analyse

På baggrund af kategoriseringen i fase 2, vil de kategoriserede udtalelser blive analyseret i forbindelse med scenariemetoden, som beskrevet i afsnit 2.6 *’Scenariemetoden’*, som understøttes af afsnit 2.7 *’Forskning i fronetisk planlægning’* med fire værdirationelle spørgsmål. Resultatet af interviewanalysen og de udarbejdede incitamenter præsenteres i kapitel 4 *’Scenarier for incitamenter’*. Alle kategorier fra teorifeltet, dvs. kategori 1-4, bruges ved udarbejdelsen af hvert incitament. Imidlertid er det kun den relevante kategori fra de midlertidige incitamenter, der bruges ved udarbejdelsen af det respektive incitament, se figur 2.

2.6 Scenariemetoden

Den metodiske tilgang til opstilling af scenarier uddybes i det følgende afsnit. Scenarierne udgør en væsentlig del i afhandlingen, idet de udfolder afhandlingens empiriske undersøgelser og analyse, som bidrager til at opstille en række forskellige incitamenter, der kan understøtte jordfordelingsværktøjet og derved motivere lodsejeres deltagelse i den Grønne Treparts arealomlægning. Scenarierne er opstillet på baggrund af indsamling af kvalitativ empiri og bygger på den metodiske tilgang beskrevet i *’Fremsyn: Metoder, praksis og erfaringer’* (Andersen & Rasmussen, 2012).

Formål

Formålet med at opstille scenarier, er at belyse en række forskellige bud på incitamenter der vil kunne understøtte jordfordelingsværktøjet og bidrage til at fremme deltagelse blandt lods-ejere. Incitamenterne skal på det grundlag vurderes at kunne støtte realiseringen af den Grønne Treparts arealomlægninger. Derved bidrager scenarierne i stor grad til at besvare problemformuleringen og de tilhørende to sidste forskningsspørgsmål. Scenarierne udgør afhandlingens hovedanalyse, og skal ligeledes understøttes af empiri udledt fra den teoretiske rammesætning som kommer forud for de fire scenarier, og de gennemførte interviews. Derudover kan scenarierne for incitamenter samt resultaterne af den komparative analyse deraf bruges som led i beslutningstagningsprocesser, og dermed bidrage til at træffe kvalificerede beslutninger i relation til realiseringen af den Grønne Treparts arealomlægning.

Fremgangsmåde

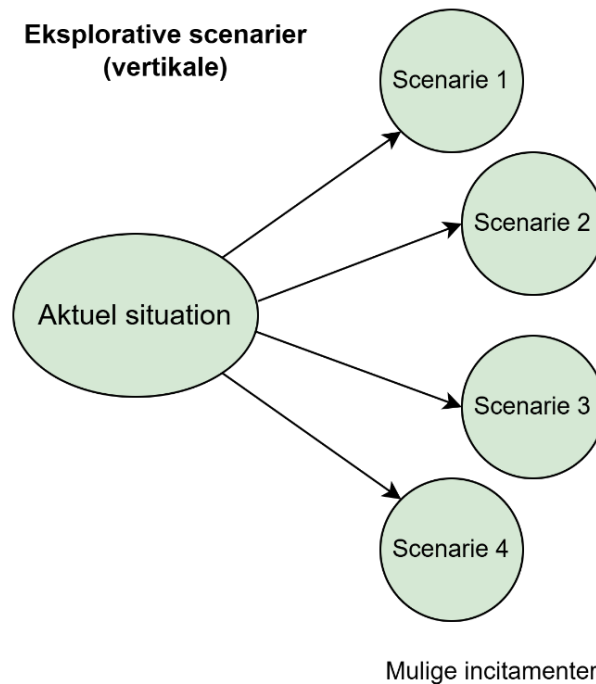
Scenariemetoden er en metode inden for fremtidsforskning som er en del af det såkaldte *'Frem-syn'* (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 5). Fremsyn handler om at perspektivere til flere forskellige mulige fremtider (scenarier) på en kvalificeret måde, og på den baggrund er det essentielt at forstå;

"At der ikke er én, men flere mulige fremtider, samt at det er muligt i dag at foretage valg, der påvirker den fremtidige udvikling. Samtidig er det afgørende i processen og i beslutningerne at inddrage de relevante aktører, der kan føre udviklingen i den ønskede retning." (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 4).

I den forbindelse er der i projektet gennemført interviews med forskellige aktører der vurderes at være relevante for gennemførslen af den Grønne Treparts arealomlægning, herunder lods-ejere og jordfordelingsplanlæggere (se afsnit 2.5). Fremsyn forholder sig derved både til partipatoriske og ekspertorienterede tilgange i vurderingen af fremtiden (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 6).

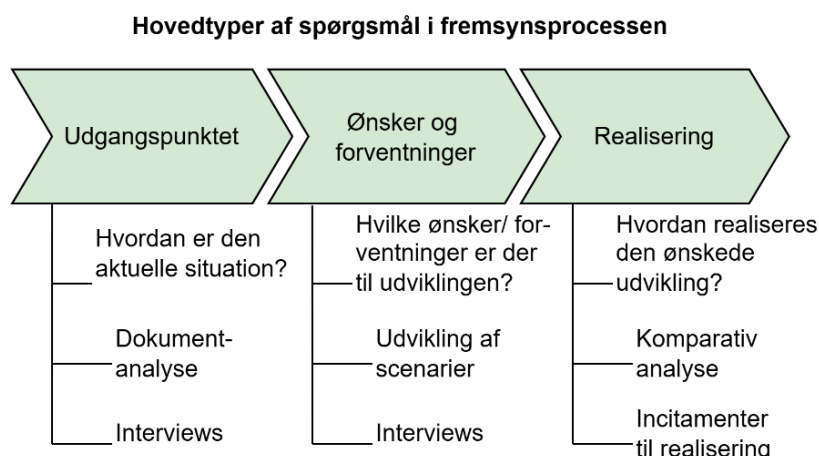
Scenariemetoden går grundlæggende ud på at beskrive forskellige begivenheder med det formål at demonstrere udviklingsmuligheder- og konsekvenser, og scenarier defineres som værende (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 31); *"systematiserede forestillinger om en organisations eller et genstandsfelts fremtidige omverden og udviklingsmuligheder"* (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 30). I forlængelse heraf bruges scenarier ofte til beslutningstagnung, og i stigende grad i forbindelse med strategisk planlægning (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 31).

Konkret arbejder projektet med scenarier som en kvalitativ forskningsmetode, hvor der opstilles kvalitative, eksplorative scenarier som udforsker og udfolder fire ligestillede mulige bud på fremtidige udviklinger (se figur 3). Disse fremtidige udviklinger udgør de bud på incitamenter, der er udarbejdet i afhandlingen på baggrund af rammesætningen og det teoretiske grundlag samt empiri i form af interviews (se afsnit 2.5).

*Figur 3 - Illustration af eksplorative scenarier.
Egenproduktion, inspireret af figur 6 i (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 32).*

Der er tale om vertikale fremsyn, der er orienteret omkring en specifik problemstilling, som i dette tilfælde er fremme af lodsejerdeltagelse til realisering af den Grønne Treparts arealomlægning. I den forbindelse er formålet at udvælge, beskrive og begrunde udviklingsmuligheder og deres potentialer samt udfordringer inden for emnet, hvilket sker i forbindelse med opstillingen af scenarier og en komparativ analyse deraf (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 10). Derudover er der typisk tre overordnede typer af spørgsmål der søges besvaret, der knytter sig til henholdsvis; udgangspunktet, ønsker og forventninger samt realisering (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 10). Dette er illustreret i figur 4 nedenfor.

*Figur 4 - Fremsynsprocessen tre hovedtyper af spørgsmål.
Baseret på (Andersen & Rasmussen, 2012, s.10). Egenproduktion.*

I forhold til den overordnede projektstruktur er 'udgangspunktet' beskrevet i kapitel 3. 'Rammesætning og teoretisk grundlag', ligesom 'realisering' der også består af en vurdering af og sammenligning mellem de fire scenarier, som fremgår af den komparative analyse i kapitel 5. Dette er med til at understøtte sammenhængen gennem de forskellige dele i afhandlingen.

Valg af scenarier

Der er i forbindelse med udarbejdelsen af interviewguides lavet udkast til mulige incitamenter, som hver informant er blevet spurgt ind til og bedt om at forholde sig til. Dette er gjort for at sikre at incitamentene belyses fra forskellige perspektiver, som er med til at skabe et bedre beslutnings- og udpegningsgrundlag. På det grundlag er de endelige scenarier for incitamenter udvalgt på baggrund af resultaterne af kodningen og bearbejdningen af de gennemførte interviews (se afsnit 2.5 'Interviews').

Der har også i forbindelse med udvælgelse af scenarier været fokus på, at incitamentene knytter sig til teorierne i den teoretiske rammesætning. Det vil f.eks. sige, at det bestræbes, at der er incitamenter der henvender sig til både intrinsiske og ekstrinsiske motivationsfaktorer (se afsnit 3.4 'Motivationsteori'). Derudover kan de udvalgte incitamenter bidrage til at forebygge forskellige typer af modstand hos lodsejerne (se afsnit 3.3 'Modstandsteori').

Scenariernes opbygning

Generelt set skal eksplorative scenarier bestemme drivfaktorer for realiseringen af den pågældende mulige fremtidsudvikling og indeholde en beskrivelse deraf (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 31 og 33).

Derudover sikres det, at opbygningen af scenarierne følger den samme form, og at incitamentene er udarbejdet på et ensartet grundlag, i form af rammesætningen og det teoretiske grundlag samt interviews, hvilket understøtter muligheden for at sammenligne de forskellige scenarier i den efterfølgende komparative analyse (Rurup, 2023) (se afsnit 2.8). Konkret er scenarierne struktureret omkring de fire værdirationelle spørgsmål, der knytter sig til fronetisk planlægning, som er beskrevet i følgende afsnit 2.7 *'Forskning i fronetisk planlægning'*. Disse spørgsmål besvares for hvert scenarie, og sikrer en systematisk, dybdegående og nuanceret tilgang til opstilling af scenarier for incitamenter. Derved skaber scenariemetoden et kvalitativt funderet grundlag for besvarelsen af problemformuleringen.

2.7 Forskning i fronetisk planlægning

Denne metodiske tilgang inden for planlægning anvendes som en reflekterende, strukturerende og retningsgivende metode, der anvendes med henblik på at opstille en række incitamenter som del af scenariemetoden (se afsnit 2.6 *'Scenariemetoden'*). På baggrund af fire værdirationelle spørgsmål søger metoden at afdække værdier, interesser og magtrelationer i planlægning med en refleksiv tilgang. Formålet er at præcisere med nøje overvejelser de forskellige problematikker, muligheder og risici som planlægning, planlæggere og dem som bliver planlagt for møder, og reflekterer over hvordan det kan gøres anderledes (Flyvbjerg, 2004).

Baggrund

Det engelske begreb for denne metode og forskningsfelt er *"Phronetic Planning Research"*, og oversættes i nærværende specialeafhandling til *"Forskning i fronetisk planlægning"*. Forskning i fronetisk planlægning har sit afsæt i en moderne fortolkning af det klassiske græske vidensform fronesis, som kan oversættes til praktisk visdom, praktisk dømmekraft eller sund fornuft (Flyvbjerg, 2004, s. 284). Fronesis er en tavs viden, som opstår gennem menneskelig praksis og er således en situationsetisk vidensform (Hørdam & Pedersen, 2006, s. 42), frem for en naturvidenskabelig vidensform der udelukkende baserer sig på generiske sandheder. Fronesis er dermed baseret på kontekst og erfaring. Fronesis omhandler værdier som går videre end en analytisk, videnskabelig viden (episteme) og teknisk viden eller know-how (techne) og indebærer *"the art of judgement"*, hvilket kan oversættes til dømmekraftens kunst. Det er navnlig disse værdier, de variable, kontekst-afhængige værdier som ikke passer ind i universelle regler, fronesis beskæftiger sig med. For at kunne beskæftige sig dette, kræver det menneskelig erfaring, deliberation og praktisk dømmekraft (Flyvbjerg, 2004, s. 288). Ud over den klassiske

forståelse af fronesis, handler en moderne forståelse af fronesis også om forståelsen af magt og balancen mellem magt og værdier. Det går i væsentlig grad ud på at anvende sin praktiske dømmekraft under hensyntagen til de eksisterende magtrelationer der er til stede i en given kontekst (Flyvbjerg, 2004, s. 284). Metoden inddrages i afhandlingens forskningsdesign på grund af dens fokus på den viden, der tilegnes gennem menneskelig erfaring, dvs. sund fornuft, som tager højde for det praktisk rationelle.

Fremgangsmåde

Metoden er bygget op om fire værdirationelle spørgsmål, der gør det muligt at reflektere over de værdier og magtrelationer der eksisterer. Besvarelsen af spørgsmålene, og den refleksion der indgår heri, anvendes med henblik på at opstille en række velovervejede incitamenter til brug for scenarierne. Metodens afsæt i en moderne forståelse af fronesis betyder, at kontekst, erfaring og magt spiller en central rolle i refleksionen over de fire værdirationelle spørgsmål. De fire spørgsmål lyder som følgende (Flyvbjerg, 2004, s. 290):

1. Hvor bevæger vi os hen?
2. Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?
3. Er dette ønskeligt?
4. Hvad bør der gøres?

Spørgsmålene fungerer som en retningsgivende refleksion over værdier og magt i en given kontekst, for at kunne gøre overvejelser omkring, hvad der skal ændres for at opnå mere progressive konsekvenser med udgangspunkt i afhandlings scenarier. Progressive konsekvenser er i denne sammenhæng fremme af deltagelse i jordfordeling. Spørgsmålene besvares dels ud fra bearbejdet empiri fra afholdte interviews med lodsejere og jordfordelingsplanlæggere, og dels ud fra rammesætningen og det teoretiske grundlag præsenteret i kapitel 3. Formålet med at inddrage både indsamlet empiri og det teoretiske grundlag er, at finde en sammenhæng mellem ”praksis” og teori, dvs. en sammenhæng mellem det variable samt kontekstuelle og det universelle. Herfra er det muligt at afdække værdier, interesser og magtrelationer set ud fra forskellige perspektiver. Dog fremhæves ”praksis”, da den bidrager til en bedre forståelse af kontekst, erfaring og det situationsafhængige, som er hovedfokus i fronetisk planlægning. Alle spørgsmål i relation til fronetisk planlægning besvares ved udarbejdelsen af hvert incitament. Dette skal sikre at alle incitamenter er udarbejdet med udgangspunkt i de samme refleksioner i forhold til værdi og magt, hvilket bidrager til at strukturere scenarierne på en ensartet måde.

2.8 Komparativ metode

I forlængelse af scenariemetoden anvendes komparativ metode til at sammenligne de fire scenarier med bud på incitamentsordninger i en komparativ analyse. Her er formålet at vurdere scenarierne og belyse styrker og svagheder ved hvert incitament. Dette hænger sammen med scenariemetoden idet scenarier også beskriver konsekvenser og muligheder (Andersen & Rasmussen, 2012, s. 31 og 33).

Formål

Hovedformålet med anvendelse af denne metode er at bidrage til at identificere styrker og svagheder ved hvert scenarie, og på den måde få indsigt i hvordan de hver især kan bidrage til at fremme lodsejerdeltagelsen i forbindelse med at realisere den Grønne Treparts arealomlægning. Derved bruges den komparative metode til at besvare det fjerde forskningsspørgsmål i forlængelse af problemformuleringen.

Derudover kan resultaterne af den komparative analyse af de fire scenarier, som tidligere nævnt, anvendes som led i beslutningstagningsprocesser og hjælpe med at tage kvalificerede beslutninger i forbindelse med realisering af arealomlægningen af det danske landbrug.

Fremgangsmåde

For at skabe en systematisk og nuanceret sammenligning af de opstillede scenarier for incitamenter, kommer den komparative analyse også omkring de fire værdirationelle spørgsmål i relation til fronetisk planlægning (se afsnit 2.7), som er besvaret i hovedanalysens fire scenarier. Dette er med til at skabe sammenhæng på tværs af de forskellige dele af afhandlingen.

Da både scenarierne for incitamenter og den komparative analyse bygger på kvalitativ empiri fra bl.a. dokumentanalyser og interviews med forskellige typer af informanter, faciliteres der en tværfaglig forståelse, som bidrager til den dybdegående undersøgelse af relationer og sammenhænge (Rurup, 2023). Konkret, vil hvert incitament blive vurderet ift. hinanden ved at undersøge og sammenligne forskelle og ligheder, for derved at kunne udpege faktorer der bør tages i betragtning i forbindelse med realiseringen af den Grønne Treparts arealomlægning, specifikt ift. fremme lodsejernes deltagelse. Ved at undersøge de forskellige kontekster og perspektiver på de forskellige scenarier bidrager den komparative metode til at forstå kausale sammenhænge mellem incitamenterne og henholdsvis jordfordeling og fremme af lodsejerdeltagelse (Rurup, 2023). Dette gør det muligt at udpege styrker og svagheder for incitamenterne.

På den baggrund sikrer den komparative metode, at sammenligningen mellem de forskellige incitamenter sker på en systematisk, ensartet og struktureret måde. Yderligere, bidrager metoden til at tilvejebringe en nuanceret besvarelse af problemformuleringen og forskningsspørgsmål, hvor incitamenternes styrker og svagheder udpeges.

2.9 Opsummering af metodiske overvejelser

Således er udvalgte metoder anvendt, da de tilsammen danner et kvalitativt forskningsdesign der sikrer en holistisk og nuanceret tilgang til undersøgelse og analyse af problemfeltet.

For at danne et solidt og teoretisk funderet analysegrundlag, i form af rammesætning og teori, er metoderne litteratursøgning- og studium, samt dokumentanalyse anvendt. I forbindelse med hovedanalysen som udgør udarbejdelsen af de fire scenarier for incitamenter sikres der en fokuseret og konsistent analysestruktur, ved at besvare de fire værdirationelle spørgsmål fra frontetisk planlægning for hvert scenarie. I den forbindelse understøttes scenariemetoden af empiri i form af semi-strukturerede interviews med henholdsvis jordfordelingsplanlæggere og lods-ejere for at belyse forskellige perspektiver med faglige, praktiske og personlige erfaringer med jordfordeling. For at tilvejebringe overblik over scenariernes styrker og svagheder, samt vurdere dem i forhold til det teoretiske grundlag og deres mulige implementering, anvendes komparativ metode til at sammenligne incitamentsordningerne i en komparativ analyse.

Derved skabes der et metodisk fundament, der sikrer en grundig og empirisk valid undersøgelse af den Grønne Treparts arealomlægning gennem jordfordeling samt analyse af incitamentsordninger for at fremme lodsejerdeltagelse. Derved er det muligt at besvare problemformuleringen og tilhørende forskningsspørgsmål i afhandlingens konklusion.

3. Rammesætning og teoretisk grundlag

I dette kapitel redegøres der for projektets hovedemner og teoretiske fundament, som har til formål at danne rammeforståelsen for den grønne treparts arealomlægninger, jordfordeling som nøgleværktøj til dette, samt inddrage udvalgt teori om modstand og motivation. Dette er afgørende for at danne det nødvendige vidensgrundlag til at undersøge og besvare afhandlingens problemformulering samt tilhørende forskningsspørgsmål. I den forbindelse vil kapitlets konklusioner danne grundlag for det videre arbejde med opstilling af incitaments-scenarier.

3.1 Rammeforståelse for Grøn Trepert

Det følgende afsnit koncentrerer sig om den Grønne Trepert, herunder den politiske aftale om implementering af et Grønt Danmark, og i den forbindelse den store arealomlægning aftalen lægger op til og de lokale treparters arbejde i forlængelse heraf. Dette skal bidrage til baggrundsviden om emnet, kendskab til relevante aktører ift. Grøn Trepert, og indsigt i det aktuelle politiske billede, hvor den største arealomlægning i vores tid skal realiseres.

3.1.1 Grøn Trepert og baggrunden for den politiske aftale

I det følgende underafsnit redegøres der for den Grønne Trepert og grundlaget for den politiske aftale. Dette har til formål at skabe forståelse for regeringens og dens samarbejdspartneres motivation for indsatserne i *'Aftale om et Grønt Danmark'* og de politiske visioner for Danmarks fremtidige landbrug.

I december 2023 nedsatte regeringen en Grøn Trepert som har til formål at skabe grundlag for en samlet løsning for fremtidens landbrug i Danmark. Det skal ske gennem dialog, sammenlægning og fælles forpligtigelser, hvor der skal findes langsigtede løsninger på de klima- og naturudfordringer landbrugssektoren oplever og i den forbindelse undersøge hvordan Danmarks areal bedst forvaltes (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2025). Den Grønne Trepert består af regeringen, Landbrug & Fødevarer (L&F), Danmarks Naturfredningsforening (DN), Fødevareforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og Kommunernes Landsforening (KL) (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2025).

Regeringen og parterne indgik d. 24. juli 2024 *'Aftale om et Grønt Danmark'* (Regeringen, A, 2024), som består af initiativer der skal bidrage til at indfri Danmarks 2030-klimamål, og skal være byggestenene frem mod regeringens ambition om klimaneutralitet i 2045 (Regeringen, A,

2024, s. 2). På baggrund af regeringsgrundlaget *'Ansvar for Danmark'* (2022), hvoraf der fremgår visioner for den danske fødevareproduktion i fremtiden (Regeringen, 2022, s. 29), udgør *'Aftale om et Grønt Danmark'* et visionspartnerskab for landbruget (Regeringen, A, 2024, s. 3). I forlængelse heraf blev der oprettet et ministerium for Grøn Trepert, hvor Jeppe Bruus, fra Socialdemokratiet, tiltrådte som minister for Grøn Trepert d. 29. august 2024 (Ministeriet for Grøn Trepert, B, 2025). I forbindelse med det nye ministerium er Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) oprettet, og arbejder med implementeringen af den Grønne treparts-aftale. I den forbindelse er Landbrugsstyrelsens opgaver bl.a. i forbindelse med gennemførelse af jordfordelinger overgået til SGAV sammen med en række væsentlige opgaver som Miljøstyrelsen førhen varetog (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, B, 2025).

For at specificere hvordan *'Aftalen om et Grønt Danmark'* skal realiseres er der indgået en bred politisk rammeaftale *'Aftale om Implementering af et Grønt Danmark'* (Regeringen, B, 2024) som blev offentliggjort d. 18. november 2024. Implementeringsaftalen er mellem regeringen (Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne), Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti og Radikale Venstre (Regeringen, B, 2024, s. 1).

Med den indgåede aftale om et grønt Danmark og brede politiske opbakning kaldes den Grønne Trepert for *"Den største forandring af det danske landskab i over 100 år"* (Ministeriet for Grøn Trepert, 2024, s. 1). Det referer især til den store arealomlægning der lægges op til, hvor der bl.a. skal rejses 250.000 ha ny skov og udtages 140.000 ha lavbundslande (Regeringen, A, 2024, s. 3). Hovedformålet med dette er ifølge aftalen, at; *"bidrage til et godt vandmiljø, sænke klimabelastningen og samtidig give langt mere plads til naturen og bedre vilkår for biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse."* (Regeringen, A, 2024, s. 2). De arealer der forventes omlagt, er specielt de arealer som tidligere har udvidet Danmarks landbrugsareal, herunder bl.a. heder, enge, ådale og moser, gennem tiltag som f.eks. kunstig afvanding af søer og mose, samt udretning af vandløb (Landbrugsstyrelsen, A, 2025). Videre fremgår det, at der ønskes en arealeffektiv landbrugsproduktion, herunder et konkurrencedygtigt landbrug med en stærk fødevareproduktion, og mere økologisk landbrugsproduktion (Regeringen, A, 2024, s. 2 og 29). Fristerne for at nå i mål med kvælstofindsatsen², herunder lavbundsprojekter hvor landbrugsjord

² Kvælstofindsats referer til politiske tiltag der er målrettet at reducere udledningen af kvælstof til de danske kystvande, søer, vandløb m.m. Der er tale om tiltag såsom udtagning af lavbundslande, ekstensivering og markregulering. Kvælstof er også kaldet Nitrogen (N) (Regeringen, B, 2024, s. 3).

udtages og vådlægges, skal ske inden 2030 (Christensen, 2024, s. 6), og i 2045 skal målet om omlægning af 250.000 ha til skovrejsning senest være indfriet (Christensen, 2024, s. 9).

På den baggrund er der tale om en historisk og ambitiøs politisk aftale, der lægger grundlaget for fremtidens landdistrikter og landbrugsarealer i Danmark, samt de kommende års arbejde med arealomlægning og klimatilpasning, hvor der skal gives mere plads til naturen.

3.1.2 Danmarks Grønne Arealfond og arealomlægninger

I forlængelse af det foregående underafsnit, vil det følgende underafsnit koncentrere sig om arealomlægningen af det danske landskab, som den Grønne Treparts-aftale forudsætter, og herunder hvordan det skal gennemføres. Dette har til formål at danne kendskab til funktionen af Danmarks Grønne Arealfond og skabe forståelse for kommunernes og de lokale treparters rolle i arealomlægningen.

Danmarks Grønne Arealfond

Med *'Aftale om et Grønt Danmark'* lægges der op til en mere bæredygtig og multifunktionel arealanvendelse, hvor 10 % af Danmarks areal, også svarende til 15 % af Danmarks landbrugsarealer (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, C, 2025), skal omlægges til skov, natur og vådområder (Regeringen, B, 2024, s. 1). For at understøtte arbejdet med denne udvikling blev Danmarks Grønne Arealfond vedtaget som en del af *'Aftale om Implementering af et Grønt Danmark'* i november 2024 (Regeringen, B, 2024, s. 1 og 7). Fonden fungerer ikke som en selvstændig organisatorisk enhed, men som en samlet paraply for de statslige aktiviteter i relation til arealomlægningen (Regeringen, A, 2024, s. 4).

Fondens hovedaktiviteter består af støtteordninger til privat skovrejsning og til øvrig arealomlægning herunder bl.a. vådområder, lavbund og ekstensivering. Disse støtteordninger har til formål at beskytte vandmiljø og drikkevand samt understøtte mere natur. Derudover er hovedformålet også at lave strategiske jordopkøb med henblik på jordfordeling (Regeringen, A, 2024, s. 4). Det skal i den forbindelse nævnes, at det dermed ikke er et mål for fonden at eje den jord der opkøbes, men at hensigten er, at det enten skal tages ud af landbrugsdrift eller indgå i jordfordeling som en del af jordpuljen (Regeringen, A, 2024, s. 5).

Indsatserne i Danmarks Grønne Arealfond består også af det strategiske arbejde med udtagning af 140.000 ha lavbundslande og etablering af 250.000 ha ny skov, som primært skal rejses på privat areal (Regeringen, A, 2024, s. 3). Hertil er der en målsætning om at arealfondens tiltag

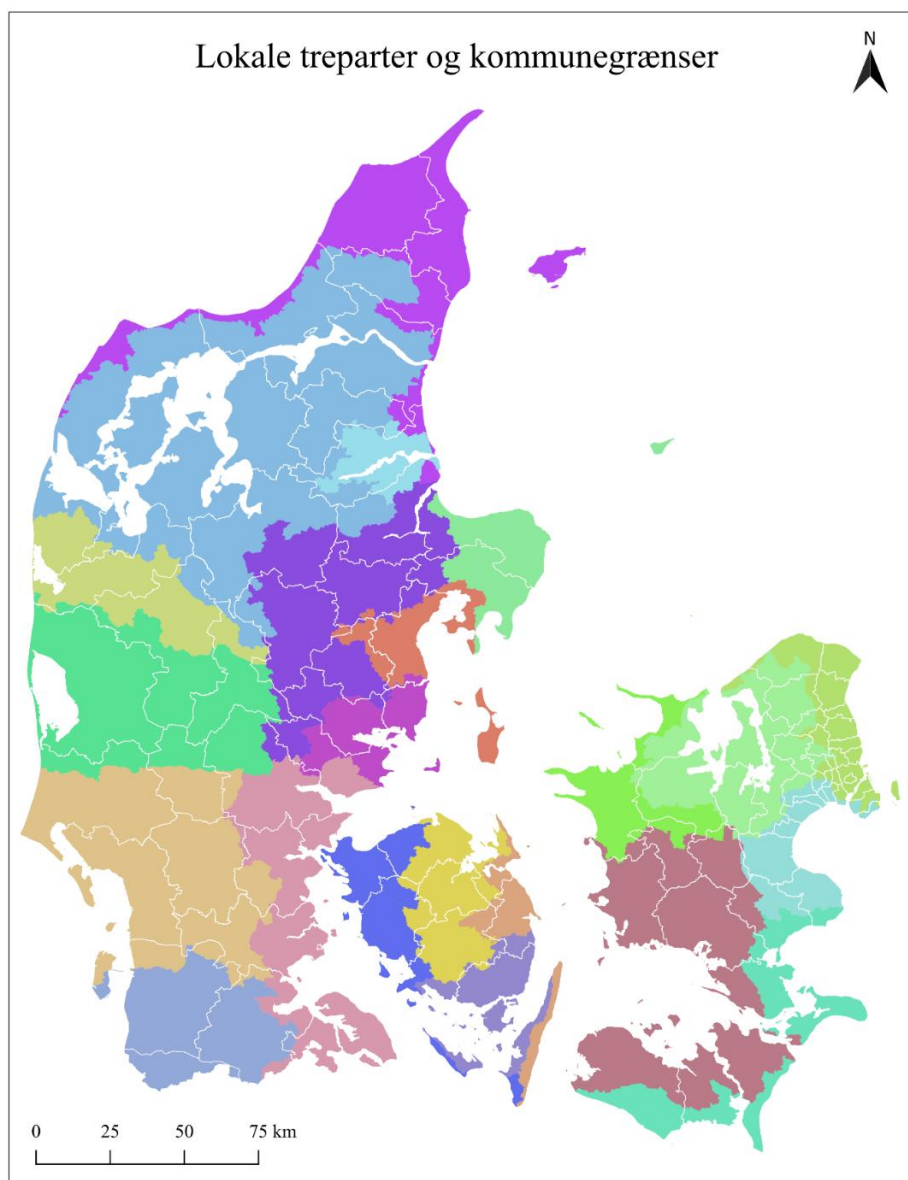
skal bidrage til den nationale indsats for at indfri målene i EU's Vandrammedirektiv (Regeringen, A, 2024, s. 4). Til Danmarks Grønne Arealfond er der i alt afsat 43 mia. kr., hvilket skal bruges til gennemførelse af arealomlægningen (Ministeriet for Grøn Trepert, 2024, s. 2). Herunder er der konkret afsat 10 mia. kr. til jordopkøb med henblik på tiltag til kvælstofreduktioner og understøttelse af jordfordeling (Regeringen, A, 2024, s. 4-5).

Lokale treparter og omlægningsplaner

Da den store omlægning af Danmarks areal kræver strategisk planlægning og helhedstænkning, med samarbejde på tværs af offentlige og private aktører, samt lokal forankring, er der oprettet såkaldte lokale treparter som har ansvaret for planlægning og implementering (Regeringen, A, 2024, s. 3). Det er kommunerne i vandoplandet der styrer den lokale organisering, og det vil sige, at det i sidste ende er kommunerne der har ansvaret for at overholde deadlines og indfri målene for et Grønt Danmark (Regeringen, A, 2024, s. 13).

Konkret er der den 1. februar 2025 nedsat 23 lokale treparter rundt i landet, som er opdelt efter Danmarks vandoplande³ (Regeringen, A, 2024, s. 13). Dette fremgår af kortet på figur 5. Hver lokale trepart består af 1-2 repræsentanter for alle omfattede kommuner i oplandet, 1-2 repræsentanter for lokale landbrugsorganisationer, 1-2 repræsentanter for lokale naturorganisationer samt 1 repræsentant fra Naturstyrelsen (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 3).

³ Da et af den Grønne Treparts hovedfokus er indfrielse af vandrammedirektivet og dermed forbedret vandmiljø, er det fordelagtigt at opdele de lokale treparter efter grænserne for Danmarks vandoplande, også kaldet hovedvandoplande. Kommunerne har, gennem 23 tværkommunale vandoplandsstyregrupper siden 2010, koordineret udtagning af landbrugsarealer. Disse styregrupper omdøbes til lokale treparter (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 2).

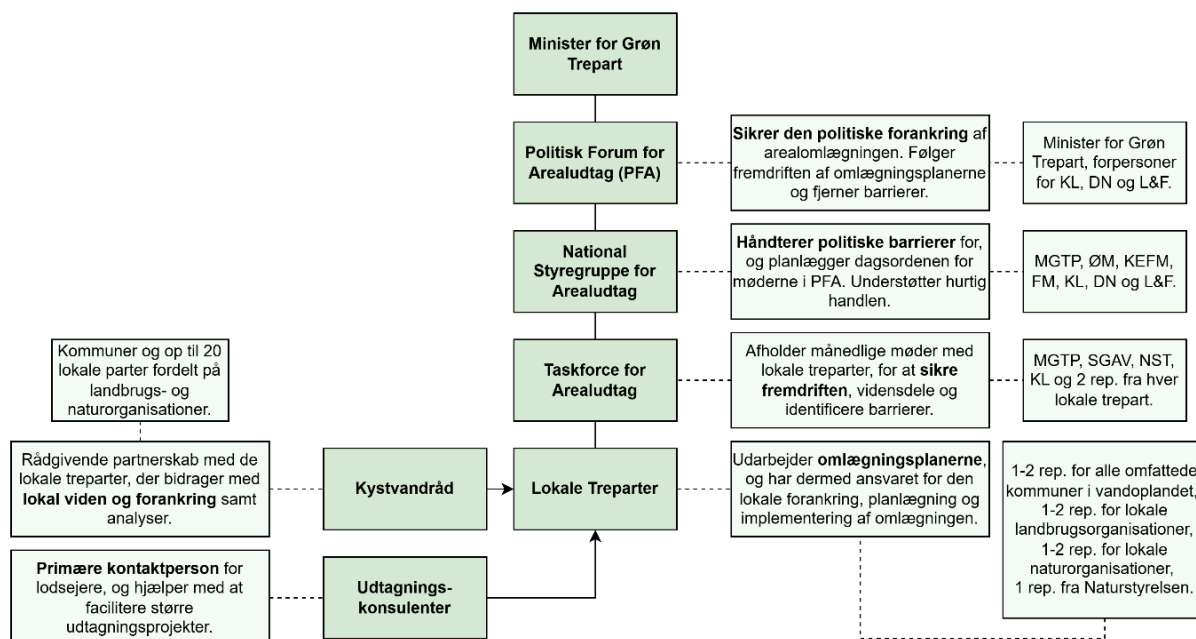

Figur 5 - Kort over Danmarks 23 vandoplande (lokale treparter) sammenholdt med kommunegrænser. Egenproduktion.

Til at understøtte de lokale treparters indsats, oprettes der følgende grupper: Taskforce for Arealudtag, National Styregruppe for Arealudtag og Politisk Forum for Arealudtag (PFA) (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 8). Taskforce for Arealudtag er repræsenteret af Ministeriet for Grøn Trepert (MGTP), SGAV, Naturstyrelsen, KL, samt 1-2 repræsentanter fra hver lokale trepart. Der bliver afholdt månedlige møder mellem repræsentanter fra de lokale treparter og Taskforce for Arealudtag. Disse møder har til formål at sikre fremdriften i de enkelte lokale treparter, vidensdele, samt klarlægge hvad der fungerer godt og hvilke barrierer der opstår (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 4). Dermed har taskforcen til formål at sikre fremdrift ved at løfte relevante tværgående problemstillinger, herunder tekniske barrierer, videre til den Nationale Styregruppe for Arealudtag. I den Nationale Styregruppe for Arealudtag håndteres de politiske barrierer for arealomlægningen, som er meldt ind på baggrund af

taskforcens identificerede problemstillinger. I den forbindelse har den Nationale Styregruppe til formål at planlægge dagsordenen for møderne i det Politiske Forum for Arealudtag (PFA) og understøtte hurtig handling. National Styregruppe for Arealudtag omfatter repræsentanter fra KL, DN, L&F, Ministeriet for Grønt Trepert, Ministeriet for Klima-, Energi-, og Forsyningsministeriet, Økonomiministeriet og Finansministeriet. PFA skal sikre den politiske forankring af arealomlægningen og den handlekraft der ligger bag. Dette gøres ved at afklare spørgsmål på baggrund af dagsordenen fastlagt af den Nationale Styregruppe for Arealudtag, samt at følge fremdriften af de lokale treparters omlægningsplaner og hjælpe med at fjerne barrierer for arealomlægningen. PFA består af øverste politiske parter, herunder Ministeren for Grøn Trepert, forpersonerne for KL, L&F og DN, samt øvrige ministre efter behov (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 4).

Der lægges op til, at de lokale treparter skal samarbejde med kystvandrådene i Danmark. Samarbejdet kan sikre at anbefalinger fra Kystvandrådene kan implementeres på en hensigtsmæssig måde der er i tråd med de arealerfaringer de lokale treparter besidder. Dertil kan kystvandrådende bidrage med lokal forankring og viden, samt bistå treparterne med supplerende indsatser som f.eks. gennemførelse af lokale analyser (Regeringen, A, 2024, s. 14). Regeringen vil også skabe mulighed for at oprette op til 10 nye kystvandråd, ved at afsætte en økonomisk ramme på omkring 50 mio. kr. i perioden 2025-2027 (Regeringen, A, 2024, s. 15). Yderligere, for at styrke den lokale forankring i forbindelse med omlægningsplanerne er der ligeledes indført såkaldte udtagningskonsulenter, hvis to hovedopgaver er at agere som primære kontaktpersoner for lodsejerne, og dels at være med til at facilitere større udtagningsprojekter, hvor projekterne enten er Naturstyrelsen eller kommunerne (Regeringen, A, 2024, s. 15). Et overblik over organiseringen af de forskellige grupper i den Grønne Trepert og deres ansvarsområder er illustreret på figur 6.

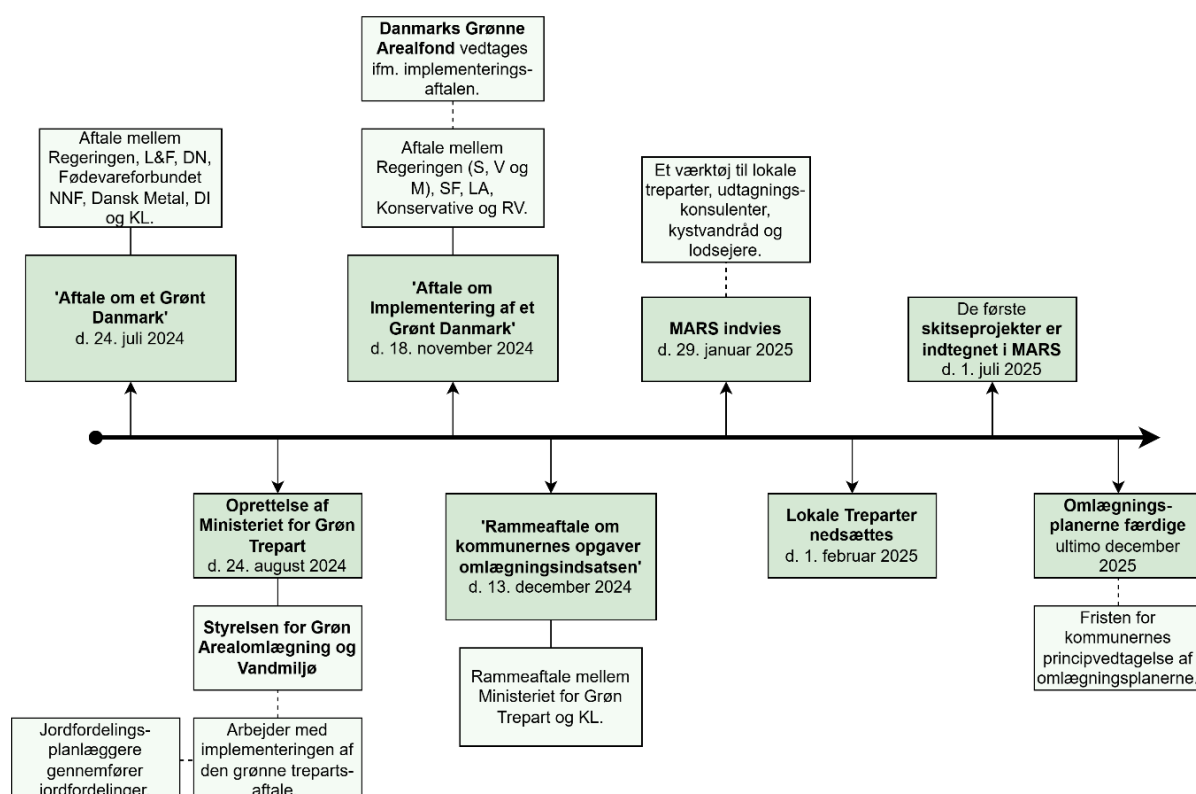

Figur 6 - Overblik over organiseringen af de forskellige grupper i den Grønne Trepart, deres ansvarsområder og medlemmer. Egenproduktion baseret på bilag 1 i (Ministeriet for Grøn Trepart & KL, 2024, s. 8).

Det er altså klart, at kommunerne tillægges en stor rolle i forbindelse med udarbejdelsen af de lokale omlægningsplaner, og kommunernes konkrete opgaver fremgår af *'Rammeaftale mellem Ministeriet for Grøn Trepart og KL om kommunernes opgaver i omlægningsindsatsen i medfør af 'Aftale om et Grønt Danmark' og 'Aftale om Implementering af et Grønt Danmark''* som blev indgået d. 13. december 2024 (Ministeriet for Grøn Trepart & KL, 2024).

I den forbindelse er kommunernes opgaver todelte, hvoraf den første del består af lokal forankring af omlægningsindsatsen i de lokale trepart, dvs. udarbejdelsen af omlægningsplaner og deltagelse i taskforce-møder. Den anden del indebærer realisering af projekter i overensstemmelse med omlægningsplanen (Ministeriet for Grøn Trepart & KL, 2024, s. 5). Udarbejdelsen af omlægningsplanerne skal være færdig senest i december 2025, og skal overordnet set bestå af realiserbare projekter, der har opnået tilsagn om tilskud til gennemførelse, og principvedtages af de pågældende (Ministeriet for Grøn Trepart & KL, 2024, s. 3). Derudover, i tråd med målsætningen om mindst 20 % beskyttet og strengt beskyttet natur i Danmark, skal kommunerne bl.a. identificere arealer som har potentiale for at bidrage til mere beskyttet natur, i de lokale omlægningsplaner (Regeringen, B, 2024, s. 11). I forbindelse med arbejdet, er der udarbejdet en online it-plattform kaldet Multifunktionel Arealregistrering (MARS), der består af fire moduler, herunder screening, planlægning, ansøgning og status (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, D, 2025). MARS blev lanceret i januar 2025, og har til formål at hjælpe med udarbejdelsen af omlægningsplanerne. Værktøjet kan benyttes af alle aktører,

såsom kommuner, lodsejere, Naturstyrelsen og udtagningskonsulenter (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 4). Figur 7 nedenfor illustrer en tidslinje over de indgåede aftaler i forbindelse med den Grønne Trepert og tidsfrister for de lokale treparters arbejde med omlægningsplanerne. Samtidig viser det et overblik over de forskellige aktører og samarbejdspartnere i den Grønne Trepert.

Figur 7 - Tidslinje over aftaler, tidsfrister og aktører i den Grønne Trepert. Egenproduktion.

Da der skal tages højde for, at indsatserne med arealomlægning er frivillige, betyder det at omlægningsplanerne er dynamiske (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 3). Det vil også sige, at der er tale om uformelle, ikke-lovbundne planer. Dermed kan kommunerne ikke kræve at lodsejere deltager i ordningerne (Ministeriet for Grøn Trepert & KL, 2024, s. 4).

På baggrund af ovenstående er det klart, at der med den Grønne Trepert er tale om en omfattende indsats, hvor en bred vifte af offentlige og private aktører, i samarbejde, skal være med til at realisere aftalen om et grønt Danmark. Hovedlinjerne i dette er finansiering til Danmarks Grønne Arealfond som grundlaget for arealomlægningen og de 23 lokale treparters arbejde med omlægningsplanerne, hvor lokalt kendskab kan udnyttes.

3.1.3 Eksisterende incitamenter i 'Aftale om et grønt Danmark'

I dette underafsnit gennemføres der en dokumentanalyse af *'Aftale om et grønt Danmark'* med henblik på at identificere og undersøge eksisterende incitamenter i aftalen. Det vil sige, at der er fokus på at undersøge hvilke tiltag, som søger at fremme lodsejeres deltagelse i arealomlægningen. Dette er med til at sikre, at de scenarier der opstilles i denne afhandling, ikke på forhånd er en inkorporeret del af den Grønne Treparts aftale.

Som det fremgår af de foregående underafsnit (se underafsnit 3.1.2), så ligger den Grønne Trepart op til, at den omfattende arealomlægning skal gennemføres ved brug af jordfordeling som nøgleværktøj (Regeringen, A, 2024). Med *'Aftale om et Grønt Danmark'* er der lagt op til en ambitiøs tidsramme for omlægningen af det danske landbrug, og derfor har regeringen og parterne i den Grønne Trepart lagt op til en række incitamenter i aftalen for at kunne gennemføre arealomlægningen rettidigt. Der er tale om følgende incitamenter i nedenstående underafsnit.

CO₂e-afgifter

I trepartsaftalen er der bl.a. fokus på CO₂-ækvivalent-reduktioner (CO₂e-reduktioner)⁴ i landbruget (Regeringen, A, 2024, s. 4), og et af de incitamenter der fremgår af aftalen, er indførsel af CO₂e-afgifter, henholdsvis på husdyrproduktion og kulstofrige lavbundslande (Regeringen, A, 2024, s. 2 og 7).

Danmark bliver i den forbindelse det første land i verden til at indføre en CO₂e-afgift på udledninger fra husdyr (Regeringen, A, 2024, s. 2). Afgiften indføres fra 2030, og lyder på 300 kr. pr. ton CO₂e, og stiger til 750 kr./ton CO₂e frem mod 2035 (Regeringen, A, 2024, s. 24). Afgiften er baseret på udledninger fra husdyrs fordøjelse samt håndteringen af gødning, og fastsat ift. de nationale emissionsopgørelser (Regeringen, A, 2024, s. 24 og 33).

Afgifterne for de kulstofrige lavbundslande kommer til at gælde fra 2028, og er *"incitament for lodsejere til at indgå i udtagningsprojekter hurtigst muligt."* (Regeringen, A, 2024, s. 7). Dette tiltag er specifikt målrettet lodsejere, der ikke ønsker at deltage i et udtagningsprojekt (Regeringen, A, 2024, s. 7). Afgiften er på 40 kr. pr. ton CO₂e (Regeringen, A, 2024, s. 7).

⁴ CO₂e står for CO₂-ækvivalent, som er en fælles måleenhed der muliggør sammenligning af forskellige drivhusgassers udledning og bidrag til global opvarmning (Landbrug og Fødevarer, 2022, s. 8). I landbruget er der typisk tale om tre typer af drivhusgasser, herunder Kuldioxid (CO₂), Metan (CH₄) og Lattergas (N₂O), hvor det er forskelligt hvor kraftig hver type drivhusgas er (Landbrug & Fødevarer, 2025). Drivhusgasser absorberer solens varme, der udstråles fra jordens overflade, og fastholder det i jordens atmosfære (drivhuseffekten). På den måde bidrager drivhusgasserne til den globale opvarmning (Europa-Parlamentet, 2023).

CO₂e-afgifterne skal dermed være med til at understøtte tilrettelæggelsen af arealomlægningerne og; ”... *bidrager til, at flere landbrugere indgår i denne grønne omstilling af landbrugs-erhvervet...*” (Regeringen, A, 2024, s. 4). Dette sker således ved, at afgifterne skal give lods ejere et økonomisk incitament til at udtage deres jorder af drift og således bidrage til arealomlægningen (Regeringen, A, 2024, s. 4 og 7).

Udledningsbaseret markregulering

Som incitament for omlægning af arealanvendelsen skal den nuværende model for markregulering i 2027 erstattes med en ny form for udledningsbaseret markreguleringsmodel (Regeringen, A, 2024, s. 21). Markregulering er et miljøreguleringsprincip, der omfatter regler for hvordan landbrugsarealer må dyrkes, med henblik på at begrænse udledningen af kvælstof til vandmiljøet. Reglerne kan f.eks. indebære reducere af gødningsmængder eller ændring af afgrødesammensætning på markerne (Nyord & Nygaard, 2024, s. 3). Det fremgår af implementeringsaftalen at; ”*Den nye regulering vil inddrage forskelle i udledningen mellem afgrøder*” (Regeringen, B, 2024, s. 5), hvilket den nuværende model ikke tager højde for (Regeringen, B, 2024, s. 5).

Den udledningsbaserede markregulering skal understøttes af opdaterede oplysninger om jordens retention, dvs. evne til at tilbageholde kvælstof, og med ”*flere tilpasningsmuligheder, som vil indebære, at der ved markregulering kan opnås større kvælstofeffekt af virkemidler pr. hektar.*” (Regeringen, A, 2024, s. 21). Det indebærer også, at der fremover vil reguleres efter den samlede udledning til vandmiljøet i et kystvandopland⁵, fremfor at regulere den enkelte landbrugsbedrift på den anvendte mængde af kvælstof, som tidligere (Nyord & Nygaard, 2024, s. 3). Formålet med dette fremgår af følgende;

”... *troværdig regulering på kvælstofområdet og en klimaregulering af landbruget, som øger den økonomiske tilskyndelse til at søge ind i frivillige ordninger, der har til formål at nedbringe udledningen af kvælstof til vandmiljøet. Reguleringen skal i forlængelse heraf også bidrage til fremdriften i den eksisterende kvælstofindsats.*” (Regeringen, A, 2024, s. 5-6).

⁵ Dvs. at, ”*Markregulering bygger på udledningsgrænser af kvælstof for hvert kystvandopland. På denne baggrund udregnes kvoter for kvælstofudledningen til kysten. Da der altid er flere landbrugsbedrifter, der udleder kvælstof til samme kystvandopland, omregnes kvoten for kystvandoplandet, til en udledningskvote for hver af bedrifterne med jord i det pågældende kystvandopland.*” (Nyord & Nygaard, 2024, s. 3).

Heraf er der altså klart, at der med markreguleringen er fokus på at mindske kvælstofudledning til vandmiljøet, og samtidig, er der også incitament til at indgå i arealomlægningen. Dette fremgår også i implementeringsaftalen, hvor det beskrives, at modellen skal bidrage til at sikre, at de nødvendige kvælstofreduktioner indfries og derved; *”give stort incitament til udtagning...”* (Regeringen, B, 2024, s. 6).

Op til implementeringen af den nye reguleringsmodel skal der sikres fleksibilitet for landbrugerne til at etablere efterafgrøder og alternativer, når det ud fra en faglig vurdering giver bedst mening (Regeringen, A, 2024, s. 21). På sigt er det meningen, at markreguleringen løbende skal udfases i takt med arealomlægningens fremdrift (Regeringen, A, 2024, s. 16).

Ekstensiveringsordninger

For at sikre mere permanent beskyttet natur, samt styrke biodiversiteten, lægger regeringen og parterne op til ordninger med permanent ekstensivering i form af tinglyste driftsbegrænsninger (Regeringen, A, 2024, s. 5-6). Konkret fremgår det at; *”Parterne er enige om, at permanente ekstensiveringsordninger kan være med til at bygge bro mellem forskellige omlægningsindsatser og sikre mere tinglyst natur.”* (Regeringen, A, 2024, s. 12). Princippet for de permanente ekstensiveringsordninger drejer sig om, at rådighedsindskrænkende servitutter tinglyses på ejendomme, i form af restriktioner for jordens anvendelse (Regeringen, A, 2024, s. 18), såsom forbud mod pløjning eller anvendelse af pesticider (Landbrugsstyrelsen, 2024, s. 10). Derudover tinglyses der samtidig pligt til; *”at indgå i senere permanente udtagningsprojekter (f.eks. vådområder).”* (Regeringen, A, 2024, s. 6 og 18), hvilket understøtter arealomlægningen.

Ekstensivering kan være særligt anvendeligt i de situationer hvor lodsejere ikke kan gennemføre udtagningsprojekter alene (Regeringen, A, 2024, s. 7), og dertil er intentionen, at ordningen skal være med til at; *”understøtte de lokale processer for omlægning fra landbrugsareal til vådområder og skov.”* (Regeringen, A, 2024, s. 6). Derudover fremgår det af aftalen, at regeringen skal afsøge muligheden *”for at etablere en støtteordning for midlertidig ekstensivering”* (Regeringen, A, 2024, s. 7), da en midlertidig ordning har den fordel, at jord kan tages hurtigt ud af drift, og derfor er et fleksibelt instrument, ift. tidsplanen for indfrielse af aftalens målsætninger (Regeringen, A, 2024, s. 18).

Ordningen for permanent ekstensivering blev åbnet for ansøgninger i efteråret 2024, med tilsgnsperiode i 2025, og finansieres bl.a. af EU's landbrugsstøtte og Danmarks Grønne Areal-fond (Regeringen, A, 2024, s. 6-7). Parterne har valgt at fortsætte ordningen frem i 2026-2027 (Ministeriet for Grøn Trepert, C, 2025, s. 1).

Ekspropriation

I forbindelse med planerne om arealomlægning, og herunder udtagning af kulstofrige lavbundslande, peger regeringen på ekspropriation som incitament og som middel til at indfri målsætningen rettidigt. Konkret fremgår det, at; *"Regeringen vil afsøge mulighederne for at anvende ekspropriation i relation til udtagning af lavbundslande ud fra klimahensyn."* (Regeringen, A, 2024, s. 8). Som lovgivningen og forholdene er i dag, kan der kun i særlige tilfælde eksproprieres på baggrund af natur- og miljøhensyn i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 60 og 60a⁶, og det regeringen ligger op til er at afsøge muligheden for at ekspropriere på baggrund af klimahensyn, som supplement til de gældende regler (Regeringen, A, 2024, s. 8).

Dermed skal det understreges, at der skelnes mellem de tre begreber: *miljø*, *natur* og *klima*. I den forbindelse knytter begrebet *miljø* sig til det fysiske miljø på jorden med mennesker, dyr og planter, hvor udfordringer som f.eks. tab af biodiversitet samt forurening af jord og grundvand anses som miljøproblemer (Bjørn-Hansen, 2019). *Natur* er i ordbogen defineret som; *"geografisk miljø under åben himmel der ikke er skabt af mennesker, og som omfatter bakker, dale, skove søer, floder osv. samt den tilhørende dyre- og planteverden (...)"* (Den Danske Ordbog, 2025) og i denne afhandling referer *natur* særligt til skov, både urørt og driftet skov, vådområder som ådale, søer og mose, samt naturnationalparker og beskyttet natur. *Klima* vurderes ud fra vejrforhold observeret over en længere periode og defineres på den baggrund som hvordan vejret, ifølge vejrmålinger af bl.a. nedbør og temperatur, er i gennemsnit over en årrække, typisk over 30 år (Bjørn-Hansen, 2019). Klimaet påvirkes af de drivhusgasser, der udledes til atmosfæren, og klimaforandringerne såsom temperaturstigninger medfører udfordringer som f.eks. øget nedbør, vandstandsstigninger, tørke og flere kraftige storme (Vandetsvej.dk, 2025). På den måde adskiller klima sig fra miljø- og naturbegreberne, selvom der unægtelig er sammenhæng mellem de forandringer og udfordringer der opleves, hvor f.eks. at tilstanden af miljøet påvirker klimaet og omvendt, at klimaet påvirker miljøet (Bjørn-Hansen, 2019).

⁶ Lovbekendtgørelse nr. 927 af 28. juni 2024 om 'Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse'.

I forhold til dette incitament er det meningen, at muligheden for ekspropriation kan udnyttes i særtilfælde, såsom hvis en enkelt lodsejer står i vejen for gennemførelsen af et større udtagningsprojekt (Regeringen, A, 2024, s. 8).

Dog skal det sikres, at der findes en ekspropriationsmodel, hvor lodsejere der eksproprieres ikke stilles med en økonomisk fordel ift. lodsejere der deltager frivilligt i udtagningsordninger eller jordfordelinger (Regeringen, A, 2024, s. 8). Det skyldes, at regeringen ønsker at opretholde *”incitamentet for lodsejere til at få udtaget lavbundslande gennem eksisterende lavbundsordninger.”* (Regeringen, A, 2024, s. 8), og derved støtte op om den eksisterende indsats for at gennemføre arealomlægninger ved hjælp af jordfordeling (Regeringen, A, 2024, s. 8). Yderligere, understreger ordlyden, at der er tale om, at der kun skal gøres brug af ekspropriation undtagelsesvist, hvilket f.eks. fremgår heraf; *”Evt. øget (jord)opkøb skal være effektueret hurtigst muligt og senest i 2028 og kan om nødvendigt sikres via ekspropriation”* (Regeringen, A, 2024, s. 19 og 20), (Regeringen, B, 2024, s. 9). Dertil er dette eneste gang at ’ekspropriation’ nævnes i *’Aftale om Implementering af et Grønt Danmark’*.

På baggrund af ovenstående, er det klart, at regeringen har indarbejdet en række incitamenter som skal fremme deltagelsen i den store omlægning af Danmarks landbrugsareal. Analysen viser bl.a. at *’Aftale om et Grønt Danmark’* især ligger vægt på kvælstofregulering i form af afgifter, markregulering og ekstensiveringsordninger, som middel. Derudover åbner regeringen forsigtig op for at afsøge muligheden for ekspropriation til klimaformål, som kan anvendes i særtilfælde, men det står klart at jordfordeling og dermed princippet om frivillig deltagelse er det foretrukne tilgang til arealomlægningen.

3.2 Jordfordeling i Danmark

Jordfordeling har, siden landboreformerne tilbage fra 1700-tallet, fungeret som et landskabsændrende virkemiddel til at forbedre landbrugsstrukturen og sidenhen også miljø-, natur-, og rekreative værdier. Dette afsnit søger at afdække selve jordfordelingsbegrebet og dets formål, baggrunden for jordfordeling samt dets udvikling over tid. Efterfølgende redegøres der for jordfordelingsprocessen som den er i dag, afgørende faktorer for gennemførelse af en jordfordeling samt forskellige lodsejertyper. Formålet er at skabe en forståelse for, hvordan jordfordelingsværktøjet fungerer i praksis, således at dels det første forskningsspørgsmål *’Hvad er baggrunden for jordfordeling i Danmark?’* kan besvares, og dels anvendes som grundlag for udarbejdelse af scenarierne i kapitel 4.

3.2.1 Formålet med jordfordeling og dets historiske perspektiv

Jordfordeling er en proces, hvor jordlodder mellem flere landbrugsejendomme ombyttes samtidigt (Sørensen, 1987, s. 8). Traditionelt set handler jordfordeling om at optimere landbrugsarealer således at de ligger bedst muligt i forhold til deres anvendelse. Med andre ord søger jordfordeling at opnå en så god arrondering og struktur i landbruget som muligt, og i færrest mulige lodder (Folketingstidende, 2005, s. 127). Det traditionelle formål er videreført i den gældende jordfordelingslov⁷ § 1, stk. 1, nr. 1, og har til formål at:

”Sikre en bedre erhvervsmæssig udnyttelse af landbrugsejendomme ved at forbedre struktur- og arronderingsforholdene gennem omlægning af landbrugsjord”

Siden 1990 har jordfordelingsloven givet mulighed for at anvende jordfordeling som virkemiddel til at realisere andre projekter og arealinteresser i det åbne land, herunder naturgenopretning, naturpleje, skovbeplantning og større anlægsprojekter (Mouritsen, Sørensen, & Thaysen, 2004, s. 17). De flersidige anvendelsesmuligheder for jordfordelingsinstrumentet er videreført i den gældende jordfordelingslov § 1, stk. 1, nr. 2, og har til formål at:

”medvirke til gennemførelse af projekter til bevaring og forbedring af natur- og miljøværdier i det åbne land, herunder oprettelse af rekreative områder og natur- og nationalparker, gennemførelse af naturgenopretningsprojekter, naturpleje, skovplantning, drikkevandssikring og internationale forpligtelser på natur- og miljøområdet m.v.,”

Ændringen i formålsparagraffen muliggør derfor jordfordeling til forskellige formål, herunder med henblik på at bevare og forbedre natur- og miljøværdier, drikkevandssikring og opfyldelse af internationale forpligtelser såsom Natura 2000-områder. Jordfordelingsværktøjets anvendelsesmuligheder er således løbende blevet ændret og udvidet siden de historiske udskiftninger under landboreformerne i sidste halvdel af det 18. århundrede samt vedtagelsen af den første jordfordelingslov i 1924.

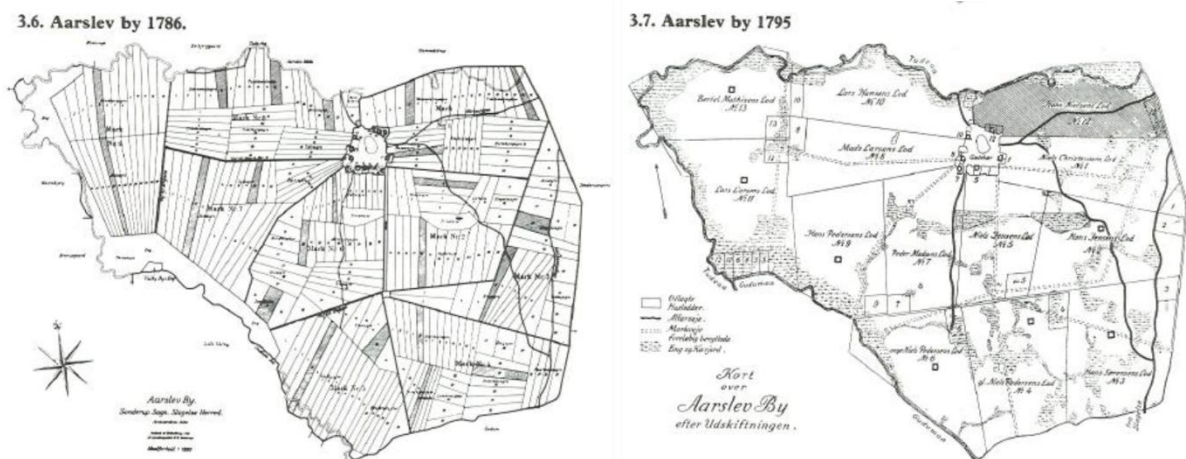
Landboreformerne og udskiftningen

I forbindelse med landboreformerne og ophævelsen af landsbyfællesskabet i 1700-tallet blev de første egentlige ”jordfordelinger” gennemført som udskiftninger (Jørgensen, Mortensen, & Wulff, 1997, s. 802), hvor mange små jordstrimler blev samlet til større markjorder (Løgstrup, 2007, s. 9). De samlede markjorder blev gennem en udskiftningsplan fordelt mellem lodsejerne,

⁷ Lovbekendtgørelse nr. 1051 af 10. juli 2023 om jordfordeling og offentligt køb og salg af fast ejendom til jordbrugsmæssige formål m.m.

hvortil mange bygninger blev udflyttet fra landsbyerne i en blokudskiftning for at ligge i rimelig nærhed til de udskiftede jorder (Jørgensen, Mortensen, & Wulff, 1997, s. 45-46). Siden forordningen⁸ af 28. juli 1769 var det muligt for flertallet af lodsejere i et landsbyfælleskab af kræve udskiftningen gennemført, uagtet hvad de resterende mente om det. Ved forordningen af 13. maj 1776 kunne blot én lodsejer i et landsbyfællesskab kræve udskiftningen gennemført (Løgstrup, 2007, s. 13).

Ved udskiftningen blev der lagt vægt på en god arrondering for driften (Jørgensen, Mortensen, & Wulff, 1997, s. 45-46), hvor det blev tilstræbt at enhver lodsejer fik sin jord udlagt samlet ”helst på et sted som det nyttigste”, jf. Forordning om jordfællesskabets ophævelse⁹. Baggrunden for landboreformerne tog overordnet set udgangspunkt i enevældens ønske om at stimulere landbrugsproduktionen, forbedre handelsbalancen og afsætte større mængder kvalitetskorn, da det danske korn klarede sig vanskeligt på verdensmarkedet på grund af dårlig kvalitet. Samtidig befandt Europa sig i en periode med gunstige konjunkturer som følge af stigende efterspørgsel og dermed stigende priser på landbrugsvarer (Løgstrup, 2007, s. 11). Det var også i enevældens interesse at beskytte bøndernes retsforhold socialt såvel som i hensynet til produktionsresultatet for at bevare en talstærk bondekasse (Jørgensen, Mortensen, & Wulff, 1997, s. 42). På figur 8 ses et eksempel på resultatet af en udskiftning.

Figur 8 - Eksempel på før og efter udskiftningen, hvor mindre jordstykker blev samlet til større markjorder. Kilde: (Otto Leholt, 2023)

Udskiftningen var stort set afsluttet omkring 1810 (Løgstrup, 2012), men der var stor forskel i udskiftningsresultaterne i de forskellige egnsdele. I Sønderjylland var dårlige udskiftningsresultater synligt på grund af en mindre omfattende udskiftning af hertugdømmerne, dels fordi

⁸ En forordning er en lov der blev udstedt af statsmagten fra 1500 tallet og frem til 1849 (Lindegaard & Jørgensen, 2023).

⁹ Forordning nr. 4000 af 23. april 1781

udskiftningen ikke var gennemført med samme målbevidsthed som i Kongeriget, dels på grund af en svag opfordring fra Sønderjyllands beboere til at opnå en bedre arrondering gennem mageskifte¹⁰ og udflytning (Folketingstidende, 1924). Herudover var en betydelig del af arealerne i hertugdømmet Slesvig kommet i offentligt eje som følge af opkøbspolitikken i den tyske stat i perioden mellem 1864 og 1920 (Jordbrugsdirektoratet, 1988, s. 5).

Jordfordelingslovene efter 1924

Efter genforeningen i 1920 indså man, at den gennemførte jordfordeling i Sønderjylland var uøkonomisk og forhindrede en intensiv udnyttelse af jorderne, hvorfor regeringen vedtog den første egentlige jordfordelingslov¹¹ i Danmark i 1924 med henblik på at fremme en mere rationel og hensigtsmæssig udnyttelse af jorderne (Folketingstidende, 1924). Denne gjaldt kun for Sønderjylland, og det var hensigten at jordfordeling gennem mageskifte og udstykning skulle anvendes på jorder der var spredt i særlig grad eller på anden måde var beliggende uheldigt for ejendommenes økonomiske udnyttelse, jf. lovens § 1 (se bilag 7).

Den sønderjyske jordfordelingslov af 1924 byggede udelukkende på frivillige principper, men det blev imidlertid erkendt urimeligt, at et mindretal af lodsejere kunne hindre gennemførelsen af en jordfordelingsplan, hvor flertallet havde fundet tilslutning (Folketingstidende, 1934, s. 3246). Da loven blev revideret i 1934¹², blev der hertil indført en bestemmelse om, at hvor der var tilslutning fra mindst 66 % af lodsejerne, havde jordfordelingskommissionen kompetence til at afsige kendelse. Lodsejere der nægtede tilslutning, kunne blive tilpligtet at afstå op til 10 % af deres ejendom mod udlægning af erstatningsarealer af samme værdi (Sørensen, 1987, s. 17).

I 1949 blev den første landsdækkende jordfordelingslov¹³ vedtaget og ligger reelt til grund for den gældende jordfordelingslov i dag. Loven videreførte formålet om en bedre hensigtsmæssig og økonomisk udnyttelse af landbrugsejendommen. Tvangsbestemmelsen om afståelse af arealer mod udlæg af erstatningsarealer indført i 1934, blev hævet fra 10 til 15 % af lodsejeres ejendom, jf. lovens § 2, stk. 1. Desuden kunne ubebyggede og ubeplantede arealer op til 3 ha. boniteret areal¹⁴ inddrages helt i jordfordelingen, hvis de ikke dannede grundlag for lodsejerens

¹⁰ Ved mageskifte bytter to parter fast ejendom eller dele heraf (SEGES Innovation, 2023).

¹¹ Lov nr. 86 af 29. marts 1924 om foranstaltninger til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme i de sønderjydske landsdele.

¹² Lov nr. 197 af 26. juni 1934 om foranstaltninger til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme i de sønderjyske landsdele.

¹³ Lov nr. 370 af 25. april 1949 om jordfordeling mellem landejendomme.

¹⁴ Ved boniteret areal forstås ansættelse af jordens kvalitet og blev anvendt som vurderingsenhed til opkrævning af hartkornsskatter (Madsen & Nørr, 1992).

erhvervsvirksomhed eller var af afgørende økonomisk betydning (Sørensen, 1987, s. 18). Erfaringerne fra loven medførte et behov for ændring og udbygning af en række bestemmelser, herunder et fortsat behov for jordfordeling i Sønderjylland samt for ejendomme berørt af landvinding fra afvandingsforanstaltninger, hvilket resulterede i at loven blev revideret i 1955 i henhold til lovens § 10.

Den reviderede lov fra 1955¹⁵ indebar en række forbedringer i forhold til proceduren ud fra tids- og omkostningshensyn (Folketingstidende, 1955, s. 681). Dette har bl.a. medført en øget tvangsgrænse af lodsejers arealer mod udlæg af erstatningsarealer af samme økonomiske udnyttelsesværdi fra 15 til 25 %. Denne ændring tog udgangspunkt i, at enkelte hensigtsmæssige jordfordelinger måtte opgives på grund af at deltagende lodsejere afslog at deltage med arealer, der oversteg 15 % af deres ejendom (Folketingstidende, 1955, s. 684). En betingelse for at kunne anvende bestemmelsen var, at der var tilslutning til jordfordelingsplanen fra mindst halvdelen af de deltagende lodsejere, og at disse samtidigt repræsenterede mindst 2/3 af de af planen omfattede arealer til omlægning (Sørensen, 1987, s. 91). Betingelserne for tvangsbestemmelserne har vist sig at være vanskeligt at opfylde i praksis, hvorfor bestemmelsen kun har været anvendt ganske få gange og kun i tilfælde med små og ubetydelige lodder (Mouritsen, 2003, s. 106). Ved lovrevisionen blev der også indført bestemmelser om afholdelse af et indledende lodsejermøde til nedsættelse af et lodsejerudvalg, samt gennemførelse af en vurderingsforretning (Sørensen, 1987, s. 18). Loven var gældende helt frem til 2005, men er løbende blevet ændret med de mest nødvendige ændringer og uden en gennemgribende revision (Folketingstidende, 2005, s. 123).

I 1990 blev lovens formålsbestemmelse ændret, således at lovens anvendelsesområde tilsigtede flere formål end bare erhvervsfremme af landbruget (se bilag 7). Jordfordeling kunne nu med den ændrede formålsparagraf også anvendes i forbindelse med naturgenopretningsprojekter, naturpleje, skovtilplantning, rekreative områder og større anlægsprojekter (Folketingstidende, 1990, s. 5427). Baggrunden for ændringen af formålsbestemmelsen i jordfordelingsloven skal ses i sammenhæng med udviklingen i landbrugspolitikken, der traditionelt har været præget af øget produktivitet og produktion, men samtidig var under indtryk af miljøhensyn og overproduktion, hvilket medførte foranstaltninger som fremmede bl.a. ekstensivering, braklægning, tilplantning og anvendelse til ikke-landbrugsmæssige formål (Landbrugsministeriet, 1988, s.

¹⁵ Lov nr. 129 af 1955 om jordfordeling mellem landejendomme.

101-102). Desuden var hensigten bag regeringens marginaljordsstrategi¹⁶ både at varetage miljømæssige interesser i det åbne land og det økonomiske grundlag for landbruget samt landdistrikternes erhvervs- og livsbetingelser (Landbrugsministeriet, 1988, s. 120).

Jordfordelingsloven i dag

Den gældende jordfordelingslov¹⁷ blev indført i 2005 og udspringer af et ønske om regelforenklning og fokusering af jordlovgivning, hvorfor den blev sammenskrevet med jordkøbsloven¹⁸. Sammenskrivningen af lovene bygger på sammenhængen mellem jordfordeling og muligheden for fremskaffelse af erstatningsjord til realisering af arealkrævende projekter, som af hensyn til fastholdelse af frivillighedsprincippet er en nødvendighed i forhold til forhandlingerne med lodsejere (Folketingstidende, 2005, s. 122). Da frivillighed er tilstræbt at være det bærende element i jordfordeling, er hidtidige tvangsbestemmelser om tvangsmæssig omlægning af op til 25 % af lodsejeres ejendomme mod vederlagsareal sløjfet. Dog er muligheden for inddragelse af marginale jorder opretholdt, jf. lovens § 4, stk. 2, bedre kendt som udlodsbestemmelsen. Jordfordelingsinstrumentet blev desuden i stigende grad også anvendt som værktøj til realisering af naturgenopretningsprojekter, og er bl.a. anvendt i naturgenopretningsprojektet for Skjern Å samt hovedparten af de vådområder der indgik i Vandmiljøplan II fra februar 1998 (Folketingstidende, 2005, s. 127). Loven fastholder flere principper fra den tidligere lov og indeholder en udvidet formålsparagraf. Væsentligt for den udvidede formålsbestemmelse er, at den muliggør flere projekttyper og arealinteresser jf. lovens § 1, stk. 2, samt den tætte sammenhæng mellem jordfordeling og mulighed for fremskaffelse af erstatningsarealer, jf. lovens § 1, stk. 5.

Siden den oprindelige landsdækkende lov blev vedtaget i 1949, har samfundsudviklingen præget jordfordelingsinstrumentets formål. I nyere tid er der kommet fokus på begrebet multifunktionel jordfordeling (MUFJO), der muliggør multifunktionelle projekter og sammentænker landbrugserhvervet med andre arealinteresser, herunder natur, miljø og klima i det samme projekt (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 9). MUFJO har bl.a. kørt i regi af Collective Impact *Det åbne land som dobbelt ressource*, et partnerskab støttet af Realdania som arbejder med nye

¹⁶ Strategi for varetagelsen af "marginale jorder" gennem ekstensivering, skovtilplantning eller opretholdelse eller genopretning af naturarealer (Landbrugsministeriet, 1988, s. 16).

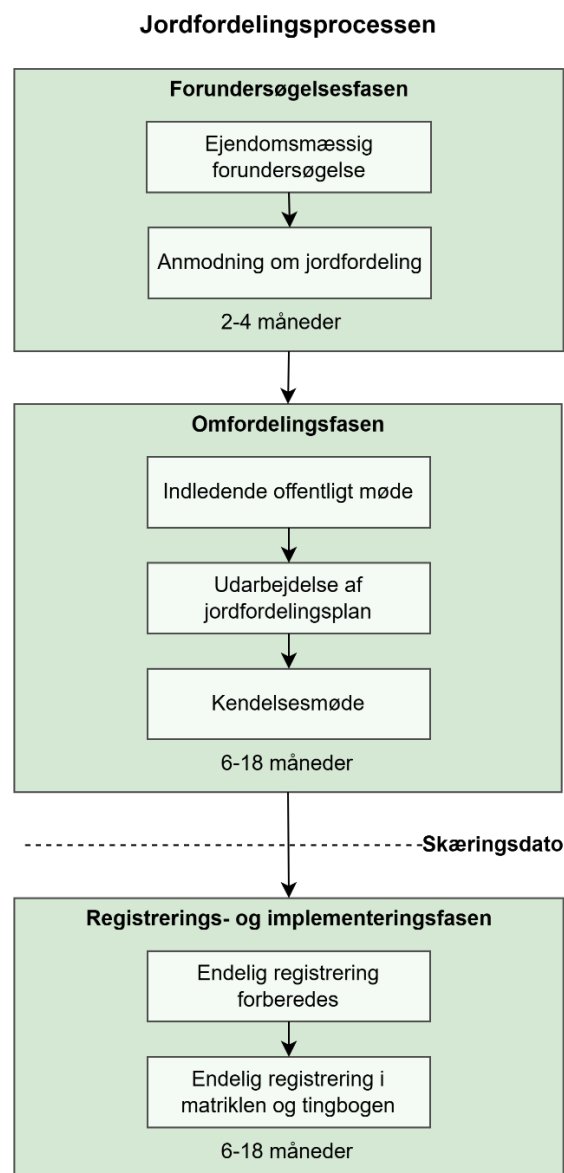
¹⁷ Lovbekendtgørelse nr. 1051 af 10. juli 2023 om jordfordeling og offentligt køb og salg af fast ejendom til jordbrugsmæssige formål m.m.

¹⁸ Lovbekendtgørelse nr. 493 af 14. juni 1997 om offentlig fremskaffelse af jord til jordbrugsmæssige formål m.m.

tilgange inden for jordfordeling, der sammentænker og tilgodeser flere interesser på en gang (Collective Impact, 2015, s. 2).

3.2.2 Jordfordelingsprocessen

Jordfordelingsprocessen følger en fast struktur, som er bestemt af jordfordelingsloven. Ifølge Morten Hartvigsen, Land Tenure Officer ved FAO og Ph.d. med speciale i jordreform og jordfordeling i Central- og Østeuropa, kan jordfordelingsprocessen overordnet inddeles i tre faser: *forundersøgelsesfasen*, *omfordelingsfasen* samt *registrerings- og implementeringsfasen* (Hartvigsen M. , 2014, s. 58). Den første fase, forundersøgelsesfasen, indebærer en ejendoms-mæssig forundersøgelse, som har til formål at undersøge om en jordfordeling har potentiale for realisering på baggrund af både lodsejers opbakning og projektøkonomien i området. I efterfølgende fase, omfordelingsfasen, foretages der forhandlinger, planlægning og vurderinger samt, afsiges kendelse. Efter kendelsen af jordfordelingsprojektet, gennemføres og registreres de matrikulære og ejendoms-mæssige ændringer i den sidste fase, registrerings- og implementeringsfasen (Hartvigsen M. , 2014, s. 58). Jordfordelingsprocessen varer typisk mellem 1 og 3 år. Varigheden afhænger af, hvor stor og kompleks jordfordelingen er. Som en tommelfingerregel gælder, at jo flere ejendomme og mindre jordlodder der indgår i projektet, desto længere vil processen tage (Landbrugsstyrelsen, B, 2025). Nedenstående figur 9 giver et overblik over jordfordelingsprocessen.

Figur 9 - Illustration af jordfordelingsprocessen. Egenproduktion baseret på (Hartvigsen M. , 2014, s. 58).

Forundersøgelsesfasen

Ejendomsræssige forundersøgelser

Et klassisk jordfordelingsprojekt omhandlede tidligere kun arrondering, og blev typisk igangsat fordi en gruppe lodsejere var interesserede i at omlægge deres arealer mere hensigtsræssigt. Som noget nyt er der mulighed for at lave MUFJO-projekter, som typisk starter med, at en kommune eller Naturstyrelsen har interesse for at omlægge en del af arealerne til natur. Ved MUFJO-projekter er det kommunen eller Naturstyrelsen som er projektansvarlig og har dermed ansvaret for at foretage forundersøgelsen (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 11).

Forud for anmodning om jordfordeling, der indsendes til jordfordelingsmyndigheden, skal der oftest foretages en ejendomsmæssig forundersøgelse. Som beskrevet i vejledning til *“pilotordning til multifunktionel jordfordeling”* (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 33) er formålet med forundersøgelsen at undersøge jordfordelingens realiserbarhed, der tildeles ved en finansieringsplan, lodsejeropbakning og lokal forankring. Denne forundersøgelse indebærer afholdelse af “ønskemøder”, hvor hver lodsejer uforpligtende kan tilkendegive, hvorvidt de er interesserede i at deltage, og angive hvilken lodsejertype de er. Derudover skal der udarbejdes et oversigtskort, der afgrænser projektområdet. Dette kort skal afdække ejendommenes arealdispositioner, hvilket giver et overblik over den potentielle jordmobilitet i området. På baggrund af lodsejernes tilkendegivelser og oversigtskortet vurderes det, hvorvidt en jordfordeling har potentiale for at blive realiseret. Hvis dette er tilfældet, indsendes anmodningen til jordfordelingsmyndigheden, som foretager den endelige vurdering.

Anmodning

SGAV er jordfordelingsmyndigheden, og tager stilling til om der kan rejses en jordfordeling på baggrund af anmodningen. Udover at skulle godkende anmodning er jordfordelingsmyndigheden også inde over en lang række administrative opgaver i løbet af jordfordelingsprocessen. Disse opgaver er defineret i Jordfordelingsbekendtgørelsens¹⁹ kapitel 5 og indebærer deltagelse til opstartsmøde, fastsættelse af skæringsdato, kontrol af lodsejeroverenskomst i forhold til udstykningskontrol, afholdelse af kendelsesmøde. Derudover er der i Danmark jf. Jordfordelingsloven § 2, stk. 2 udpeget to jordfordelingskommissioner, der dækker områderne henholdsvis øst og vest for Lillebælt. Jordfordelingskommissionernes primære opgave er at kontrollere jordfordelingen og afsige jordfordelingskendelse.

Jævnfør Jordfordelingsloven § 2, stk. 3 består hver jordfordelingskommission af en formand, to viceformænd og ni øvrige medlemmer, fordelt som følger jf. Jordfordelingsloven § 2, stk. 4:

- 1 formand, to viceformænd, som har juridiske kvalifikationer dvs. dommere
- 3 vurderingskyndige medlemmer, udpeget af erhvervsministeren
- 3 jordbrugskyndige medlemmer, udpeget af L&F
- 3 kommunalt indstillede medlemmer, udpeget af KL

¹⁹ BEK nr 1270 af 01/11/2023

Omfordelingsfasen

Indledende offentligt møde

Når jordfordelingsmyndigheden har godkendt en anmodning om jordfordelingsrejsning indkalder de til et offentligt møde. På mødet orienteres om formålet med jordfordelingen, eksempelvis om det er en projektjordfordeling eller en arronderingsjordfordeling. Ved mødet vælges et lodsejerudvalg, som typisk består af 3-5 lodsejere og skal repræsentere lodsejerfællesskabets interesser. Lodsejerudvalget bistår jordfordelingsplanlæggeren ved vurderingsforretningen og lokalkendskab. På mødet træffes ligeledes beslutning om projektområdets størrelse og afgrænsning. Derudover fastsættes en skæringsdato, hvilket er den dato hvor handlerne træder i kraft, dvs. datoen hvor ejerskabet skifter hænder. At datoen er fastlagt fra starten, sætter et tidspres på jordfordelingsplanlæggeren at nå at forhandle en jordfordelingsoverenskomst i hus (Hartvigsen M. , 2014, s. 58).

Udarbejdelse af jordfordelingsplanen

Efter det indledende offentlige møde begynder et omfattende puslespil. Der skal foretages en vurderingsforretning, hvor jordfordelingsplanlæggeren, lodsejerudvalgt og en landbrugskyndig konsulent fastsætter jordloddernes indbyrdes bytteværdi. Vurderingsforretningen er vigtig for at skabe enighed om jordpris. Det foregår på den måde, at den bedste mark får takst 100, hvorefter de øvrige arealer vurderes på baggrund af denne bedste mark og får en takst tilhørende. Derudover er det jordfordelingsplanlæggerens opgave at indsamle alle lodsejernes ønsker i forhold til mulige køb og salg. Det sker ved individuelle forhandlinger med lodsejerne, oftest kræver det mange møder, og denne del af processen kan være meget tidskrævende (Hartvigsen M. , 2014, s. 58).

Den enkelte lodsejers jordfordelingsløsning underskrives i en jordfordelingsoverenskomst, som udgør en bindende aftale om et tilbud på ejendommen. Aftalen bliver dog først endeligt godkendt, når der afsiges kendelse om jordfordelingen. Når alle jordfordelingsoverenskomster er underskrevet, samles de i en samlet jordfordelingsplan (Hartvigsen M. , 2014, s. 60). På baggrund af denne plan udarbejdes to kort: Plan 1, der viser ejendomsforholdene før jordfordelingen, og Plan 2, der viser ejendomsforholdene efter jordfordelingen (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 37). Udover forhandling har jordfordelingsplanlæggeren ansvaret for at alle tilladelser indhentes i forhold til gældende lovgivning. Det kan indebære bl.a. miljø-screening, servitutter og panthavere.

Kendelsesmøde

Efter udarbejdelsen af jordfordelingsplanen og indhentning af de nødvendige tilladelser bliver jordfordelingen indsendt til jordfordelingskommissionen for at blive godkendt. Jordfordelingskommissionen skal kontrollere om jordfordelingslovgivningen er overholdt. Denne del af processen tager typisk 3 måneder. Jordfordelingskommissionen indkalder herefter til kendelsesmøde, hvor der bliver truffet kendelse om projektet. Ved godkendelse kan alle de handlede arealer skifte ejer på skæringsdatoen (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 38).

Registrerings- og implementeringsfasen

Efter skæringsdatoen er arbejdet slut for jordfordelingsplanlæggeren, og der skal ikke foretages flere forhandlinger. Derimod begynder landinspektørens matrikulære arbejde. Et jordfordelingsprojekt afsluttes endeligt når de endelige registreringer er godkendt af henholdsvis Geodatastyrelsen og Tinglysningsretten (Hartvigsen M. , 2014, s. 60).

3.2.3 Jordmobilitet

Jordmobilitet er et centralt begreb indenfor jordfordeling og er en afgørende faktor for, om en jordfordeling lykkes eller ej. Ordet mobilitet beskriver bevægelighed, og i kombination med jord refererer det til, hvor let jordarealer kan omfordeles i et område. Jordmobiliteten kan enten være høj eller lav, og afhænger af tre faktorer: *jordpulje*, *landbrugsstrukturelle forhold* og *kendskab* (Sørensen, 1987, s. 192). Ifølge Esben Munk Sørensen, landinspektør og Ph.d. med forskningsområder inden for bl.a. jordfordeling, skal mindst to af disse faktorer være positivt til stede for at sikre en tilstrækkelig jordmobilitet, idet de gensidigt påvirker hinanden. En stor jordpulje kan være en fordel, men hvis der mangler kendskab til processen eller et tydeligt behov for strukturtilpasning, kan det stadig være vanskeligt at få lodsejerne til at deltage i jordfordelingen (Sørensen, 1987, s. 192).

Jordpulje

En jordpulje er den mængde jord, der er til rådighed for omfordeling i en jordfordelingsproces. Den kan bestå af jord fra nedlagte eller nedtrappende landbrug, offentligt ejede arealer eller marginaljord, der ikke længere er økonomisk attraktivt at drive. En stor jordpulje gør det lettere at finde fleksible og frivillige forhandlingsløsninger, da flere lodsejere kan få opfyldt deres ønsker om bedre arrondering eller erstatningsjord. Sørensen understreger, at en tilstrækkelig jordpulje er en af de vigtigste forudsætninger for en vellykket jordfordeling, da den skaber

grundlaget for strukturtilpasning og forbedrede driftsvilkår for de involverede landmænd (Sørensen, 1987, s. 195).

Ifølge Hartvigsen spiller erstatningsjord en afgørende rolle i, om et MUFJO-jordfordelingsprojekt lykkes eller ej. Lodsejere vil som regel kun deltage, hvis de kompenseres med jord af samme kvalitet i området, da de ellers risikerer at miste værdi eller produktionsevne (Hartvigsen M. , 2014, s. 69).

Landbrugsstrukturelle forhold

Ifølge Sørensen dækker landbrugsstrukturelle forhold over de fysiske og økonomiske rammer for landbruget. Den økonomiske ramme vurderes ud fra begrebet "lokal markedssituation", mens den fysiske ramme vurderes ud fra begrebet "vanskelig arronderingsstruktur" (Sørensen, 1987, s. 192-194).

En optimal lokal markedssituation kræver balance mellem efterspørgslen på suppleringsjord og den tilgængelige jord i området. Hvis efterspørgslen er for høj, kan det være vanskeligt at skaffe nok jord til puljen, da lodsejere ofte forsøger at erhverve suppleringsjord udenom jordfordelingen. Omvendt, hvis efterspørgslen er for lav, kan en jordfordeling ikke gennemføres, da der ikke vil være nok købere til de udbudte arealer.

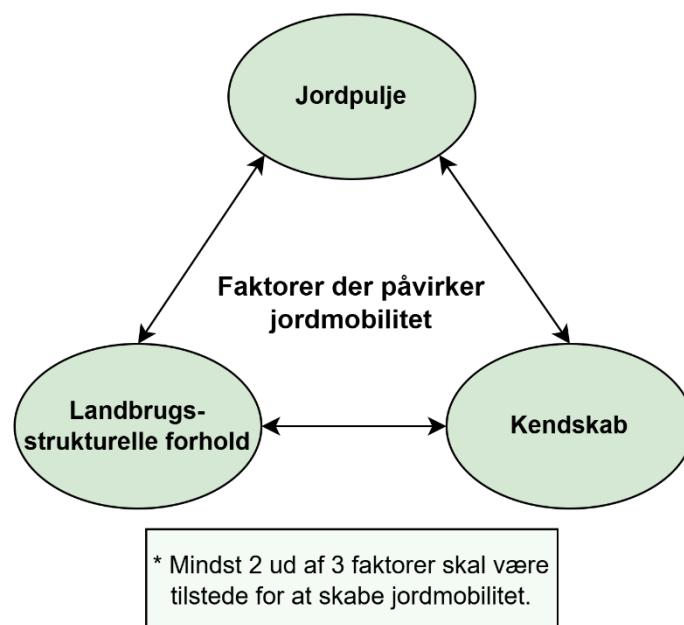
Begrebet arronderingsstruktur refererer til, hvor hensigtsmæssigt markerne er placeret i forhold til ejendommens bygninger. Hvis arronderingen er uhensigtsmæssig, er der tale om en vanskelig arronderingsstruktur, og derfor vil incitamentet til at deltage i en jordfordeling være højere, da potentialet for forbedring er større (Sørensen, 1987, s. 192).

Kendskab

Ifølge Sørensen (1987, s. 196) spiller kendskab en afgørende rolle i jordmobiliteten, da det påvirker lodsejernes villighed til at deltage i en jordfordeling. Kendskab dækker over den lokale planlægningskapacitet, et velfungerende lodsejerudvalg samt lodsejernes forståelse af jordfordelingsprocessens fordele.

Hvis lodsejere har begrænset viden om processen, eller hvis vurderings- og beskatningsreglerne er uklare, kan det føre til usikkerhed og lav opbakning til jordfordelingen. Sørensen understreger derfor, at god information og rådgivning er afgørende for en vellykket jordfordeling, da det skaber tillid til processen og øger deltagelsen blandt lodsejerne (Sørensen, 1987, s. 196).

På nedenstående figur 10, er de tre faktorer, der påvirker jordmobilitet illustreret, som dette underafsnit har afdækket.

Figur 10 - Faktorer der påvirker jordmobiliteten. Egenproduktion baseret på fig. 3.2.1 i (Sørensen, 1987, s. 193).

3.2.4 Lodsejertyper

Et centralt begreb inden for jordfordeling er lodsejertype. En jordfordeling kræver en jordpulje som jordfordelingsplanlæggeren kan forhandle med. Dette kræver, at der er lodsejere i området, som er villige til at afstå jord. Lodsejerne kan opdeles i fire overordnet typer; *købere*, *sælgere*, *byttere* og *ikke-deltagende-lodsejere*. De fire typer er identificeret og beskrevet i Ebsen Munks publikation “*Lokal landbrugsplanlægning*” (Sørensen, 1987, s. 117-124).

Købere

Købere er karakteriseret ved økonomisk stabile landmænd, der har for øje at videreudvikle og vækste deres bedrift. Det vil typisk være de yngre og midaldrende landmænd, der har tiden med sig. De ældre landmænd med arvinger, der vil indgå i generationsskifte, vil også ofte være købere (Sørensen, 1987, s. 121).

I tråd med den Grønne Trepert har Naturstyrelsen fået mulighed for at blive køber. Jordopkøbene skal prioriteres til MUFJO-projekter, hvor der skal være en kvælstofreduktion, og jorden skal bidrage til et sammenhængende naturområde (Regeringen, B, 2024, s. 8).

Sælgere

Lodsejere kan have forskellige grunde til at sælge hele eller dele af deres arealer, f.eks. for at skabe en mere sammenhængende og effektiv drift. Salget kan også være en fordel, hvis jorden ikke længere er rentabel, eller hvis ejeren ønsker at stoppe med landbrug. Dette ses typisk hos landmænd, der nærmer sig pensionen og ikke har nogen arvinger til at overtage bedriften (Sørensen, 1987, s. 121).

Byttere

En tredje mulighed for lodsejere er at indgå en byttehandel. Ved en byttehandel udveksles arealer af samme værdi, fastsat gennem en vurderingsforretning. Dette kan resultere i et mindre areal, men en mere effektiv landbrugsdrift. Det er særligt relevant for landmænd, der ikke har ressourcer eller økonomisk råderum til at købe mere jord, ofte på grund af en allerede høj gældsætning, der forhindrer yderligere lån. Derudover kan en bedre arrondering skabe en driftsmæssig merværdi, hvilket gør en jordfordeling fordelagtig, selv for lodsejere med begrænsede økonomiske midler (Sørensen, 1987, s. 120).

Ikke deltagende lodsejer

Der kan være flere årsager til at lodsejere ikke ønsker at deltage i en jordfordeling. En jordfordeling kan afhænge af, om den kan skabe en bedre arrondering. En lodsejer vil ikke have nogen grund til at deltage, hvis ikke man kan opnå en økonomisk gevinst, derfor er det væsentligt at have en attraktiv jordpulje for at tiltrække så mange lodsejer til forhandling som muligt.

En anden grund kan være manglende kendskab til de fordele, der kan opnås gennem en jordfordeling. Mangel på information og frygt for forandring kan få lodsejeren til slet ikke at overveje at deltage. Derudover kan dårlige naboforhold spille en rolle, da lodsejere kan frygte, at deres nabo får del i deres jord. På grund af dette kan de vælge at undgå at deltage i jordfordelingen helt (Sørensen, 1987, s. 123).

Dermed er rammeforståelsen for jordfordeling sat, og på baggrund af ovenstående underafsnit er det klart, at der findes forskellige typer af lodsejere, hvilket har betydning for jordfordelingens gennemførsel. Særligt i forbindelse med de ikke-deltagende-lodsejertyper, er det centralt at forstå de bagvedliggende årsager til at de ikke ønsker at indgå i en jordfordeling. Derfor er det relevant at have kendskab til forskellige typer af modstand og hvordan lodsejere kan motiveres, hvilket de følgende teoretiske afsnit beskæftiger sig med (se afsnit 3.3 og 3.4).

3.3 Modstandsteori

De grønne omlægningsplaner kommer til at skabe stor forandring for hvordan mange lodsejere anvender deres jorde i dag. Ved forandring medfølger der modstand. For at forstå denne modstand, og hvordan det kan forebygges, vil dette afsnit afdække hvilke former for modstand mod forandring der kan opstå hos lodsejere, baseret på Rick Maurers teori om *'Modstand mod forandringer'* (2014). I nærværende specialeafhandling vil Maurers teori også omtales som modstandsteori.

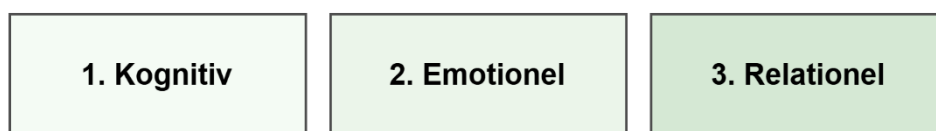
Forandring uden hovedbrud

Modstand mod forandring er en naturlig reaktion, hvor mennesker bevidst eller ubevidst siger nej til en ændring, fordi den opleves som en trussel mod det kendte, trygge eller meningsfulde. Lodsejere kan reagere med modstand på grund af forventede økonomiske tab, frygt for fremtiden, eller fordi forandringen truer deres identitet f.eks. som landmænd. Modstand er ikke nødvendigvis negativt, modstand er virkningen der beskytter folk fra at mærke smerte og ubehag. Folk kan godt tage fejl og overvurdere risici eller farer, men i deres egen opfattelse af verden føles disse farer stadig meget virkelige for dem. Med andre ord, selvom risikoen måske ikke er så stor i virkeligheden, kan folks subjektive opfattelse få dem til at tro, at de er i fare. For at imødekomme modstand og opbygge opbakning er det vigtigt at undersøge hvad årsagen til modstanden er, som Maurer påpeger:

“Jo bedre vi er til at identificere årsager til modstand, jo lettere vil det være at skabe opbakning for vores idéer. Med andre ord, - hvis vi forstår modstand mod forandring, kan vi også forstå opbakning af forandring.” (Maurer, 2014, s. 12).

Ifølge Maurer er der tre niveauer af modstand mod forandring; *kognitiv*-, *emotionel*- og *relationel* modstand. Det følgende afsnit vil afdække de tre niveauer, som også er illustreret på figur 11.

Modstandsniveauer mod forandring

Figur 11 - De tre niveauer af modstand mod forandring. Egenproduktion.

Kognitiv modstand – Jeg forstår det ikke

Det første niveau af modstand er kognitiv modstand. Denne type modstand opstår, når folk mangler information eller har svært ved at forstå forandringen. De forstår måske ikke formålet med forandringen eller oplever den som ulogisk. Typiske reaktioner kan være: *“Det giver ingen mening”* eller *“Hvorfor ændre noget, der virker?”*. Lodsejere kan f.eks. undre sig over, hvorfor netop deres jord skal omlægges, og hvad det betyder i praksis. Uden en tydelig forklaring opstår der let usikkerhed og forvirring. Derfor er det vigtigt at kommunikere klart, konkret og i øjenhøjde. Først når folk forstår, hvorfor forandringen sker, kan de forholde sig til den.

For at imødekomme denne modstand er det vigtigt at skabe kognitiv sammenhæng. Modstanden opstår ofte, fordi folk får at vide, hvordan tingene skal være, uden at forstå, hvorfor forandringen er nødvendig (Maurer, 2014, s. 15). Måden, man kommunikerer på, er afgørende. Det er vigtigt at bruge et sprog, som lodsejerne forstår. Hvis der bruges teknisk og faglig terminologi, som de ikke kan relatere til, kan det have en modsat effekt og skabe yderligere forvirring. Jo flere måder budskabet formidles på, desto større er sandsynligheden for, at det bliver forstået. Folk opfatter information forskelligt, nogle gennem møder, andre gennem visuelle materialer eller konkrete eksempler (Maurer, 2014, s. 15).

Emotionel Modstand – Jeg kan ikke lide det

Emotionel modstand handler ikke om manglende viden, men om følelser. Forandringen vækker utryghed, frygt eller bekymring for at miste noget vigtigt, som identitet, livsgrundlag eller tryghed. Lodsejere kan føle, at deres livsværk trues, eller at de bliver presset ud af en livsform, de holder af. Selv hvis de forstår formålet med forandringen, kan den stadig føles forkert. Involvering og medbestemmelse er vigtige greb; jo mere folk føler sig hørt, jo tryggere bliver de. Derfor er det vigtigt at lytte, anerkende deres følelser og skabe tryghed i processen. Modstanden mindskes, når mennesker føler sig respekteret og taget alvorligt. Tidlig inddragelse er med til at skabe medejerskab og medejerskab øger støtten til forandringen. Her er det vigtigt at vise, hvordan forandringen også kan have fordele for dem – og samtidig være ærlig om de svære sider. Maurer understreger vigtigheden af spørgsmålet: *“What’s in it for you?”*, mennesker har behov for at opleve, at forandringen på en eller anden måde vil komme dem til gode (Maurer, 2014, s. 16).

Relationel modstand - *Jeg kan ikke lide dig*

Denne modstand er rettet mod dem, der står bag forandringen og ikke selve idéen. Den opstår, når der er mistillid til myndigheder, politikere eller andre beslutningstagere. Lodsejere kan have dårlige erfaringer med systemet eller føle, at processen er topstyret og lukket. Selv en god plan kan møde modstand, hvis afsenderen ikke er troværdig. Derfor er det afgørende at opbygge tillid gennem dialog, gennemsigtighed og inddragelse. Når relationen er stærk, bliver modstanden mindre. Hvis der er mistillid, kan det også være en fordel at involvere personer, som målgruppen har tillid til, f.eks. lokale aktører eller landbrugskonsulenter. Gennemsigtighed og nærvær er nøgleord (Maurer, 2014, s. 16).

Maurers teori om modstand mod forandringer viser således, at der findes forskellige typer af modstand, og i den forbindelse er der forskellige måder at forebygge disse. En klassisk fejl i forandringsprocesser er at antage, at al modstand befinder sig på det første niveau. Derfor forsøger man ofte at imødekomme modstanden ved blot at give folk mere information, i håbet om, at de så automatisk vil støtte forandringen. Men det er langt fra altid tilfældet, fordi modstand ofte ligger på et dybere niveau. Hvis man kun svarer med fakta, risikerer man at overse de følelser og relationer, der i virkeligheden skaber modstanden. For eksempel vil en lodsejer, der er følelsesmæssigt knyttet til sin jord, næppe ændre mening blot på baggrund af et CO₂-regnestykke. Hvis lodsejeren føler sig presset eller ikke har tillid til myndighederne, hjælper data alene ikke, man er nødt til at møde ham menneskeligt og arbejde med tillid og dialog.

3.4 Motivationsteori

For at undersøge forskellige motivationsfaktorer i forbindelse med lodsejers deltagelse i jordfordeling, afdækkes det teoretiske grundlag for motivation af menneskers handlen med udgangspunkt i selvbestemmelsesteorien. Formålet er at identificere hvilke faktorer der potentielt kan øge lodsejeres frivillige deltagelse.

3.4.1 Selvbestemmelsesteorien

Motivation er måden hvorpå et individ vælger en bestemt adfærd med vedholdenhed (McInerney, 2019), og beskæftiger sig med spørgsmålet om, hvad der er årsag til netop denne adfærd (Armstrong & Taylor, 2023, s. 317). Når en person udviser en energisk og engageret adfærd i en bestemt handling, anses personen for at være motiveret (Deci & Ryan, 2000A, s. 54). Hvor andre teorier anskuer motivation som et enhedsfænomen, der varierer fra ingen eller

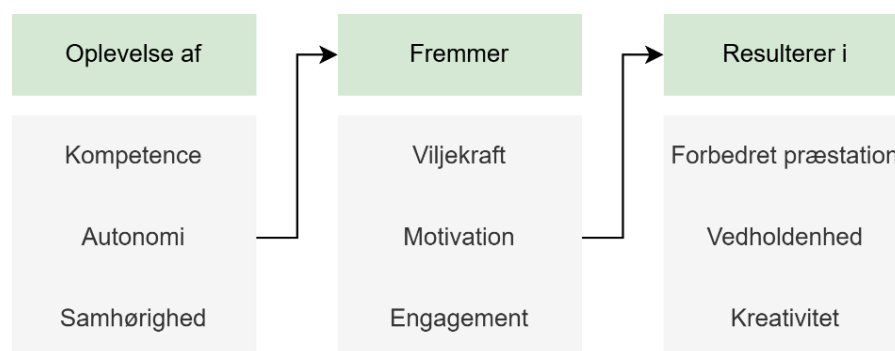
lav motivation til meget motivation, ser selvbestemmelsesteorien motivation ud fra flere måleenheder, herunder niveauet af motivation (hvor meget motivation), men også orienteringen af denne motivation (hvilken type af motivation). Orienteringen af motivation vedrører et individs underliggende holdninger og mål, som giver anledning til handling (Deci & Ryan, 2000A, s. 54). Selvbestemmelsesteorien skelner mellem forskellige typer af motivation på baggrund af forskellige årsager eller mål der giver anledning til en bestemt handling, navnlig mellem *intrinsisk* motivation og *ekstrinsisk* motivation. Ved intrinsisk motivation foretager individet handlinger for egen iboende tilfredsstillelse og nydelse, i modsætning til ekstrinsisk motivation, hvor adfærd er betinget af en forventning om en ydre, ekstern belønning eller straf. Ifølge selvbestemmelsesteorien mener Deci og Ryan (2000), at mennesket har tre grundlæggende behov – *kompetence*, *autonomi* & *samhørighed* - som, hvis opfyldt, vil øge sandsynligheden for intrinsisk motivation.

Intrinsisk motivation - Når aktiviteter er selvmotiverende

Intrinsisk motivation vedrører udførslen af handlinger, blot for tilfredsstillelsen og nydelsen ved handlingen i sig selv, og ikke på grund af ekstern belønning eller straf. Aktiviteten i sig selv er selvmotiverende. Mennesket er af natur nysgerrige, eksplorative og aktive væsener, som udviser en parathed til at lære og udforske, uden at dette kræver udefrakommende incitamenter. (Deci & Ryan, 2000A, s. 56). Forskning viser, at individer som er intrinsisk motiveret, har mere interesse, begejstring og selvtillid, hvilket kommer til udtryk gennem forbedret præstation, vedholdenhed og kreativitet (Sheldon, Ryan, Rawsthorne, & Ilardi, 1997), lige så vel som forøget livskraft, selvværd og overordnet trivsel (Deci & Ryan, 2000B, s. 69). Derfor er intrinsisk motivation også betragtet som kendetegnet på autonom og viljebestemt motivation, hvilket gør det til en ønskværdig form for motivation (Vansteenkiste, et al., 2018, s. 31).

Intrinsisk motivation kommer dog imidlertid kun til udtryk under forudsætning af visse sociale og miljømæssige faktorer, idét der både er faktorer som fremkalder, opretholder og forbedrer intrinsisk motivation, men også faktorer som undertrykker, formindsker og modarbejder det. Selvbestemmelsesteorien er specifikt rammelagt i forhold til sociale og miljømæssige faktorer der faciliterer kontra, underminerer intrinsisk motivation. Kognitiv evalueringsteori, en under-teori til selvbestemmelsesteorien, har specificeret hvilke faktorer i sociale kontekster, der producerer variabilitet i intrinsisk motivation. Det gælder bl.a. handlinger, som fører mod en følelse af *kompetence* under en handling. For eksempel vil positiv feedback på præstation forbedre intrinsisk motivation, hvorimod negativ feedback på præstation vil undertrykke det (Deci

& Ryan, 2000B, s. 70). Desuden følger det af kognitiv evalueringsteori, at følelsen af kompetence kun understøtter intrinsisk motivation, hvis det også ledsages af en følelse af *autonomi*. Individer har et behov for at opleve selvbestemmelse og kontrol over egne handlinger, hvilket er med til at understøtte og øge intrinsisk motivation. Ifølge kognitiv evalueringsteori vil alle former for forventede ekstrinsiske belønninger underminere intrinsisk motivation. Det samme gælder for trusler, deadlines, instrukser og påtvungne mål, fordi mennesket ser disse faktorer som kontrol af deres adfærd. Derimod vil anerkendelsen af følelser og muligheden for eget valg samt selvbestemmelse øge intrinsisk motivation, da de fremmer en større følelse af autonomi (Deci & Ryan, 2000A, s. 59). Ud over understøttelsen af individets autonomi og kompetence som bærende faktorer i intrinsisk motivation, spiller *samhørighed* også en væsentlig rolle. Ifølge selvbestemmelsesteorien er følelsen af sikkerhed og samhørighed med til at understøtte intrinsisk motivation. Figur 12 visualiserer hvordan opfyldelsen af de tre grundlæggende psykologiske behov fremmer intrinsisk motivation.

Figur 12 - Fremmelse af intrinsisk motivation på baggrund af de grundlæggende psykologiske behov. Baseret på (Deci & Ryan, 2000B). Egenproduktion.

Understøttelsen af intrinsisk motivation gennem de tre psykologiske behov, kompetence, autonomi og samhørighed, gør sig kun gældende, såfremt aktiviteten er af intrinsisk interesse for et individ. Hvis et individ ikke har en intrinsisk interesse i den pågældende aktivitet, kan individet motiveres gennem ekstrinsisk motivation (Deci & Ryan, 2000B, s. 71).

Ekstrinsisk motivation - Når adfærd drives af eksterne belønninger

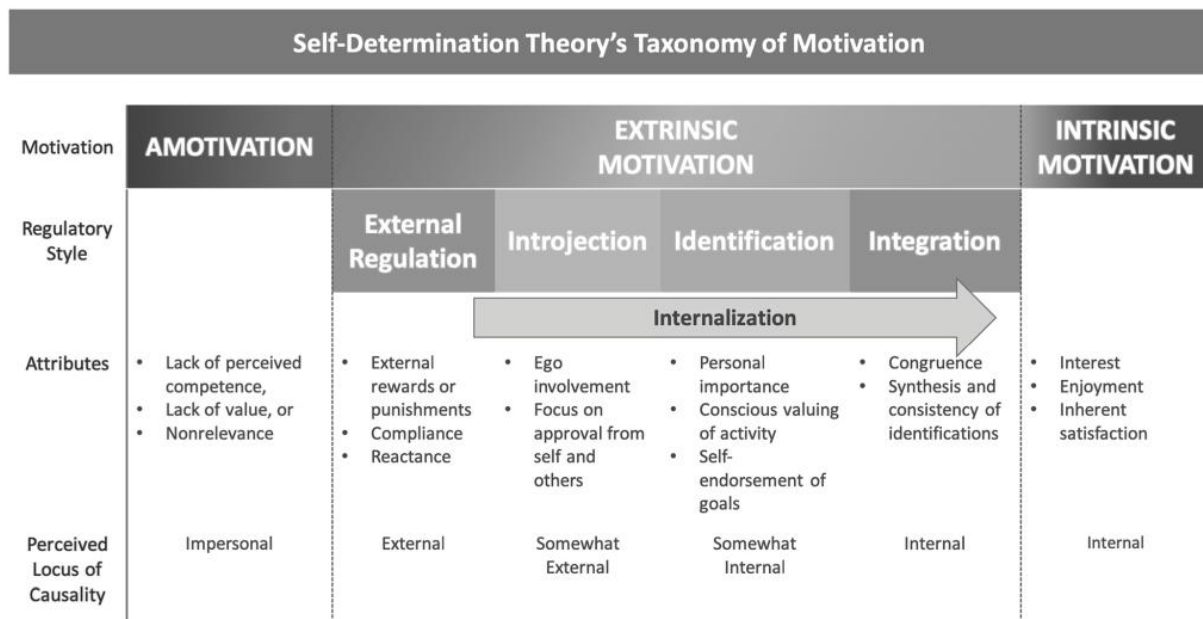
Ekstrinsisk motivation angår adfærd, der drives af eksterne belønninger eller straf. Størstedelen af de handlinger mennesker foretager sig er ikke intrinsisk motiveret, især efter tidlig barndom, hvor mennesker pålægges socialt pres og personligt ansvar. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan individer kan motiveres til at udføre ikke-intrinsiske handlinger, samt hvordan denne motivation påvirker igangværende vedholdenhed, adfærdskvalitet og trivsel. Denne form for motivation kan svinge mellem amotivation til passiv efterlevelse, til aktivt personligt engagement.

Disse forskellige former for motivation afspejler forskellige grader af, hvorledes værdien og reguleringen af en efterspurgt adfærd er blevet internaliseret og integreret (Deci & Ryan, 2000B, s. 71). Dette behandles i dybden under emnet ”*motivationsspektret*” senere i afsnittet.

Selvbestemmelsesteorien argumenterer tilmed, at ekstrinsisk motivation i stor grad varierer over, hvor autonom en handling er (Deci & Ryan, 2000B, s. 71). Der er faktorer som motiverer individer med en lav grad af selvbestemmelse og høj grad af kontrol såsom brugen af sanktioner eller afgifter, og faktorer som giver plads til mere selvbestemmelse, f.eks. opnåelse af gode karakterer til fremme af karrieremuligheder. Begge tilfælde er betinget af brugen af eksterne incitamenter, frem for nydelsen af handlingen i sig selv, men de varierer tilmed også i graden af følelsen af eget valg, da førstnævnte tilfælde involverer en ekstern regulering der skal efterkommes og sidstnævnte involverer personlig anerkendelse (Deci & Ryan, 2000B, s. 71).

Motivationsspektret - Internalisering og integration

En central problemstilling inden for selvbestemmelsesteorien handler om at motivere individer uden at anvende ekstrinsisk belønninger eller straf, hvilket processerne *internalisering og integration* af værdier og *adfærdsregulering* beskæftiger sig med. Ved internalisering modtages og accepteres en værdi eller regulering, og ved integration transformeres denne værdi eller regulering til individets eget. Internalisering kan opfattes som en skala, hvor motivation rangeres fra amotivation (fravær af motivation), til passiv efterlevelse, til aktivt personligt engagement, og fremgår af selvbestemmelsesteoriens motivationsspektrum jf. figur 13. Ved øget internalisering kommer der en større vedholdenhed, bedre positiv selvopfattelse og bedre engagement. Selvbestemmelsesteorien adresserer således processerne for, hvordan ikke-intrinsisk motiveret adfærd kan blive mere selvbestemmende gennem internalisering og hvordan sociale miljøer påvirker de processer (Deci & Ryan, 2000B, s. 71).

Figur 13 - Selvbestemmelsesteorien og motivationsspektret. Kilde: (Deci & Ryan, 2020, s. 2).

Yderst til venstre på motivationsspektret findes *amotivation* (fravær af motivation), dvs. manglen på intentionen til at udføre en handling. I denne kategori vil et individ som regel ikke handle eller handle uden en intention. Amotivation opstår ved ikke at værdsætte en aktivitet, ikke føle sig kompetent nok, eller ved en forventning om, at det ikke fører til et ønskværdigt resultat. Til højre for amotivation findes fem kategorier af forskellige typer motiveret adfærd, hvoraf den sidste er intrinsisk motivation og de fire kategorier mellem amotivation og intrinsisk motivation er ekstrinsisk motivationstyper, som varierer i deres grad af autonomi. De mindst autonome ekstrinsiske motivationsadfærd er *ekstern regulering*, og drives af eksterne krav, belønninger eller straf. Ekstern reguleret adfærd opleves ofte som kontrolleret eller fremmedgjort, hvilket hænger sammen med, at deres handlinger har en ekstern opfattet årsagskilde. Den næste kategori af ekstrinsisk motivation kaldes *introjiceret regulering* og handler om at indoptage en regulering, uden at acceptere den fuldt ud i ens eget indre. Introjiceret adfærd er relativt kontrolleret, hvor handlinger udføres med henblik på at undgå skyldfølelse eller angst, men også for at styrke egoet ved f.eks. stolthed. Introjiceret adfærd søger generelt om at opnå anerkendelse fra sig selv og andre for at fastholde ens selvværd, f.eks. ved at demonstrere ens evner. Selvom denne type motivation er internt drevet, opleves den ikke som en del af selvet (Deci & Ryan, 2000B, s. 72). Videre i spektret findes *regulering gennem identifikation*, en mere autonom og selvbestemmende ekstrinsisk motivation. Ved identifikation er individets motivation præget af en bevidst værdsættelse af et adfærdsmål eller regulering, således at en handling accepteres som personligt vigtigt. Den sidste kategori, *integreret regulering*, er den mest auto-

nome type af ekstrinsisk motivation. Ved integration bliver identificerede reguleringer integreret i selvet, hvilket betyder at der opstår overensstemmelse mellem disse reguleringer og ens egne værdier og behov; der opstår kongruens. Forskellen mellem integration og intrinsisk motivation er, at integration stadig anses for værende ekstrinsisk, idét adfærd er drevet af at opnå en ekstern belønning. Individet oplever en større autonomi, når reguleringer internaliseres og assimileres til selvet, men denne proces skal ikke nødvendigvis ses som en trinvis skala, hvis udvikling sker i en taksonomisk rækkefølge fra start til slut. En adfærdsregulering kan internaliseres fra hvilket som helst punkt på skalaen afhængig af individets tidligere erfaringer og nuværende faktorer (Deci & Ryan, 2000B, s. 73).

3.5 Opsummering af rammesætning og teoretisk grundlag

Ovenstående kapitel udgør således afhandlingens rammesætning og teoretiske grundlag, og vil danne et fokuseret og solidt udgangspunkt for den følgende udarbejdelse og analyse af scenarier for incitamenter.

På baggrund af afsnittet om den Grønne Trepert står det klart, at der er lagt op til en historisk omlægning af Danmarks arealer, hvor særligt landbruget er centrum i indsætterne, med målsætninger om reduceret kvælstofudledning til vandmiljøet, mindre udledning af drivhusgasser og mere natur til gavn for biodiversiteten og klimaet.

Et centralt middel til gennemførslen af arealomlægningen er jordfordeling. Som afsnit 3.2.1 fremhæver, er jordfordeling anvendt gennem mange år, og har haft en stor betydning i forbindelse med de historiske landboreformer. Jordfordeling har endvidere haft betydning for udformningen af det danske landskab, landbrugsstrukturen og i nyere tid også i forhold til miljø, natur og rekreative værdier. Dertil er det undersøgt hvordan jordfordeling anvendes i dag og hvordan jordfordelingsprocessen forløber. Som det fremgår af underafsnit 3.2.3 om jordmobilitet, er der tre essentielle faktorer, der er afgørende for gennemførsel af jordfordeling, herunder jordpulje, landbrugsstrukturelle forhold og kendskab. Udover disse, er der andre faktorer der påvirker lodsejeres deltagelse i sådan en arealomlægning som regeringen og parterne i den Grønne Trepert har lagt op til.

Som afsnit 3.3. om modstandsteori understreger, findes der forskellige typer af modstand som har indflydelse på lodsejeres villighed til at deltage i jordfordelinger. Derfor er det essentielt ved opstilling af scenarier at vælge nogle incitamenter, der kan bidrage til at forebygge nogle af disse typer af modstand. Samtidig bør incitamentene virke motiverende for lodsejere. I den

forbindelse viser selvbestemmelsesteorien af Deci & Ryan (se afsnit 3.4 '*motivationsteori*') forskellige typer af motivation, som knytter sig til et individs underliggende holdninger og mål, hvilket har betydning for hvordan individet vælger at handle. Når dette ses i perspektivet af den forestående arealomlægning, handler det om hvordan lodsejere motiveres til at indgå i jordfordelinger. Særligt peger motivationsteorien på, at det er ønskeligt at fremme den indre motivation, den såkaldte intrinsiske motivation, gennem understøttelsen af de tre grundlæggende psykologiske behov; kompetence, autonomi og samhørighed. Dette står dog i kontrast til de eksisterende incitamenter, som er identificeret i forbindelse med dokumentanalysen af '*Aftale om et Grønt Danmark*', der specielt kan kategoriseres som ydre motivationsfaktorer der tilsigter en ekstrinsisk motiveret adfærd, herunder CO₂e-afgifter.

4. Scenarier for incitamenter

I dette kapitel opstilles fire scenarier, der hver består af et bud på et incitament der vil kunne understøtte jordfordelingsværktøjet og bidrage til at fremme deltagelse blandt lodsejere. Afhandlingens forslag til incitamenter tager udgangspunkt i forskellige grader af frivillighed og tvang samt forskellige grader af ekstrinsisk og intrinsisk motivation. De fire scenarier udgør Assens-modellen om tidlig lodsejerinddragelse (afsnit 4.1), fritagelse for ejendomsavancebeskatning (afsnit 4.2), majoritetsjordfordeling (afsnit 4.3) samt ekspropriation (afsnit 4.4). Scenarierne og tilhørende incitament udarbejdes med afsæt i fire værdirationelle spørgsmål i fro-netisk planlægning, jf. afsnit 2.7, som retningsgivende refleksioner. Besvarelsen af hvert spørgsmål tager udgangspunkt i viden og erfaringer afledt fra bearbejdningen af de afholdte interviews med lodsejere og jordfordelingsplanlæggere samt det teoretiske grundlag for motivationsteori, modstandsteori, jordfordelingsteori, og de politiske aftaler for Grøn Trepert.

4.1 Scenarie 1 – Assens-modellen

I det følgende afsnit præsenteres det første scenarie der udgør incitamentet vedrørende tidlig lodsejerinddragelse i form af Assens-modellen. Scenariet vil bl.a. belyse procesgangen for Assens-modellen, samt inddrage perspektiver fra henholdsvis jordfordelingsplanlæggere og lods-ejere, og afslutningsvis reflektere over hvorledes modellen kan implementeres i praksis.

4.1.1 Hvor bevæger vi os hen?

Det er kendt fra planlægningsteori, særligt fra kommunikativ og deliberativ planlægning, at lodsejerinddragelse og -dialog bidrager til at fremme en følelse af medejerskab hos lodsejerne, hvilket det første incitament bygger på (Healey, 1997, s. 265-268). Konkret lægger dette inci-tament op til udbredelse og implementering af den såkaldte Assens-model.

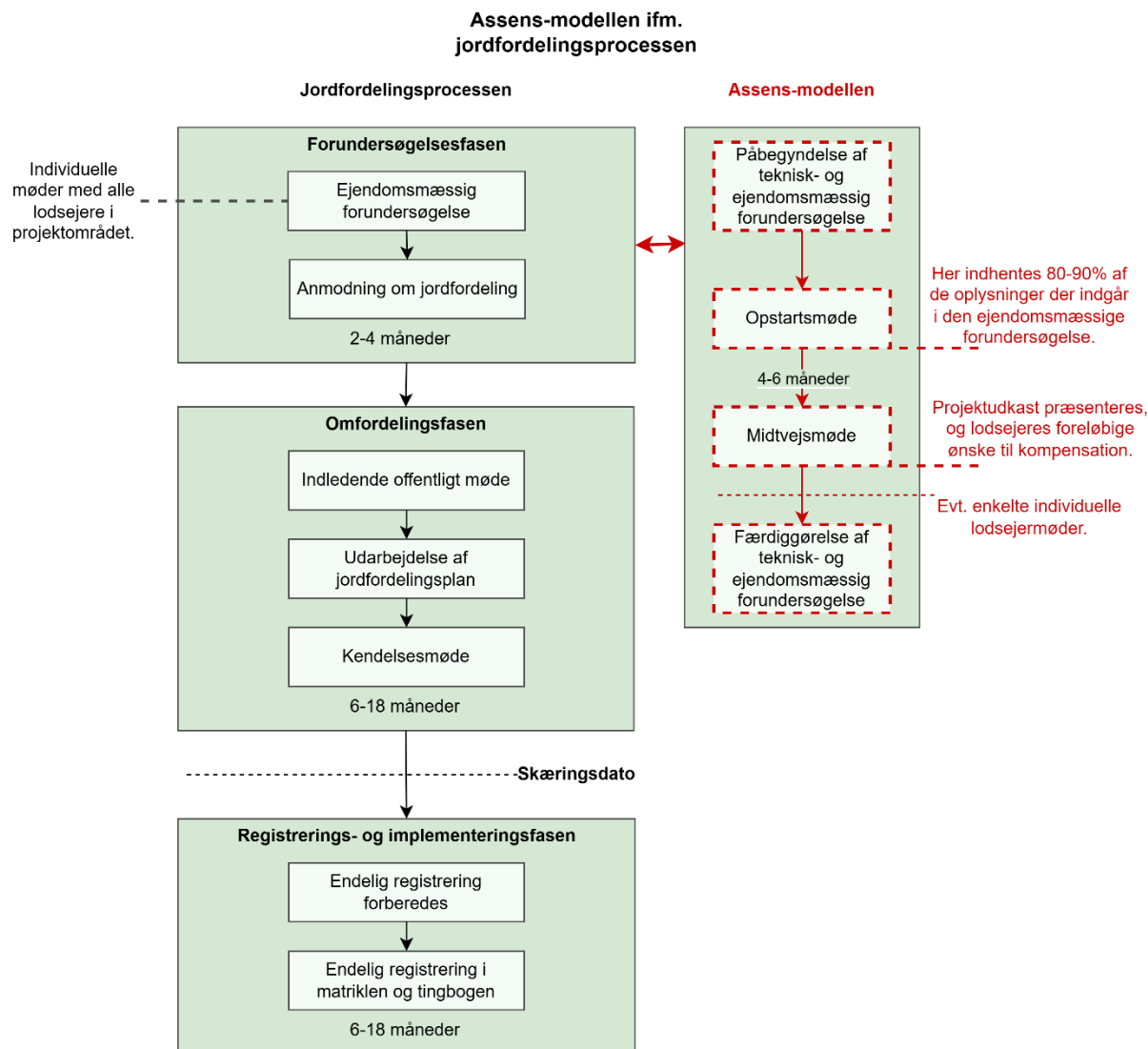
Det centrale formål med dette incitament er at fremme den frivillige lodsejerdeltagelse gennem tidlig inddragelse i jordfordelings- og naturgenopretningsprojekter. Hensigten er derved at styrke den intrinsiske motivation, skabe engagement og en medejerskabsfølelse blandt lods-ejere, ved at give lodsejerne mulighed for selv at sætte projektgrænsen og komme med forslag til projektet. Dette er også med til at styrke den lokale forankring i projekterne, hvilket ligger i tråd med den Grønne Treperts ønske om lige netop at styrke den lokale forankring til arealom-lægningen. Dette kommer bl.a. til udtryk gennem indførelsen af de lokale treparter, som be-skrevet i underafsnit 3.1.2.

Men hvad er Assens-modellen og hvad går den egentlig ud på? Navnet kommer af, at Assens Kommune har praksis for en særlig, og af naturen simpel, tilgang til lodsejerinddragelse når det kommer til opstartsprocessen af naturgenopretning og jordfordeling. Denne procesgang har Assens Kommune fulgt siden 2016 (Seslef, 2020, s. 112). Denne tilgang til lodsejerinddragelse har vist sig succesfuld og særlig effektiv hvad angår realisering af projekter der omfatter ændring af arealanvendelsen, som kræver lodsejeres frivillige deltagelse. Med det store fokus på arealomlægning i forbindelse med den Grønne Trepert, er der vakt stor interesse for Assens Kommunes måde at opstarte projekterne på (bilag 6, 47:31). Assens Kommune har i 2024 modtaget KL's Klimapris for sin tilgang til lodsejerinddragelse i forbindelse med udtagning af landbrugsjord (KL, 2024).

Assens-modellen er baseret på tidlig inddragelse, dialog og samarbejde, med det formål, at udtage landbrugsjord på en effektiv måde (KL, 2024). Konkret består modellen af et opstartsmøde, hvor lodsejere i et område er inviteret til at mødes med kommunens projektleder og andre involverede aktører, herunder en udtagningskonsulent, en rådgiver samt en jordfordelingsplanlægger. Opstartsmødet foregår som en form for miniworkshop, hvor der dels er mulighed for at lodsejerne kan komme med ideer og ønsker til projektet og projektgrænsen, og dels spares der vedrørende praktisk lokal viden om eksempelvis jorden, afvanding og dræn, samt natur- og kulturhistorie (Mencke, 2024). Forud for opstartsmødet har kommunen fået tilsagn fra jordfordelingsmyndigheden til at udføre en teknisk- og ejendomsmæssig forundersøgelse af området og afsøge mulighederne for f.eks. at lave vådområder. Imidlertid er det centralt, at kommunen ikke præsenterer et konkret projektforslag og en plan på opstartsmødet, idet der er tale om en indledende dialog omkring projektets rammer, potentialer og mulige kompensationsordninger (Assens Kommune, 2025). Derudover afholdes der et midtvejsmøde omkring 4-6 måneder efter, hvor et udkast til plan for projektet præsenteres, og hvor lodsejernes inputs fra miniworkshoppen er inkluderet i videst muligt omfang. Ved dette møde bliver hver lodsejer bedt om at tage stilling til projektet og hvad deres foreløbige ønsker er til kompensationsformen, f.eks. om man gerne vil sælge eller bytte jord, eller omdanne egen jord til natur. I særlige tilfælde hvor enkelte lodsejere har behov for mere dialog om projektet, afholdes der efterfølgende individuelle lodsejermøder. Herfra afsluttes både den tekniske- og ejendomsmæssige forundersøgelse. Derefter fortsætter den videre proces, hvor jordfordeling gennemføres (Assens Kommune, 2025). Når jordfordelingen er gennemført, begynder etablerings- og anlægsfasen (Seslef, 2020, s. 112). På den måde kan det siges, at Assens-modellen derfor ikke

er en del af selve jordfordelingen som er beskrevet i underafsnit 3.2.2, men det er et tiltag der bidrager til- og foregår sideløbende med jordfordelingen i forundersøgelsesfasen.

Dermed handler incitamentet om, at lodsejerne er nødt til at være med til at udtænke projekterne for at kunne se sig selv i dem (Mencke, 2024). På figur 14 ses et overblik over Assens-modellens procesgang sammenholdt med jordfordelingsprocessen.

Figur 14 - Overblik over Assens-modellens proces sammenholdt med jordfordelingsprocessen. Egenproduktion.

4.1.2 Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?

Som det fremgår af ovenstående underafsnit, er Assens-modellen en måde at fremme frivillig deltagelse ved jordfordelinger, men for hvem er dette incitament til gavn og er der nogle der taber?

Lodsejer Mads West, der har deltaget i jordfordelingen ved Møllemosebæk-projektet i Assens Kommune, er positiv over den inddragende tilgang kommunen arbejder ud fra i form af Assens-modellen, og udtrykker hvilken værdi lokal forankring har: *”Jeg tror helt bestemt, at der er noget værdi i den lokale forankring. Og det giver noget, altså blandt lodsejerne fornemmer jeg også, at det giver noget ejerskab.”* (bilag 6, 18:56). I den forbindelse mener Mads også at det giver god mening at der er blevet nedsat lokale treparter landet over, netop fordi der dermed er fokus på den lokale forankring.

I forhold til indførslen af de lokale treparter mener lodsejer Kaare Larsen også at det er et positivt tiltag og han tror ligeledes at det kan være med til at skabe nogle mere trygge rammer for de lodsejere der vælger at deltage i en jordfordeling (bilag 5, 26:57). Dette med tryghed fokuseres der også på i Assens Kommune, og konkret er det allerede på opstartsmødet at der skal skabes trygge og klare rammer for lodsejerne. På opstartsmødet er der nemlig deltagere fra kommunen som sikrer, at det er klart for lodsejerne hvem aftaler og forventningsafstemninger skal foretages med, netop med det formål at skabe tryghed og samtidig bidrager det til at opbygge en tæt relation mellem myndighed og lodsejere, hvilket er vigtigt (Seslef, 2020, s. 112).

Projektleder i Miljø og Natur, Assens Kommune, Jannik Seslef, sætter også ord på hvorfor netop Assens-modellen er attraktiv for lodsejere:

”Det er åbenlys logik, at man som lodsejer er mere positivt indstillet overfor projektet, hvis man har haft mulighed for at bringe sin viden, ønsker og krav i spil i en samskabende proces via fælles opstartsmøder, hvor formålet er at udarbejde skitseforslag til det endelige tekniske projekt.” (Seslef, 2020, s. 112).

Hertil påpeger han samtidig, at som processen er i dag, finder den reelle lodsejerinddragelse først sted efter at den tekniske rapport der er udarbejdet på baggrund af den tekniske forundersøgelse, som fremgår af den vejledning alle kommuner og Naturstyrelsen følger (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 28, 33 og 36). Det vil sige, at lodsejerne bliver præsenteret for et mere eller mindre færdigt projekt, hvilket er u hensigtsmæssigt ift. lodsejernes villighed til at indgå frivilligt i projektet (Seslef, 2020, s. 112).

Vurderes incitamentet i forhold til hvordan myndigheder og projektejere påvirkes, er der nogle økonomiske og tidsmæssige ressourcer der bør overvejes i forbindelse med at lave en sådan form for tidlig lodsejerinddragelse, som bl.a. omfatter at indføre ekstra borgermøder (bilag 4 37:36). Men på den anden side bidrager Assens-modellen til optimering af myndighedernes

ressourcer, idét alle lodsejere inddrages samtidigt via fællesmøderne, hvilket mindsker behovet for afholdelse af individuelle lodsejermøder (Assens Kommune, 2025). Samtidig sikrer modellen også at alle lodsejere får den samme information (Seslef, 2020, s. 112). Ligeledes kan det på fællesmødet lykkes at indsamle omkring 80-90% af de oplysninger der skal indgå i en ejendomsmæssig forundersøgelse, hvilket normalt indsamles ved de individuelle lodsejermøder, og projektleder Jannik Seslef beskriver således; *"Samlet set er processen ressourcebesparende, inddragende og overvejende positiv."* (Seslef, 2020, s. 113).

Med implementering af Assens-modellen bliver forundersøgelsesfasen længere og mere omfattende før både den tekniske og ejendomsmæssige forundersøgelse er færdig, hvilket fremgår af figur 13. Dette er mere ressourcekrævende for projektejere, idet det er projektejer selv der gennemfører og har ansvaret for forundersøgelsesfasen. Til gengæld kan det lette jordfordelingsplanlæggernes opgave, der gennemfører jordfordelingen fra planlægningsfasen af, dels fordi der ikke er lige så stort behov for individuelle lodsejermøder, og dels fordi lodsejerne på forhånd har fået opbygget større kendskab til det pågældende projekt. Dertil er deres foreløbige ønsker til kompensationsform allerede er tilkendegivet ved Assens-modellens midtvejsmøde, hvilket er en fordel at vide når jordfordelingsplanen skal udarbejdes.

I forhold til magtmekanismer og hvordan det kan påvirke lodsejere, påpeger jordfordelingsplanlægger, Jeppe Skovgaard Brandtoft, at det har betydning hvordan projektgrænserne præsenteres for lodsejerne:

"der er meget kommunikation i, hvordan du sætter linjerne og formidler dem. Projektgrænser er reelt set meget flydende. Mange lodsejere ser dog en autoritativ grænse, der ikke kan rykkes eller forhandles, men det er mere fleksibelt end som så. Det er meget vigtigt at italesætte som noget af det første i mødet med lodsejeren. Det handler også om at projektet gerne skal komme deltageren til gode, og vejen til et godt resultat for den enkelte omhandler også projektets afgrænsning." (bilag 4, 36:19).

Det har altså en signalværdi hvordan de forskellige kort og planer præsenteres og ikke mindst hvordan linjerne på kortet er sat. De skal gerne være tilpasset, så de ikke skærer ind over ejendomme, som lodsejere kan misforstå og blive usikre på hvad det har af betydning (bilag 4, 36:19). I den forbindelse kan der risikeres at skabes rationel og emotionel modstand hos lodsejerne, som netop er det tidlige inddragelse gennem Assens-modellen kan forebygge, i og med at lodsejerne selv er med til at bestemme projektgrænsen og selv sætte linjerne på kortet. Jeppe Skovgaard Brandtoft fortæller også at:

”Man gør lidt det samme i Varde Kommune, hvor det er mere landboforeninger, der spiller en aktiv rolle, og får deres medlemmer engageret, og så bringer de kommunen ind, når de synes, de har et område, de er interesseret i.” (bilag 4, 37:41).

På den måde minder Varde Kommunes tilgang til opstart af projekter og udpegning af projektområde en smule om Assens-modellen, men i dette tilfælde trækkes der på landboforeningers ressource. Dette viser, at der findes forskellige måder at opstarte disse typer af projekter på og at der i den forbindelse er forskellige ressourcer og aktører der kan bruges, for at fremme lods-ejerdeltagelse og styrke lokal forankring.

Lodsejer Kaare Larsen, er særligt foreningsaktiv og fortæller om motivationen for at indgå i naturgenopretningsprojektet ved Søborg Sø. For ham handlede det om at give noget tilbage til lokalområdet og samtidig bidrage til landbrugets image (bilag 5, 3:46). I den forbindelse har Kaare arbejdet for at formidle det videre til andre lodsejere i området, opfordre dem til at være del af et fællesskab og indgå i naturgenopretningsprojektet. Det fortæller han bliver en af de drivende motivationsfaktorer for realiseringen af Søborg Sø projektet:

”Det (fællesskabet og samarbejdet) gør, at du får løftet nogle ting op, som intet menneske kunne have udrettet alene. Og det bliver faktisk også en drivende faktor. Ikke for alle, men for en del. Vi er jo forskellig skåret alle sammen, og nogle der handler det kun om penge, og andre der handler det om at blive set og hørt, og andre igen, der kan det handle om at være en del af et fællesskab.” (bilag 5, 5:45).

I relation til selvbestemmelsesteorien, vil dette med fællesskab og ønsket om at forbedre landbrugets omdømme på motivationsspektret placere sig omkring den mest autonome type af ekstrinsisk motivation; integreret regulering, som er det sidste step på skalaen før der er tale om fuldstændig intrinsisk motivation. Det vil sige at der er tale om en form for intrinsisk motivation, jf. afsnit 3.4.

I forhold til dette med at trække på lokale ressourcer kan der også være en pointe i at overveje lodsejerudvalgets rolle i forbindelse med en jordfordeling. Lodsejer Mads West sad i lodsejerudvalget i forbindelse med jordfordelingen ved Møllemosebæk-projektet i Assens, og fortæller at det de lavede i udvalget, var at deltage på vurderingsforretningen hvor jorden takseres. Når Mads West kigger tilbage på processen, mener han at lodsejerudvalgets ressourcer kunne have været udnyttet og brugt mere aktivt til at være i dialog med andre lokale lodsejere og styrke det lokale fællesskab (bilag 6, 36:13).

Dette incitament kan siges, at være fordelagtigt både for lodsejere, projektejere og lokale treparter. Det begrundes ved at Assens-modellen gør jordfordelingsprocessen og det pågældende projekt mere gennemsigtigt for lodsejere som ligeledes får en øget følelse af medejerskab, hvormed deres tryghed, engagement og intrinsiske motivation styrkes. Dette sker gennem en 'bottom-up' tilgang til planlægningen. Ved at inddrage lodsejerne tidligt i processen styrkes den lokale forankring, og det er muligt at sikre synergier og multifunktionelle formål, hvilket understøtter en del af formålet med de lokale treparter. Desuden kan Assens-modellen siges at være ressourcebesparende på trods af en længerevarende forundersøgelsesfase, særlig hvis lokale ressourcer udnyttes optimalt.

4.1.3 Er dette ønskeligt?

Når det skal vurderes om den udvikling scenariet beskriver er ønskelig, er det bl.a. de faktorer der er afgørende for en succesfuld jordfordeling der vægtes. I forbindelse med hvad der skal til for at gennemføre en succesfuld jordfordeling, lægger jordfordelingsplanlægger, Søren Borkmann, vægt på at mennesker er forskellige og lodsejerne der deltager, skal kunne se sig selv i projektet. I det er der også en tillidsopgave som jordfordelingsplanlægger og landinspektør, idet lodsejerne betror sig til dem, omkring deres ønsker for fremtiden, i forbindelse med individuelle lodsejermøder: *"Det er jo mennesker, man er ude hos, hvor man skal finde ud af, hvad deres fremtidsplaner er, og hvordan de kan se sig selv i de her projekter."* (bilag 4, 11:25). Dertil tilføjer han:

"Jeg tror, at de gode løsninger bliver fundet i at kunne være til stede i det der rum, og kunne finde de der løsninger sammen med folk. Og der er folk lige så forskellige som vi er, og nogen er et sted, og nogen er at andet sted." (bilag 4, 11:25).

Dertil er det vigtigt at forstå, at den modstand lodsejere kan have vedrørende at underskrive jordfordelingsoverenskomst og deltage i et udtagningsprojekt er kontekstuel, og i den forbindelse påpeger jordfordelingsplanlægger, Jeppe Skovgaard Brandtoft, også, at det er nødvendigt at møde lodsejerne i øjenhøjde, for at kunne nå ind til dem:

"Man er jo nødt til at tale til de mennesker, man står overfor i øjenhøjde, ikke? Og hvis du står overfor nogen, som er meget følelsesmæssigt påvirket, så møder man dem jo i det, eller hvis du ved, at de går op i jagt, så forsøger du at tale de muligheder op" (bilag 4, 15:57).

Dette nævner lodsejer Mads West, også som værende af central betydning når myndighederne sender medarbejdere ud og tale med lodsejerne, idet det kan gå hen og blive meget personbåret:

”hvis der kommer en, der i hele sin fremtoning signalerer noget helt andet, end det man selv går og arbejder med, så bliver man sgu sådan lidt på vagt. (...) der er virkelig også noget i, at det er den rigtige mand, der kører ud og snakker med folk.” (bilag 6, 49:43).

Her gives der udtryk for at der kan opstå en relationel modstand, i form af mistillid, som dermed er rettet mod den pågældende medarbejder fra kommunen og ikke direkte mod projektet. Derfor er tillidsopbygning og kommunikation i øjenhøjde afgørende for at mindske modstanden. Det er ligeledes vigtigt at have forståelse for den situation de enkelte lodsejere står i, hvilket Mads West også sætter ord på:

”for mig der har det jo betydning, at min virksomhed kan drives videre. Og det er jo den tilgang, man skal have til den professionelle landmand, så kan det ikke nytte noget, at der kommer en ud til os, som det vigtigste argument, begynder at snakke om sommerfugle.” (bilag 6, 50:53).

Dermed lægges der altså vægt på at myndighederne, herunder kommuner, projektere og jordfordelingsplanlæggere, forstår at møde lodsejerne i øjenhøjde og forstår hvem det er de skal ud og tale med. Ved at kommunikere i øjenhøjde kan den kognitive modstandstype ligeledes forebygges. Dette er noget af det Assens-modellen kan bidrage til, ved at have lodsejerne med fra starten. Ovenstående understreger også at lodsejere har forskellige forudsætninger for at indgå i et projekt og netop derfor kan det være fordelagtigt at samle lodsejere til et fælles møde fremfor at sidde ude på de enkelte gårde, da fællesmøder forudsætter at lodsejere og myndigheder indgår i en mere kollektiv tankegang, hvor der tages højde for hvad de forskellige lodsejere mener. Dette bidrager til at se projektet i et bredere perspektiv (Mencke, 2024).

Lodsejer Kaare Larsen, sætter også ord på hvorfor det er vigtig og særligt givende at udbrede kendskabet om jordfordeling og inddrage lodsejere i projektet: *”det med at skabe nysgerrigheden, det er sindssygt vigtigt, fordi så begynder folk også selv at byde ind med løsninger.”* (bilag 5, 36:15), hvilket netop er formålet med at afholde opstartsmødet som en form for miniworkshop.

Foruden ovenstående pointer samt optimering af myndighedernes ressourcer, er en anden gevinst ved denne model, at der gennem tæt samarbejde og lokal forankring skabes gode forudsætning for høj lodsejertilslutning til projektet, samt sikres synergier i projektområder, hvor multifunktionelle formål indfries (Assens Kommune, 2025).

4.1.4 Hvad bør der gøres?

I forhold til at realisere scenariet og implementere Assens-modellen er det af central betydning at projektejere bør have en ensartet proces for opstart af projekter. I den forbindelse er det vigtigt, ikke kun på nationalt plan, men også i de enkelte lokale treparter at kommunerne indbyrdes har koordineret tilgangen til tidlig inddragelse. Her er der altså tale om at begrænse silomentaliteten i videst muligt omfang (United Nations, 2015).

Mads West, der er lodsejer og også en af landbrugets repræsentanter i den lokale trepart Lillebælt/Fyn, fortæller at der ikke er enighed omkring fremgangsmåden for lodsejerinddragelse og procesgang internt i den lokale trepart. Det skyldes, at de syv kommuner har hver deres måde at gøre det på, som de foretrækker at fortsætte med, på trods af at Assens-modellen har succes og viser sig særlig effektiv (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, E, 2025): *”Trods det, så kan der efter sådan et møde egentlig ikke rigtig opnås enighed blandt de der fem (syv) kommuner om, at det er fornuftigt at gøre det på den måde (Assens-modellen)”* (bilag 6, 22:21). Her kan det altså siges, at kommuner som institutioner arbejder selvstændigt i hver deres ’silo’ og at de er resistente mod forandringer, særligt fordi det kan være udfordrende at ændre folks indstilling, specielt i en politisk kontekst (United Nations, 2015). Derfor kan modstandsteorien også knyttes til myndighedernes reaktion på den Grønne Trepert og samarbejdet i lokale treparter, hvor der er tale om emotionel modstand.

Et centralt spørgsmål i forbindelse med implementeringen af dette incitament er hvem der skal facilitere den tidlige inddragelse? I den forbindelse understreger jordfordelingsplanlægger og landinspektør Erik Blaabjerg gentagne gange, at det er vigtigt, at der skelnes mellem projekt og jordfordeling. Det vil sige, at der er forskel på f.eks. at en kommune eller Naturstyrelsen, som projektejere, laver et naturgenopretningsprojekt, og den jordfordeling der gennemføres af en jordfordelingsplanlægger for at realisere naturgenopretningsprojektet (bilag 3, 4:36). Til det tilføjer han, at:

”det jo vigtigt at få projektejeren på banen. Og på den måde, så skal der jo også være lydhørhed overfor lodsejernes synspunkter for at få den her frivillige aftale. Så er der

jo fra projektejer forskellige strategier omkring hvor meget man holder borgermøder, eller om man ligesom bare kører benhårdt på dem der nu engang skal lægge jord til projektet.” (bilag 3, 10:24).

Erik Blaabjerg nævner også at lige netop det med at have en aktiv og inddragende projektejer er centralt for at få en jordfordeling til at lykkes:

”vi (jordfordelingsplanlæggere) er i hvert fald afhængige af nogle professionelle og lydhøre og ressourcestærke projektere, for at vi nemt kan komme i mål. (...) at have en aktiv projektejer, som er i dialog med lodsejerne og lytter til dem og ligesom griber de muligheder, der viser sig lokalt, når man er ude lokalt at tale med personer” (bilag 3, 10:24).

Med det taget i betragtning og på baggrund af, at Assens-modellens proces for tidlig inddragelse af lodsejere, i form af opstarts- og midtvejsmødet, finder sted før den reelle jordfordelingsproces, men sideløbende med forundersøgelsesfasen, som beskrevet i underafsnit 3.2.2 *’Jordfordelingsprocessen’*, bør det være projekterens ansvar at facilitere den tidlige inddragelse i form af Assens-modellen.

I forlængelse heraf bør Assens-modellens procesgang inkorporeres i en vejledning fra SGAV om jordfordeling for kommuner og Naturstyrelsen, i tråd med f.eks. Landbrugsstyrelsen vejledning om samtykke til multifunktionel jordfordeling (Landbrugsstyrelsen, A, 2023, s. 5). Dette vil både sikre at kommuner og Naturstyrelsen som projektere har en opdateret vejledning at følge, så det er beskrevet hvordan dialogen med lodsejere kan foregå. Samtidig vil en sådan vejledning også bidrage til at ensarte måden lodsejere inddrages på og derved bidrage til at nedbryde silomentaliteten på tværs af kommuner og lokale treparter.

4.1.5 Opsummering

På den baggrund står det klart, at med dette scenarie bevæger vi os i retningen af en mere dialogbaseret og lokalt forankret tilgang til den Grønne Treparts arealomlægning, hvor Assens-modellen byder på tidlig inddragelse af lodsejere. Dette er med til at skabe engagement og en følelse af medejerskab hos lodsejerne. Analysen af de gennemførte interviews sammenholdt med teorierne om modstand og motivation (se afsnit 3.3 og 3.4), viser at dette incitament er med til at forebygge særligt de emotionelle og kognitive modstandstyper, samt styrke den intrinsiske motivationsform, hvor der er tale om indre drivfaktorer der derved er med til at

fremme frivillig deltagelse i arealomlægningen. I sidste ende, baseret fra de nuværende erfaringer fra Assens Kommune, sikres der en høj tilslutning af lodsejere til projektet, hvilket er med til at understøtte realiseringen af den Grønne Treparts arealomlægning. På tabel 2 nedenfor ses et overblik over scenariets besvarelse af de værdirationelle spørgsmål.

Spørgsmål	Refleksion/besvarelse
1. Hvor bevæger vi os hen?	• Assens-modellen med tidlig inddragelse af lodsejere indføres som standardpraksis for projektejer. • Lodsejernes øgede medbestemmelse styrker den lokale forankring.
2. Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?	• Fordelagtigt for både lodsejere, projektejere og lokale treparter. • Skaber tryghed og følelse af medejerskab hos lodsejere. • Ressourcebesparende for myndigheder, idet modellen sænker behovet for individuelle lodsejermøder.
3. Er dette ønskeligt?	• Centralt at kommunikere i øjenhøjde • Multifunktionelle formål indfries og synergier i projektområder sikres ved lokal forankring.
4. Hvad bør der gøres?	• Projektejere bør have en ensartet proces for opstart af projekter. • Silomentalitet bør nedbrydes. • Assens-modellens procesgang bør inkorporeres i SGAVs vejledning om jordfordeling for kommuner og Naturstyrelsen.

Tabel 2 - Opsummering af scenarie 1 'Assens-modellen. Egenproduktion.

4.2 Scenarie 2 – Fritagelse for ejendomsavancebeskatning

Det andet scenarie indebærer en ændring i ejendomsavancebeskatningsreglerne med henblik på at fremme lodsejeres deltagelse i jordfordeling og går konkret ud på, at lodsejere fritages for ejendomsavancebeskatning.

4.2.1 Hvor bevæger vi os hen?

Skattemæssige fordele ved fortjeneste på ejendomsavance i forbindelse med jordfordelingsprojekter har længe været diskuteret som et muligt incitament til at fremme lodsejeres frivillige deltagelse. Anne Mouritsen (2005, s. 251) fandt i forbindelse med sin Ph.d.-afhandling af ejendomsudformningen i det agrare landskab, at beskatning af ejendomsavance ved lodsejeres deltagelse i jordfordelinger udgjorde en væsentlig hindring for en miljø- og kulturbaseret ejendomsudformning²⁰. I 2022 påpegede Collective Impact ved en slutevaluering af MUFJO-ordninger, at lodsejernes frivillige deltagelse i jordfordelingsprojekter kunne fremmes ved fritagelse for ejendomsavancebeskatning (Collective Impact, 2022, s. 23). Dette understøttes endvidere af *ekspertgruppen for udtagning af lavbundslande*, som anbefaler at afskaffe ejendomsavancebeskatning for lodsejere, der deltager i et lavbundsprojekt (Landbrugsstyrelsen, B, 2023, s. 14). Men hvad er ejendomsavancebeskatning, og hvorfor udgør det en hindring ved frivillig deltagelse i jordfordeling?

Ved en jordfordeling er udgangspunktet, at der skal beskattes efter ejendomsavancebeskatningsloven²¹ (EBL). Derfor skal fortjeneste ved afståelse af jord i udgangspunktet beskattes som kapitalindkomst med en beskatning på 42 % (SEGES, 2019, s. 25). I lovens § 4 defineres ejendomsavance som forskellen mellem anskaffelses- og salgssummen omregnet til kontantværdi. Særligt for ejendomsbeskatning ved jordombytning som led i en jordfordelingssag efter lov om jordfordeling og offentligt køb og salg af fast ejendom²², kan lodsejeren ved opgørelsen af den skattepligtige fortjeneste forlange, at der ses bort fra afståelsen af ubebygget areal, der værdimæssigt modsvarer et modtaget ubebygget areal, jf. EBL § 7, stk. 1.

Derimod skal der ikke beskattes af fortjeneste indvundet ved en modtagelse af erstatningssum i forbindelse med ekspropriation, jf. EBL § 11, stk. 1. Nogle ekspropriationshjemler til udførelse af konkrete projekter, herunder naturbeskyttelseslovens § 60, kan kun anvendes, hvor en

²⁰ Ejendomsudformning er formålsbestemte jordomlægninger af landbrugsjorden (Mouritsen, 2003, s. 20)

²¹ Lovbekendtgørelse nr. 132 af 25/01/2019

²² Lovbekendtgørelse nr. 1051 af 10/07/2023

enkelt eller få lodsejere modsætter sig et projekt med stor lodsejertilslutning. Denne begrundelse blev fremhævet i forbindelse med en udtalelse fra Told & Skat (i dag Skatteforvaltningen), der i 2001 fastslog, at lodsejere ikke kan fritages for ejendomsavancebeskatning ved indgåelse af frivillige aftaler om salg af arealer til en jordpulje forud for en jordfordeling, desuagtet at der er ekspropriationshjemmel i naturbeskyttelseslovens § 60 (Mouritsen, 2005, s. 93).

Mouritsen (2005, s. 251) fandt i forlængelse af ovenstående, at nogle lodsejere derfor ikke har haft råd til at sælge, da reglerne om ejendomsavancebeskatning har betydet, at skattebyrden i nogle tilfælde kan blive større end friværdien afhængig af gældsbyrden. Det har medført, at nogle lodsejere ikke har haft lyst til at deltage i en jordfordeling, hvis deltagelsen har betydet en nettonedgang i ejendommens arealer eller at lodsejeren uanset er bedre økonomisk stillet ved ekspropriation.

Ejendomsavancebeskatningen udgør derfor en væsentlig hindring for frivillig deltagelse i jordfordelingsprojekter, og dette scenarie indebærer derfor et incitament, der skal fritage lodsejere for ejendomsavancebeskatning i forbindelse med jordombytninger i en jordfordeling. Incitamentets effekt skal ses i lyset af Aftale om et Grønt Danmark, der skal understøtte indfrielsen af Danmarks 2030-klimamål, målene i EU's Vandrammedirektiv samt ambitionen om klimaneutralitet i 2045. Incitamentet skal bidrage til en hurtigere og mere effektiv omlægning af Danmarks arealer, og tilsigter færre situationer, hvor få eller enkelte lodsejere blokerer gennemførelsen af et jordfordelingsprojekt. Hertil er det nødvendigt at overveje, om incitamentet alene kan imødekomme ambitionerne sat i Aftale om et Grønt Danmark, eller om det kan spille sammen med andre typer af incitamenter. Dette ville blive diskuteret yderligere i afsnit 4.2.4.

4.2.2 Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?

Ejendomsavancebeskatning viser sig med ovenstående afsnit at udgøre en hindring for deltagelse i jordfordeling, og en fritagelse kan potentielt motivere bestemte typer af lodsejere. Fritagelse for ejendomsavancebeskatning er et incitament der ifølge selvbestemmelsesteorien, som redegjort for i afsnit 3.4.1, hører under ekstern regulering under ekstrinsisk motiveret adfærd, og kan opleves som kontrolleret eller fremmedgjort. Ekstrinsiske motivationsfaktorer kan potentielt underminere lodsejerens intrinsiske motivation, og med afsæt i selvbestemmelsesteorien er det ønskværdigt at fremme deres intrinsiske motivation. Hertil argumenterer Bruno S. Frey, Professor i Økonomi på Universitetet i Zürich (1997, s. 11), at økonomiske incitamenter både kan forstærke eller fortrænge den intrinsiske motivation, afhængig af hvordan den opfattes af individet. Hvis incitamentet opfattes som en kontrolforanstaltning, vil den intrinsiske

motivation blive fortrængt og kendes som ”*the hidden cost of reward*” eller ”*crowding-out*”. Derimod vil den intrinsiske motivation blive forstærket, hvis incitamentet opfattes som understøttende i forhold til individets egen selvbestemmelse og kendes som ”*crowding-in*”.

Udarbejdelsen af scenariet tager højde for, at den intrinsiske motivation potentielt kan blive undermineret, hvilket kan argumenteres at være en ulempe for både lodsejere og samfundet, hvis ønsket er at fremme frivillig deltagelse i jordfordeling til brug for arealomlægningen. Netop denne problemstilling er central inden for selvbestemmelsesteorien. Ekstrinsisk motiveret adfærd kan dog understøttes gennem internalisering, dvs. tilstedeværelsen af de tre grundlæggende psykologiske behov, *samhørighed*, *kompetence* og *autonomi*. For at forbedre incitamentets effekt, er det fordelagtigt at sikre, at lodsejerens psykologiske behov dækkes. Opfyldes behovene ikke, vil incitamentet udelukkende være ekstrinsisk motiveret. I afsnit 3.2 er det tydeliggjort, hvordan jordfordelingsværktøjet har udviklet sig gennem tiden siden landboreformerne tilbage fra 1700-tallet og siden vedtagelsen af den første jordfordelingslov²³ i 1924. Jordfordelingslovene har altid været bygget på frivillige principper og de fleste tvangsbestemmelser ophørte med en lovrevision i 2005, undtagen udlodsbestemmelsen i lovens § 4, stk. 2. Nogle af selvbestemmelsesteoriens grundlæggende psykologiske behov imødekommes allerede af eksisterende principper bag jordfordelingsværktøjet. Dette gælder f.eks. *samhørighed*, som understøttes af nedsættelse af et lodsejerudvalg, der skal repræsentere lodsejerfællesskabet, jf. afsnit 3.2.2. Lodsejerudvalget skal bl.a. bistå jordfordelingsplanlæggeren med vurderingsforretningen og lokalkendskab, og gennem lodsejerens deltagelse i lodsejerudvalget, dækkes behovene *kompetence* og *autonomi* til en vis grad. Det der imidlertid udgør en stor udfordring, er lodsejerens behov for *autonomi*, dvs. oplevelsen af selvbestemmelse.

Jordfordelingsplanlægger, Erik Blaabjerg fortæller, at det er projektejerens der afgør, i hvilket omfang lodsejere inddrages i et jordfordelingsprojekt (bilag 3, 10:24). Selvom lodsejere i vidt omfang inddrages i jordfordelingsprocessen, har projektejerens indflydelse på omfanget af lodsejerens inddragelse. Netop denne inddragelse kan være afgørende for opfyldelse af lodsejerens behov for selvbestemmelse, og derved om deres intrinsiske motivation vil blive forstærket eller fortrængt. At scenariet udelukkende tilsigter en ekstrinsisk motiveret adfærd er ikke nødvendigvis negativt i et samfundsmæssigt henseende, også selvom det potentielt kan underminere lodsejerens intrinsiske motivation, afhængig af lodsejerens opfattelse af incitamentet. Effekten af incitamentet skal også ses i sammenhæng med målet, som dels er fremme af deltagelse i

²³ Lov nr. 86 af 29. marts 1924 om foranstaltninger til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme i de sønderjydske landsdele.

jordfordeling og dels realisering af den Grønne Trepert derigennem. At lodsejere fritages for ejendomsavancebeskatning, må argumenteres at være til fordel for lodsejeren, uagtet om deres intrinsiske motivation undermineres, idét de stilles økonomisk bedre end uden incitamentet.

Hartvigsen (2014, s. 71-72) fandt i forbindelse med sin artikel i Tidsskrift for Kortlægning og Arealforvaltning, at frivillig deltagelse ofte er forbundet med et behov om, at projektet skal kunne tilbyde deltagende lodsejere noget igen, f.eks. erstatningsjord eller økonomisk støtte. Dette behov hænger sammen med modstandsteoriens princip i den emotionelle barriere, *”what’s in it for you?”*, behovet for, at forandringen (fritagelse for ejendomsavancebeskatning) vil komme lodsejeren til gode, jf. afsnit 3.3. Dette princip kan sammenlignes med FAO’s nøgleprincip *”at least as well off”*, indarbejdet i *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security* paragraf 13.1 (FAO, 2022, s. 23). Princippet indebærer, at lodsejere ikke må stilles ringere som følge af deltagelse i et jordfordelingsprojekt. Fritagelse for ejendomsavancebeskatning vil medføre en økonomisk gevinst, som vil komme lodsejeren til gode. Desuden vil lodsejeren ikke blive ringere stillet, end ved ekspropriation eller indgåelse af en frivillig aftale på ekspropriationslignende vilkår. Incitamentet har således til hensigt at motivere lodsejere, der hellere vil eksproprieres, idét de er klar over de skattemæssige fordele ved ekspropriation:

”Lodsejere, de ved også udmærket godt, at snakker man om en ekspropriation så er det skattefrit. Så derfor vil der jo være mange, der bare læner sig tilbage og venter på ekspropriationen ” (bilag 6, 43:19).

Når spørgsmålet om, hvem der vinder og taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer stilles, kan der gøres overvejelser om, hvorvidt incitamentet medfører pareto-optimalitet eller en pareto-forbedring. Pareto-optimalitet er et økonomisk koncept karakteriseret ved, at det er umuligt at stille nogle individer bedre, uden at mindst én er ringere stillet. Konceptet er centralt inden for velfærdsøkonomi, og indebærer en allokering af ressourcer, hvor en forbedring i velfærd ét sted ikke kan finde sted uden at det sker på bekostning af velfærd et andet sted. Kan mindst ét individs velfærd forbedres uden at det sker på bekostning af andres velfærd, sker der en pareto-forbedring (Elvestad, 2024, s. 10). I forlængelse af FAO’s nøgleprincip *”at least as well off”*, er en pareto-forbedring således målet med jordfordeling. Det kan argumenteres at incitamentet om en fritagelse for ejendomsavancebeskatning på lokalt niveau, dvs. inden for et jordfordelingsprojekt, vil medføre en pareto-forbedring. Alle deltagende lodsejere inden for

selve jordfordelingsprojektet vil opleve en forbedret økonomisk velfærd i form af skattemæssige fordele. På et globalt, samfundsmæssigt niveau, kan det argumenteres, at incitamentet fører til pareto-optimalitet. Dette argument begrundes med, at de skattemæssige fordele til fordel for deltagende lodsejere i et jordfordelingsprojekt vil medføre en mindre statslig skatteindtæjning, til ugunst for andres offentlige velfærd. I afsnit 3.1.1 er der redegjort for den Grønne Treparts formål, herunder et forbedret vandmiljø, en lavere klimabelastning og bedre vilkår for natur, biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse. Hvis velfærd ses i sammenhæng med vores miljø og klima, kan det argumenteres, at incitamentet på globalt niveau også vil medføre en pareto-forbedring, hvis det tilskynder lodsejere i deltagelse i arealomlægningen.

4.2.3 Er dette ønskeligt?

Nysgerrighed på og interesse for skattefri fortjeneste ved jordfordeling er stadig aktuelt, og skattefordelen omtales som et positivt incitament til at fremme deltagelse i jordfordeling blandt lodsejere og jordfordelingsplanlæggere i 2025. Dette bekræftes af samtlige informanter fra de afholdte interviews, når de spørges ind til, om fritagelse for ejendomsavancebeskatning vil gøre det mere attraktivt for lodsejere at indgå i en jordfordeling. Jordfordelingsplanlægger Søren Borkmann udtaler:

”der er mange lodsejere som spørger, om det her er skattefrit og de lodsejere, de vil så have større tilbøjelighed sikkert til at sige ja... Men der er mange folk på alle projekter, som siger, skal det ikke bare være skattefrit?” (bilag 4, 46:39).

Lodsejer og landmand Mads West fremhæver, at denne type incitament kun er motiverende for nogle lodsejere, imens andre ikke motiveres af skattefritagelse i samme grad:

”Ja. Det vil det (fritagelse for ejendomsavancebeskatning) for den del af segmentet, eller hvad skal man sige, den del af dem, som er ældre mennesker med måske ikke så stor en pensionsopsparing men med en friværdis i deres ejendom, helt klart være et incitament der kunne fremme det.” (bilag 6, 38:10).

Ifølge Mads West afhænger fritagelse for ejendomsavancebeskatning som motivationsfaktor af kontekst, hvor lodsejerens behov for økonomiske incitament bl.a. påvirkes af deres livssituation og økonomiske situation:

”Man kan sige, at hvis man er 30 og er erhvervsaktiv og er på vej fremad så er det ikke lige det der vægter så tungt, men det har lidt at gøre med hvor man er i livet og hvem man er.” (bilag 6, 38:38)

Dette understøttes endvidere af Kaare Larsen, lodsejer og landmand, som er 3. generation på hans gård og driver konventionelt mælkeproduktion:

”Vi er jo forskelligt skåret alle sammen, og for nogle der handler det kun om penge, og andre der handler det om at blive set og hørt, og andre igen, der kan det handle om at være en del af et fællesskab.” (bilag 5, 05:58)

I afsnit 4.2.2 er det argumenteret, at nogle lodsejere har et behov for at få noget igen ved deltagelse i en jordfordeling, et behov der hænger sammen med modstandsteoriens princip *”what’s in it for you”*. I forlængelse heraf fortæller Kaare Larsen, hvordan økonomi er en afgørende faktor for frivillig deltagelse:

”Men økonomi er bare faktor nummer ét. Fordi det er jo også lidt unfair, at du sender en regning ud til folk, fordi nu er det lige præcis, at de havde fået købt en ejendom, der havde noget jord liggende der.” (bilag 5, 13:12)

Det fremgår tydeligt ud fra informanternes erfaringer, at der er stor interesse for skattefri fortjeneste ved deltagelse i en jordfordeling, men at denne interesse i stor grad afhænger af lodsejernes kontekstuelle og situationsafhængige behov. Det betyder, at ikke alle lodsejere motive-res af økonomiske incitamenter, men det kan principielt blive en afgørende faktor for lodsejere-ns deltagelse. Hvordan implementering af fritagelse for ejendomsavancebeskatning bør realiseres i praksis med henblik på at opnå en ønsket effekt om fremme af deltagelse i jordforde-ling, vil blive gennemgået i næste afsnit.

4.2.4 Hvad bør der gøres?

Hvordan incitamentet bør realiseres i praksis, afgrænses til problemstillingen vedrørende fremme af lodsejeres deltagelse i jordfordeling, herunder hvordan modstand kan håndteres og lodsejere kan motiveres.

Fritagelse for ejendomsavancebeskatning er et økonomisk incitament, som både kræver intel-lektuel forståelse og tillid. Tages der ikke højde for de mulige modstandsniveauer som rede-gjort for i afsnit 3.3, er der fare for, at incitamentet vil blive mødt med modstand blandt nogle lodsejere. Dette kan medføre mistillid og formindske incitamentets troværdighed. Det er derfor

vigtigt at incitamentet udarbejdes og implementeres, så det opfattes som troværdigt af lodsejeren. En høj grad af troværdighed er nemlig en forudsætning for, at incitamentet og styringsmekanismer kan fungere. Dette er imidlertid en udfordring, idét alle politisk styrede organisationer har et troværdighedsproblem (Andersen, Jakobsen, Pallesen, & Serritzlew, 2010, s. 41). Desuden er der en historisk lav tillid til skat, med 44 % af respondenter som har svaret ”lille” eller ”meget lille” tillid til skattevæsenet i en meningsmåling foretaget af Epinion i september 2023 for Danmarks Radio (Ingvorsen, Hecklen, Ørskov, Ussing, & Knudsen, 2024). Sådan et troværdighedsproblem kan medføre, at incitamentets effekt undermineres.

Lektor ved Institut for Samfund og Erhverv på Roskilde Universitet, Tina Øllgaard Bentzen, påpeger, at Danmark generelt har et af de højeste niveauer af tillid i hele verden. Hertil understreger hun, at Danmark også har institutionel tillid, dvs. tillid til, at staten vil os det godt, og at netop tilstedeværelsen af denne tillid gør det muligt at genoprette den mistede tillid. Men det kræver erkendelse af fejl samtidig med at der bliver grebet ind politisk og administrativt (Bentzen, 2023). Desuden skal tilliden opbygges gennem dialog, gennemsigtighed og inddragelse, jf. afsnit 3.3. Det er derfor vigtigt at lodsejere informeres ordentligt, og på et sprog de forstår, omkring hvordan incitamentet fungerer i praksis, og hvordan de gør brug af det. Det kan derfor være fordelagtigt, at der fra myndighedens side bliver kommunikeret ud om incitamentet, evt. i forbindelse med et borgermøde, indledende lodsejermøder, eller på vurderingsforretningen og gennem lokale aktører som lodsejere har tillid til. Derfor anbefales formidlingen af nærværende incitamentet gennem lokale, troværdige aktører, og er en velkendt metode til at engagere lodsejere, fortæller jordfordelingsplanlægger Jeppe Skovgaard Brandtoft:

”Man gør lidt det samme i Varde Kommune, hvor det er mere landboforeninger, der spiller en aktiv rolle, og får deres medlemmer engageret, og så bringer de kommunen ind, når de synes, de har et område, de er interesseret i.” (bilag 4, 37:41).

Tillidsbaserede forhold er også et redskab der anbefales af landmand Kaare Larsen. Han er enig i, at troværdige aktører med fordel kan bruges i kommunikationen med lodsejerne, herunder f.eks. planteavlskonsulenter fra en lokal landboforening eller landboforeningens formand:

”Så går vi ind, og så bruger vi vores planteavlskonsulenter på Landboforeningen. De kender jo dem, de folk, der har jorden i de områder, og de har haft et samarbejde med de landmænd i mange år. Der er et tillidsforhold” (bilag 5, 27:47).

En af de afgørende pointer der blev argumenteret i afsnit 4.2.2 er lodsejerens behov for selvbestemmelse, som kan virke intrinsisk motiverende. Dette understøttes ligeledes af Kaare Larsen:

”Altså vi fik lov at arbejde tingene igennem, og vi fik lov at faktisk træffe vores egen valg. Selvfølgelig var det en flertalsafgørelse, men det var alligevel bedre at få en flertalsafgørelse, hvor du har haft nogle muligheder. Det er nemmere at acceptere, end at der kommer nogle oppefra og siger, at nu er det kraftedeme sådan her.” (bilag 5, 12:53).

Opfyldelse af behovet kan bidrage til at motivere lodsejere, der ikke kun motiveres af økonomiske incitamenter, lodsejere der ikke har tillid til jordfordelingen eller ikke synes at incitamentet er troværdigt. Fritagelse for ejendomsavancebeskatning vil ikke alene kunne opfylde lodsejerens behov for selvbestemmelse, og derfor kan det være fordelagtigt at kombinere dette incitament i kombination med f.eks. scenarie 1, så lodsejeren oplever en internalisering af deres motivation.

Afslutningsvis kræver incitamentet politisk vilje og en dertilhørende lovændring af ejendomsavancebeskatningsloven. Dette kan vise sig at blive en udfordring med henvisning til afsnit 4.2.1 hvor det blev fastslået, at Told og Skat (i dag Skatteforvaltningen) tidligere har afvist at fritage lodsejere fra ejendomsavancebeskatning på grundlag af frivillige aftaler. Modsætningsvis er incitamentet omtalt som et positivt redskab til at fremme lodsejerdeltagelse, bl.a. af Collective Impact og Ekspertgruppen for udtagning af lavbundslande.

4.2.5 Opsummering

Afskaffelse af ejendomsavancebeskatning i forbindelse med jordfordeling anbefales som et incitament til at fremme lodsejerdeltagelse, fra både informanter i nærværende interviewundersøgelse samt eksisterende litteratur. Det der imidlertid udgør en udfordring, er lodsejerens situationsafhængige og kontekstbaserede behov, som ikke nødvendigvis opfyldes af økonomiske incitamenter. Desuden tilskynder incitamentet en ekstrinsisk motiveret adfærd, som alene understøtter og motiverer lodsejere med økonomisk interesse. Derfor anbefales det, at formidling sker gennem troværdige aktører for at øge lodsejerens tillid og intrinsiske motivation. I forlængelse af dette er det tydeliggjort, hvordan lodsejerens intrinsiske motivation i forvejen understøttes gennem eksisterende principper bag jordfordelingsværktøjet, herunder nedsæt-

telse af et lodsejerudvalg. Projektejeren har dog en afgørende indflydelse på lodsejerens inddragelse, og hermed, om lodsejerens behov for selvbestemmelse opfyldes. En opsummering af besvarelsen de fire værdirationelle spørgsmål fremgår af tabel 3.

Spørgsmål	Refleksion/besvarelse
1. Hvor bevæger vi os hen?	Ejendomsavancebeskatning hindrer frivillig deltagelse i jordfordeling.
2. Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?	- Incitamentet understøtter modstandsteoriens princip om “<i>what’s in it for you</i>” samt FAO’s nøgleprincip “<i>at least as well off</i>”. - Pareto-optimalitet på globalt niveau og pareto-forbedring på lokalt niveau.
3. Er dette ønskeligt?	- Lodsejerens behov er situationsafhængig og kontekstafhængig. Derfor vil økonomiske incitamenter ikke motivere alle typer af lodsejere. - Økonomi er dog i princippet afgørende. - Både jordfordelingsplanlæggere og lodsejere mener, at incitamentet vil have en positiv indvirkning på lodsejerdeltagelse i jordfordeling.
4. Hvad bør der gøres?	- Genopbygning af tillid til SKAT og opbygning af tillid til jordfordelingsmyndigheden. - Opfylde lodsejeres grundlæggende psykologiske behov for samhørighed, kompetence og autonomi for at forstærke incitamentets effekt. - Kræver politisk vilje og lovændring.

Tabel 3 - Opsummering af scenarie 2 ‘Fritagelse for ejendomsavancebeskatning’. Egenproduktion.

4.3 Scenarie 3 – Majoritetsjordfordeling

Det tredje scenarie, majoritetsjordfordeling, indebærer en effektivisering af jordfordelingsværktøjet, men går på kompromis med frivillighedsprincippet. Scenariet understøttes af faglige og praktiske erfaringer vedrørende majoritetsjordfordeling udledt fra de gennemførte interviews, og undersøger hvad det kræver at implementere.

4.3.1 Hvor bevæger vi os hen?

Majoritetsjordfordeling er en model for jordfordeling, hvor omfordelingen af jord kan gennemføres, selvom ikke alle berørte lodsejere er enige. Det er nok, at et flertal, typisk en kvalificeret majoritet, accepterer forslaget. Dette adskiller sig fra den nuværende praksis i Danmark, hvor jordfordeling er baseret på fuld frivillighed. Det betyder, at alle berørte lodsejere skal acceptere forslaget, før en omfordeling kan finde sted. Majoritetsjordfordeling går dermed på kompromis med frivillighedsprincippet, men kan til gengæld gøre det lettere at gennemføre større eller

mere komplekse jordfordelinger, især i situationer hvor enkelte lodsejere ellers ville kunne blokere processen (Hartvigsen, 2015, s. 217).

Formålet med incitamentet er at reducere risikoen for, at en enkelt lodsejer kan forhindre en større arealomlægning, som samlet set er til gavn for klima, natur og lokal udvikling. Det kan fremme både effektivitet og gennemførelse, især i tilfælde hvor der er stor opbakning blandt hovedparten af de involverede. Dog rejser modellen også væsentlige spørgsmål om lodsejernes ejendomsret og muligheder for at gøre indsigelse.

Majoritetsjordfordeling er ikke en ny model, som beskrevet i afsnit 3.2.1. Indtil 2006 var det faktisk muligt at benytte denne form for jordfordeling i Danmark, men i praksis viste det sig at være for vanskeligt at opfylde betingelserne for de tvangsbaserede bestemmelser. Derfor blev den kun anvendt et par enkelte gange, og kun i tilfælde med små og ubetydelige lodder. Dengang var en af betingelserne, at mindst halvdelen af lodsejerne, som samtidig ejede to tredjedele af projektarealet, skulle stemme for en omlægning, som anført i afsnit 3.2.1.

I flere europæiske lande, herunder Tyskland, Holland og Østrig, har majoritetsjordfordeling vist sig at være en effektiv metode til at gennemføre større arealomlægninger. I disse lande anvendes majoritetsjordfordeling med stor succes som redskab i forbindelse med både landbrugsstrukturudvikling, klimatilpasning og naturgenopretning. Erfaringerne viser, at processen kan gennemføres hurtigere og mere effektivt, når man ikke er afhængig af enstemmighed blandt alle lodsejere. Desuden er der ofte indført klare retslige rammer og kompenserende ordninger, som beskytter den enkelte lodsejers interesser og bidrager til en høj grad af retssikkerhed (Hartvigsen, 2015, s. 212-216).

Spørgsmålet er, om disse erfaringer direkte kan overføres til danske forhold. Hartvigsen erfarer i sin artikel *Land Consolidation and Land Banking in Denmark – Tradition, Multi-purpose and Perspectives* (Hartvigsen M. , 2014, s. 54), at på den ene side deler Danmark mange strukturelle og administrative ligheder med de nævnte lande, og det kunne derfor være muligt at indføre en lignende model. På den anden side adskiller Danmark sig ved en stærk tradition for frivillighed og dialogbaserede løsninger i jordfordeling. Samtidig er den danske ejendomsret kulturelt og politisk højt værdsat, hvilket kan betyde større modstand mod tvangsbaserede elementer. Derfor er det nødvendigt at vurdere, hvordan en dansk version af majoritetsjordfordeling kan tilpasses, så den balancerer effektivitet med respekt for ejendomsret og frivillighedsprincippet. En gradvis indfasning, tydelige retsgarantier og stærk lokal forankring kunne være vigtige elementer i en eventuel dansk model (Hartvigsen M. , 2014, s. 72).

4.3.2 Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?

Majoritetsjordfordeling introducerer et nyt magtgreb i jordfordeling, hvor beslutningskraften forskydes fra den enkelte lodsejer til et kollektivt flertal. Dette skifte aktiverer både motivationsdynamikker og modstandsmønstre, som kan analyseres gennem selvbestemmelsesteorien og modstandsteori. Hvem vinder og hvem taber-spørgsmålet kan ikke alene analyseres ud fra økonomiske eller juridiske kriterier; det må også forstås som et spørgsmål om, hvilke aktører der bevarer oplevelsen af handlekraft og meningsfuldhed i processen, og hvilke der oplever at miste kontrol, autonomi og tillid til systemet.

Denne udvikling afspejler en klassisk top-down-magtmekanisme, hvor beslutningskraft og initiativ koncentrerer hos myndigheder, projektledere og det lokale flertal, mens den enkelte lods ejers indflydelse reduceres. Bag denne forskydning ligger bl.a. den Grønne Trepert, som med sine nationale målsætninger for klima, biodiversitet og arealanvendelse sætter en strategisk ramme for, hvordan jordfordeling tænkes og implementeres i praksis. Initiativer som majoritetsjordfordeling bliver derved ikke blot tekniske værktøjer, men led i en større statslig styringslogik, hvor lokale processer skal tilpasses nationale interesser.

Denne centralisering kan ses som en effektiviseringsstrategi, men indebærer samtidig en bevægelse væk fra lokal, dialogbaseret forhandling mod en mere teknokratisk og målorienteret tilgang. Magten udøves ikke kun gennem lovgivning og formelle regler, men også ved at præsentere projekterne som nødvendige og naturlige dele af den grønne omstilling. På den måde bliver det sværere at sætte spørgsmålstejn ved dem. Kritik og modstand kan derfor hurtigt blive set som personlige problemer, snarere end som udtryk for reelle uenigheder eller bekymringer over, hvordan beslutningerne træffes.

De umiddelbare vindere i en majoritetsbaseret model er aktører, der allerede har adgang til strukturel og institutionel magt, såsom kommunale myndigheder, landbrugsorganisationer og centrale lodsejere med stor netværkskapacitet. Disse aktører vinder et beslutningsværktøj, der effektiviserer implementeringen af statslige målsætninger inden for klima, biodiversitet og vandmiljø. De kan agere på et plan, hvor politisk legitimitet og teknokratisk rationale understøtter flertalsafgørelser.

Taberne findes blandt de lodsejere, der ikke oplever at være en del af beslutningsfællesskabet, og som i processen mister følelsen af ejerskab og autonomi. Ifølge selvbestemmelsesteorien, afsnit 3.4.1, er menneskers motivation afhængig af tre grundlæggende psykologiske behov.

Når deltagelsen ikke længere opleves som et frit valg, men snarere som noget, man presses til forskydes motivationen fra intrinsisk (forankret i mening og engagement) til ekstrinsisk (styret af forventninger og frygt for konsekvenser). En sådan forskydning kan føre til lavere engagement og en stigende modstand, der ikke nødvendigvis handler om projektets mål, men om måden, beslutningerne træffes på. Den ekstrinsisk motivation blandt lodsejere kan komme til udtryk på flere måder i forhold til majoritetsjordfordeling. Nogle vælger at acceptere projektet uden reelt at gå ind i forhandlingerne, fordi de føler, at modstand alligevel er nyttesløs. Andre deltager formelt i møder og høringer, men uden engagement, ofte for at undgå at skille sig ud eller skabe konflikt i lokalsamfundet (Arnstein, 1969, s. 216). Denne form for deltageradfærd kan give en overfladisk oplevelse af konsensus, mens der under overfladen lurder frustration og modvilje. Lodsejere, der er motiveret af ekstrinsiske belønninger eller pres, vil ofte være passive eller trække sig fra dialogen, hvilket kan svække både projektets kvalitet og dets lokale forankring. I nogle tilfælde udvikler denne form for lave engagement sig til modstand, som senere manifesterer sig som klager, blokeringer eller negativ omtale, ikke nødvendigvis mod projektets indhold, men mod en proces, der opleves som præget af pres og manglende selvbestemmelse. Som jordfordelingsplanlæggeren Jeppe Skovgaard Brandtoft beskriver:

“de her processer, de kan godt tage rigtig lang tid, og man kan også godt nogle gange komme til at love noget, som så ikke holder, fordi ting tager tid (...) så bliver folk frustreret, og nogen, som måske i forvejen er lidt kritiske over projektet, vil bruge det imod dig...” (bilag 4, 34:38).

Når lodsejere ikke kan gennemskue forløbet og føler, at løfter brydes eller kommunikationen halter, kan der opstå projekttræthed, som er en frustration, der ikke nødvendigvis handler om projektets mål, men om måden det gennemføres på. Herfra kan skepsis udvikle sig til egentlig modarbejdelse, hvor tilliden til både processen og systemet bag gradvist nedbrydes.

Denne modstand kan forstås gennem Maurers tre modstandsniveauer, som beskrevet i afsnit 3.3. Indledningsvis kan lodsejere befinde sig på niveau 1: kognitiv, hvor kompleksitet og uklar kommunikation skaber usikkerhed. I takt med, at beslutninger træffes uden en oplevelse af medbestemmelse, bevæger modstanden sig op på niveau 2: Emotionel. Her opstår følelsesmæssig modstand, hvor lodsejere reagerer med skepsis, irritation eller opgivelse, fordi deres behov for autonomi og retfærdighed bliver tilsidesat. Ved gentagne oplevelser af eksklusion

eller mistænkeliggørelse kan modstanden udvikle sig til niveau 3: Relationel. Det er den dybeste form for modstand, hvor lodsejerne ikke blot opponerer mod jordfordelingen, men mod hele systemets legitimitet. Herfra kan det være vanskeligt at genetablere samarbejde.

4.3.3 Er dette ønskeligt?

Selvom majoritetsjordfordeling i teorien kan øge effektiviteten og fremme gennemførelsen af den grønne omlægning, er det langt fra givet, at modellen opfattes som ønskelig i en dansk kontekst. Især forslaget om at gå på kompromis med det traditionsbundne frivillighedsprincip vækker stærke holdninger og debat. Dette bekræftes af flere informanter i de gennemførte interviews, hvor spørgsmålet om, hvorvidt majoritetsmodellen bør genindføres, afføder vurderinger, der spænder fra klar opbakning til udtalt skepsis. Det følgende afsnit gengiver og analyserer disse synspunkter med afsæt i informanternes egne argumenter og erfaringer.

Jordfordelingsplanlægger Søren Borkmann fremstår som en klar tilhænger af majoritetsjordfordeling. Han ser modellen som et legitimt redskab til at sikre fremdrift i større arealprojekter, selv når enkelte lodsejere modsætter sig. I hans optik bør flertallets vilje veje tungere end den enkelte lodsejers modstand, hvis projektet samlet set gavner fællesskabet. Denne holdning kommer tydeligt til udtryk i hans sammenligning med ekspropriation, som han fremhæver som en allerede accepteret praksis i det danske samfund, når der anlægges infrastruktur til almenvellets bedste. Han udtaler:

“Ja, og det synes jeg da er sådan, ligesom man har med Grundlovens §73, når man går ud og eksproprierer til almenvellet, så er det lidt på samme måde at tænke, hvis de fleste folk ude i det her område gerne vil det her, så synes jeg da, at resten af folk skulle følge med. Ja, det synes jeg da. Jeg synes, at det er en kanon god idé.” (bilag 4, 49:23).

Søren Borkmann lægger vægt på, at forandringer i landskabet er ønskelige, og at majoritetsjordfordeling kan være en måde at accelerere disse processer på. Den magtmekanisme, han implicit støtter, er en demokratisk funderet beslutningsstruktur, hvor det kvalificerede flertal bemyndiges til at træffe bindende beslutninger.

“Vi havde et oplæg fra en, der hedder Morten Hartvigsen, en landinspektør, der sidder nede i FAO. Han siger sådan noget om, at så får folk ligesom en anden parathed til at tale med en. Og det synes jeg, at.... Altså jeg har det her job fordi jeg gerne vil have at der skal ske nogle forandringer ude i landskabet. Og det tror jeg på, at det ville gå

stærkere ved, at man sagde, at det er sådan her, set-uppet er. Det ville jeg have det fint med.” (bilag 4, 49:49).

Søren Borkmann fremhæver, at majoritetsjordfordeling kan fremme en parathed blandt lodsejerne, idet selve muligheden for, at flertallet kan træffe bindende beslutninger, skaber et pres, der motiverer og tvinger modstandere til at deltage. Når lodsejerne er opmærksomme på, at flertallet kan bestemme, risikerer de at blive efterladt uden for et fælles projekt, hvilket kan resultere i en ugunstig aftale for dem, hvis de vælger at modsætte sig. Denne dynamik tilskynder lodsejere til at være parate til at indgå i forhandlinger og dermed bidrage til gennemførelsen af større arealprojekter.

Lodsejer Mads West fremstår som en forbeholden tilhænger af majoritetsjordfordeling. Han foreslår en pragmatisk tilgang til håndtering af modstand blandt lodsejere og lægger vægt på, at man i udgangspunktet bør udvise fleksibilitet. Ifølge ham bør man forsøge at “tegne en streg udenom” de lodsejere, der ikke ønsker at deltage i et projekt, hvilket afspejler en grundlæggende respekt for ejendomsretten og individuelle forbehold. Han udtaler:

“Det er jo, når du har 20 lodsejere, som gerne vil, og en, der bare siger nej, fordi han siger nej, og det har han gjort hele sit liv. Der burde være en mulighed. (...) der skal være en større grad af fleksibilitet på at lave de her områder. Hvis der er en, der bare ikke vil være med, så må man jo tegne en streg udenom. Og så prøve at få det til at lykkes alligevel.” (bilag 6, 41:23).

Dog påpeger Mads West, at hvis det ikke er muligt at gå uden om en lodsejer, og der kun er tale om én enkelt person, der uden saglig begrundelse blokerer et projekt, som et stort flertal bakker op om, så bør der eksistere en mulighed for at anvende majoritetsjordfordeling. Dermed afviser han ikke modellen, men ser den som et nødvendigt sidste middel i tilfælde af urimelig obstruktion.

“Ja, altså det er, at den skulle nok være højere, fordi det er jo, der hvor jeg synes, det bliver problematisk. (...) Men altså, med en væsentlig højere overligger. Hvis 90% siger ja, og de sidste 10% bare siger nej for at sige nej, så er jeg egentlig med på, at man burde kunne vride armen om på den sidste.” (bilag 6, 41:51).

Mads West er grundlæggende positivt indstillet over for majoritetsjordfordeling, men mener, at modellen skal anvendes med stor forsigtighed. Han foreslår en meget høj grænse for flertal f.eks. 90 % for at sikre, at løsningen kun bruges i ekstreme tilfælde, hvor én eller få lodsejere

blokerer et projekt, som ellers har bred opbakning. Mads West udtrykker bekymring over for stædige eller systematisk modvillige lodsejere, som kan forhindre gennemførelse af projekter, der ellers er til gavn for både lokalsamfund og natur. Hans tilgang balancerer således mellem respekt for ejendomsretten og nødvendigheden af kollektiv handling.

Lodsejer Kaare Larsen er modstander af majoritetsjordfordeling. Han er imod at tvinge lodsejere til at deltage og lægger stor vægt på ejendomsrettens ukrænkelighed. Ifølge ham bør man i stedet søge frivillige løsninger, da tvang kan underminere både tilliden til systemet og de berørte lodsejeres rettigheder. Han udtaler

“Og jeg tror, at det er, hvis man på nogen måder kan få sat noget jordfordeling i gang, så køre uden om dem, der ikke vil i første omgang. Men hvis to tredjedele vil ind, så kan du også få noget til at gå op. Og der vil være nogle af dem, som har været villige til at gå ind. De vil være glade. Jeg vil ikke. Nej. Der vil jeg tænke at værne om ejendomsretten. Den turer jeg ikke at tvinge.” (bilag 5, 39:47).

Kaare Larsen foreslår, at man i første omgang forsøger at køre uden om de lodsejere, der ikke ønsker at deltage, og i stedet arbejder med dem, der er positive. Han mener, at dette kan føre til, at flere åbner op undervejs, og dermed opnås en bedre løsning uden at gå på kompromis med den enkeltes rettigheder.

Jordfordelingsplanlægger Erik Blaabjerg er skeptisk over for majoritetsjordfordeling og bidrager med et internationalt perspektiv baseret på erfaringer fra bl.a. Nordmakedonien og Tyrkiet. Han påpeger, at majoritetsjordfordeling giver mening i situationer, hvor hele landskaber skal omformes, og hvor det ikke er muligt at lade enkelte lodsejere blive tilbage. I sådanne tilfælde er flertalsafgørelser en praktisk nødvendighed for at sikre fælles løsninger. Han udtaler:

“Jeg er så privilegeret, at jeg også deltager i sådan et internationalt jordfordelingsarbejde. (...) så jeg kender godt til majoritetsjordfordeling. Jeg har set dem blive gennemført andre steder, og det giver meget god mening. De steder, hvor man laver majoritetsjordfordeling, fordi der er jordfordeling anderledes end den er i Danmark. (...) det er lidt svært at overføre til Danmark. Og igen hvorfor skulle man stemme om jordfordeling? Skulle man ikke stemme om projektet i stedet for?” (bilag 3, 27:58).

Blaabjerg understreger, at erfaringerne fra udlandet er vanskelige at overføre til Danmark, hvor jordfordeling ofte er mindre synlig, og hvor ejendomsretten i højere grad respekteres. Han problematiserer ideen om at stemme direkte om jordfordelingen og foreslår i stedet, at fokus bør

være på selve projekterne, som bør gennemgå politisk eller demokratisk behandling. Han præciserer sin holdning med: *“Det korte svar er, at jeg tror tvangsbestemmelser, det er en død sild. Altså det har været så besværligt og så upopulært, og tiden er slet ikke til det”* (bilag 3, 33:05). Hans udtalelser afspejler en pragmatisk tilgang, hvor frivillighed og klare beslutningsstrukturer foretrækkes frem for generelle tvangsmodeller.

Debatten om majoritetsjordfordeling afdækker en tydelig spænding mellem ønsket om effektiv kollektiv handling og hensynet til individuel ejendomsret. På den ene side fremhæver aktører som jordfordelingsplanlægger Søren Borkmann fordelene ved flertalsafgørelser. Han sammenligner modellen med ekspropriation og ser den som et legitimt redskab til at sikre fremdrift i landskabsomlægninger til gavn for fællesskabet. Ifølge Søren Borkmann kan udsigten til en majoritetsbeslutning skabe forhandlingsparathed og øge tempoet i gennemførelsen af grønne projekter. På den anden side står lodsejere som Kaare Larsen og jordfordelingsplanlægger Erik Blaabjerg, der udtrykker markant skepsis. Kaare Larsen lægger vægt på den private ejendomsret og advarer mod tvangsløsninger, som han mener underminerer tilliden og frivillighedsprincippet. Erik Blaabjerg peger i samme retning og trækker på internationale erfaringer, som han dog finder vanskelige at overføre til den danske kontekst, hvor jordfordeling bygger på frivillighed. Mads West indtager en mellemposition som forbeholden tilhænger. Han støtter ideen om majoritetsjordfordeling i ekstreme tilfælde, men betoner samtidig nødvendigheden af en høj grænse for flertal og fleksibilitet i tilgangen. Samlet set viser udsagnene, at majoritetsjordfordeling i Danmark er et kontroversielt emne, hvor praktiske hensyn, politisk og juridiske principper kolliderer. Spørgsmålet bliver derfor ikke blot teknisk, men også etiske og politiske valg om, hvordan samfundet skal balancere fællesskabets interesser over for individets rettigheder.

4.3.4 Hvad bør der gøres?

Dette afsnit vil undersøge, hvad der skal til for at implementere majoritetsjordfordeling. Implementeringen kræver en ændring eller tilføjelse til den eksisterende jordfordelingslov, hvilket både rejser juridiske spørgsmål og stiller betydelige politiske krav.

Hvis en lov, som ved majoritetsjordfordeling, medfører indgreb i ejendomsretten, gælder der en række forfatningsretlige krav, som skal sikre, at indgrebet sker på lovlig og legitim vis. Jævnfør grundlovens § 73 må ingen tvinges til at afstå sin ejendom, uden at der foreligger hjemmel i lov, og uden at der ydes fuld erstatning. En eventuel bestemmelse i jordfordelingsloven betyder således for det første, at indgrebet skal være klart forankret i lovgivningen og

ikke blot bero på administrative afgørelser eller skøn. For det andet skal den berørte ejer kompenseres økonomisk, så vedkommende ikke stilles ringere som følge af indgrebet. Derudover følger det af almindelige retsprincipper, at der skal foretages en vurdering af proportionalitet, hvor indgrebets formål, nødvendighed og konsekvenser nøje afvejes (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019, s. 68).

En lovændring forudsætter flertal i Folketinget og dermed en tydelig politisk vilje til at prioritere samfundsmæssige mål over individuelle rettigheder. Det er i sidste ende et spørgsmål om politisk afvejning: 'Skal hensynet til effektiviseringen af den grønne omstilling vægtes højere end den enkelte lodsejers ret til selvbestemmelse?' Hvor langt man er villig til at gå for at fremme fælles interesser på bekostning af ejendomsretten, afhænger i høj grad af det politiske klima og af, hvor presserende behovet for omstilling vurderes at være. Som afdækket i afsnit 4.3.3 "*Er dette ønskeligt?*", findes der modstridende holdninger, og der er ikke en tydelig enighed om, hvordan balancen mellem kollektive løsninger og individuelle rettigheder bør prioriteres. Dette indikerer, at også politikerne vil have modstridende holdninger, hvilket kan føre til omfattende debat og kontrovers og dermed vanskeliggøre en gennemførelse af majoritetsjordfordeling.

Hvordan en eventuel model for majoritetsjordfordeling konkret skal udformes, kan diskuteres. Som afdækket i interviewene findes der flere mulige tilgange til, hvordan flertallet bør defineres, og hvorvidt frivillighedsprincippet skal indgå som et kerneelement eller gradvist vige for kollektive hensyn.

En mulighed kunne være at indføre et såkaldt superflertal, hvor f.eks. ni ud af ti lodsejere skal stemme for planens gennemførelse. Denne model har den klare fordel, at den i høj grad lægger vægt på frivillighedsprincippet og sikrer, at ordningen kun anvendes i tilfælde, hvor der er næsten fuld opbakning. Dermed reduceres risikoen for, at et mindretal af lodsejere føler sig overtruffet af flertallet. Ulempen er dog, at et så højt krav til enighed gør det meget vanskeligt at anvende modellen i praksis, og den risikerer i realiteten at føre til samme udfordringer som den nuværende frivillige model, hvor få lodsejere kan blokere projekter med bred støtte.

En anden model kunne være et kvalificeret flertal, f.eks. på to tredjedele. Denne tilgang vil være mere operationel og lettere at implementere, da den kræver mindre enighed. Den kan gøre det muligt at realisere projekter, hvor der er betydelig, men ikke enstemmig, lokal opbakning. Ulempen er, at modellen i højere grad udfordrer frivillighedsprincippet og kan føre til, at et

mindretal af lodsejere bliver underlagt beslutninger, de er direkte imod. Dette kan skabe konflikt og modstand, især i områder med stærk tradition for ejendomsret og lokal autonomi. Valget af model vil derfor afspejle den politiske balance mellem hensynet til effektiv kollektiv handlekraft og respekten for den enkelte lodsejers ret til selvbestemmelse.

4.3.5 Opsummering

Majoritetsjordfordeling er et incitament, der har til formål at fremme gennemførelsen af større arealprojekter ved at gøre det muligt at gennemføre jordfordeling med opbakning fra et kvalificeret flertal af lodsejere, frem for enstemmighed. Modellen effektiviserer processen og reducerer risikoen for, at enkelte lodsejere kan blokere projekter med bred opbakning. Den indebærer dog en forskydning af beslutningskraft fra den enkelte lodsejer til kollektivet, hvilket kan udfordre oplevelsen af autonomi og medbestemmelse. Dette kan føre til en forskydning fra intrinsisk til ekstrinsisk motivation, hvor lodsejere deltager af pligt eller pres snarere end engagement. Holdningerne til modellen spænder fra stærk opbakning til tydelig modstand, afhængigt af interviewerens syn på balancen mellem effektivitet og ejendomsret. På tabel 4 er der udarbejdet et overblik over scenariets refleksioner.

Spørgsmål	Refleksion/besvarelse
1. Hvor bevæger vi os hen?	• Effektivt værktøj ved høj tilslutning. • Kan forhindre små minoriteter i at forhindre bredte ønskede projekter. • Kompromitterer frivillighedsprincip og ejendomsret.
2. Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?	• Top-down magtmekanisme. • Flertallet får mere magt, de centrale spillere har mere indflydelse. • Fåttallet mister magt og selvbestemmelse, hvilket skaber emotionel og relationel modstand.
3. Er dette ønskeligt?	• Modstridende holdninger blandt lodsejere og jordfordelingsplanlæggere.
4. Hvad bør der gøres?	• Kræver lovændring og politisk vilje. • Stillingtagen til hvor stort et flertal bør være, f.eks. superflertal (90%) eller kvalificeret flertal (2/3-dele).

Tabel 4 - Opsummering af scenarie 3 'Majoritetsjordfordeling'. Egenproduktion.

4.4 Scenarie 4 – Ekspropriation

I det følgende afsnit præsenteres scenariet vedrørende ekspropriation til realisering af projekter med klimaformål, herunder udtagning af lavbundslande. Hertil søges ekspropriation som begreb afklaret, hvilke muligheder for ekspropriation til gennemførelse af en jordfordeling der eksisterer i dag og hvilke muligheder der ses ønsket i aftalegrundlaget for et Grønt Danmark. På baggrund af en analyse af interviews fra lodsejere og jordfordelingsplanlæggere, samt det teoretiske grundlag præsenteret i afsnit 3, vil der afslutningsvist blive identificeret konkrete muligheder der kan realisere og implementere en ekspropriationshjemmel der tilgodeser klimaet.

4.4.1 Hvor bevæger vi os hen?

I dag findes der ikke regler, som alene hjemler ekspropriation af fast ejendom til klimaformål og reduktion af udledning af drivhusgasser. På baggrund af de store samfundsmæssige og klimamæssige effekter, som lavbundsprojekter medfører, fremhæver *ekspertgruppen for udtagning af lavbundslande*, nødvendigheden i at kunne sikre gennemførelsen af lavbundsprojekter gennem ekspropriation. Desuden skal anvendelsen af ekspropriation til klimalavbundsprojekter kun anvendes undtagelsesvist, og hvor lodsejere forhindrer gennemførelsen af et projekt (Landbrugsstyrelsen, B, 2023, s. 24). Nærværende incitament går derfor ud på at skabe en ekspropriationshjemmel til fordel for klima, for at kunne realisere ambitionen forankret i den Grønne Treparsaftale.

Klimarådet, et uafhængigt ekspertorgan der rådgiver regeringen i omstillingen til et klimaneutralt samfund, har i sin kommentering af regeringens Klimaprogram 2024 en bemærkning i relation til den grønne trepartsaftale. Det er Klimarådets optik, at ”der er fare for, at regeringen undervurderer, hvor kraftige økonomiske og regulatoriske incitament der reelt er nødvendige for at opnå disse mål” (Klimarådet, B, 2024). Forperson for Klimarådet, Peter Møllgaard, har desuden givet udtryk for, at udtagning og vådlægning af arealer, som den grønne trepartsaftale lægger op til, vil tage lang tid, og at frivillige ordninger ikke er tilstrækkelige til at nå aftalens målsætninger (Date, 2024). Det fremgår af aftalegrundlaget for et Grønt Danmark, jf. afsnit 3.1.3, at ekspropriation anvendes som et muligt incitament til at indfri målsætningen, herunder i relation til udtagning af lavbundslande ud fra klimahensyn og at det kun anvendes undtagelsesvist. Desuden fremgår det af aftalegrundlaget, at ekspropriation om nødvendigt skal

sikre strategisk jordopkøb. Der er således politisk vilje til at gennemføre den grønne arealomlægning ved hjælp af ekspropriation, men hvorledes dette skal fungere i praksis er endnu ikke aftalt.

Ekspropriation defineres normalt som ”*tvungen afståelse af ejendom*” (Pagh & Haugsted, 2022) og er en fravigelse fra grundlovens²⁴ § 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019). Grundlovens § 73, stk. 1 har følgende ordlyd:

”Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom uden hvor almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge lov og mod fuldstændig erstatning”

Indgreb i ejendomsretten skal således være nødvendiggjort af almene, saglige og samfundsmæssige hensyn, under betingelserne som nævnt i grundlovens § 73, stk. 1, 2. og 3. pkt.:

1. Nødvendiggjort af almenvellet
2. Har hjemmel i lov
3. sker mod fuldstændig erstatning

Det er anført i betænkning nr. 1569/2018 om ekspropriation efter planloven, at ”*spørgsmålet om, hvornår der foreligger almene samfundshensyn, indeholder et politisk element, og at opfattelsen heraf kan udvikle sig over tid.*” (Ekspropriationsudvalget, 2018, s. 18). Det følger heraf, at kravet om almenvellet er en overvejende politisk vurdering. I modsætning til kravet om almenvellet, er nødvendighedskravet en juridisk vurdering, herunder om foranstaltningen er nødvendig, tidsmæssig aktuel, og følger desuden det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip om nødvendighed og forholdsmæssighed (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019, s. 68).

I dag er der forskellige muligheder til at gennemføre en jordfordeling ved hjælp af ekspropriation, afhængigt af formålet. Der kan generelt skelnes mellem (1) ekspropriation til erhvervelse af jord til puljejord, for at realisere et jordfordelingsprojekt, og (2) ekspropriation til en at genemtvinge en jordfordeling, hvor afståede, afskårne arealer ligger uhensigtsmæssigt som følge af et statslig strækningsanlæg.

Ekspropriation til erhvervelse af jord til pulejord findes f.eks. i naturbeskyttelseslovens §§ 60 og 60a jf. afsnit 3.1.3. Her kan der i særlige tilfælde eksproprieres ejendomme i landzone eller sommerhusområder, når det er væsentligt at råde over ejendommen til gennemførelse af foranstaltninger, der skal fremme lovens formål, dog undtaget skovrejsning. Anvendelsen af denne

²⁴ LOV nr. 169 af 05/06/1953

hjemmel gælder kun, hvor det på grund af modstand fra én eller få lodsejere, ikke er muligt at gennemføre et projekt, som der ellers er stor tilslutning til (Mouritsen, 2005, s. 101) (Folketingstidende, 1988, s. 2529). En anden hjemmel blev muliggjort i forbindelse med realisering af naturgenopretningsprojektet ved Skjern Å, hvor Folketinget i 1998 vedtog Lov om Skjern Å Naturprojekt²⁵. Denne særlige anlægslov gav mulighed for ekspropriation af fast ejendom til gennemførelse af projektet, jf. lovens § 5, stk. 3, og medførte således at 20 ha ud af projektområdet 2.200 ha blev eksproprieret (Faarkrog, Bilstrup, & Lauritzen, 2022).

Ekspropriation til at gennemtvinge en jordfordeling har hjemmel i ekspropriationsprocesloven²⁶ (EPL) § 15, stk. 5, nr. 2, og kan alene anvendes ved statslige anlægsprojekter, herunder jernbaner, motorveje, motortrafikveje og øvrige hovedveje. Da EPL er en proceslov og kræver hjemmel til selve ekspropriationsanlægget (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019, s. 385), og i øvrigt kun vedrører erhvervelse af arealer for staten, vil denne ikke blive behandlet nærmere.

4.4.2 Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?

Det er således understreget i afsnit 4.4.1, at ekspropriationsværktøjet er et bebyrdende indgreb i ejendomsretten, og på trods af lovligheden, er det kendetegnet ved at være et af de mest indgribende foranstaltninger, staten kan foretage overfor borgere. Dette vil naturligvis påvirke de eksproprierede, som imod deres vilje vil få deres ejendomsret tilsidesat.

Forud for en ekspropriation vil myndighederne ofte forsøge at lave frivillige aftaler med lods ejerne. Myndighedens parathed til at ekspropriere i forbindelse med frivillige aftaler kan desuden have en ”aftalestimulerende effekt” på lodsejeren (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019, s. 378-380), hvorfor der kan opstå en form for modstand, hvis der ikke opnås en aftale i forbindelse med et projekt. Som anført i afsnit 3.3 kan modstand opstå som følge af manglende forståelse eller information vedrørende et projekt (kognitiv modstand), lodsejerens følelser forbundet med projektet eller ejendommens placering (emotionel modstand), eller lodsejerens modstand over for systemet (relationel modstand). I en militær ekspropriation i Oksbøl fandt Dideriksen et. al (2023), at modstanden overvejende var begrundet ud fra lodsejernes tilhørsforhold til området, altså emotionel modstand.

Modstanden kan desuden henføres til værktøjets top-down magtmekanisme, som på baggrund af afsnit 3.4.1 må siges at tilsigte en ekstrinsisk motiveret adfærdsændring gennem tvang. Det

²⁵ LOV nr. 493 af 01/07/1998

²⁶ LBK nr. 386 af 13/04/2023

vil være udfordrende at understøtte lodsejerens intrinsiske motivation, da de tre grundlæggende psykologiske behov må argumenteres at være uforenelige med ekspropriation. Dog søges modstand så vidt muligt forebygget ved hjælp af eksproprietens kommunikationsindsats, herunder gennem den forudgående dialog. I dag er der nemlig en forventning fra myndighedernes side om at varetage lodsejerens interesse bedst muligt, herunder så vidt muligt at tilgodese lodsejerens behov og at der findes fornuftige løsninger (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019, s. 374).

Uanset modstandsformen, kan det argumenteres at lodsejeren står tilbage som taber, idét modstanden ikke er blevet forebygget, og lodsejeren i stedet skal afstå sine arealer mod sin egen vilje. Er modstanden derimod handlet bevidst fra lodsejers side, opstået som følge af f.eks. lodsejeres kendskab til de skattemæssige fordele ved ekspropriation, står lodsejer delvis som vinder og taber.

I forlængelse af spørgsmålet om, hvem der taber, kan der endvidere henvises til grundlovens § 73, stk. 1 om ejendomsrettens ukrænkelighed, som i almindelig juridisk litteratur anses som en politisk programerklæring, og derved alene har til hensigt at introducere de efterfølgende, retlige dele (Elmqvist, 2018, s. 225). Navnlig dette forhold er af central betydning, da spørgsmålet om den reelle retsbeskyttelse kan henføres til bestemmelsens stk. 1, 2. og 3. pkt., som anført i afsnit 4.4.1. Ses der alene på beskyttelsen af ejendomsretten kan det således modsætningsvis argumenteres, at eksproprierede lodsejere ikke taber, da foranstaltningen foretages ifølge lov og mod fuld erstatning. Med hensyn til spørgsmålet om hvem der vinder, hersker der ingen tvivl om, at ekspropriationen er til gavn for almenvellet efter den gældende politiske dagsorden, og derved er det samfundet og myndighederne der kan anses som vindere.

4.4.3 Er dette ønskeligt?

I forbindelse med Mouritsens Ph.d.-afhandling i 2005 var konklusionen, at mangelfulde muligheder for anvendelsen af ekspropriation efter anden lovgivning end Jordfordelingsloven udgjorde en væsentlig hindring til ønsket om en udvidet anvendelse af ejendomsudformningen i Danmark (Mouritsen, 2005, s. 259). Mouritsen fandt endvidere, at der generelt var en positiv holdning overfor anvendelsen af ekspropriation blandt jordfordelingsplanlæggere, særligt i situationer hvor én enkelt eller få lodsejere forhindrede et projekt af principielle årsager. Desuden mente jordfordelingsplanlæggerne, at en ekspropriationsmulighed kunne anvendes som en forhandlingstaktik og bidrage til seriøse forhandlinger (Mouritsen, 2005, s. 197). I overensstemmelse med jordfordelingsplanlæggernes holdning, fandt Mouritsen, at tre ud af fire lodsejere

var overraskende positive med hensyn til anvendelsen af ekspropriation, mens en enkelt var imod.

I forbindelse med nærværende interviewundersøgelse, ses der i dag blandede holdninger til anvendelsen af ekspropriation som værktøj til at fremme deltagelse i jordfordeling. I forhold til lodsejernes synspunkter, er der generelt en negativ holdning overfor anvendelsen af ekspropriation. Mads West udtaler, at han er imod en generel ekspropriationshjemmel, men mener, at der bør være mulighed for at anvende ekspropriation i 'ekstreme tilfælde':

"Jeg mener, at der bør være en mulighed i de der, kald dem ekstreme tilfælde, men jeg er ikke sikker på, at sådan en generel ekspropriationshjemmel er den, der får båret det igennem, fordi det vil folk bare læne sig tilbage og vente på (...)" (bilag 6, 43:21).

Kaare Larsen er hverken for en generel ekspropriationshjemmel eller ekspropriation i 'ekstreme tilfælde', og mener, at *"dem der vil noget, de får (jordfordeling) løst, måske ikke 100 %, men en del af deres problemer, og du (lodsejer som forhindrer et projekt) bliver glemt."* (bilag 5, 42:33).

I modsætning til lodsejerne er der en overvejende positiv holdning blandt jordfordelingsplanlæggere. For eksempel tilslutter alle jordfordelingsplanlæggere sig den mulighed, som Søren Borkmann understreger, at ekspropriation for almenvellets skyld bør anvendes i situationer hvor *"folk der af den ene eller anden grund synes det er en dårlig idé det her (projektet), at hvis de er de eneste der ikke vil det, så synes jeg det er fair nok (at ekspropriere)"* (bilag 4, 51:54). Som anført i afsnit 4.3.3 er Erik Blaabjerg imod tvangsbestemmelser i jordfordelingsloven, men rationaliserer anvendelsen af ekspropriation til realisering af projekter med klima- og miljømæssige formål, herunder reduktion af nitrat- og CO₂ udledninger. Rationalet tager udgangspunkt i rækkevidden af værktøjets gældende anvendelsesmuligheder, sammenholdt med, hvad der er samfundsnyttigt og tjener almenvellet: *"(...) Man kunne godt spørge os selv. Hvorfor kan man ekspropriere til en cykelsti? Måske endda en golfbane. Men man kan ikke ekspropriere til at redde de indre danske farvande."* (bilag 3, 33:05). Jeppe Skovgaard Brandtoft er generelt set også imod tvangsbestemmelser i jordfordelingsloven, men er positiv overfor ekspropriation i særlige tilfælde, og med forudsætning af, at ekspropriationskompetencen ikke ligger hos jordfordelingsmyndigheden (bilag 4, 51:10).

På baggrund af ovenstående kan det argumenteres, at der er sket et forholdsmæssigt skred i holdningen til ekspropriation med hensyn til realisering af jordfordelingsprojekter. Både lods-

ejere og jordfordelingsplanlæggere er generelt set blevet mere skeptiske overfor værktøjets effekt i nærværende interviewundersøgelse sammenlignet med interviewundersøgelsen foretaget i Mouritsens Ph.d.-afhandling i 2005. Samtidig er både lodsejere og jordfordelingsplanlæggere af den opfattelse, at realisering af den grønne trepart ikke udelukkende kan realiseres ved hjælp af frivillige aftaler. Derved tilslutter de fleste informanter sig af det scenarie, hvor ekspropriation bør anvendes i særlige tilfælde, hvor der er modstand fra én enkelt eller få lodsejere, som det f.eks. ses med naturbeskyttelsesloven § 60.

4.4.4 Hvad bør der gøres?

Ovenstående afsnit fremhæver således et overvejende bredt ønske om hjemmel til at ekspropriere undtagelsesvist til projekter med klimaformål. Derfor undersøges det i dette underafsnit, hvordan en mulig ekspropriationshjemmel kan implementeres i praksis. Som anført i afsnit 4.4.1 skal en ekspropriation have hjemmel i lovgivningen (hjemmelskravet), være nødvendiggjort af almenvellet og skal ske mod fuldstændig erstatning, jf. grundlovens § 73. Der skal tages stilling til omfanget og rækkevidden af ekspropriationshjemlens anvendelsesmulighed, samt hvordan det vil påvirke den frivillige deltagelse i jordfordeling med hensyn til økonomiske incitamenter. Hvordan en ekspropriationshjemmel skal implementeres i praksis, er i nærværende underafsnit afgrænset til hjemmelskravet, og vil således ikke yderligere behandle det ekspropriationsretlige nødvendighedskrav og erstatningskrav.

Hjemmelskravet

Det følger af grundlovens § 73, stk. 1, 2. pkt. at ekspropriation kun kan ske 'ifølge lov'. På grund af indgrebets karakter gælder der et skærpet hjemmelskrav og skal derfor have hjemmel i lov eller administrativ forskrift. Derudover skal indholdet i en ekspropriationshjemmel være mere præcis end øvrige lovhjemler på baggrund af det almindelige legalitetsprincip (Mølbeck, Flensborg, & Mørup, 2019, s. 78). Som anført i afsnit 4.4.1 findes der ikke en ekspropriationshjemmel der alene tilgodeser klimaet. Spørgsmålet er imidlertid, hvor sådan en mulig ekspropriationshjemmel bør placeres, for at kunne realisere dette scenarie.

Som anført i afsnit 3.2.1 har jordfordelingsloven været kendetegnet ved frivillighed siden lovens indførelse i 1924. De tidligere tvangsregler der eksisterede i daværende jordfordelingslove, var svære at opfylde i praksis, hvorfor bestemmelserne sjældent har været anvendt. Hertil er der enighed blandt alle tre jordfordelingsplanlæggere om, at en mulig ekspropriationshjemmel ikke skal være placeret i jordfordelingsloven, men at lovhjemlen med fordel kan tilkomme

kommunalbestyrelsen. Hovedargumentet er, at det vil kompromittere jordfordelingsplanlæggerens uvildige rolle som upartisk forhandler. Dette understøttes af Jeppe Skovgaard Brandtoft, som udtaler følgende:

”Den ligger (ekspropriationshjemlen) fint hos Kommunalbestyrelsen at kunne gøre det i særlige tilfælde. Jeg tror ikke, man skal blande det (ekspropriation) sammen med det arbejde, vi går og laver. For det er vigtigt for os at gå ud og sige, at vi ikke har den type værktøj.” (bilag 4, 51:10).

Naturbeskyttelsesloven

En mulighed er at styrke naturbeskyttelseslovens §§ 60 og 60a. Loven giver allerede hjemmel til at ekspropriere til fordel for naturgenopretningsprojekter, herunder vådområder, men indeholder ikke en hjemmel til at ekspropriere til fordel projekter, hvor klima er det primære hensyn. Derfor bør det overvejes at udvide lovens formålsparagraf med henblik på at kunne varetage klimahensyn, således at det i særlige tilfælde, og undtagelsesvist, er muligt at ekspropriere til fordel for klimalavbundsprojekter, der tilsigter at reducere udledningen af drivhusgasser. Dette vil muliggøre ekspropriation til fordel for klimalavbundsprojekter i de tilfælde, hvor én enkelt eller få lodsejere forhindrer projektets gennemførelse.

Planloven

En anden mulighed er at styrke planlovens § 47, stk. 1 der giver mulighed for at ekspropriere jord til realisering af en vedtaget lokalplan, forudsat at projektet er af væsentlig betydning for varetagelsen af almene samfundsinteresser. Ekspropriationsgrundlaget er således lokalplanen, som danner rammerne for de formål, der kan eksproprieres til, herunder rækkevidden af de forhold, der kan reguleres efter lokalplankataloget, jf. planlovens § 15, stk. 2, samt formålsbestemmelsen i lovens § 1 (Ekspropriationsudvalget, 2018, s. 16). Der er således vide rammer for, hvilke forhold der kan eksproprieres for, men det er samtidig en betingelse, at det skal tjene almene, saglige og samfundsmæssige interesser, som anført i afsnit 4.4.1. En lokalplan og dennes bestemmelser må således kun varetage saglige, planlægningsmæssige hensyn.

Ekspropriation efter planloven til realisering af jordfordelingsprojekter i medfør af den grønne trepart skal således være hjemlet i planlovens § 1, stk. 1, og § 15, stk. 2. Efter en lovændring

af planloven²⁷ i 2023, blev ordet ”klima” indsat i formålsparagraffen, hvilket giver kommunalbestyrelsen mulighed for at varetage klimahensyn i planlægning. Planlægning for klimahensyn kræver imidlertid, at en lokalplan tillige er planlægningsmæssigt begrundet jf. planlovens § 15, stk. 1, hvortil klimahensyn ikke i sig selv er en planlægningsmæssig begrundelse (Plan- og Landdistriktsstyrelsen, 2024, s. 5). Dette forhindrer planlovens anvendelse til realisering af jordfordelingsprojekter, som alene har til hensigt at varetage klimahensyn, eksempelvis udtagning af kulstofrige lavbundslande med henblik på reducere af drivhusgasser. Derfor kræves der en udvidelse i enten, hvad der kan anses som en planlægningsmæssig begrundelse, eller lokalplankatalogets bestemmelser. Dette kan modsætningsvist udfordre princippet om, at planlægning i medfør af planloven i udgangspunktet er erstatningsfri regulering, hvis ekspropriationsmulighederne efter planloven udvides til at omfatte klimahensyn.

Anlægslov

Hjemmelskravet kan også muliggøres gennem anlægslove, f.eks. Lov om Skjern Å Naturgenopretningsprojekt. Erik Blaabjerg foreslår bl.a., at realisering af projekter i medfør af den Grønne Trepert kan muliggøres gennem en samlet anlægslov:

”Hvorfor kan man ikke lave en anlægslov, der siger, at der skal gennemføres x antal projekter på disse placeringer, og så kan man lave jordfordeling for at afbøde generne?”
(bilag 3, 33:05).

Fordelen ved en anlægslov er muligheden for præcisering og afgrænsning af, hvilke projekter og formål der kan eksproprieres til fordel for, i modsætning til f.eks. naturbeskyttelsesloven, planloven og miljøbeskyttelsesloven. Hertil kan en anlægslov fravige for anden lovgivning, hvilket letter det administrative arbejde, herunder indsamling af tilladelser fra andre relevante myndigheder (Bardeleben, 2019, s. 2).

Lovhjemlens rækkevidde

De fleste informanter giver udtryk for, at de helst ser ekspropriation anvendt undtagelsesvist i ”ekstreme” tilfælde, hvor én enkelt eller få lodsejere forhindrer gennemførelsen af et projekt, hvilket også er tilsigtet i aftalegrundlaget for den grønne trepart jf. afsnit 3.1.3. Dette understøttes af Mads West:

²⁷ LOV nr 417 af 25/04/2023

”Men det synes jeg, at i sådan helt ekstreme tilfælde, hvor der er én lodsejer, der kan forstyrre det for rigtig mange andre lodsejere, der synes jeg egentlig, at der burde være sådan en eller anden form for at skubbe i den rigtige retning.” (bilag 6, 45:38).

Denne holdning deles ikke blot blandt specialeafhandlings interviewpersoner, men fremgår eksplicit af aftalegrundlaget for et Grønt Danmark, jf. afsnit 3.1.3. Der er således politisk vilje til at muliggøre ekspropriation i ovenstående tilfælde, hvorfor det også er den rækkevidde, specialegruppen anbefaler i en mulig ekspropriationshjemmel.

4.4.5 Opsummering

Scenarie 4 er udarbejdet på baggrund af den manglende ekspropriationshjemmel til fordel for klimaprojekter. Derfor tilsigter nærværende incitament at skabe mulighed for, undtagelsesvist, og hvor én eller få lodsejere forhindrer gennemførelsen af et projekt med klimaformål, at kunne ekspropriere lodsejere. Der tages højde for, at incitamentet hverken understøtter lodsejerens intrinsiske motivation eller forebygger modstand, men ønskes implementeret for at kunne realisere ambitionen bag den Grønne Trepert. Endvidere forslås det, at ekspropriationskompetencen tilkommer kommunalbestyrelsen eller staten (f.eks. Naturstyrelsen), således at jordfordelingsplanlæggere fortsat kan bevare deres uvildige rolle som upartisk forhandler. Opsummering af de fire værdirationelle spørgsmåls besvarelse ses på tabel 5 nedenfor.

Spørgsmål	Refleksion/besvarelse
1. Hvor bevæger vi os hen?	• Frivillige ordninger er ikke tilstrækkeligt til at imødekomme den Grønne Treparts ambitioner. • Af aftalegrundlaget ønskes muligheden for ekspropriation afsøgt.
2. Hvem vinder og hvem taber, og med afsæt i hvilke magtmekanismer?	• I udgangspunktet tilsigter incitamentet ikke understøttelse af lodsejerens grundlæggende psykologiske behov. Dette kan dog til en vis grad forsøges opnået via ekspropriantens dialog med lodsejeren. • Lodsejeren står tilbage som ”taber” imens samfundet og myndighederne står tilbage som ”vinder”.
3. Er dette ønskeligt?	• Ønskes muliggjort i ”særlige tilfælde” hvor én enkelt forhindrer et projekt. • Generelt mere skepsis blandt lodsejere end jordfordelingsplanlæggere. • Erkendelse af, at frivillighed ikke kan realisere ambitionen bag den grønne trepart.
4. Hvad bør der gøres?	• Kræver lovændring således at klimahensyn indgår som et formål. • Bør ikke placeres i Jordfordelingsloven af hensyn til jordfordelingsplanlæggernes uvildige rolle, men i stedet anbefales placeret i f.eks. naturbeskyttelsesloven, planloven eller en anlægslov.

Tabel 5 - Opsummering af scenarie 4 'Ekspropriation'. Egenproduktion.

5. Komparativ analyse af scenarier

I det følgende kapitel gennemføres der en komparativ analyse på tværs af de fire scenarier der er udarbejdet i det foregående kapitel. Formålet med analysen er at vurdere scenarierne i forhold til hinanden, ved at undersøge og sammenligne forskelle og ligheder, samt identificere styrker og svagheder ved hvert incitament. Derved er det muligt at belyse hvordan de kan bidrage til at fremme lodsejerdeltagelse i forbindelse med at realisere den Grønne Treparts arealoplægning.

Afsnittene “*er det ønskeligt?*” viser tydelige forskelle i opbakningen til de fire incitamenter. Assens-modellen har bred tilslutning blandt de interviewede, der fremhæver dens evne til at skabe tillid og lokal forankring. Der er også overvejende positiv stemning omkring fritagelse for ejendomsavancebeskatning, som vurderes som et konkret og effektivt værktøj, særligt i tilfælde med økonomiske barrierer. Til gengæld er der delte meninger om majoritetsjordfordeling, hvor nogle ser det som nødvendigt ved få lodsejeres blokering for projektgennemførelse, mens andre advarer mod brud med frivillighedsprincippet. Ekspropriation møder generelt skepsis og betragtes primært som et nødredskab, der kan underminere tillid og deltagesvilje. Tabel 6 viser en oversigt over informanternes holdning til de fire incitamenter.

Informanter	Scenarie 1 – Assens-modellen	Scenarie 2 – Fritagelse for ejendomsavance- beskatning	Scenarie 3 – Majoritetsjord- fordeling	Scenarie 4 – Ekspropria- tion
Søren Borkmann	Klar tilhænger	Tilhænger	Klar tilhænger	Tilhænger
Jeppe Skovgaard Brandtoft	Klar tilhænger	Tilhænger	(Ikke tilkendegivet)	Skeptisk
Erik Blaabjerg	Tilhænger	Tilhænger	Skeptisk	Tilhænger
Kaare Larsen	(Ikke tilkendegivet)	Klar tilhænger	Modstander	Modstander
Mads West	Klar tilhænger	Tilhænger	Forbeholden tilhænger	Modstander

Tabel 6 - Oversigt over interviewpersoners holdning til incitamenter. Egenproduktion.

Det står klart, at både Assens-modellen og fritagelse for ejendomsavancebeskatning understøtter lodsejerens frivillige deltagelse, men adskiller sig væsentligt i deres motivationsform. Assens-modellen fremmer lodsejerens intrinsiske motivation ved at inddrage dem tidligt i proces-

sen og skabe mulighed for samhørighed, hvilket styrker tillid og lokal forankring. Den understøtter især de tre psykologiske grundbehov for autonomi, kompetence og samhørighed, som ifølge selvbestemmelsesteorien er centrale for at opbygge varig og meningsfuld motivation.

Fritagelsen for ejendomsavancebeskatning fungerer derimod som et økonomisk incitament, der i højere grad appellerer til en ekstrinsisk motivation. Afhængigt af lodsejerens oplevelse kan dette enten virke som en legitim støtte og sænke konkrete barrierer eller risikere at udløse såkaldt *crowding-out*, hvor den ekstrinsiske belønning fortrænger det intrinsiske engagement og dermed svækker følelsen af ejerskab og ansvar.

I kontrast hertil viser analysen af majoritetsjordfordeling og ekspropriation, at disse incitamenter primært er designet til at håndtere modstand. Begge scenarier indebærer en forskydning væk fra den individuelle lodsejers ejendomsret, enten ved at underlægge lodsejeren et flertalsprincip eller ved at overtage ejendomsretten gennem ekspropriation. Når deltagelsen ikke lænere opleves som et frit valg, men snarere som noget man føler sig presset til, baseret på pligt, ydre forventninger eller frygt for tab, bevæger motivationen sig væk fra det intrinsiske og over mod det ekstrinsiske. Selv i tilfælde hvor sådanne redskaber er både nødvendige og juridisk legitime, viser analysen, at de kan udløse emotionel og relationel modstand og dermed underminere tillid og fremtidig samarbejdsvilje. Især i forhold til Grøn Treparts og jordfordelings frivillighedsprincip fremstår disse redskaber som problematiske, medmindre de anvendes meget selektivt og med høj legitimitet. Figur 15 viser, hvor hvert incitament placerer sig i forhold til frivillighed eller tvang, samt intrinsisk eller ekstrinsisk motivation.

	Intrinsisk motivation	Ekstrinsisk motivation
Frivillig deltagelse	Scenarie 1: Assens-modellen	Scenarie 2: Fritagelse for ejendomsavancebeskatning
Brug af tvungen deltagelse		Scenarie 3: Majoritetsjordfordeling Scenarie 4: Ekspropriation

Figur 15 - Incitamenternes "placering" ift. frivillig vs. tvungen deltagelse og intrinsisk vs. ekstrinsiske motivation

Når det kommer til incitamenternes mulighed for implementering, er det særligt scenariernes afsnit omkring *'hvad bør der gøres?'* der vurderes. I modsætning til de tre andre incitamenter, så kræver implementering af Assens-modellen ikke nogen lovmæssige ændringer, og med det taget i betragtning kan dette incitament siges at være lettest at implementere rent juridisk. Til gengæld kræver det en ensartet proces for tidlig lodsejerinddragelse på nationalt plan, hvilket medfører et behov for ændring af praksis for en række kommuner. Denne udfordring kan dog imødekommes ved at indføre en standardpraksis i form af Assens-modellen, som inkorporeres i en vejledning om jordfordeling for kommuner og Naturstyrelsen.

I forbindelse med scenarie 2, 3 og 4 vil implementeringen af disse incitamenter kræve lovændringer og politisk beslutningstagen. Særligt incitamenterne vedrørende majoritetsjordfordeling og ekspropriation kræver stillingtagen til hvor en pågældende lovhjemmel bør placeres. Det tredje scenarie ligger op til at majoritetsjordfordeling skal have hjemmel i jordfordelingsloven. Derimod viser analysen af ekspropriations-incitamentet, at en mulig ekspropriationshjemmel ikke bør være i jordfordelingsloven. Det betyder at ekspropriationskompetencen ikke skal tilkomme jordfordelingsmyndigheden, da det kan betragtes som at gå på kompromis med grundprincippet i jordfordeling, nemlig frivillighed. Derfor bør en eventuel hjemmel til ekspropriation til klimaformål enten placeres i naturbeskyttelsesloven, planloven, eller i en særlig anlægslov til realisering af projekter i forbindelse med den Grønne Trepert, som beskrevet i underafsnit 4.4.4.

Yderligere, skal konsekvenser ved en mulig indførelse af ekspropriationshjemmel til klimaformål tages i betragtning. Flere af informanterne, både jordfordelingsplanlæggere og lodsejere, påpeger at de tror at lodsejere vil afvente at blive eksproprieret fremfor at indgå i en jordfordeling, grundet ekspropriationens skattemæssige fordele. Dette kan medføre at gennemførelse af udtagningsprojekter og dermed den samlede arealomlægning trækker ud. Derfor bør det overvejes at kombinere incitamentet om ekspropriationshjemmel med fritagelse for ejendomsavancebeskatning. Derved ligestilles jordfordeling skattemæssigt med ekspropriation hvilket vurderes at være hensigtsmæssigt. Ved at sidestille beskatningsgrundlaget fjernes argumentet for at lodsejere foretrækker at blive eksproprieret fremfor at indgå i en jordfordeling. Derudover kan det også være fordelagtigt at kombinere incitamentet om fritagelse for ejendomsavancebeskatning med Assens-modellen, da det økonomiske incitament som ekstern belønning ikke skaber en oplevelse af selvbestemmelse hos lodsejere. Ved at supplere med Assens-modellen, sikres internalisering af lodsejernes motivation, så den intrinsiske motivation øges.

De fire scenarier præsenterer forskellige strategiske tilgange til at fremme lodsejerdeltagelse, hver med deres styrker og svagheder. Tabel 7 viser styrker og svagheder for hvert incitament, der blev analyseret i det foregående kapitel 4 'Scenarier for incitament'. Ved en komparativ analyse af de fire incitamentsscenarier fremstår en grundlæggende spænding mellem frivillig deltagelse og tvungen styring.

Scenarie	Styrker	Svagheder
1. Assens-modellen	• Fremmer intrinsisk motivation og en følelse af medejerskab hos lodsejeren. • Fremmer lodsejeres frivillige deltagelse i arealomlægning. • Forebygger emotionel og kognitiv modstand. • Ressourcebesparende for myndigheder på sigt. • Skaber tryghed og gennemsigtighed. • Kræver ikke lovændring.	• Længere og mere omfattende forundersøgellesfase. • Afhænger af projektejers kapacitet og vilje. • Risiko for fragmentering mellem kommuner.
2. Fritagelse for ejendomsavancebeskatning	• Appellerer til lodsejere med økonomiske barrierer. • Skaber pareto-forbedring lokalt. • Særligt relevant ved generationsskifte og lav likviditet. • Stor opbakning fra interviews.	• Risiko for crowding-out af intrinsisk motivation. • Lav tillid til SKAT kan underminere troværdigheden. • Kræver lovændring og en politisk beslutning.
3. Majoritetsjordfordeling	• Effektivisering af jordfordelingsværktøj ved høj tilslutning og enkelte blokeringer. • Skaber "parathed".	• Kompromitterer frivillighedsprincip og ejendomsret. • Kan skabe betydelig emotionel og relationel modstand. • Modstridende opbakning fra interviews. • Kræver lovændring og politisk beslutning.
4. Ekspropriation	• Garanterer gennemførsel ved manglende frivillig tilslutning. • Skattefrit udløb kan være økonomisk attraktivt for lodsejere. • Kendt og juridisk reguleret redskab.	• Kompromitterer frivillighedsprincip og ejendomsret. • Skaber mistillid og modstand. • Opleves som tvang og underminerer tillid og motivation. • Kræver lovændring. • Juridisk og administrativt tungt.

Tabel 7 - Oversigt over incitamenternes styrker og svagheder. Egenproduktion.

På baggrund af den komparative analyse er styrker og svagheder ved hvert incitament identificeret. Herved er det belyst hvordan de hver kan fremme lodsejerdeltagelse ved jordfordelinger. Ved vurderingen af analysens scenarier kan det siges, at incitamenterne på hver deres måde kan bidrage til realisere den Grønne Treparts arealomlægning. Heraf fremgår det at incitamenterne om implementering af Assens-modellen og fritagelse for ejendomsavancebeskatning bygger på frivillig deltagelse, mens der gøres brug af tvangs i forbindelse med incitamenterne vedrørende majoritetsjordfordeling og ekspropriationshjemmel. Dertil er Assens-modellen det eneste incitament der knytter sig til lodsejernes intrinsiske motivation. Yderligere viser analysen, at det kan være fordelagtigt at kombinere en række af incitamenterne for at styrke henholdsvis den intrinsiske motivation og sikre en effektiv arealomlægning.

6. Konklusion

Nærværende specialeafhandling har undersøgt, hvordan den Grønne Treparts arealomlægning kan realiseres gennem jordfordeling, og i den forbindelse hvilke incitamentsordninger der kan bidrage til at fremme deltagelse blandt lodsejere. Gennem undersøgelser af rammerne for den Grønne Trepart, og jordfordelingsbegrebet, samt ved analyser af praktiske erfaringer og teoretiske perspektiver på modstand og motivation, er flere relevante indsigter tilvejebragt. I den forbindelse blev den Grønne Trepart og det tilhørende aftalegrundlag undersøgt, hvoraf det fremgår, at målsætningerne om reduceret kvælstofudledning til vandmiljøet, mindre CO₂-udledninger til atmosfæren og mere natur er i fokus. Dette skal indfris gennem målrettede indsatser, særligt centeret om den grønne arealomlægning hvor jordfordeling er et nøgleværktøj.

Med det udgangspunkt har det første forskningsspørgsmål; *'Hvad er baggrunden for jordfordeling i Danmark?'* haft til formål at danne en forståelse for jordfordeling som værktøj til at omlægge jorde, både i en historisk og moderne kontekst. Traditionelt set blev jordfordeling kun anvendt til at forbedre landbrugsejendommens arrondering, men i nyere tid har det været muligt at tilgodese et bredt udvalg af formål, herunder naturgenopretningsprojekter, drikkevandssikring, oprettelse af rekreative arealer m.m. Helt aktuelt spiller jordfordeling i dag en central rolle som led i realiseringen af den grønne omstilling, som den Grønne Trepart lægger op til. Endvidere er frivillighed et kerneprincip inden for jordfordeling, hvilket har sikret høj legitimitet, men erfaringer viser, at frivillighed alene kan være utilstrækkelig ved større strukturelle forandringer inden for en begrænset tidsramme.

Ovennævnte skyldes at der kan opstå nogle udfordringer med hensyn til tilslutning fra lodsejere, som det andet forskningsspørgsmål; *'Hvilke former for modstand kan der opstå med hensyn til lodsejerdeltagelse?'* har haft til formål at belyse. Der er utallige årsager til, at lodsejere ikke vil deltage i et jordfordelingsprojekt og analysen af interviews med henholdsvis lodsejere og jordfordelingsplanlæggere viser, at det primært skyldes en emotionel eller relationel modstand.

På baggrund af de identificerede modstandsformer, har det tredje forskningsspørgsmål haft til formål at undersøge, hvordan lodsejerdeltagelse motiveres; *'Hvordan kan forskellige incitamenters understøtte jordfordelingsværktøjet og motivere lodsejernes deltagelse i arealomlægningen?'*. I den forbindelse er der gennem fire scenarier opstillet bud på mulige incitamentsordninger, der kan bidrage til at fremme lodsejerdeltagelse. De fire scenarier er (1) Assensmodellen, (2) fritagelse for ejendomsavancebeskatning, (3) majoritetsjordfordeling, samt (4) ekspropriation, og varierer i deres motivationsorientering og brug af henholdsvis frivillighed

eller tvang. Disse scenarier er underbygget af faglige og praktiske perspektiver udledt fra interviewundersøgelsen.

I forlængelse heraf er det fjerde forskningsspørgsmål undersøgt; *'Hvilke styrker og svagheder kan der identificeres ved de forskellige incitamenter, og hvordan kan de bidrage til at indfri den Grønne Treparts målsætninger vedrørende arealomlægningen?'*. Konkret bygger scenarie 1 og 2 på frivillighed, men varierer i deres motivationsorientering, hvor der er tale om henholdsvis intrinsisk og ekstrinsisk motivation. Den intrinsiske motivation kommer til udtryk gennem tidlig inddragelse af lodsejere, hvorimod den ekstrinsiske motivation opstår som følge af et økonomisk incitament i form af skattemæssige fordele. Modsætningsvis står det klart at scenarie 3 og 4 går på kompromis med det frivillighedsprincip som jordfordeling bygger på, da der gøres brug af tvang, og der er tale om udelukkende ekstrinsisk motivation. Den afgørende forskel mellem scenarie 3 og 4 er, at scenarie 3 afhænger af flertallets tilslutning og ønskes implementeret i jordfordelingsloven, modsat scenarie 4, hvor en evt. ekspropriationshjemmel bør placeres i anden lov. Valget af incitamenter rejser et spørgsmål om, hvad der vægtes højest: ønsket om effektiv gennemførelse eller hensynet til frivillighed og ejendomsret? Mens strukturelle redskaber som majoritetsjordfordeling og ekspropriation kan accelerere processen, kan de også underminere tillid og motivation hos lodsejere, hvis de ikke anvendes med omtanke. Omvendt har frivillige og dialogbaserede modeller som Assens-modellen en stærk forankring i lodsejernes motivation, men pålægger projektejererne mere ansvar.

På baggrund af ovenstående, er det muligt at besvare afhandlingens problemformulering; *'Hvordan kan den Grønne Treparts arealomlægning realiseres gennem jordfordeling, og hvilke incitamentsordninger kan bidrage til at fremme deltagelse blandt lodsejere?'*. Det kan således konkluderes, at det er essentielt at fremme lodsejerdeltagelsen i forbindelse med jordfordelingsprojekter, hvilket kan understøttes af de fire opstillede incitamenter. Disse udmønter sig i principper om dialog og lodsejerinddragelse, økonomiske incitamenter, flertallets beslutningskraft og myndigheders styring til gavn for almenvellet. Dette kræver i sidste ende politisk stillingtagen til vægtingen af hensyn til henholdsvis frivillighed, ejendomsret og effektivisering. I den forbindelse bør det yderligere overvejes hvorvidt nogle af incitamenterne kan kombineres, således at deres effekt styrkes. Ved at implementere en eller flere af de førnævnte incitamentsordninger kan der derved tilvejebringes et solidt grundlag for realiseringen af den Grønne Treparts arealomlægning frem mod 2045 og dermed bidrage til at indfri de nationale og internationale målsætninger vedrørende vandrammedirektivet og 2030-klimamål.

Referencer

Aarhus Universitet, A. (2025). *Kvalitativ metode*. Hentet fra metodeguiden.au.dk: <https://metodeguiden.au.dk/kvalitativ-metode>

Aarhus Universitet, B. (24. April 2025). *Systematisk litteratursøgning*. Hentet fra Aarhus Universitet Library: <https://library.au.dk/forskere/systematisklitteratursogning>

Aarhus Universitet, C. (2025). *Formålssampling*. Hentet fra Aarhus Universitet: <https://metodeguiden.au.dk/purposive-sampling-formaalssampling>

Andersen, L. B., Jakobsen, M. L., Pallesen, T., & Serritzlew, S. (2010). *Økonomiske incitamenter i den offentlige sektor*. Viasystem.

Andersen, P. D., & Rasmussen, B. (2012). *Fremsyn: Metoder, praksis og erfaringer*. Styrelsen for Forskning og Innovation. Hentet fra <https://ufm.dk/publikationer/2012/fremsyn-2013-metoder-praksis-og-erfaringer>

Armstrong, M., & Taylor, S. (2023). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice. A Guide to the Theory and Practice of People Management*. Kogan Page.

Arnstein, S. R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Institute of Planners.

Assens Kommune. (2025). *Assensmodellen*. Hentet fra [assens.dk](https://www.assens.dk/om-os/udvikling-og-strategi/klimaindsatsen/assensmodellen): <https://www.assens.dk/om-os/udvikling-og-strategi/klimaindsatsen/assensmodellen>

Bardeleben, K. H. (15.. Februar 2019). *Bilag 2 - Til notar om nyt erhvervsområde ud for Avedøre Holme - miljøretlig og offentligretlig ramme*. Hentet fra DLA PIPER: <https://holmene.hvidovre.dk/Media/638720282429890145/bilag-30-bilag-2-milj%C3%B8retlig-og-offentligretlig-ramme-om-projektet-15-02-2019.pdf>

Bentzen, T. Ø. (2023). Lektor: Ejendomskaos er en tikkende bombe under danskernes tillid. *Altinget*.

Bjørn-Hansen, S. (12. oktober 2019). *Plastik, truede dyr og kvælende røg: Har du styr på forskellen mellem miljø og klima?* Hentet fra [dr.dk](https://www.dr.dk/nyheder/viden/klima/plastik-truede-dyr-og-kvaelende-roeg-har-du-styr-paa-forskellen-mellem-miljoe-og): <https://www.dr.dk/nyheder/viden/klima/plastik-truede-dyr-og-kvaelende-roeg-har-du-styr-paa-forskellen-mellem-miljoe-og>

Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2020). *Kvalitative metoder - en grundbog* (3. udg.). Hans Reitzels Forlag.

Christensen, T. L. (December 2024). Store perspektiver og bump på vejen. (T. L. Christensen, Red.) *Landinspektøren*(5), 6-9.

Collective Impact. (2015). *Bedre brug af det åbne land*.

Collective Impact. (2022). *Slutevaluering af den multifunktionelle jordfordelingsordning*.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *RESEARCH DESIGN, 5TH EDITION*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.

Date, S. F. (31. Oktober 2024). *Klimarådet sår tvivl om centrale elementer i grøn trepart: Flere penge og mere tvang er nødvendigt*. Hentet fra Altinget: <https://www.altinget.dk/foedevarer/artikel/klimaraadet-dumper-groen-trepart-der-skal-hoejere-tilskud-og-mere-tvang-til>

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000A). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (Januar 2000B). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, Vol. 55, 68-78.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices and future directions. *Contemporary Educational Psychology*.

Den Danske Ordbog. (2025). *Natur*. Hentet fra ordnet.dk: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=natur>

Det Europæiske Råd. (21. februar 2025). *Parisaftalen om klimaændringer*. Hentet fra Det Europæiske Råd: <https://www.consilium.europa.eu/da/policies/paris-agreement-climate/#EU>

Dideriksen, A., Haamann, E. L., & Viskum, F. (2023). *Ekspropriation - almenvellets udvikling*. Aalborg Universitet.

Ekspertgruppen for udtagning af lavbundsjorder. (2023). *12 anbefalinger til at udtage mest muligt kulstofrig lavbundsjord hurtigst muligt*. Landbrugsstyrelsen. Hentet fra https://lbst.dk/Media/638537956783518997/Ekspertgruppens_delrapport%201.pdf

Ekspropriationsudvalget. (2018). *Betænkning om ekspropriation efter planloven. Betænkning nr. 1569*.

Elmqvist, H. H. (2018). *Statsret - praktisk forfatningsret i en politisk verden*. Jurist- og Økonomforbundets forlag.

Elvestad, H. E. (2024). *Is Land Consolidation Necessary? - a Theoretical Perspective on Norwegian Land Consolidation*. Ghana: FIG Working Week 2024.

Europa-Parlamentet. (2023). *Hvilke gasser forårsager klimaforandringer?* Hentet fra [europarl.europa.eu: https://www.europarl.europa.eu/topics/da/article/20230316STO77629/hvilke-gasser-forarsager-klimaforandringer](https://www.europarl.europa.eu/topics/da/article/20230316STO77629/hvilke-gasser-forarsager-klimaforandringer)

Faarkrog, L. O., Bilstrup, M., & Lauritzen, R. F. (2022). *Jordfordelingens råderum*. Aalborg Universitet.

FAO. (2022). *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in The Context of National Food Security*.

Finansministeriet. (2021). *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug*. Finansministeriet.

Flyvbjerg, B. (September 2004). Phronetic Planning Research: Theoretical and Methodological Reflections. *Planning Theory and Practice*, Vol. 5, No. 3,, s. 283-306.

Folketingstidende. (14. Marts 1924). Forslag til Lov om foranstaltninger om fremme af en Hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme i de Sønderjydske Landsdele. *Rigsdagstidende 1923-24 Tillæg A*.

Folketingstidende. (27. Februar 1934). Forslag til lov om foranstaltninger til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme i de sønderjyske landsdele. Folketinget.

Folketingstidende. (18. Januar 1955). Rigsdagstidende. *Folketingstidende 1954-55 tillæg A spalte 1-2100*. Folketingstidende.

Folketingstidende. (1988). *Lovforslag nr. L 89 Forslag til Lov om naturforvaltning (støtte til naturbevaring, naturgenopretning, statslig skovtilplantning og friluftsliv)*. Folketinget.

Folketingstidende. (26. April 1990). L 218 Forslag til lov om ændring af lov om jordfordeling mellem landejendomme. *Samling 1989-90 lovforslag*. København: Folketinget.

Folketingstidende. (1991). *Lovforslag nr. L 49 Lov om ændring af lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom*. Folketinget.

Folketingstidende. (23. Februar 2005). L 5 Forslag til lov om jordfordeling og offentligt køb og salg af fast ejendom til jordbrugsmæssige formål m.m. København: Folketinget.

Frey, B. S. (1997). *Not Just for the Money. An Economic Theory of Personal Motivation*. . Cheltenham and Brookfield: Edward Elgar Publishing.

Gade, S. (25. November 2024). *Tidligere direktør for Miljøstyrelsen: EU-direktiv sætter skub i den grønne trepart*. Hentet fra Altinget: <https://www.altinget.dk/eu/artikel/tidligere-direktoer-for-miljoestyrelsen-eu-direktiv-saetter-skub-i-den-groenne-trepart>

Hartvigsen. (2015). *Land Reform and Land Consolidation in Central and Eastern Europe after 1989 Experiences and Perspectives*. Aalborg Universitetsforlag.

Hartvigsen, M. (2014). Land Consolidation and Land Banking in Denmark: Tradition, Multi-purpose and Perspectives. *Danish Journal of Geoinformatics and Land Management*, 47, s. 51-73. Hentet fra <https://journals.aau.dk/index.php/tka/article/view/987>

Healey, P. (1997). *Collaborative Planning - Shaping Places in Fragmented Societies*. (Y. Rydin, & A. Thornley, Red.) London: Macmillan Press LTD. doi:10.1007/978-1-249-25538-2

Hørdam, B., & Pedersen, C. (2006). *Vidensformer, pædagogik, sundhed*.

Hyltoft, V. (2021). Danskernes tillid til Skat er faldet de seneste ti år. Lotte Kenvigs er helt forsvundet. *Berlingske*.

Ingvorsen, E. S., Hecklen, A., Ørskov, O., Ussing, J., & Knudsen, J. (2024). Trods milliardindsprøjtninger og storstilet redningsplan: Nu tegner 'usædvanlig' måling et dystert billede. *Danmarks Radio*.

Jordbrugsdirektoratet. (1988). *Jordfordeling - en smidig og økonomisk løsning. Hvorfor og hvordan?* København.

Jørgensen, C., Mortensen, P., & Wulff, H. (1997). *Jordlovgivning*. København: GadJura.

KL. (12. april 2024). *Assens Kommune vinder KL's Klimapris 2024*. Hentet fra kl.dk: <https://www.kl.dk/forsidenyheder/2024/april/assens-kommune-vinder-kl-s-klimapris-2024>

Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet. (2025). *Parisaftalen*. Hentet fra Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet: <https://www.kefm.dk/eu-og-globalt-samarbejde/parisaftalen>

Klimarådet, A. (2024). *Statusrapport 2024½*.

Klimarådet, B. (2024). *Kommentering af Klimaprogram 2024*.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk, 3. udgave*. SAGE Publications, Inc.

Landbrug & Fødevarer. (2025). *Hvad er CO2?* Hentet fra lf.dk: <https://lf.dk/viden-om/klima/hvad-er-co2/>

Landbrug og Fødevarer. (2022). *Landbrugets drivhusgasser - Drivhusgasser og klimaaftryk kort fortalt*. Landbrug og Fødevarer. Hentet fra <https://lf.dk/media/el5lcs22/landbrugets-drivhusgasser-drivhusgasser-og-klimaaftryk-kort-fortalt-4.pdf>

Landbrugsministeriet. (1988). *Struktur- og Planudvalget 2. Delbetænkning - om opfølgning af marginaljordsstrategien i Landbrugsministeriets lovgivning m.v.* København.

Landbrugsstyrelsen. (2024). *Vejledning om Permanent ekstensivering 2024*. København: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Hentet fra <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/de6301d3-a9b5-4bb0-bc7d-d61961783abc/Vejledning%20om%20Permanent%20ekstensivering%20til%20ekstern%20h%C3%B8ring.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR5qUKnt0Suq94fsv4b0d9cgGdAMWVztBbI7XSdM0oAR9bPFxAv1e-pzod3lbw>

Landbrugsstyrelsen, A. (2023). *Pilotordning for Multifunktionel jordfordeling. Vejledning om samtykke til fri multifunktionel jordfordeling*. København: Landbrugsstyrelsen.

Landbrugsstyrelsen, A. (2025). *Hvorfor bliver lavbundsjorder taget ud af landbrugsdrift?* Hentet fra Landbrugsstyrelsen: https://lbst.dk/groen-omstilling/hvad-kan-du-goere-som-landbruger/udtagning-af-lavbundsjorder/hvorfor-bliver-lavbundsjorder-taget-ud-af-landbrugsdrift?fbclid=IwY2xjawKbzGlleHRuA2FlbQIxMABicmlkETA5YzZ6M0ZNNFNndEhNOGV3AR54N75lN5y0KHw4mr7bL-KW8IvzTZM1i_VUKiI

Landbrugsstyrelsen, B. (2023). *12 anbefalinger til at udtage mest muligt kulstofrig lavbundsjord hurtigst muligt. Afrapportering fra ekspertgruppen for udtagning af lavbundsjord*.

Landbrugsstyrelsen, B. (20. Februar 2025). *Hvad er jordfordeling?* Hentet fra Landbrugsstyrelsen: <https://lbst.dk/bedrift/arealer-og-ejendomme/jordfordeling/hvad-er-jordfordeling>

Lindgaard, H., & Jørgensen, J. U. (3.. Januar 2023). *Forordning*. Hentet fra Danmarks Nationalleksikon: https://lex.dk/forordning?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAw5W-BhAhEiwApv4goMFMf5QtT6gbo6ZeU1hWCzLF-zMB9pVcbxHEadOoSBYwwxZxyI1ihBoCo8IQAvD_BwE

Løgstrup, B. (11. Marts 2007). Alle har gavn af det! Udskiftning, udflytning og selveje som led i landboreformerne. *Landbohistorisk tidsskrift*.

Løgstrup, B. (10. December 2012). *Landboreformer i slutningen af 1700-tallet*. Hentet fra Danmarkshistorien.dk: <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/landboreformer>

Lynggaard, K. (2020). Dokumentanalyse. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder - en grundbog* (3. udg., s. 185-202). Han Reitzels Forlag.

Madsen, H. B., & Nørr, A. H. (1992). *Atlas over Danmark Serie I, Bind 3. Den Danske Jordklassificering*. C.A Retizel.

Maurer, R. (2014). *Introduktion til Forandring Uden Hovedbrud (oversat af Bjarke Nielsen og Christian Harpelund)*. Maurer and Associates.

McInerney, D. M. (25. April 2019). Motivation. *Educational Psychology - An International Journal of Experimental Educational Psychology*.

Mencke, M. (7. december 2024). *Hvordan for man landmænd til frivilligt at lave marker om til natur? Svaret findes i Frøbjerg på Fyn*. Hentet fra zetland.dk: https://www.zetland.dk/historie/s6IJxWU5-a8l4XGdY-4353d?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR5_jOilAVodSZQRI5SrNGQ28ZE3zZkqTtwAvfpSLNux_y6Sdv-DG8pQwGu3iA_aem_LA2o7NhoGUdNudJPC7kwmQ

Miljøministeriet. (2023). *Vandområdeplanerne 2021- 2027*. Miljøministeriet.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. (2025). *Grøn trepart*. Hentet fra fvm.dk: <https://fvm.dk/arbejdsomraader/landbrug/groen-trepart>

Ministeriet for Grøn Trepert & KL. (2024). *Rammeaftale mellem Ministeriet for Grøn Trepert og KL om kommunernes opgaver i omlægningsindsatsen i medfør af 'Aftale om et Grønt Danmark' og 'Aftale om Implementering af et Grønt Danmark'*. Rammeaftale. Hentet fra https://mgtp.dk/media/svhndxzb/rammeaftale_kl_mgtp.pdf

Ministeriet for Grøn Trepert. (2024). *Bred politisk aftale om Den Grønne Trepert indgået: Den største forandring af det danske landskab i over 100 år*. Pressemeddelelse. Hentet fra <https://mgtp.dk/media/2mknewoh/pressemeddelelse-politisk-aftale-om-den-groenne-trepart.pdf>

Ministeriet for Grøn Trepert, A. (2025). *Om Den Grønne Trepert - og aftalerne om et Grønt Danmark*. Hentet fra Ministeriet for Grøn Trepert: <https://mgtp.dk/groent-danmark/om-den-groenne-trepert>

Ministeriet for Grøn Trepert, B. (2025). *Jeppe Bruus - Minister for Grøn Trepert*. Hentet fra mgtp.dk: <https://mgtp.dk/ministeren/>

Ministeriet for Grøn Trepert, C. (2025). *Baggrundsnotat til pressen - Lørdag d. 12. april 2025*. Ministeriet for Grøn Trepert. Hentet fra <https://mgtp.dk/Media/638799828989927074/Baggrundsnotat%20MGTP%2012042025.pdf>

Mølbeck, H., Flensborg, J., & Mørup, S. H. (2019). *Ekspropriation i praksis*. Djøf Forlag.

Mouritsen, A. K. (2003). *Miljø- og kulturbaseret ejendomsudformning i det agrare landskab*. Aalborg Universitet & Dansk JordbrugsForskning.

Mouritsen, A. K. (2005). *Miljø- og kulturbaseret ejendomsudformning*. Danmarks JordbrugsForskning.

Mouritsen, A. K., Sørensen, E. M., & Thaysen, J. N. (2004). *Struktur- og miljøtilpasning i lokale landbrugsområder - med særlig fokus på indsatsområder for drikkevandsbeskyttelse*. Skov & Landskab.

Nyord, T., & Nygaard, T. (2024). *Arealomlægningens og Markreguleringens Effekter på Landbrugsarealet og Husdyrproduktionen*. Concito & DN. Hentet fra <https://concito.dk/files/media/document/Arealoml%C3%A6gningens%20og%20markreguleringens%20effekter%20p%C3%A5%20landbrugsarealet%20og%20husdyrproduktionen.pdf>

Otto Leholt. (2023). *Landboreformerne 1780'erne*. Hentet fra Ottos historienoter: <https://historie.geografi-noter.dk/img/danmark/landboreformerne.jpg>

Pagh, P., & Haugsted, T. (2022). *Fast ejendom - regulering og køb*. Karnov Group.

Pamplona, F. (3. februar 2022). *Typer af forskningsdesign: Et overblik*. Hentet fra mindthegraph.com: <https://mindthegraph.com/blog/da/typer-af-forskningsdesign/>

Plan- og Landdistriktsstyrelsen. (2024). *Vejledning om klima og bæredygtighed i planlægningen*.

Ravn, I. (2021). *Selvbestemmelsesteorien*. Hans Reitzels Forlag.

Regeringen. (2022). *Ansvar for Danmark - Det politiske grundlag for Danmarks regering*. Regeringsgrundlag. Hentet fra https://fm.dk/media/v13pmrux/ansvar-for-danmark_det-politiske-grundlag-for-danmarks-regering_december-2022.pdf

Regeringen, A. (2024). *Aftale om et Grønt Danmark*. Hentet fra <https://www.regeringen.dk/media/13261/aftale-om-et-groent-danmark.pdf>

Regeringen, B. (2024). *Aftale om Implementering af et Grønt Danmark*. Politisk rammeaftale. Hentet fra <https://www.regeringen.dk/media/13526/aftale-om-implementering-af-et-groent-danmark.pdf>

Rurup, M. (2023). *Metoder og tilgange i komparativ analyse - Alt-i-en-guide*. Hentet fra michaelrurupandersen.dk: <https://www.michaelrurupandersen.dk/komparativ-analyse/>

Salomão, A. (8. februar 2023). *Induktiv vs. deduktiv forskning: To tilgange til dataanalyse*. Hentet fra mindthegraph.com: <https://mindthegraph.com/blog/da/induktiv-vs-deduktiv-forskning/>

Second Opinion. (2024). *Second opinion - Evaluering af det faglige grundlag for Kvæstofindsatsen*.

SEGES. (2019). *Lovgivningsmæssige og finansielle rammer*. SEGES.

SEGES Innovation. (2023). *Jordfordeling og mageskifte*. Hentet fra SEGES Innovation: https://www.landbrugsinfo.dk/public/f/b/0/grundvand_jordfordeling_mageskifte

Seslef, J. T. (3. september 2020). 360 grader rundt om vådområdeprojekter i Assens kommune. *Fagtidsskriftet Vand & Jord*(3), s. 111-114. Hentet fra https://vand-og-jord.dk/wp-content/uploads/2021/12/VJ-3_20_Vaadomr-Assens_s111-114.pdf

Sheldon, K. M., Ryan, R. M., Rawsthorne, L. J., & Ilardi, B. (1997). Trait Self and True Self: Cross-Role Variation in the Big-Five Personality Traits and Its Relations With Psychological Authenticity and Subjective Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 73, No. 6.

Sørensen, E. M. (1987). *Lokal landbrugsplanlægning - en undersøgelse af dansk jordfordelingspraksis 1979-84 og om forandring af landbrug og landskab*. Aalborg Universitet.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, A. (2025). *Vandrammedirektivet*. Hentet fra Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø: <https://sgavmst.dk/natur-og-jagt/miljoevurdering/statslige-energiparker/vandrammedirektivet>

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, B. (2025). *Om Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø*. Hentet fra sgav.dk: <https://sgav.dk/om-styrelsen>

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, C. (29. januar 2025). *Ny digital platform skal hjælpe de lokale trepartar i mål med den grønne arealomlægning*. Hentet fra sgavmst.dk: <https://sgavmst.dk/nyheder/2025/januar/ny-digital-platform-skal-hjaelpe-de-lokale-trepartar-i-maal-med-den-groenne-arealomlaegning>

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, D. (2025). *MARS*. Hentet fra sgav.dk: <https://sgav.dk/groen-trepart/lokale-trepartar/mars>

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, E. (2025). *Fordeling af kommuner i lokale trepartar og ankerkommuner*. Hentet fra sgav.dk: <https://sgav.dk/Media/638760668806283738/Fordeling%20af%20kommuner%20i%20lokale%20trepartar%20og%20ankerkommuner.pdf>

Turner, P., & Turner, S. E. (2009). *Triangulation in Practice*. Napier University Edinburgh. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/220530134_Triangulation_in_practice

United Nations. (30. juni 2015). *Breaking 'Silo' Approach Key in Toppling Barriers to Merging Three Pillars of Sustainable Development, Speaker Tells High-level Political Forum*. Hentet fra [press.un.org](https://press.un.org/en/2015/ecosoc6705.doc.htm): <https://press.un.org/en/2015/ecosoc6705.doc.htm>

Vandetsvej.dk. (2025). *Hvad er klima?* Hentet fra [vandetsvej.dk](https://vandetsvej.dk/faglig-viden/klimatilpasning/grundviden/hvad-er-klima#:~:text=Hvad%20betyder%20klima%3F,disse%2C%20kan%20man%20beskrive%20klimaet): <https://vandetsvej.dk/faglig-viden/klimatilpasning/grundviden/hvad-er-klima#:~:text=Hvad%20betyder%20klima%3F,disse%2C%20kan%20man%20beskrive%20klimaet>.

Vansteenkiste, M., Aelterman, N., De Muynck, G.-J., Haerens, L., Patall, E., & Reeve, J. (2018). Fostering Personal Meaning and Self-relevance: A Self-Determination Theory Perspective on Internalization. *The Journal of Experimental Education*, 2018, Vol. 86, No. 1, 30-49.

VIVE. (2017). *NVivo 11 et analyseredskab til kvalitativt data - en introduktion*. København: VIVE Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Bilag 1. Interviewguide til lodsejere

Følgende interviewguide er udarbejdet med afsæt i teori og viden om jordfordeling, den grønne trepart og motivationsteori. Den teoretiske rammesætning har til formål at danne grundlaget for de følgende interviewspørgsmål, og derved sikre et struktureret og teoretisk funderet interview. De anvendte teorier samt brugen uddybes i projektets kapitel *Rammesætning og teoretiske grundlag*.

Spørgsmål

Introduktion

Præsentation af interviewer og projektets formål

Hvem er vi?

- Gruppen består af: Jonathan, Jannick og Anna.
- Vi læser landinspektørvidenskab ved Aalborg Universitet.

Interviewets formål

- Formålet er at kortlægge hvilke faktorer som spiller ind i forbindelse med jordfordelinger i Danmark. Derudover er formålet at få indblik i lodsejeres perspektiv på mulige incitamenter til at fremme lodsejerdeltagelse og gennemføre den grønne treparts arealomlægninger.
- Interviewet fokuserer på (din) lodsejers deltagelse i en jordfordeling, og herunder hvilke motivationer og forhold der gør sig gældende, når man skal tage stilling til at indgå i en jordfordeling.

Rammer for interviewet

Tidsramme

- Interviewet kommer til at være af ca. 1 times varighed.

Interviewet optages

- Vi gør opmærksom på at interviewet optages. Optagelserne vil danne udgangspunkt for vores analyse af lodsejeres overvejelser om jordfordeling og mulige incitamenter, og vil indgå i vores specialeafhandling.

Anonymisering

- I opgaven vil dit navn og rolle i forbindelse med jordfordeling fremgå ved brug af citater. (Er det okay at vi bruger dit navn og jobtitel ved brug af citater i rapporten?)

Rollefordeling

- Jeg kommer til at stille spørgsmålene, mens min medinterviewere vil stå for optagelser, noter og evt. uddybende spørgsmål.

Redegørelse

- Hvis du har spørgsmål eller der på anden måde er dele som forekommer uklart, må du endelig sige til både nu og undervejs.

Interviewspørgsmål

Præsentation af informant

1. Vil du præsentere dig selv?
 - Navn, hvem du er, jo.
2. Hvilken rolle har du haft i jordfordelingen (ved Søborg Sø/Møllemosebæk)? Hvilken funktion og hvilket ansvar vurderer du at have i forbindelse med jordfordelingen? (evt. som en del af lodsejerudvalget)
3. Hvordan er din ejendom blevet berørt af jordfordeling? (f.eks. afgivet jord, byttet jord, køber/sælger/bytter/ikke deltagende, og omfang).

Lodsejerens egne erfaringer og oplevelse af deltagelse i jordfordeling

4. Hvad er din oplevelse i forbindelse med deltagelse i jordfordelingsprojektet XX?
5. Kan du fortælle lidt om den konkrete jordfordeling og naturgenopretningsprojekt ved XX?
6. Er der nogle lodsejere der har jorde liggende i projektområdet, der ikke ønskede at deltage i jordfordelingen?
 - Hvis ja, kender du årsagen?

- Hvis ja, hvordan blev dette håndteret? (f.eks. fandt man en løsning hvor deres grund blev bevaret, eller blev de eksproprieret ell.lign.?)
- 7. Har du gjort dig nogle gode erfaringer som deltager i en jordfordeling, eller nogle gode råd til andre lodsejere, der skal tage stilling til om de vil indgå i en jordfordeling?
 - Eller til jordfordelingsplanlæggere?
- 8. Hvis du kunne ændre noget ved den proces du har været igennem i forbindelse med jordfordeling, hvad skulle det så være?
 - (Er der noget i jordfordelingsprocessen der kan optimeres?)

Kendskab til jordfordeling som værktøj

- 9. Havde du kendskab til jordfordeling inden projektet med Søborg Sø?
- 10. Hvordan fik du kendskab til jordfordeling i forbindelse med processen i det konkrete jordfordelingsprojekt?
- 11. Tror du, at din holdning/tilgang til deltagelse i jordfordelingen havde været anderledes hvis du ikke havde kendskab til hvad jordfordeling er og går ud på?
 - Tror du det påvirker lodsejeres villighed til at deltage?

Holdning til Grøn Trepert

- 12. Hvad er din holdning til grøn trepart og at skulle omlægge store landbrugsarealer til natur?
- 13. Er det realistisk at nå i mål med den grønne treparts arealomlægninger? (og inden for den tidsramme der er sat?)
- 14. Synes du at indførelsen af lokale treparter er med til at understøtte den lokale forankring til projektet og skabe mere trygge rammer for deltagelse i jordfordeling?
- 15. I aftale om et Grønt Danmark, ligger regeringen op til en række incitamenter, herunder i form af CO₂e-afgifterne på henholdsvis husdyrproduktion og kulstofrige lavbundslande – hvad tænker du om dette?
 - Regeringen foreslår også permanente ekstensiveringsordninger og en ny udlægningsbaseret markregulering.

Teori om modstand – modstand mod deltagelse i jordfordeling

- 16. Har du haft nogle bekymringer eller udfordringer i forbindelse med jordfordelingen?
- 17. Hvad er baggrunden for de bekymringer eller udfordringer, og hvordan tror du at disse kan forebygges?

- Har du oplevet at andre har delt lignende bekymringer som dig?
18. Hvilke rammer og elementer i jordfordelingen synes du giver udfordringer og spænder ben for din deltagelse og engagement?

Teori om motivation – motivationsfaktorer for deltagelse i jordfordeling

19. Hvilke faktorer var vigtigst for din beslutning om at deltage? (økonomi, erstatningsjord, afgivejord, naturgenopretning)
20. Hvordan har kommunikationen med jordfordelingsplanlæggerne og andre lodsejere påvirket din oplevelse/deltagelse?
21. Hvor meget indflydelse og medbestemmelse havde du som deltagende lodsejer på de beslutninger, som blev taget i forbindelse med jordfordelingen? (*selvbestemmelse*)
22. Ser du gerne, at du havde mere indflydelse og mulighed for at præge udfaldet af jordfordelingsplanen, eller er du tilfreds med de rammer som blev fastlagt i jordfordelingen af XX?
23. Er din deltagelse i jordfordelingen understøttet på nogle måder, f.eks. ved at få tilstrækkeligt nok kendskab til jordfordeling samt de forskellige muligheder? (*kompetence*)
24. Synes du at lodsejerudvalget formår at inddrage alle i området og skabe et lokalt fællesskab med kollektive interesser, eller kan dette forbedres på nogle måder? (*samhørighed*)

Perspektiver til incitamenter

Vi har skitseret en række forslag til incitamenter, der skal bidrage til at fremme lodsejeres deltagelse i den grønne treparts arealomlægninger. Dem præsenterer vi og så vil vi meget gerne høre dine perspektiver på det:

25. Incitament 1 omhandler ejendomsbeskatning, og går konkret ud på at lodsejere der deltager i jordfordelinger skal fritages for ejendomsavancebeskatning. (Som det er nu, skal lodsejere beskattes af ejendomsavance ved mulig fortjeneste af salg i en jordfordeling).
- Tror du at dette vil gøre det mere attraktivt at indgå i en jordfordeling?

26. Incitament 2 går ud på, at der skal være krav til at lodsejere i et projektområde skal deltage i jordfordelingsprocessen, men er ikke tvunget til at underskrive en jordfordelingsoverenskomst. Dette er med til at tvinge lodsejerne til at tage stilling og forholde sig til jordfordeling.
- Tror du at sådan et krav til deltagelse i jordfordelingsprocessen, vil fremme lodsejernes deltagelse? Hvorfor/hvorfor ikke?
27. Incitament 3 går ud på at indføre det der hedder 'majoritets jordfordeling', hvilket går ud på at det er flertallet af lodsejere der beslutter om der skal jordfordeles i et område. Dvs. at hvis f.eks. 2/3 af lodsejere (der samlet set ejer 50% af projektområdet) i et område ønsker at deltage i jordfordeling, men at projektets gennemførsel er blokeret af den sidste tredjedel, så er det flertallet der bestemmer og de sidste lodsejere tvinges til at indgå i jordfordelingen.
- Hvad tænker du om dette?
28. Incitament 4 er at etablere en hjemmel til ekspropriation (til klimaformål). Hvad tænker du om jordfordelingsmyndighedens mulighed og kompetence til at ekspropriere i forbindelse med en jordfordeling?
- Hvordan vil denne hjemmel påvirke deltagelse i jordfordelingen?
 - Ser du hellere at arealomlægningerne sker ved frivillig deltagelse, som det er i dag, frem for tvungen arealafståelse (eller servitutpålæg)?
 - Hvordan ser du at frivillig deltagelse kan understøttes endnu bedre? (Er der noget der skal ændres/fremmes i jordfordelingsprojektet for at styrke de indre motivationer for at deltage?)
29. Har du selv nogle forslag til incitamenter/tiltag der vil kunne fremme deltagelsen i jordfordelinger/arealomlægningen blandt lodsejere?

Afrunding

- Så er vi færdige med interviewet.
- Hvis du kommer i tanke om tilføjelser eller har spørgsmål, hører vi gerne fra dig.
- Foreløbig tak for at ville deltage.

Bilag 2. Interviewguide til jordfordelingsplanlæggere

Følgende interviewguide er udarbejdet med afsæt i teori og viden om jordfordeling, den grønne trepart og motivationsteori. Den teoretiske rammesætning har til formål at danne grundlaget for de følgende interviewspørgsmål, og derved sikre et struktureret og teoretisk funderet interview. De anvendte teorier samt brugen uddybes i projektets kapitel *Rammesætning og teoretisk grundlag*.

Spørgsmål

Introduktion

Præsentation af interviewer og projektets formål

Hvem er vi?

- Gruppen består af: Jonathan, Jannick og Anna.
- Vi læser landinspektørvidenskab ved Aalborg Universitet.

Interviewets formål

- Formålet er at kortlægge hvilke faktorer som spiller ind i forbindelse med jordfordelinger i Danmark. Derudover er formålet at få et fagligt perspektiv på mulige incitamenter til at fremme lodsejerdeltagelse og gennemføre den grønne treparts arealomlægninger.

Rammer for interviewet

Tidsramme

- Interviewet kommer til at være af ca. 1 times varighed.

Interviewet optages

- Vi gør opmærksom på at interviewet påtages. Optagelserne vil danne udgangspunkt for vores analyse af lodsejerdialog og -forhandling og vil indgå i vores studieprojekt.

Anonymisering

- I opgaven vil dit navn og jobtitel fremgå ved brug af citater.

Rollefordeling

- Jeg kommer til at stille spørgsmålene, mens min medinterviewer vil stå for optagelser, noter og evt. uddybende spørgsmål.

Redegørelse

- Hvis du har spørgsmål eller der på anden måde er dele som forekommer uklart, må du endelig sige til både nu og undervejs.

Interviewspørgsmål

Præsentation af informant

1. Vil du præsentere dig selv?
 - Navn, uddannelse, virksomhed og jobtitel?
2. Hvilken funktion/rolle og hvilket ansvar har du haft i forbindelse med jordfordelinger?

Jordfordelingsplanlæggerens egne erfaringer fra praksis

3. Hvad er dine erfaringer som jordfordelingsplanlægger gennem tiden?

Centrale faktorer for gennemførsel af jordfordelinger

4. Er der nogle rammer eller elementer i processen, som du synes fungerer bedre end andet?
5. Hvilke kriterier ser du som afgørende for en succesfuld jordfordelingsproces- og plan?

Modstand mod deltagelse i jordfordeling

6. Hvilke udfordringer har du erfaret i forbindelse med lodsejeres deltagelse? (når lodsejere skal tage stilling til om de vil deltage)
 - Er der nogle udfordringer som går igen, eller er de alle forskellige? (f.eks. økonomiske forhold).
7. Hvad ligger til grund for lodsejere, som ikke har lyst til at deltage i en jordfordeling? (lodsejere der ikke vil deltage)
8. Er der nogle rammer i jordfordelingen, som du synes spænder ben for lodsejerens frivillige deltagelse og engagement?

Motivationsfaktorer for deltagelse i jordfordeling

9. Hvilke faktorer oplever du typisk, er med til at motivere lodsejerens deltagelse og engagement i en jordfordeling?
 - Hvilken tror du vægter højest? (f.eks. økonomi, landbrug i flere generationer osv.)
10. Hvilke elementer i jordfordelingsprocessen, der ikke vedrører ekstern belønning såsom økonomiske fordele, oplever du, virker motiverende for en lodsejers deltagelse? (*intrinsic motivation*)
11. Synes du at lodsejere gives nok medbestemmelse i de beslutninger som tages, så de oplever egen indflydelse og selvbestemmelse? (*Selvbestemmelse og kompetence*)
 - Kan du give nogle eksempler på dette?
12. Synes du at lodsejere er tilstrækkeligt nok inddraget i fælles og kollektive grupper omkring en jordfordelingssag, og ikke føler sig isoleret med egne holdninger og mål? (*Samhørighed*)
 - Synes du at der er forhold der kan forbedres med hensyn til at skabe en bedre og stærkere fællesskabsfølelse og samhørighed blandt lodsejere?

Forståelse af og holdning til grøn trepart

13. Tror du at det er realistisk at nå i mål med den grønne trepart kun ved brug af jordfordeling, udtagningsordninger og frivillige aftaler?
14. Hvad er din holdning til brugen af ekspropriation til realisering og fremskyndelse af jordfordelinger i forbindelse med den grønne trepart?
 - Hvor burde en mulig lovhjemmel høre hjemme?
 - (Går ekspropriation for meget på kompromis med jordfordelingens DNA?)
15. Synes du at indførelsen af lokale treparter er med til at understøtte den lokale forankring til projektet, hvor det vil bidrage positivt ift. lodsejeres deltagelse?
 - Tror du det er med til at effektivisere gennemførelsen af arealomlægningen?
16. I aftale om et Grønt Danmark ligges der op til en række incitamenter, herunder i form af bl.a. CO₂e-afgifter på henholdsvis husdyrproduktion og kulstofrige lavbundslande – hvad tænker du om dette? Er det en god måde at regulere så lodsejere vil indgå i omlægningen?

Perspektiver til incitamenter

Vi har skitseret en række forslag til incitamenter, der skal bidrage til at fremme lodsejeres deltagelse i den grønne treparts arealomlægninger. Dem præsenterer vi og så vil vi meget gerne høre dine perspektiver på det:

17. Incitament 1 omhandler ejendomsbeskatning, og går konkret ud på at lodsejere der deltager i jordfordelinger skal fritages for ejendomsavancebeskatning. (Som det er nu, skal lodsejere beskattes af ejendomsavance ved mulig fortjeneste af salg i en jordfordeling).
 - Tror du at dette vil gøre det mere attraktivt at indgå i en jordfordeling?
 - Hvilke styrker og svagheder/fordele og ulemper ser du ved dette incitament?
18. Incitament 2 går ud på, at der skal være krav til at lodsejere i et projektområde skal deltage i jordfordelingsprocessen, men er ikke tvunget til at underskrive en jordfordelingsoverenskomst. Dette er med til at tvinge lodsejerne til at tage stilling og forholde sig til jordfordeling.
 - Tror du at sådan et krav til deltagelse i jordfordelingsprocessen, vil fremme lodsejernes deltagelse? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hvilke styrker og svagheder/fordele og ulemper ser du ved dette incitament?
19. Incitament 3 går ud på at indføre det der hedder 'majoritets jordfordeling', hvilket går ud på at det er flertallet af lodsejere der beslutter om der skal jordfordeles i et område. Dvs. at hvis f.eks. 2/3 af lodsejere i et område ønsker at deltage i jordfordeling, men at projektets gennemførsel er blokeret af den sidste tredjedel, så er det flertallet der bestemmer og de sidste lodsejere tvinges til at indgå i jordfordelingen.
 - Hvad tænker du om dette?
 - Hvilke styrker og svagheder/fordele og ulemper ser du ved dette incitament?
20. Incitament 4 er at etablere en hjemmel til ekspropriation (til klimaformål). Hvad tænker du om jordfordelingsmyndighedens mulighed og kompetence til at ekspropriere i forbindelse med en jordfordeling?
 - Hvordan vil denne hjemmel påvirke deltagelse i jordfordelingen?
 - Ser du hellere at arealomlægningerne sker ved frivillig deltagelse, som det er i dag, frem for tvungen arealafståelse (eller servitutpålæg)?

- Hvilke styrker og svagheder/fordele og ulemper ser du ved dette incitament?
21. Har du selv nogle forslag til incitamenter/tiltag der vil kunne fremme deltagelsen i jordfordelinger/arealomlægningen blandt lodsejere?

Afsluttende spørgsmål

22. Hvad mener du ellers er vigtigt for at forstå jordfordeling og jordfordelingsprocessen fra din side?

Afrunding

- Så er vi ved at være færdige med interviewet.
- Hvis du kommer i tanke om tilføjelser eller har spørgsmål, hører vi gerne fra dig.
- Må vi gerne kontakte jer, hvis vi kommer i tanke om opfølgende spørgsmål?
- Foreløbig tak for at ville deltage.

Bilag 3. Interview med Erik Blaabjerg

Interviewer: [0:04] Vores speciale omhandler det her med om den grønne trepart og hvordan vi skal nå i mål med frivillighed og jordfordeling. Og til det har vi udtænkt nogle incitamenter, vi kommer med til sidst, hvor vi også gerne vil høre din holdning til dem. Men til at starte med, så vil vi gerne lige høre, hvem du er, og om du lige vil præsentere.

Erik Blaabjerg: [0:30] Ja, jamen. Jeg er uddannet landinspektør og har arbejde med jordfordeling fra 2001 til 2008 og så igen fra 2019 og frem til i dag. Og i mellemtiden så har jeg været i Vejdirektoratet, hvor jeg har arbejdet med arealer og rettigheder. Det vil sige, har været ude og tale med folk, der skulle være med i infrastruktur, eller der skulle lægge jord til infrastrukturprojekter. Så det har meget været kendetegnet af, at altid har haft det med en dialog med lodsejere omkring en offentlig indgriben i det offentlige. Et offentligt ønske om at ændre anvendelsen af arealer og så er jeg jordfordelingsplanlægger i dag og som jordfordeling planlægger, så har man en projektejer som gerne vil lave et projekt et sted, så har de fået bevilget jordfordeling til at have det som et værktøj til at få det gennemført. Og så prøver jeg at gå ud og få projektet til at blive til virkelighed ved at købe og sælge jord og beregne erstatning for folk, der beholder deres jord.

Interviewer: [1:17] Perfekt. Det lyder som om du har en del erfaring indenfor emnet i hvert fald.

Erik Blaabjerg: [1:21] Okay

Interviewer: [1:23] I vores projekt der skriver vi om modstand. Altså hvordan kan det være nogle lodsejere ikke vil være med? Og så snakker vi om motivation. Og først vil jeg gerne lige spørge, Er der nogle rammer eller elementer i processen, du synes, der fungerer bedre end andre? Hvordan får vi... eller er der noget modstand, som du oplever lodsejerne ser?

Erik Blaabjerg: [1:50] Ja, det vi kan godt. Jeg ved ikke om modstanden er rigtigt, men selvfølgelig hvis jeg kommer ud og siger, at det her er projektet, som det bliver, og du skal skrive under på et stykke papir. Den første gang vi mødes, så vil der være meget få, der siger ja. Det kræver jo en helt speciel type, der ligesom har undersøgt det hele i forvejen og er afklaret omkring hvordan man vil få ejendommen til at fungere. Hvis man går med i projektet, så i hvert fald, så er der altid en proces fra man bliver bekendt med projektet, til man ligesom er afklaret omkring, om man ønsker at være med i det eller ej, fordi man har brug for at blive klogere på nogle ting. Man har brug for at vænne sig til tanken, man har brug for ligesom at skulle forestille sig hvordan fremtiden bliver, hvis man er med i projektet. Og for nogle kan det være en hurtig proces, fordi det er en mose, og der ligger otte kilometer væk fra ejendommen. Og det betyder ingenting, og for andre er det noget, der foregår lige neden for der, hvor man bor, og det er noget, som griber ind i nogle planer, man har haft. Og enten skal man lave planen om, eller også skal man sige nej, så at kunne forholde sig til projektet og bearbejde det kan tage lang tid alt efter hvem man er og hvilken påvirkning projektet har.

Interviewer: [2:55] Det er også lidt det jeg hører, det er så det her med kendskab, at oplever du, at lodsejerne har stor kendskab til jordfordeling før det starter? Eller er det noget I bruger tid på at skulle fortælle dem om?

Erik Blaabjerg: [3:09] Ja, altså på et eller andet tidspunkt, så skal vi snakke om man kan dele lodsejer op i nogle bestemte kasser. Men det er allerede på spil her. Der er mange lodsejere der har et lille kendskab, men dog kendskab til jordfordeling. Så det er ikke sådan noget med “nå findes det?”. Men det er meget få der, hvis det er første gang de er med i en ved hvordan det fungerer. Så det. Og det er egentlig ikke noget problem, fordi altså det skal man ikke. Det er sådan en standard, man skal igennem. Hvad går det egentlig? Hvad går det egentlig ud på, og hvad er tidshorisonten, Og hvad er det for noget? Men man binder sig til. Vores jordfordeling er jo tæt knyttet sammen med projektet. Det er tit, at lodsejerne ikke kan se forskel på, om det er projektejeren eller jordfordeling planlæggeren som er ude. Så tit bliver det blandet sammen med projektet. Projektet har kommunen og kommunen har manglet at rense et vandløb efter lodsejernes mening. Så kan der lige pludselig komme nogle andre aspekter ind, som fylder lige så meget som om man kender jordfordeling eller ej.

Interviewer: [4:21] Okay, nu hopper vi lige et spørgsmål i forhold til det her med modstand. Hvilken grunde er det du oplever som får nogle lodsejere ikke lyst til at deltage i jordfordeling?

Erik Blaabjerg: [4:36] Ja og igen. Du skal ikke... Modstanden er måske ikke jordfordeling. Måske er modstanden projektet, det projekt som jordfordeling skal hjælpe med at implementere. Altså, vi kan godt. Vi deler i to, så der er meget få, der har... Især hvis man er fuldtids landmand, der har noget imod at være med i jordfordeling, fordi det kan være en mulighed for at få bedre arrondering af sin ejendom. Og hvorfor sige nej til det, hvis man kan få samlet nogle større enheder, som ligger tæt på driftsbygninger og af andre grunde? Vi kan også handle bygninger, hvis det skal være en jordfordeling, så der er få der siger nej til at være med i en jordfordeling. Men derfor kan man jo godt være, at man siger Jamen, det er ikke noget for mig, fordi det projekt, som jordfordeling skal fremme, har jo en indgriben på min ejendom, som jeg har svært ved at se. Og grunden til, at de kan få svært ved at se projektets indgriben på ejendommen, det kan være sådan noget med, at det er jo en ekstensivering af ens landbrugsjord for altid. Typisk Så hvis man går med i det, jamen så har man ligesom lagt x antal kort fra sin hånd ned til siden. Så har man hævet nogle penge også. Men man har ligesom afskrevet sig nogle muligheder ved sin jord, hvis man vælger at gå med i projektet, så derfor skal man jo kunne se en fordel ved at gøre det.

Erik Blaabjerg: [5:58] Og det kan så være, at man får noget andet jord, og det kan være at man får den her arrondering, at det kan være at man alligevel er i en afviklingsfase og så kan man sælge jord og få nogle penge med. Men hvis man ikke kan se nogle af de fordele, så er der nogle ud fra et rent økonomisk driftsmæssigt synspunkt ikke synes det er et godt projekt. Og der er det jo så vigtigt for os, at vi kan finde en løsning der så attraktivt, at man rent faktisk kan se en fordel i det. Og hvis vi snakker om persontyper jamen hvis du har en fuldtids landmand,

der ikke er tæt på pensionsalderen, så kan indstillingen jo være, at det eneste, der kan stå i vejen for mig, det er, at det her økonomisk giver mening, og vi behøver ikke bruge så meget tid på det, fordi vi ved godt, at der bliver lagt sten i vejen, og dem skal vi have skubbet til side, for at vi kan komme videre og koncentrere os om at producere det, der skal til, for at vi kan. Vi kan overleve. Så du kan møde modstand mod de yngre fuldtids landmænd. Men det er som regel et rationelt logisk modstand, der er til at arbejde med og til at overkomme.

Erik Blaabjerg: [7:01] Hvis det er så mange hektar, de skal af med, så er man nødt til at finde mange hektar. Det giver mening, men det er småting. Så er der også et lille problem for dem at skulle håndtere, så derfor er modstanden så begrænset. Så kan der være nogle, hvor det er det her med at jord er ikke noget man giver væk, og jord er heller ikke noget man afskriver. Så det har sådan lidt en principiel holdning. Og typisk, så er det jo den modsatte person af dem vi havde før, hvor man ejer mange hektar. Man har mange penge i spil, og man skal sådan set bare have tingene til at fungere. Man skal bare videre. Her kommer der sådan lidt mere principielle holdning op, som giver modstand. Og den er måske også forbundet med sådan en bekymring, usikkerhed, frygt for hvad er det, det her går ud på? Og man så typisk skal planlægge at bruge flere ressourcer på at snakke tingene igennem og se om man kan finde sammen, finde en løsning og også skal regne med mere tid. Fordi det skal lige bundfældes og først. Og man skal have præsenteret nogle løsninger, som man kan snakke igennem. Og det giver faktisk også mening for dig at gå med i det her projekt. Selv om selvom det er jord, som har været ejet meget længe og.

Interviewer: [8:19] Jord som ligger i familiearv eller et andet

Erik Blaabjerg: [8:24] Ja, ja. Man har og måske er det en mark på 2 hektar som at det gav meget god mening at dyrke for 30 år siden, men i dag er det bare. Så er det så gå. Så er det svært at få et godt udbytte, fordi maskinen omkostningerne overstiger måske det man rent faktisk kan få dækket.

Interviewer: [8:41] Jeg har lige et kort opfølgende spørgsmål i forhold til det her med, nu skal vi ikke lige bruge det specifikke ord: modstand, men den her. Hvad kan man sige? Den her forskel mellem projektejer og jordfordeling planlæggere. Er det noget I bruger tid på? At gøre klart for lodsejerne, at der er en forskel i projektejeren og jer som jordfordeling planlæggere?

Erik Blaabjerg: [9:08] Ja, det gør vi altså. Typisk har vi det sådan, at efter vi har opstartet en jordfordeling, og man har for projekter fået tilsagn til at man kan lave projekt, så tager vi en ønsket runde sammen, og det er vi nødt til at gøre fordi at nogle af de spørgsmål der vil komme op, hvis jeg tog alene afsted for ligesom at skille mig væk fra projekter. Det er produktrelaterede, så man skal jo kende projektet godt, før man kan tage stilling til, om man synes det giver mening for ens ejendom. Så skal jeg nok komme og fortælle dig, hvilke løsninger der vil være med. Hvad går projektet ud på? Hvad er det, der rent faktisk vil ske med de her dræn, og hvad vil der ske med vandløbet? Hvad vil offentlighedens adgang blive til arealet bagefter? Der er en masse spørgsmål, som projektet skal være med ind over, så det er nødvendigt, at der er et

parløb i starten. Men, så skal skilles vi også lige som lidt, fordi løsningen har den jo så karakterer, enten noget med nogle penge eller noget med at bytte nogle jorde eller bare sælge noget jord og der er projektejer deltagelse ikke så vigtig.

Interviewer: [10:10] Jeg har også lige opfølgende spørgsmål til det. Synes du, at de der lodsejere gives nok medbestemmelse i beslutninger, som tages så de kan opleve egen indflydelse og selvbestemmelse i processen?

Erik Blaabjerg: [10:24] Ja, det er jo todelte fordi at jordfordelingen er 100 % frivillig. Så hvis man ikke synes at det giver mening det man er blevet præsenteret Så står det jo frit at sige nej. Det synes jeg også, at det gør de fleste, uden at det er noget, der er svært for dem. Men man kan jo sige, Og igen skal man dele den i to, ikke? Det kan også være indflydelse på projektet. Der er mulighed for at sige jamen skal vi flytte projektgrænsen? Det her ligger meget tæt på din ejendom, og du vil gerne have nogle husdyr ud et bestemt sted og sådan noget. Skal vi prøve at lave en afværgeforanstaltninger? Sådan at vi rykker projektgrænsen. Det er sådan en almindelig del, der kommer op, når man kan se jamen det her projekt, det har en uheldig indflydelse på ejendommen. Lodsejere er sådan set positivt nok for den grønne omstilling. Men, der er bare nogle praktiske problemer, der skal løses her. Og så er det jo vigtigt at få projekt-ejeren på banen. Og på den måde, så skal der jo også være lydhørhed overfor lodsejernes synspunkter for at få den her frivillige aftale. Så kan man jo. Så er der jo fra projektejer forskellige strategier omkring hvor meget man og man holder borgermøder, eller om man ligesom bare kører benhårdt på, på dem, der nu engang skal lægge jord til projektet. Men, vi er i hvert fald afhængige af nogle professionelle og lydhøre og ressourcestærke projektejere, for at vi har nemt ved at komme i mål. Så der er et parløb der. Så modstanden er ikke mod jordfordeling, som regel. Det er mod om det er det rigtige projekt, som er præsenteret for. Og så kan det også være, at det er mit bord. Om det er den rigtige erstatning, som vi kan tilbyde.

Interviewer: [12:09] Altså vi kan forstå, at der er en model, som har været ret succesfuld. Assens modellen.

Erik Blaabjerg: [12:18] Ja. Undskyld jeg griner. Jeg har selv jordfordelingen i Assens kommune.

Interviewer: [12:20] Med Jannik eller hvad end han hedder.

Erik Blaabjerg: [12:26] Seslef

Interviewer: [12:27] Ja, præcis. Det var ret interessant, for vi havde nemlig et interview med en anden jordfordelingsplanlægger. Søren Borkmann, som også fortalte lidt om den. Hvor jeg var lidt nysgerrig på, om man ikke kan udbrede den. Nu er det selvfølgelig jeg kan høre, at den ligger hos projektejeren. Men hvis man ligesom også oplever en form for en god oplevelse og succes med sådan en form for model. Om det er noget, der bliver udbredt i blandt andre projekter eller vidensdeling blandt jordfordelingsplanlæggere til at kunne udbrede kendskabet til den også.

Erik Blaabjerg: [13:04] Altså vi bliver jo alle sammen en del af Assens modellen, hvis bare projekterne er en del af Assens modellen. Og det jeg har sagt lige før, er jo meget langt hen ad vejen Assens modellen. Altså at have en aktiv projektejer, som er i dialog med lodsejerne og lytter til dem og ligesom griber de muligheder, der viser sig lokalt, når man er ude lokalt at tale med personer. Altså uden, I skal ikke citere mig. I hvert fald ikke for at det er sådan Jannik siger. Men, lige nu så har vi den her lokale grøn Trepert der arbejder med de her omlægningsplaner, og der skal man jo så passe på, at man ikke laver det til et lukket forum, hvor man laver først hele planen, når det hele er fastlagt og så offentliggør man siger, at nu er det det her vi vil. Hvor jeg vil gætte på, at jeg vil sige Jamen vi skal, da vi skal ud og tale med lodsejere. Vi skal da høre, om de her, som har jord nede i de her områder, er interessante. Hvad synes de? Hvor skal vi lave projektet? Hvordan skal det se ud? Så, så, så. Min pointe for jer kunne måske være at sætte den grønne trepart. På de her arealer omlægges planer. De skal jo huske at komme ud af det der fælles rum. Ud og tale med lodsejeren, ude at gå på jorden og sige Jamen, her kunne der blive et fint projekt. Der er Drikkevand beskyttes, der er højt organisk indhold i jorden, og der er vandløb. Her handles noget bagved, sådan at man har dialogen på et tidligt tidspunkt, og man får den her tidlige inddragelse.

Interviewer: [14:40] Vi var også ude og snakke med en lodsejer, som også var formand for den lokale landboforening i området. Han snakkede om det her med samhørighed og at han snakkede om de havde ret god opbakning i deres gruppe, og derfor følte han også, at projektet gled lidt hurtigere igennem. Er det noget du oplever? Altså hvis der er en god lokal forankring i området? Altså sådan et projekt glider lidt nemmere.

Erik Blaabjerg: [15:06] Hvad mener du med, at der er samhørighed i gruppen? Altså hvad er det for en gruppe?

Interviewer: [15:10] Det kan enten. Det behøves ikke at være kun landmændene, men det kan også være, at den lokale borgerforening eller nogle af de andre grupper. Ja måske bare et lokalt fællesskab af en art, som findes omkring det projektområde der er.

Erik Blaabjerg: [15:29] Altså f.eks. i holmehave projektet, som Jannik har i Assens Kommune. Der har man lavet sådan en strategisk helhedsplan for området inden man lavede den, så havde man jo borgermøder. Og der skal man jo ikke tage fejl af, at lodsejerne er jo også lokale borgere og sådan noget og vil jo gerne være med til det, som man snakkede om på forsamlingshuset. Der skal der skal, der skal blive til virkelighed. Så jeg køber da ind på den påstand at hvis man er enig om lokalt at det er det her man vil, så er det da også nemmere at komme igennem. For det ved den enkelte lodsejer, hvis det er et svar.

Interviewer: [16:14] Nu tænker måske lige at hoppe lidt over til den grønne trepart. Der kunne vi godt tænke os at spørge, om du tænker, det er realistisk at nå i mål med den grønne trepart ved at bruge jordfordeling og det her med frivillige aftaler?

Erik Blaabjerg: [16:31] Altså jeg tror kun det er realistisk at lave jordfordeling med frivillige aftaler, så lad os knytte dem sammen. Der findes ingen anvendelige tvangsbestemmelser i jordfordelingsloven, og det tror jeg heller ikke der skal være. Jeg tror heller ikke det kommer, hvis man er med i jordfordeling. Så er det frivilligt. Og sådan som jeg forstår grøn trepart er skruet sammen, så har man til 2027 til at sætte nogle kollektive virkemidler i gang. Og så når man et eller andet stykke hen ad vejen, og så regner man på, hvor meget f.eks. kvælstof kan man reducere med kollektive virkemidler. Og så er det meningen, at man tager resten med regulering på markplanen. Og det kan man jo godt gøre. Og så er der måske nogle steder, hvor de stort set kan drive det, som det gør i dag. Andre steder så har de en stor forpligtelse til at lave efterafgrøder eller brak, hvor de kan. De kan udlede det der tilbage til at udlede på markplanen. Så jeg tror godt, at man kan komme i mål med at sige, at vi laver en del af det med de kollektive virkemidler. Vi har i hvert fald nogle af dem opstartet i 2027, og så må man se, om man kan tage resten med en anden regulering. Så på den måde er det jo ikke urealistisk, at den grønne trepart rent faktisk kommer i mål.

Spørgsmålet er bare hvor meget hvor meget de kollektive virkemidler når og bidrager med. Og ja, altså, vi har jo haft rekordstor ansøgning sidste ansøgningsrunde omkring de her Vand- og klimaprojekter, og jeg tror da også, at vi får en masse. Jeg har været til nogle møder med lods ejere, som har enten arrangeret af kommunen eller af landbrugsorganisationer, og der er jo stort fremmøde, og man ligesom er indstillet på at de her projekter og minivådområder, det er noget man skal prøve at nå så langt som muligt, sådan at man har en større frihed til at kunne producere på den jord, som ikke bliver taget ud. Så men altså om man kan opfylde EU's vandrammedirektiv til tiden. Det tror jeg ikke på. Men, det betyder jo ikke, at man ikke godt kan sige, at man kommer igennem med den grønne trepart. At man får det her taget ud på et tidspunkt, og man får gennemført de ting, som man vil. Det er jo et meget bredt politisk flertal, og der er jo nogle virkemidler, hvis jordfordeling og de kollektive virkemidler ikke når nok. Vi har jo været i gang med det i virkeligheden længe. Der kan være en landbrugsaftale fra 21, der satte turbo på nogle af de ting. Men, I princippet har vi jo lavet de her ting i mange år med projekter, der skal reducere kvælstofudvaskning.

Interviewer: [19:24] Altså, vi har jo nu lavet fire af vores egne incitamenter til, hvordan man kan skubbe til eller få folk lidt mere til gå i gang med de her jordfordeling, og nogle af dem kan vi godt allerede høre din holdning til. Men jeg tænker alligevel at spørge dem om....

Erik Blaabjerg: [19:48] Ja da, jeg vil gerne også høre dem.

Interviewer: [19:49] Den allerførste. Det er lidt mere økonomisk incitament. Det handler om det her ejendomsbeskatning. Når du sælger din jord, så det bliver fritaget for ejendomsavancebeskatning, lidt ligesom hvis man eksproprierer, så er det skattefrit. Tror du, at det vil gøre det mere attraktivt at indgå i en jordfordeling for lodsejerne?

Erik Blaabjerg: [20:20] Ja, eller også vil det gøre det mere attraktivt at sige ja til en økonomisk godtgørelse kompensation, fordi så kan man sige, at hvis f.eks. hvis det er det vi kalder værditab,

som vi arbejder med. Det er en af de måder, vi kan erstatte, hvor man beholder jorden. Så vil den som udgangspunkt være ejendomsavance beskatning pligtig, og så er der så nogen der skal gøre det. Betale skat eller andre skal ikke. Alt efter hvordan der er handlet jord, og hvornår og til hvilke priser. Så altså et økonomisk incitament er der er det altid velkomment. Men så er der det der med hvordan, så det ved jeg ikke. Det bliver for praksis det her med hvordan man kan fjerne det. Altså man kunne jo også. Man kunne jo fra projektejere side sige, at man ville bruge de ekspropriationsbestemmelser, der er, hvis det viser sig, at der er en enkelt eller to tilbage, som ikke vil være med i projektet, så kunne man jo melde det ud og træffe beslutningen med hjemmel i naturbeskyttelsesloven og vandløbsloven alt efter hvad det er for et projekt, man har gang i. Og så vil der vel som udgangspunkt.

Det kan I jo i hvert fald forske i hvad er mulighed for skattefrihed i forhold til avance beskatning, og man kan så få det prøvet beskattet. Om det holder eller ej. så siger jeg. Så der er sådan set lidt for mig at se en vej, hvis man ville det allerede i forhold til den lovgivning der ligger der, hvis man ville det. Men der er bare ikke nogen. Der er i hvert fald få kommunalbestyrelser, der har lyst til at melde ud, at man tager folk med tvang. Men, vi ser nogle enkelte eksempler på, at når man når, så virkeligheden er der, og at man måske har fået 98 hektar ordnet med frivillige aftaler. Der mangler to hektarer, og de har fundet nogle gode tilbud, og de siger nej. Og alle dem, der skal afgive de 98 hektar. De har noget erstatnings jord, de venter på at skulle blive ejere af. Og så er der sommetider en vilje til at sige jamen så tager vi den sidste. Så tager vi et lillebitte areal nede i hjørnet, som står i vejen for den store løsning ved ekspropriation.

Interviewer: [22:28] Ja, men så er der jo lidt incitament for, at folk kan lidt håbe og vente på, at de bliver eksproprieret. I stedet for at indgå i jordfordelingen.

Erik Blaabjerg: [22:41] Men det er jo også derfor det ikke bliver meldt ud. Men hvis man meldt det ud på forhånd, så var det jo skattefrit. Uanset om du indgik i jordfordeling eller ej. Men det kan i forske i.

Interviewer: [23:00] Okay vi går videre til vores andet incitament. Før gav vi lidt gulerod. Nu bevæger vi os lidt mere over i noget tvang. Ja, vi er ikke helt ovre endnu, men det er tæt på. Det går ud på, at der skal være krav til lodsejere i et projektområde skal deltage i jordfordeling processen. Men de er ikke tvunget til at underskrive en Jordfordelingsoverenskomst. Så det handler om at få lidt bredere kendskab. Og så de kan også få indflydelse fra starten af på hvad projektet skal indeholde. Og hvor stort området skal være. Men de er ikke tvunget til at skulle skrive under på overenskomsten. Tror du...

Erik Blaabjerg: [23:41] Måske skal jeg have den en gang til. Altså hvad er man tvunget til?

Interviewer: [23:49] Altså hvis der nu er et borgermøde eller start på processen. Så skal alle deltage i det her borgermøde for at høre, hvad det her projekt går ud på og få en bedre forståelse af jordfordeling. Og hvad for nogle fordele de kan få ud af det eller hvad for nogle ulemper.

Altså incitamentet det bygger ligesom oven på det her med, at man siger jo, at kendskab til jordfordeling ligesom er en faktor, der fremmer deltagelse. Hvis de ligesom ved noget om jordfordeling. Så ved ligesom at tvinge dem til at deltage. I jordfordeling processen, så tvinger man dem også til at have en aktiv holdning og tage stilling. Men de er selvfølgelig ikke tvunget til at underskrive overenskomsten.

Erik Blaabjerg: [24:35] Jeg har svært ved at se det for mig. Også fordi igen det her jordfordeling hvad er jordfordeling og hvad er projekt, og hvad er de kompensationsmuligheder, vi kan tilbyde? Det gælder jo om at få mig (jordfordelingsplanlægger) i et eller andet frit og venligt forum og få oplyst omkring, at der er faktisk det her værditab. Du kan faktisk få en fornuftig erstatning, og vi køber nogle ejendomme op, så der er rent faktisk mulighed for at du kan få noget jord, som du egentlig måske havde ønsket dig, at du ikke kan få på andre måder end ved at være med i jordfordeling. Altså at din nabo køber noget to kilometer væk, fordi det ligger bedre til ham. Og så kan du få noget af din nabo, som han ellers ikke ville have været interesseret i at afgive til dig. Så det er jo, de muligheder, som skal stå lysende klart for dem. Og det er også det jeg oplever når f.eks. at landbrugsorganisationerne ude at forklare den grønne trepart. Det er jo det her med at sige Jamen, det er nu, vi skal slå til.

Sådan at vi kan få en god erstatning for den dårlige jord, og så kan vi. Så kan vi lave den drift på den gode jord, som vi ønsker. Og det kan vi ikke i øjeblikket, fordi vi har krav til efterafgrøder, i markplanen og så videre. Der er man bundet, for hvis man vil have en vinterraps på markerne, og det var det, der var det rigtige. Men det kan man ikke, fordi det gør ikke op med efterafgrøder og hvordan det skal være, Så der er en masse praksis, der er værd at få oplyst til lodsejere omkring de her. Fordele man kan få ud af at være med i processen nu for så. Som også landbrugsorganisationer siger Jamen det er jo nu det tog kører, bagefter så kommer regulering på mark fladen, og det gælder om at få så meget med. Og så kan det være, at det skal bare være et lille vådområde minivådområde på den enkelte lodsejer. Det skal være et fast track, hvor man kan få Lodsejer skal være den helt store løsning som tager lang tid.

Interviewer: [26:35] Det er fordi vi var ude og snakke med én lodsejer oppe ved Søborg Sø, og han fortalte, at han synes heller ikke, det var den bedste idé at tvinge folk til at deltage. Men han var sådan lidt De skal nok komme lidt hen ad vejen. Når de først ser nogle af naboerne, indgår i aftalen, så kan de sige: Okay, det var faktisk nogle gode fordele, vi kan være med på. Men han sagde også en af de bedste beslutninger, man kan gøre i jordfordeling som lodsejer, det er at være med fra starten af, fordi så har du også mest indflydelse.

Erik Blaabjerg: [27:04] Ja, Og i Søborg Sø har de ikke engang haft værditab compensation som mulighed. Så der har man skulle sælge. Så, der er i den grønne trepart er der bedre muligheder for at være med end der var i Søborg sø.

Interviewer: [27:22] Vores tredje incitament, nu bevæger vi os over i meget mere tvang. Det går på det her der hedder majoritets jordfordeling hvilket går ud på, at hvis der er flertal af

lodsejere, der beslutter at jordfordeling i et område, det kan f.eks. være. To tredjedele lods-ejerne, så kan de sidste eller den sidste tredjedel ikke blokere projektet. Så bliver de tvunget til at være med lidt ligesom på ekspropriationsdelen.

Erik Blaabjerg: [27:58] Jeg er så privilegeret, at jeg også deltager i sådan et internationalt jordfordelingsarbejde. Arbejder i bl.a. Nordmakedonien og Tyrkiet. I øjeblikket er med i sådan en paraply, der hedder Landnet som er nogle workshops, der afholdes årligt af FAO som sekretariat. Og sådan noget skal også med, så jeg kender godt til majoritetsjordfordeling. Jeg har set dem blive gennemført andre steder, og det giver meget god mening. De steder, hvor man laver majoritetsjordfordeling, fordi der er jordfordeling anderledes end den er i Danmark. I Danmark jordfordeling næsten usynlig. Der ændrer man på ejerforholdene. Men i de her majoritetsjordfordeling, så har det typisk noget med afvanding og vanding især, og større marker og nye veje og regulære rektangulære marker. Og det kan man kun lave for et område, man har. Her kan vi. Her kan vi vande 5.000 hektar. Vi kan fuldstændig omforme hele landskabet. Vi river alle hegn, og hvad der er væk. Så bliver der noget helt andet, der er der. Der har man ikke muligheden for, at man kan lade to eller tre blive tilbage, som de er i dag, fordi der er ikke noget tilbage. Så enten skal man lade tingene være som de er, eller også skal man lave den her jordfordeling for alle. Og i og med at produktionen kan stige 40 procent, så er der også et incitament til det. Og så stemmer man om det, fordi hvis der er opbakning til det, så er det nok. Man behøver ikke have alle med, fordi man synes at fordelene for alle er sådan, at det burde kunne lade sig gøre. Så det er gode projekter. De bliver stemt igennem, og de dårlige projekter risikerer at falde, fordi der ikke er nok, der vil stemme for dem. Det er lidt svært at overføre til Danmark. Og igen hvorfor skulle man stemme om jordfordeling? Skulle man ikke stemme om projektet i stedet for? Hvorfor? Og igen, hvorfor skal ekspropriationen ligge i jordfordeling og ikke ligge hos projektet? Det synes jeg, at I skal være tydelige på. Hvis I kommer med en anbefaling af jordfordeling skal være det, man gennemfører. Hvis flertallet er der, hvorfor er det ikke bare projektet, man skal stemme om?

Interviewer: [31:00] Jeg tror altså nu når du lige siger det, så tænker jeg måske er der ikke også være det der med. Måske er der folk der synes man er for projektet... et eller andet naturgenopretningsprojekt? Men man skal bare ikke have det. Altså det er bare ikke ens egen egne jorde. Det skal gå ud over. Altså lidt den der not in my backyard. Så på en eller anden måde hænger det vel også lidt sammen?

Erik Blaabjerg: [31:20] Det tror jeg. Prøv lige igen, jeg hoppede lidt af.

Interviewer: [31:24] Altså, det her med at du siger man skal stemme om projektet. Og det kan jo godt være, at der er så mange der for projektet, men så snart at det begynder at ramme ind over ens egen ejendom, at man måske så er knapt så meget for projektet, fordi man vil ikke have det i sin egen baghave, eller hvad man skal sige.

Erik Blaabjerg: [31:44] Det synes jeg giver fin mening. Men hvorfor så stemme om jordfordeling? Hvad skulle være bedre ved stemme om jordfordeling i den sammenhæng?

Interviewer: [31:54] Jeg har lidt i forlængelse til, altså, jeg forstår godt de her holdninger til frivillighedsaspektet, og det er også noget jeg tænker vi også prøve at lægge stærkt vægt på i forhold til noget motivationsteori og de her incitamenter som vi har. De er jo som de er lige nu. De er jo meget pisk i hvert fald. Men jeg tænker historisk set nu, hvor vi har haft den tidligere jordfordeling med nogle tvangsbestemmelser, som jeg kan forstå, ikke har været brugt særlig meget og i hvert fald i meget lille omfang. Og også i forhold til landboreformerne, når man ligesom skulle have gennemført nogle meget, meget store omlægninger. Om det kunne være. Altså om der er noget, der taler for, at det kunne være hensigtsmæssigt for noget så stor en omlægning som den grønne trepart med det tidsperspektiv, der bliver lagt op. Eller i hvert fald til nogle af de ting. Man kunne diskutere for, om der nu har vi nogle andre samfundsmæssige interesser, der ligesom kunne godtgøre, at vi har. Altså, det har været frivilligt, og det lægger de også vægt på, bl.a., Esben Munk i hans afhandling, Men at der tidligere har været de her tvangsbestemmelser.

Erik Blaabjerg: [33:05] Ja Okay. Det korte svar er, at jeg tror tvangsbestemmelser, det er en død sild. Altså det har været så besværligt og så upopulært, og tiden er slet ikke til det, Men jeg sidder og laver jordfordeling på rute 15 mellem Herning og Ringkøbing. Der er jo ingen frivillighed til at være med i projektet. Der ligger jo en anlægslov, som siger, at der skal gå en vej lige nøjagtig der. Og så tager man den derfra. Så laver man jordfordeling ud fra den forudsætning, at projektet kommer. Det kan du ikke gøre noget ved. Nu må vi få det bedste ud af det, og så prøver vi at mindske generne ved, at vejen kommer. Og man kunne godt spørge os selv. Hvorfor kan man ekspropriere til en cykelsti? Måske endda en golfbane. Men man kan ikke ekspropriere til at redde det indre danske farvande. Hvorfor kan man ikke lave en anlægslov, der siger, at der skal gennemføres x antal projekter på disse placeringer, og så kan man lave jordfordeling for at afbøde generne? Og så kan man jo håbe på, at fordi at jordfordelingen er der, og man kan indgå nogle frivillige aftaler på ekspropriations lignende vilkår, at man ikke skal ekspropriere det hele fordi det ville være uoverskueligt. Men hvis man så kunne det, og man havde de her fornuftige værditabsordningen, så man kunne kompensere lodsejerne.

Og det ville selvfølgelig være skattefri, fordi der ligger en anlægslov, der siger, at det skal laves. Så har du. Så har du en meget klar hjemmel, og du har en tidsplan for, hvornår du er færdig, hvis projektejeren er i stand til at lave de projekter, der står i anlægsloven. Det synes jeg er, Og så er du mere inde i det kendte game end at skulle føre sådan en eller anden tvangs bestemmelse ind i jordfordelingsloven. Fordi kan man kan man forestille sig en tvangsbestemmelse uden at man kan anke til mindst 3 instanser? Altså. Kan jeg uden at det kan prøves nogen steder at tvinge nogen til at være med i en jordfordeling? Altså så synes jeg det var bedre at sige, så laver vi nogle frivillige aftaler, og så kommer der. Og så er det måske ikke en statslig ekspropriationskommission. Så er det måske på kommunalt niveau. Men så skulle jeg ind og ekspropriere

til de her projekter. Og så ville der så være ankemuligheder. Og så var det måske kun en tiendedel eller en tyvendedel af alle lodsejere, som det ville være relevant for, fordi resten de havde jo skrevet under på frivillige aftaler.

Interviewer: [35:43] Det er også lidt vores sidste spørgsmål faktisk bare skulle være om hvor hjemmel til ekspropriation skulle ligge. Men det kan jeg jo godt høre. Det skal ikke ligge i jordfordeling loven. Det skal ligge på enten kommune niveau eller staten der skal stå for det.

Erik Blaabjerg: [35:59] Ja Det synes jeg også, fordi det skal jo være samfundsnyttigt. Altså, hvad er det samfundsmæssige behov for at være med i jordfordeling? Altså, det er vel et samfundsmæssigt behov at få nedbragt nitrat udledning eller CO2 udledning eller sikre biodiversitet, eller hvad ved jeg? Drikkevandsbeskyttelse

Interviewer: [36:23] Har I andre spørgsmål, I vil stille? Ja, jeg har faktisk et spørgsmål, men det er noget af det vi snakkede om. Eller du nævnte i starten af interviewet. Du talte om at opdele forskellige lodsejere i nogle forskellige kasser. Vil du uddybe lidt, hvad du mente med det?

Erik Blaabjerg: [36:42] Jamen det er jo Det er jo fordi, at jeg kan jo se hvem det er der har sværest ved at gøre, og hvem der er nemmest at have med at gøre. Og I skal ikke sortere det her alt for firkantet. Men, den unge landmand med flere hundrede hektarer og flere hundrede køer eller søer, eller hvad det er. I stalden er jo ikke svær at finde en løsning med. Men, der har haft gården i 50 år og har den bortforpagtet og er gået på pension og måske stadig er lidt jæger eller nyder at være på jorden, er utrolig svær at få en aftale med. Det er jo ikke...

Interviewer: [37:23] Hænger det også lidt sammen med... hov undskyld.

Erik Blaabjerg: [37:25] ej kom bare

Interviewer: [37:27] Jeg tænker også om det hænger lidt sammen med det spørgsmål, du forberedte lidt os på med ejerstruktur og driftsformer. Nu kigger vi lidt på, at der er op mod 40-50%, der bliver bortforpagtet i dag.

Erik Blaabjerg: [37:38] Ja, Det er jo det her med, at så siger man, at lodsejere og jordfordeling, det må ejerne. Men ejerne er ikke landmænd. Det er, Jeg kan ikke huske tal 6.234 fuldtids bedrifter i Danmark. Men der er måske 150.000. Der har ejendomme, der er registreret landbrugs pligt på. Så er der en lodsejer og landmand og hvem er det vi forhandler med? Og hvorfor forhandler vi med dem, der ikke lever af jorden og hverken lever af det eller dyrker det? Men, bare ejer det, skulle man i virkeligheden gå hårdt til stålet for dem. Der er ikke, er afhængige af jorden.

Interviewer: [38:23] Men er det noget du også kan mærke med lodsejer typer, hvis det er? Jeg ved ikke om I har været i en jordfordeling sag, hvor det har været et selskab, der nu har stået for ejerskabet.

Erik Blaabjerg: [38:35] Jo, det skal man også. Altså, Der er jo rigtig mange af de der 6235 Hvis det er det rigtige tal, som er selskabet, så er det jo ApS eller I/S eller A/S. Og så er det måske fars søn. Eller også er det to brødre. Eller også så er det tre naboer. Det synes jeg sådan set ikke. Men man kan jo. Man kan jo rende ind i en tysk pensionskasse, og der er det måske sværere at have dialogen. Til gengæld så ejer de som regel den høje jord, og den er helt driftssikker jord, så den løber ikke så tit ind i dem. Men gør man det, så er det da svært at kommunikere med en løsning.

Interviewer: [39:12] Okay. Ja. Jeg har ikke flere opfølgende spørgsmål. Så vil vi jo bare sige tak for din tid. I hvert fald at du har tid.

Erik Blaabjerg: [39:28] Håber I har gået noget ud af det.

Interviewer: [39:28] Jo, det har vi gjort! Masser.

Bilag 4. Interview med Søren Borkmann & Jeppe Skovgaard Brandtoft

Interviewer [00:01]: Yes, og hvis har spørgsmål til nogen af os til det jeg spørger ind til, og det virker lidt uklart, så er i selvfølgelig velkomne til at spørge lidt mere til det. Men vil i starte med at præsentere jer selv? Jeg ved ikke lige, hvem der vil starte.

Jeppe [00:19]: Jeg hedder Jeppe, og jeg har været jordfordelingsplanlægger i lidt mere end et halvt år. Jeg har før det arbejdet her i huset med politikudvikling og forskellige slags, og med de ordninger, som nu er lavet, altså hvor jordfordelingerne foregår i, altså så udtagning af lavbundsjord, og hvad er det for nogle klimaeffekter, der ligger bagved det, og hvordan spiller det sammen med det, vi skal nu over for EU, og sådan nogle ting. Så blev jeg nysgerrig, at jeg måtte ud og se lidt mere på det i praksis. Så jeg har ikke nogen landinspektør i baggrunden, men så kender jeg maskineriet rimelig godt indefra. Så det er sådan de korte træk.

Søren [00:53]: Jeg hedder Søren Borkmann, jeg er landinspektør og har været her i 4 år, tror jeg, hvor jeg er jordfordelingsplanlægger her på Sjælland og på Fyn. Før var jeg i Cowi i 8 år, hvor jeg snakkede med en masse lodsejere, der skulle eksproprieres til store infrastrukturprojekter. Så jeg har været ude at drikke en masse kaffe og gennemføre 5-6 jordfordelinger.

Interviewer [01:14]: Så lidt erfaring efterhånden. Hvilken rolle eller funktion og hvilket ansvar har I typisk haft med en jordfordeling? Det er et lidt bredt spørgsmål.

Søren [01:30]: Det er jo, når man er jordfordelingsplanlægger, så er man jo den eneste person, der er projektlederen hos os, der står for at sikre fremdrift, og for at have, altså vi har jo kun én jordfordelingsplanlægger per projekt, så det er jo os, der taler med alle lodsejerne, og lærer dem at kende, og sørger så for at inddrage, hvis man har spørgsmål, eller skal have lavet en vurdering fra en ejendomsmægler, eller har brug for nogle eksperter til et eller andet, så inddrage det. Som vores chef plejer at sige, hvis vi ikke selv laver noget, så sker der ikke noget i projekterne. Så det er os, der laver det hele.

Interviewer [02:12]: Og også mellemlid mellem alle lodsejerne?

Søren [02:20]: Ja, det er os. Vi snakker ikke med lodsejerne om, hvad vi har snakket med de andre om. Men det er os, der ved, hvad alle lodsejerne gerne vil, og så skal lægge det der puslespil og skal ud og formidle det, at man måske ikke lige kan sælge det stykke jord, de helst vil have til dem, fordi der er en ende, det passer bedre til. Og det har vi jo en eller anden metodefrihed til at gøre, som er sikkert udemokratisk, men det er jo noget med, at man skal prøve at få det bedst ud af det for lodsejerne. Altså få det mest mulige projektjord og bedst muligt projekt ud af det. Og der forhandler man jo så med de lodsejere om.

Interviewer [03:03]: Ja, men når du siger metodefrihed, er der flere, der godt kan lide at anvende den samme form for tilgang?

Søren [03:12]: Altså vi har jo en tilgang, som man har brugt i mange år på jordfordelingskontoret, at man samler et lodsejerudvalg, som repræsenterer forskellige typer af købere og sælgere,

og at vi så holder en vurderingsforretning og holder en ønskerunde, hvor man er ude og lytte til folks ønsker. Men derfra og så til hvordan man får det der puslespil til at gå op, det er jo noget med at se, om der er nogle match mellem de ønsker, der er, og de folk, der gerne vil sælge. Og så er det jo sådan en blanding af noget psykologi og at kigge på nogle kort, som så ender ud i nogle løsninger. Og der er det jo tit de lodsejere, som er klar i spyttet om, hvad de gerne vil, at det også er nemmest at finde nogle løsninger, eller i hvert fald hvor det er klarest, hvad løsningerne de så er. Hvis der er en lodsejer, der bare siger, at de gerne vil have noget jord, som ligger godt, det kan jo være alt muligt. Så der er folk jo også meget forskellige. Der er jo også masser af lodsejere, som ikke er landbrugere, hvor det er et stykke have eller et stykke et eller andet, de får lagt til. Så det ved jeg ikke, om du har nogle andre ord på det, Jeppe?

Jeppe [04:19]: Nej, det tror jeg, at du rammer meget godt. Vi kommer jo ud, og så skal vi forsøge at finde løsninger for de her mennesker, så vi er nødt til at interessere os for, hvem de er. Prøve at forstå, hvad deres situation er, og hvad der kunne være en fordelagtig måde at komme ud af den her jordfordeling for dem, hvordan vi kan gøre kagen større. For alle, der deltager, er det sådan lidt et populært udtryk, vi har, jeg er faktisk lidt træt af at jeg selv går ud af det. Jeg plejer at sige, at man kan få meget ud af at spille med i en jordfordeling, for det tilbyder ret mange muligheder. Det er jo med for at kommunikere det til de her mennesker, at hvis du sætter dig med krydset i armen, så får du nok ikke nær så meget ud af det, som dem, der ser, at der er muligheder i det. Men først og fremmest handler det jo om at vinde de her menneskers tillid. At komme ind og sige, at de har en sød hund og klappe den, det er et dejligt sted, de bor.

Søren [05:11]: Og så er der jo en gennemsigtig prissætning af arealerne, som jo skaber en tillid. Det er ikke en prissætning, som Jeppe og jeg sætter. Det er jo noget, de selv er med til at sætte. Så der ligger også en del af hele den måde, man laver jordafdeling på, at der er et ejerskab, der kommer ud fra dem selv, fordi de selv har været med til at sætte priserne og gået rundt derude.

Jeppe [05:37]: Er I med på, hvad en vurderingsforretning indeholder?

Interviewer [05:40]: Det er der, hvor i er ude og kigge på jorden og prøve at tage ud af det.

Jeppe [05:44]: Der er et eksempel på det her fra et projekt fra sidste uge, hvor jeg var nede ved det Karrebæksminde der ligger her nede ved Næstved. Og der går vi igennem alle arealerne og har jordspyddet med og snakker lidt om, hvordan terrænet udstrækker sig.

Søren [06:00]: Projektet er inden for den røde polygon.

Interviewer [06:04]: Og hvor mange er med? Kan I selv vælge at deltage i vurderingsforretningen?

Jeppe [06:08]: Jamen her var der faktisk overvældende opbakning. Der er fem lodsejere i projektet, og de vil alle gerne med. Vi var også et stort følge på dagen, men der kan I se, at der er blevet givet takster til alle arealerne. Det er de store fine marker herovre. Det er dem, der får 90 ud af 100. Der var en del våde pletter, og så blev den lidt lavere. Der var noget, der var meldt lidt som brak. Nogle arealer, som ikke er i omdrift, som har fået 70. Og så er der noget

lidt mose-lignende, som får 25. På den her dag der bliver der opfordret til, du skal sige det, hvis du har noget, hvis du ikke er enig i det, der bliver sagt, eller hvis du har nogle perspektiver, hvis de dernede kunne få takst 80, og jeg kun kan få 75, hvordan hænger det samme i den samme jord? Og det er ikke Søren og jeg, som faciliterer den diskussion, det har vi en anden part, der gør. Og det betyder, at når vi kommer ud, så bliver det her ligesom det grundlag, vi kan arbejde ud fra at sige, at det er sådan her, landet ligger. Og hvordan stiller det sig dig i din situation, og hvilke muligheder kan du se for dig? Ønsker du stadig det, som du har indikeret til at starte med, eller ser økonomien bedre ud, eller dårligere ud? Hvad har du lyst til?

Interviewer [07:15]: Så de har et fælles grundlag for, hvor de skal.

Søren [07:17]: Ja, det er gennemsigtigt. De kender de lodsejere, der har været med derude og gøre det der. Så kan der godt være nogle folk, der synes, at det er urimeligt. Jeg havde en lodsejer, der sagde, at der er et gammelt ordsprog, der siger, at den, der har grisen, bestemmer prisen. Og hans mark kostede så dobbelt så meget, som det, vi havde været ude at vurdere den til. Så måtte jeg jo bare sige, at så skal du have tak for snakken. Så kan man så ikke lave nogen handel med ham, fordi det er jo ikke noget, man kan møde den lodsejer i. På den måde er det jo en gennemsigtig proces, der ender ud i et bytteforhold og en mark 100 pris. Men der vil også være nogle folk, som mener, at deres jord koster noget andet, fordi et eller andet argument. Og så kan det være, at der er et areal, man bliver nødt til at skære ud og sige til projektlederen fra kommunen eller Naturstyrelsen, at der kan i ikke lave noget projekt, fordi det bliver for dyrt. Det er ikke en fair pris.

Interviewer [08:13]: Så den her vurderingsforretning foregår kun på én dag? Og taksterne kan ikke ændre sig efterfølgende?

Jeppe [08:18]: Altså her bliver de ligesom lagt fast.

Søren [08:23]: Og så når man har... Hvis det er et stort projekt, så kan det være, at det er to dage eller tre dage, man går rundt. Altså så siger man, hvad koster mark 100? Altså en hektar af støtteberettiget og arealet af den bedste mark den koster 180.000, eller den koster... 220.000 kr. Det kan man så smide ind i et GIS-program, og så kan den regne de priser ud. Det man så gør som det første efter den vurderingsforretning, det er, at man går ud til folk og siger, at nu har vi takseret det her jord, og vi har det her bytteforhold. Hvis du så har et projekt, hvor alle folk siger, at den mark 100-pris, man har været ude og finde, at den er forkert, at den skal være lavere, at den skal være højere. Jamen så er man faktisk også ude og afprøve den. Og der kan der være nogle projekter, hvor man så ender med, at man hæver den, eller sænker den, fordi det er det, som markedet ligesom... Man går i markedet med den pris. Ligesom hvis man skal sætte en lejlighed eller et hus, så kan det godt være, at man har skudt forkert. Men de fleste tilfælde, der rammer man det jo meget godt. Og det er jo klassisk, at det så er dem, der skal sælge noget jord, de vil jo gerne have, at den skal være høj i prisen, og dem, der skal købe det, de vil gerne have, at den skal være lav. Og det er ikke fordi, vi har et eller andet bagagerum fyldt med nogle penge, der så kan dække det der hul der. Det skal man jo få til at... Det er jo den snak, man så også har på vurderingsforretningen. Det er noget, der ligesom bliver ens fra alle.

Interviewer [09:43]: Så i forlængelse af vurderingsforretningen og den proces, er der andre rammer eller elementer i hele jordfordelingsprocessen, i synes, der fungerer bedre end andet? Eller er der noget, der godt kunne forbedres i jeres erfaring? For at få en lidt mere smidig proces for det.

Jeppe [10:07]: Det er jo ikke for at afspore, fordi I har jo et lodsejer-fokus, men en stor del af det, som kan være en udfordring, som planlægger, det er at kunne dels gennemskue og forholde sig til al den regulering, der er i det åbne land, og alle de tilladelser, det kræver at lave de her projekter. Noget af det ligger hos jordfordelingsplanlæggerne, og noget af det ligger hos kommunen eller Naturstyrelsen, som ejer projekterne. Men den kompleksitet, det er at kunne sikre sig, at du har fundet alle de fredede stendiger, eller at der ikke er et eller andet infrastruktur-projekt på vej, eller et eller andet, det er en ret stor kompleksitet at jonglere. Så det er jo også en hindring, men det er måske mere en administrativ hindring. Så det er bare for at sige, det er noget, som fylder meget mig. Hvor det med lodsejerne, det fylder også noget, men det er en anden type problemstilling. Eller det er nogle andre værktøjer.

Interviewer [10:58]: Er der noget, du ser som afgørende for en, succesfuld jordfordeling? Er der nogle ting, der er afgørende for, at det her kan...

Jeppe [11:10]: Jamen, du skal jo have styr på det hele, ikke? Og det er det, der er det farlige, fordi der er rigtig mange elementer, hvor noget kan glippe. Ja. Det er en bred palette af opgaver, man skal forholde sig til som planlægger.

Søren [11:25]: Ja. Det er jo mennesker, man er ude hos, hvor man skal finde ud af, hvad deres fremtidsplaner er, og hvordan de kan se sig selv i de her projekter. Så det er jo lidt ligesom at gå til psykolog, at man sidder ved nogle folk og siger til dem, skal du have den her gård om 10 år? Så det er jo sådan, hvad er den gode proces i det? Det er jo noget med at sætte sig ned og høre på folk og tale med dem om noget, som kan være noget, de aldrig har tænkt over før. Så det handler jo meget om at være til stede og nogle af de ting, som man jo også som landinspektør kan, hvis man er ude og sidde og snakker med folk eller i en skelforretning eller et eller andet, at man bliver sådan en eller anden betroet person, som man så sidder og... Så kan man jo spørge ind og være med til at høre, hvad de kunne tænke sig og så måske tale dem i en eller anden retning, der er den, man kan mærke, at de er på vej i. Så det kan jo være svært at sige, hvad det er, man gør, men jeg tror, at alle jordfordelingsplanlæggere er nogen, der tør at gå ind og sætte sig i et rum, hvor der kan blive våde øjne over på den anden side, fordi der er nogen, fordi at konen er blevet syg, eller nogen, der overvejer at sælge gården, som de har haft i 10 generationer, og deres børn vil ikke være landbrugere. Så jeg tror, at de gode løsninger bliver fundet i at kunne være til stede i det der rum, og kunne finde de der løsninger sammen med folk. Og der er folk lige så forskellige som vi er, og nogen er et sted, og nogen er et andet sted. Nogle handler det om økonomien, nogen handler det om, at der ikke skal en ejendomsmægler ud og banke et skilt i, hvor det er hus, vi har til salg. Nogen af dem har en drøm om, at de gerne vil købe marken ved siden af, fordi de har en eller anden drøm. Det er jo forskelligt. Jeg synes, processen fungerer optimalt i forbindelse med jordfordeling. Jeg synes det er op ad bakke mange gange at når der kommer en jordfordeling, så stiger priserne også, og så er der grøn trepart og så stiger priserne også, og folk spekulerer, og vil man gerne have solceller, og vil

man gerne altså... En følelse også af, at der er rigtig mange øjne på det, og at det kan være svært at løse alle de ønsker, en lodsejer, en given lodsejer har, og at en lodsejer kan føle sig magtesløs i, at de ikke ved, hvad de skal beslutte sig for, fordi de jo ikke helt ved endnu, hvordan den der CO₂-afgift bliver på det der kulstofrig jord, de har, og de ved heller ikke, hvordan deres ejendomsskat bliver, og de ved ikke. Så vi hopper jo også, i hvert fald lige nu, hopper man jo også ned i en tid, hvor der er rigtig meget fået fokus på det, og meget i forandring, og hvor folk måske også skal løbe et risiko i at stole på, at der kommer en eller anden langhåret nordjyde ud og siger sådan, at du skal da bare... Fordi det kan sgu være, at det ikke bare er for dem, fordi det kan være, at det kan have nogle kæmpe store konsekvenser.

Interviewer [14:34]: Så mange udfordringer de opstår også meget i den her usikkerhed, der er så?

Søren [14:38]: Ja, det synes jeg da. Det synes jeg da helt klart, at folk har en masse planer om, de gerne vil alt muligt, og så er der nogen, der gerne vil have solceller, der flyder rundt ude i et lavbundsområde. Må man det? Og så er der nogen, der gerne vil noget andet, og så er der planer om en motorvej.

Jeppe [14:50]: Men jeg tror, man kan tale om forskellige problemstillinger med forskellige typer af lodsejere, man kan møde. De områder, hvor man færdes i hesteland, hvor folk har mange penge, og de har deres hestefold, og det er det, der betyder noget for dem, så er det ikke sikkert, at de økonomiske incitamenter, man kan præsentere, betyder noget som helst. Så handler det om at vende dem på en anden måde, eller håbe på, at de kan se fidusen i projektet, og det er slet ikke givet, at de kan det, så du kan ud i ekstremt høj modstand i sådan nogle områder, hvor folk er velstående og veluddannede og øvrigt fornuftige mennesker. Og så kan du komme ud af steder, hvor det er præget af, altså det er rent landbrugsland, og så er det måske lidt mere økonomien, der råder der, og de er sådan set rationelle nok, og de har fået at vide fra landbrug og fødevarer, at de skal være positive og deltage og så gør de det, ikke. Så det kan egentlig være mindre kompliceret i sådan nogle områder, da det kan handle mere om at forhandle noget økonomi, hvor andre steder, så kan det være mere nogle følelser, der er på spil.

Interviewer [15:43]: Så I tager højde for den demografi, I nu har at gøre noget med, når I så skal ud at forhandle. Jeg tænker på i forhold til det der med, at der er mange forskellige grunde til, at folk ikke har lyst til at deltage, eller som ligesom, at der er mange følelser med.

Jeppe [15:57]: Man er jo nødt til at tale til de mennesker, man står overfor i øjenhøjde, ikke? Og hvis du står overfor nogen, som er meget følelsesmæssigt påvirket, så møder man dem jo i det, eller hvis du ved, at de går op i jagt, så forsøger du at tale de muligheder op, ikke? Og ellers så taler du jo slet ikke i jagt, hvis du taler med en eller anden storbonde, som skal have nogle store rationelle marker, så er det den del af værktøjskassen, du tager i spil og taler med på det, og taler ind i nogle løsninger for den person.

Interviewer [16:30]: Så det, vi lige har snakket om nu, det er lidt det, der ligger til grund for, hvorfor de ikke har lyst til at deltage generelt set?

Jeppe [16:36]: Det er ikke givet, at de ikke vil deltage, men det er det, der kan gøre, at der er nogle af lodsejerne, som er mere komplicerede end andre. Vi taler nogle gange om, at de kan

være komplekse. Det kan godt være, at deres holdning er, at de synes, det er et godt projekt, men den løsning, der skal til for at få dem med, kræver nogle vilkår af os, som vi ikke kan gå med til. Men de synes sindssygt, det er en god idé. De kan bare være nogle gange, hvor de er stedet rimelig. Andre gange kan de præcis ikke mødes, men vi er også nødt til at stå fast på noget som myndighed.

Interviewer [17:05]: Man kan heller ikke imødekomme alle?

Søren [17:12]: Nej, Hvis folk ville have tre gange så meget for deres stykke jord, så kan man ikke. Så vil det ryge på forsiden af politikken, at man går ud og bruger penge på noget, der er forkert. Altså i Danmark er det Vurderingsstyrelsen, der kan sætte pris på fast ejendom, og så er det Jordfordelingskontoret i Tønder ik, det er os. Så der er jo ikke særlig mange folk, når vi gør det der, det er vurderingsforretningen, der går ud og siger, hvad kan vi handle det her jord til? Så er det det, der er prisen. Så det er jo ekstremt interessant at være i, men også meget sprængfarligt. Der kan du godt have en jordfordeling, som ligger tæt på en større by på Sjælland, hvor der kan være nogle interesser til de her handler her, og ønsker som altså umulige at møde folk i, fordi det er nogle andre, altså det er nogle typer mennesker, som ikke... Altså det er lige meget for dem. De beholder bare den der jord og betaler den her CO2-opgift, fordi det er ikke det, der er i det for dem.

Interviewer [18:14]: Så de her komplekse mennesker, er der overhovedet noget, man kan ændre ved fra jordfordelingsplanlæggerens side eller myndighedens side, der kan prøve at imødekomme dem på en eller anden måde? Eller er det simpelthen umuligt, hvis de har urimelige krav?

Søren [18:29]: Det, der ville hjælpe rigtig meget, ville være, at det var skattefrit. Ligesom hvis man blev eksproprieret til en motorvej, så er det jo skattefrit. Så bliver det beløb du har, det bliver jo bare sat ind på din nem konto. Det gør det jo ikke her. Der er det jo, hvis du gerne vil sælge en masse jord i en jordfordeling, så skal du jo betale skat af det, så nu ved jeg ikke, hvordan de politiske vinde bliver, og det kan jeg jo udtale mig om, så det aner jeg jo heller ikke vel med. Hvis man tænkte, at det går for langsomt med alt det her udtagning, og folk ikke gider at være med, og man stadigvæk har en ambition om at man skal tage alt det der jord ud, så bliver man jo på et eller andet tidspunkt nødt til at gøre et eller andet, hvor man får det taget ud. Og det eneste værktøj, jeg kender til, det er jo så ekspropriation. Det aner jeg jo ikke, hvor det bliver henne. Personligt så håber jeg da, at vi i morgen kan give folk skatfrihed i sådan noget her. Fordi så kan folk få endnu flere penge ud af det.

Interviewer [19:45]: Er det noget, der er på vende?

Søren [19:47]: Det ved jeg ikke, om det er. Men det er da noget, hvis man ser kære i debatten, så er det noget, de taler om.

Jeppe [19:57]: Der er jo aftalen om grøn trepart i den aftale tekst, der står jo også, at man skal undersøge mulighederne for ekspropriation. Men det står der, fordi det er ønsket af nogle aftale parter, at det skal indgå i den tekst. Det er ikke noget, som er på tegnebrættet i øvrigt. Jeg tror også man skal, altså der kan sidde nogle som er optaget af at dreje på alle knapper for at få det her til at gå hurtigere, og også ændre nogle vilkår for at det kan gå hurtigere. Men sådan set så

er der jo en rivende aktivitet i øjeblikket, og vi har lige fået otte nye kollegaer. Så sker der sådan set en masse, så jeg tror også, at man skal bare acceptere, at det her er en proces, der tager tid. Jeg tror egentlig, at vi har nogle værktøjer, som virker, de kan bare ikke overstås på en dag, eller det kan en ekspropriation jo heller ikke. Det tager faktisk også rigtig lang tid. Så den der fortælling om, at vi eksproprierer bare, så går det meget hurtigere. Det gør det jo ikke. Så på den her måde, så skaber man... Altså jordfordelingen er jo sådan set også et værktøj, som historisk har været brugt til at skabe effektive, velarronderede markflader. Og det er jo sådan set stadig en del af DNA'et, at vi går ud og skaber nogle løsninger for de mennesker, som vi deltager med, og ikke bare eksproprierer fordi her skal være et vådområde. Så det aspekt tror jeg også ligger lidt i det.

Søren [21:19]: Og så tror jeg... Vi har jo fået nogle nye kollegaer altså her den første, de hedder ejendomskonsulenter og ikke jordfordelingsplanlæggere. Det de skal hjælpe rigtig meget med, det er når folk ringer til mig og siger ”*jeg vil gerne sælge min ejendom*”. Og så har vi fået en masse nye kollegaer, som skal hjælpe med at opkøbe ejendom rundt omkring i Danmark. Jeg tror, vi kalder det for strategisk opkøb også. Altså at man kan sige lige nu er der en politisk vind omkring, at der skal ske noget med den grønne omstilling og grønne trepart. Lad os opkøbe nogle ejendomme rundt omkring i Danmark, der hvor folk de gerne vil. Der skal selvfølgelig være en mening med, at man køber den. Det kan være, at de har lidt projektareal som en del af den. Det kan også være, at de ikke har. Det kan være, at det ligger tæt på et kommende projekt, hvor man kunne bruge det jord til, at man kunne bytte med. Så man kan sige, lige nu, der sætter man jo også sådan proaktivt nogle ting i gang for at få noget jord på hånden til de folk, som så har brug for at få nogle gode, velarronderede marker i fremtiden. Så det er jo også et billede på, synes jeg, at der sker rigtig meget. Altså det var ikke noget, jo det er noget vi har gjort før, men så havde det været Jeppe og jeg, der har kørt rundt og skulle købe de der ejendomme, og det har vi da også gjort. Men det der med, at der lige pludselig er nogle folk helt dedikerede, der kører ud og ikke skal lave andet ik, folk der arbejder som jurister og hvad de nu kommer med og har været ejendomsmægler. Der er en forventning om, at det også kan gøre noget, så det bliver endnu nemmere at imødekomme, de lodsejere, der har skabet noget jord i der.

Interviewer [22:52]: Det her med at lave en større jordpulje, eller erstatningsjord til nogle puljer.

Jeppe [22:56]: Ja, præcis. Det er det, man skal være give-skarpe på, at få det købt nogle steder, hvor man tror på, at man har et projekt, der kan realiseres.

Interviewer [23:04]: Ja, og det er de så allerede i gang med nu?

Søren [23:06]: Ja, det begynder man jo at kunne se inde på MARS-platformen, at der begynder at blive tegnet nogle polygoner, og at der skal ske noget.

Interviewer [23:15]: Ja, for de bliver jo færdige inden året er omme. Så det bliver jo spændende. Har I nogle spørgsmål til det, vi lige har...? For nu har der været meget fokus på det her med, at folk, der ikke har lyst til at deltage, og hvad baggrunden er for det. Så vi er også lidt interesserede i at høre, hvad er det så, I oplever, der motiverer folk? Om der er noget specifikt,

I har lagt mærke til, der er med til at fremme deres deltagelse? Nu har vi jo selvfølgelig været meget omkring at imødekomme dem i øjenhøjde, og at I har kaffemøder og lytte til deres behov. Er der noget, I måske kan opsummere lidt kort, som I oplever som de bærende faktorer for, at de siger ja til at indgå i en jordfordeling?

Søren [24:03]: Det er jo, at man har fundet en løsning, som de kan se, vil skabe en bedre ejendom for dem. Og det kan jo både være en ejendom, hvor de har solgt halvdelen af den dårlige jord, sådan at de kun har det tilbage, der er det, der er det gode. Det kan også være en, hvor de har købt hele projektarealet, fordi de har tænkt sig at bruge det til et eller andet. Men det ønske som folk præsenterer på deres ønsker, på ønskerunden, hvis man kan imødekomme det og ende med en løsning, hvor man kommer med noget, der møder det, så har vi jo leveret det, vi skulle. Og der er det jo, det vil Kåre sikkert også kunne sige til jer, at der vil være nogle lodsejere, som har sagt, jamen altså jeg har altid gerne villet købe det der stykke, der ligger lige bag ved dem, men vi har aldrig snakket med vores nabo, fordi der var en eller anden strid. Så hvis man er heldig og kan ende med at skabe en jordfordelingsløsning, hvor de ender med at kunne købe det, fordi det er os, der som uvildige, tager ud og taler med de her mennesker og køber det ind, og så sætter det videre. Det er jo de der løsninger, der er fedt, at folk har et ønske, og så kommer man med noget, som er bedre end de havde håbet på. **Og det sker.**

Interviewer [25:12]: Jeg har et lille hurtigt spørgsmål, også til hvorfor folk ikke vil deltage. Men det, hvad vi har læst om og skrevet om, det er, en af faktorerne, det er den der nabostrid. Hvor stor en faktor spiller, er det noget, I mærker? Jeg vil ikke sælge til ham, men i en jordfordeling, så kan det godt være, fordi arronderingen er bedre, hvis han rent faktisk får det jord.

Søren [25:30]: Og der bestemmer de jo ikke, hvis de sælger et stykke jord til mig eller Jeppe, så bestemmer de jo ikke, hvem man skal købe det. Jeg har den jordfordeling, jeg har oppe ved Trundholm, Mose, det er der, det er et program, der hedder Naboen for Helvede, hvis i har set det på TV2. Det foregår deroppe. Det er mit projektområde. De er ikke lige lodsejer, men det er der, det ligger. Hvis det havde været to lodsejere, der havde ejet et lille lod dernede, så ville han eddermand ikke have, at den anden skulle købe det vel. Men der er vi jo uvildige i det, at jeg kan sige, vi skal ikke snakke om, hvem der skal have det her stykke jord. Vi skal snakke om, hvad dine fremtidsplaner er, om du gerne vil sælge det. Så prøver vi jo på at lave nogle løsninger, som de andre... Så kan det jo godt være, at de efterfølgende synes, at det er surt. Men det er vi jo gode til også at præsentere, hvad rammerne for en jordfordeling er. Vi har et dokument, der hedder generelle vilkår, hvor der står, at man som jordfordelingsplanlægger kan disponere over arealerne frit. Og når man har solgt det, så er det sådan.

Jeppe [26:38]: Og ellers tror jeg, at det er lidt svært at pege på konkrete faktorer, fordi til de scenarier, som Søren han listede op, der kan også godt være et, der hedder, at de nu sidder i en fed lejlighed inde i København, fordi de har solgt bondegården. Det er jo det der med at ramme den løsning, der passer til den enkelte. Det er et samspil af god økonomi, god løsning for deres samlede ejendom eller deres situation. Det er deres livssituation. Hver løsning er unik på den måde, fordi vi skal imødekomme behovene for den enkelte.

Interviewer [27:10]: Vi har prøvet at se på, om der er nogle faktorer, som ikke kun er belønning eller pisk, altså CO2-regulering, eller om det skulle være skattefrihed. Om der er andre

ting, nu kan det være måske deres livssituation eller hvad end, om der er nogle andre faktorer, som driver deres deltagelse. For eksempel hvis de brænder for et område, eller fordi de brænder for det lokale fællesskab, eller for naturen, eller for et naturgenopretningsprojekt. Er der noget, der også der, I synes, at det er også noget, der motiverer dem i at få gennem? Altså, så det ikke kun handler om penge, eller handler om, at de straffes?

Jeppe [27:45]: Altså, de fleste ser jo, at vi kommer med en god sag, eller en politisk prioriteret sag, og derfor også tænker, nå, så må vi nok hellere også se, om vi ikke kan være med på en eller anden måde, ikke? Eller også så siger de, nej, fandme nej, det kan I godt glemme alt om, det synes vi er en åndssvag idé. Så det er jo også det, der kan dele vandende.

Interviewer [28:03]: Hvis I så har mødt nogen, hvor de siger, at det er noget, det er ikke et værdisæt de deler med jer eller med de andre, hvordan?

Jeppe [28:13]: Det er jo typisk noget med aversion mod myndigheder, eller jeg har paragraf 3 på mit areal i forvejen, jeg skal ikke have flere bindinger på det. Selvom de to bindinger kan minde utroligt meget om hinanden, så er det sådan set underordnet for dem. Og så er der også bare, det skulle jeg måske have sagt tidligere, men der er jo lidt forskellige kulturer omkring i landet for jordfordeling. Mange steder i Jylland har man meget erfaring historisk med jordfordeling, og nogle steder på Sjælland har man mindre erfaring med det, så det betyder også, at hvis du måske er lidt på kanten af samfundet, og der så kommer en ud og siger, at de kommer fra jordfordelingskontoret, så aner du ikke, hvad det er, og det kan gøre dig noget godt. Men hvis de kommer over ved Varde så er det jo okay.

Interviewer [28:56]: Det er jo det her med kendskab, hvor meget de ved om det i forvejen.

Jeppe [28:59]: Og tillid derigennem.

Søren [29:01]: Der er mange af vores kollegaer med jordfordeling i Jylland, hvor deres mor og far selv har været med i en jordfordeling. Det kender man til, de der folk nede fra Tønder, dem kan man sgu snakke med. Sidste år var der 100 års jubilæum for jordfordelingskontoret. Men det er der ikke særlig meget på Sjælland, så der er jeg her tit ringet ud og sagt, at jeg ringer fra Landbrugsstyrelsen, fordi så lagde folk ikke på, end når man sagde men var fra jordfordelingskontoret. Så lige så langsomt får man opbygget den der tillid.

Interviewer [29:33]: Men det kendskab er så også noget, som er blevet meget udbredt nu? Eller de fleste efterhånden kender?

Søren [29:38]: Nej, det er kun de projektområder, vi har. De ganske få. Hvad har vi? 10 projekter i gang på Sjælland nu? Der er stadigvæk helt klart, klart, klart, klart, 90% eller kæmpe flest mennesker, der ikke ved noget som helst om det her. Det er jo kun de lodsejere, der jo typisk bor lige præcis omkring det der gamle mose, der skal naturgenoprettes, at de så har hørt om det. Så er det først, når der ringer en, der siger, at der er det der.

Jeppe [30:05]: Men i forhold til det med værdisæt, så er det jo også for dem, som går op i jagt, så er det typisk noget, der kan forbedre jagten nogle andre gange måske ikke. Men så handler det jo om, at de deler det **værdisæt**. De ser, om den her dagsorden spiller ind i noget, som er en af mine store interesser. Så på den måde kan man komme ud og præsentere det. Det er jo

igen det, du præsenterer det måske også, med lidt forskellige vinkler, alt efter hvem du taler med. Og forsøger at opnå en eller anden overensstemmelse.

Interviewer [30:33]: Synes jo også, at i jordfordelingsplanlægningen at... For vi kigger lidt ind på den her motivationsteori omkring, om de (lodsejerne) også får nok medbestemmelse og indflydelse i planlægningen. Altså det med at inddrage dem tidligt. Og selvfølgelig er det jo ikke alle behov, der kan imødekommes, men om de ligesom har fået nok indflydelse i processen. Og selvfølgelig, nu går I jo rundt til hver og hører på alle deres interesser og behov. Men tror i de føler sig en del af det (planlægningen og processen)?

Søren [31:20]: Jeg tror, der er mange af dem, der ikke føler, at de er en del af det, fordi de bruger deres tid på at være landbrugere. Og de har det sgu fint med at prøve at så nogle gulerødder ud i det der vådområde, og så lægger det brak eller et eller andet. Så har de det fint med. Så vil der være nogle få, som synes, det er spændende at være med i den her grønne omlægning af Danmark. Nej, det tror jeg, at der er mange, der ikke kan se sig selv i. Og så vil du have nogle... Ham tror jeg, jeg så talte om sidst, der hedder Jannik, der er projektleder nede i Assens Kommune. De har noget, de kalder for Assens-modellen, som er noget med, at de, inden de har tegnet en projektgrænse, så inviterer de til et borgermøde, hvor de bare tegner et rektangel rundt, og så inviterer de folk ned på kroen og så siger de, vi har nogle tanker om, at der skal være et eller andet herude i fremtiden. Har I nogle idéer til, eller hvad er det, hvordan bruger I det her nu, og hvordan kan I, altså det er i hvert fald, det fortæller han, og det vil I kunne læse op og ned om på LinkedIn, og han har vundet priser og mødt kongen og alle mulige ting omkring det der med, at man skal inddrage borgerne tidligt i processen, og hvornår er det så tidligt, man gør det. De her jordfordelinger vi har, der er der typisk et rådgivende ingeniørfirma, der har været ude og lave en ejendomsmæssig forundersøgelse, der har været nogle folk ude og lave nogle jordprøver. De kommer jo først ind, når jordfordelingen starter, så der har man jo ikke haft mulighed for det der, der er ikke den der kontinuitet i det. Så man kan sige, det kan godt være, eller jeg tror de har fat i noget nede i Assens med, at de gør det på den der måde. De har så også bare en pisse dygtig projektleder, som er god til, og jeg tror han har en fortid som sælger, han er god til ligesom også at fortælle en historie om, at der er stadigvæk, det kan være de har masser af streger tegnet hjemme i kommunen, men det fortæller han ikke, de har ingen kort med det, man skal bare sidde og snakke. **Det skaber noget ejerskab.** Det synes jeg da, det gør. Men sådan er vores projekter ikke. Der er det en projektgrænse. Så bliver der tegnet et kort, hvor man kan se, hvilke ejendomme er med.

[33:45] Så er det dem, man ringer ud til, fordi det er det, vi kan. Jeg tror da at det kan noget. Jeg lavede en jordfordeling ude ved Slagelse. Det var en multifunktionel jordfordeling. Der kørte der et brugerråd sammen med det her projekt, som var nogle folk, der ligesom er lokale kræfter og nogle, der havde med hesten at gøre, nogen der havde med jagten, nogen her i skoven, som var et rådgivningsorgan til kommunen og naturstyrelsen, der skulle være med til at skabe noget opbakning, hvor det var noget nede fra op. Og det blev en god jordfordeling, fordi de var med, de der mennesker der. Og der kan det godt være, at folk mere føler, at det her er sådan noget top down, der kommer nogle folk og siger, du har noget jord, der ligger inden for den her grænse her. Så kan det godt være, at Jeppe kan være ude på en ejendomsmæssig forundersøgelse og sige, det er da underligt, at den grænse går her på toppen af en bakke, vi rykker

den lige væk, så du ikke er med. Så man har en eller anden, de føler, at de bliver hørt. Men ellers tror jeg, at der er mange folk, der bare siger, hvorfor kommer I her med det, hvorfor har I ikke spurgt mig, hvorfor er så... Det vil jeg sagtens forestille mig.

Jeppe [34:38]: Og så har folk jo forskellige temperamenter og forskellige ting at gå op i. Der er nogen for hvem, når man ikke har været der ude i to dage, så ringer de og spørger hvornår sker der noget nyt? Og så er der andre, som glemmer, at man har været der. Og de her processer, de kan godt tage rigtig lang tid, og man kan også godt nogle gange komme til at love noget, som så ikke holder, fordi ting tager tid. Så når man siger, at I skal forvente, at I hører fra os efter sommerferien, og så er der gået et halvt år ud, så bliver folk frustreret og nogen, som måske i forvejen er lidt kritiske over projektet, vil bruge det imod dig, at I har da ikke styr på tingene, og hvad sker der nu? Hvad laver I? Og det er jo noget af det, som generelt, jeg tror du nævnte i starten også, er en projektræthed. Det der med, at folk bliver frustreret over, at de ikke kan gennemskue forløbet. Fordi de bliver kontaktet mange gange, og så får de også brev i e-boksen om, nu kommer der fandme et eller andet entreprenørfirma, der skal ud og tage nogle prøver på min jord, hvad skal de her, og de vil sætte en logger op på min ejendom, så de kan måle vandstanden og fugten i min kælder, og det skal jeg ikke bede om. Så der er rigtig meget der, som er indgribende for dem, og så synes de ikke, de hører noget, og så forstår de ikke, hvad der sker.

Interviewer [35:49]: Jeg har lige et opfølgende spørgsmål. Kunne I godt tænke jer at være en del af den her forundersøgelse?

Søren [35:54]: Det er vi jo på mange af naturstyrelsens projekter. Men vi er jo... Altså det er os der laver de fleste jordfordelinger i Danmark. Nu sidder vi og drikker kaffe med jer, men ellers havde jet været ude og lave jordfordelinger, så det er også noget med at prioritere tiden. Vi har lavet de her ejendomsmæssige forundersøgelser, men så går tiden fra at lave rigtige jordfordelinger til...

Jeppe [36:19]: Det er et eksempel på en ejendomsmæssig forundersøgelse, jeg lavede i efteråret, hvor der er 130 løbenummer. Så er der den blå linje rundt, som hedder projektgrænsen. Der er også en rød, som er tilpasset, for at den ikke skal skære ind over for mange ejendomme eller lige gennem nogle stuehuse. Hvis du kommer ud med et luftfoto, så er det sådan lidt okay... hvad har i tænkt jer, ekspropriere halvdelen af mit hus eller hvad forestiller i jer? Så der er meget kommunikation i, hvordan du sætter linjerne.

Interviewer [36:46]: Men er det så fordi, at den her Assens model, at den tager længere tid? Eller er det siden den jo så...

Søren [36:54]: Det tror jeg ikke. Nej, men jeg tror de er gode til at fortælle, om at det går hurtigt. Og de har også noget de kalder for en fast track vådområder og sådan noget. Han er pisse god. Han er pisse, pisse, pisse god til det der. Han er sådan en rockstjerne naturmenneske der, som kan fortælle det der og vinder priser. Folk kommer fra Nordisk Ministerråd og støtter det, og droner, der flyver rundt og laver fotos, bliver vist rundt i hele verden. Det er jo en pissegod historie, men værktøjerne er sgu egentlig sådan i grove træk de samme. De er mega

gode. Og Lodsejerne de føler det der ejerskab, de vil sgu gerne stille op, og folk kommer ned og trykker hånd, og de der forandringer de sker.

Interviewer [37:31]: Så det kommer også meget ind på projektlederen af sagen?

Søren [37:36]: Absolut Ja, og det er der måske ikke lige penge til, at man kan holde det der ekstra borgermøde.

Jeppe [37:41]: Man gør lidt det samme i Varde Kommune, hvor det er mere landbrugsforeninger, der spiller en aktiv rolle, og får deres medlemmer engageret, og så bringer de kommunen ind, når de synes, de har et område, de er interesseret i.

Interviewer [37:54]: Er der ikke også stor forskel på, om der er en stor opbakning for Lodsejerudvalget og den lokale forankring. Altså hvis der er stor opbakning allerede til at starte med, så er der jo også flere, der er villige til at være med. Altså hvis det er 50-50, om folk er lidt usikre om de vil være med eller ikke helt er med. Kan I mærke det?

Jeppe [38:17]: Det kommer meget an på, om de der mennesker møder op til de der borgermøder. Hvis ikke skruebrækkerne er der, så skal du kun håndtere dem ved køkkenbordet. så spreder de ikke dårlig stemning i øvrigt. Der er en masse ejendomme ud af den her vej, og der kan rygterne jo godt sprede sig. Nå, okay, de har godt hørt, at de har snakket med dig, og du har været forbi, og det lyder jo spændende nok. Der vil vi gerne lige tale med dig, og høre lidt mere om, hvad det er, du laver. Så man skal jo ikke tro, at man arbejder som... Man er jo på den måde overvåget, eller man er et emne, man går og laver.

Søren [38:50]: Hvis man er i et projekt, hvor folk siger, at der ikke sker noget, så har vi også brugt det, at man har lavet halvdelen af handlerne med dem, man kunne handle med i halvdelen af projektområdet. Så når folk ser, at der rent faktisk skete noget derude, så har man lavet en delkendelse. Og så har man ringet ud til folk og sagt, at nu er der blevet handlet noget jord her, og nu er der et vindue de næste fire måneder til, at du kan handle noget jord, vil du være med nu? Der kan der jo så være nogle folk, som da man snakkede med dem første gang var enormt kritiske, og så kan de sådan set se, at nogle af de folk, som de egentlig snakker med ude om ude, de sådan set er gået med. Så kan det være, at de selv også har rykket sig igennem den der proces til at de rent faktisk gerne vil være med nu. Det er måske nogle af dem i taler om, der kunne være spændende for jer også at tale med sådan nogle folk, der har startet et sted og så er endt et andet sted. Og der er den der tid der, det kender man jo også med sig selv, hvis der er den der tid der, det kender man jo også med sig selv, hvis der er et eller andet, nogen siger, har du tænkt over, at du skal løbe et marathon, eller skal du ikke et eller andet engang skifte job, så går man lidt og drikker nogle øl med sine venner, og så lige så langsomt, så er der en eller anden dag, så gør man det sgu. Hvis jeg nu spurgte ind til dine fremtidsplaner, f.eks. skal du bo det sted, du bor nu? Så begynder man jo at tænke over sin situation. Der er sgu nogle folk, der ikke har tænkt over deres situation, fordi de har bare produceret jordbær, eller hvad fanden de nu har dyrket. Men så begynder de at tænke over det. Så kommer man ud, ligesom hvis man går til psykolog og siger, har du noget du går og tænke over? Så sidder man jo og taler med folk, og så sker der sådan noget, hvor de ender med at sige, de skal jo ikke det her mere, jeg skal det her. Og det skal jo også have lov til at tage noget tid. Så der er tiden også ens gode ven.

Og hvis man så nogle gange har den der del-kendelse, hvor man så kan se, at der er nogen, der gerne vil, så vil man jo heller ikke sidde til den næste 60-års fødselsdag, og så ens nabo har været med i projektet, og man så ikke selv har, og bare venter på, at man har fået en CO2-afgift.

Interviewer [40:53]: Og det sidste spørgsmål i relation til motivation, det er i forhold til Lodsejerudvalget specifikt, om I synes, de bliver inddraget nok i de her fællesskaber, lokalfællesskaber, nu er der jo lodsejerudvalget. Eller synes I, de bliver inddraget nok i de her... at de måske kan udveksle bekymringer eller tanker om hinanden? Eller er det helt op til dem selv, om de vil?

Jeppe [41:21]: Lodsejerudvalget, som dem der er med på vurderingsforretningen, til at starte med, er egentlig ikke nogen, vi samler løbende. Det er det udvalg, vi har nedsat der, hvor man jo gerne skal have repræsenteret forskellige parter. Det er jo også fint nok, hvis man har spottet en, der er lidt kritisk, som man har været ude og snakke med inden. Prøve at høre Paul-Erik, Tror du ikke, det ville være godt for dig at komme med ud på den her dag. Og så kan man overvinde den på den her måde. Men ellers er det ikke nogen, der bliver konsulteret som sådan.

Søren [41:52]: Det kan det godt være i nogle større jordfordelinger, hvis man kan have et projekt, hvor der generelt er nogen, der synes, at der er en tendens, hvor vi bliver nødt til at hæve prisen på mark 100. Der er noget utilfredshed om, at det handler egentlig om, at vandløbet ikke er vedligeholdet ordentligt. Så kan man nogle gange godt kalde lodsejerudvalget ind og sige, at vi har nogle udfordringer herude. Kan I gøre et eller andet? Kan I søge at snakke med folk? Ligesom Jeppe, det er heller ikke noget, jeg selv har brugt. men det har jeg nogle kollegaer, der har gjort, hvor de har brugt dem mere aktivt.

Interviewer [42:47]: Ja, for ellers mødes i med dem individuelt?

Søren [42:47]: Så er det bare, at du ikke kan afholde en vurderingsforretning og sætte en jordfordeling i gang, hvis du ikke har et lodsejerudvalg. Der skal være den der forankring. Du kan ikke bare tage ud selv og bestemme, hvad du vil losse. Det er dem selv, der skal være med til at sætte priserne. Så der skal være nogen med, og ellers bliver man nødt til at sige, at hvis ikke der er nogle der vil være med i lodsejerudvalget, så bliver der ikke nogen jordfordeling, så må I have en fortsat god dag, og så lukker man det ned. Så man skal have nogen med.

Jeppe [43:05]: Det projekt, du refererer til, hvor der var en gruppe, der understøttede det lokale, det var også et multifunktionelt jordfordelingsprojekt. Der skal man jo nok sondre lidt imellem, der er blevet afsat nogle midler for en del år tilbage til multifunktionel jordfordeling, som jo også er rekreativt formål, og lave stier og lokalsamfundsudvikling og alt muligt, hvor man forsøger at lave nogle samlede løsninger for et lokalt område. Men de her projekter er jo nogle, der har fået tilsagn, fordi de har den her omkostningseffektivitet og effekt på kvælstof og CO2, punktum. Der er ikke nogen, der sætter penge af til at lave et bedre lokalsamfund i øvrigt. Så kan man håbe på, at der er nogle sidegevinster af at lave sådan et vådområde.

Interviewer [43:47]: Jeg tænker i forhold til vores spørgsmål, der handler om de her, der er med i lodsejerudvalget, om det, hvis du har nogle af dem, der er rigtig positive overfor det, om det kan rykke noget ved nogle af de andre.

Søren [43:57]: Det kan det jo godt. Der kan du godt have nogen, der siger, vi vil virkelig gerne have det her projekt. Sådan er det nogle af mine kollegaer, der har sagt. Så indkalder vi sgu lige lodsejerudvalget og siger, prøv at høre her; vi har noget herude som er svært. Der er en tendens i det her område. Er der noget i i ser her, som man kunne gøre, der kunne hjælpe det med? Det er ikke noget, jeg har prøvet. Jeg har ikke brugt det specielt meget. Jeg har ikke lavet specielt mange jordfordelinger. Det har bare været et helt almindeligt kvælstofprojekt. Men hvor man brugte dem til, var nogle ildsjæle i projektet, som så var med til at være sådan, hvis vi var bad cops, så var det good cops. Og det kunne jeg sagtens se for mig, at der kunne, fordi at man skal have alle med i et eller andet projekt, ikke? Ja.

Jeppe [44:48]: Ellers så er det jo på opstartsmøderne, at det også typisk er, at der er inviteret en fra en landbrugsforening. Og de stiller sig nogle gange op og siger, at det her er en god idé, og vi har stor tillid til det her, og min svigerdatter har været med i en jordfordeling, og hvor var det fantastisk et andet sted på Sjælland, og på den måde, så går de ind som en part, der ikke er os, og blåstempler det, vi laver, og det gør, at nogle af dem, som er skeptiske, måske bløder lidt op. Omvendt, så kan der også møde en op, anonym fra Jægerforbundet, og sige, hvad er effekten af de her projekter? Hvad er det egentlig, I går og laver? Hvorfor skulle I ikke bruge pengene på noget andet? Hvem er vores folkeskole og sygehus? Så det er på de møder, hvor der er en offentlig debat, at diskursen om hele projektet kan få ny retning. Og så skal du bære rundt på det ude til de samtaler.

Interviewer [45:44]: Det er fordi, vi har ikke så meget tid. Hvis det er, klokken er nemlig 14 her om 3 minutter. Det er mere, at vi skal prioritere lidt i nogle spørgsmål, hvis det er. Eller skal I gå sharp her klokken 13?

Søren [45:55]: Vi skal gerne gå inden alt for lang tid over klokken 14 her.

Interviewer [46:00]: Skal vi ikke springe ned til incitamenterne? Det er fordi vi har i hvert fald lige et udkast til nogle ting, man måske kunne motivere eller skubbe lidt gang i den her grønne trepart, hvor vi har den ene om ejendomsbeskatning, som vi jo kort kom ind på lidt tidligere, og om, nu skal jeg lige se spørgsmålet her, ja i forhold til ejendomsavancebeskatning i forbindelse med jordfordelinger - om I tror, det vil så, ja det vi så måske allerede snakket om - det her med, om I tror, det vil gøre det mere attraktivt at indgå en jordfordeling, eller om i ser nogle fordele, der ulemper ved...

Søren [46:39]: jeg aner ikke særlig meget om skat. Jeg er landinspektør, I ved sikkert ikke særlig meget om skat, vi må heller ikke udtale os om det men der er mange lodsejere som spørger, om det her er skattefrit og de lodsejere, de vil så have større tilbøjelighed sikkert til at sige ja, jeg aner ikke, hvad betydning det vil have for deres forskudsopgørelse, hvis de går ind på deres årsopgørelse nu. Hvad det ville betyde. Men der er mange folk på alle projekter, som siger, skal det ikke bare være skattefrit? Og det kommer det jo på et eller andet tidspunkt. Så ja, det er i hvert fald min personlige... Vi har folk, der har arbejdet med Nykredit hele deres karriere. Det kan godt være, de vil komme med nogle nuancer på det. Men umiddelbart ja, så vil jeg sige, at der vil være lodsejere som hurtigere vil bide til, fordi de ikke skal tænke over det der. Det er bare nogle penge, der bliver sat ind.

Jepp [47:25]: Altså der er jo nogle af de her kompenationssatser, som jo netop er en kompenation, hvor du får penge for tabt indtjening. Hvilket ikke længere kan drive i et areal. Så hvis du skulle modtage dem skattefrit, så er jeg egentlig i tvivl om, at kompenationen den vil blive sat lavere, for ellers ville vi tage højde for, at du modtog det uden at skulle betale skat af det, hvis vi skulle gøre det helt fair med den måde, som vi bruger borgernes skattekrone på. Det er sådan noget, der bliver udregnet meget nøje af det IFRO, der laver de rapporter.

Interviewer [48:01]: Næste incitament, der har vi lidt tænkt på, om hvis der nu var et krav til at deltage i en jordfordeling. Med det mener vi, fordi vi også snakker om kendskab til jordfordeling, Hvis nu der var et krav til, at lodsejerne skulle deltage i jordfordelingsprocessen, så de ligesom bliver tvunget til at tage stilling til det her med jordfordeling, og ikke nødvendigvis binde sig til den endelige jordfordelingsoverenskomst, men et krav til, at de skal deltage i processen. Tror I, det ville kunne rykke noget?

Jepp [48:37]: Men i stedet for, at man indfører et krav, så er vi jo udover frivillighed. Så det tror jeg ikke. Jeg vil heller ikke bryde mig om at være tvunget til at skulle møde op til at forholde mig til, hvordan vejen skulle renoveres, der hvor jeg bor, eller hvor mange parkeringspladser der skulle være. Det vil jeg gerne gøre frivilligt, hvis jeg sådan skal se på det personligt.

Interviewer [48:54]: Ja, fordi alternativt er det jo så den her majoritetsjordfordeling, som findes i andre lande, hvor majoriteten afgør, om planen gennemføres.

Søren [49:05]: Ja, det synes jeg er en skide god idé.

Interviewer [49:06]: Det har man jo så også haft før, kan jeg forstå, i jordfordelingslovene. Men hvis majoriteten...

Søren [49:12]: Ja, jeg ved ikke, hvor meget det har været brugt, og så også, der står et eller andet sted i loven, at man kan ekspropriere, hvis man... Det tror jeg heller ikke rigtigt, at man har gjort.

Interviewer [49:20]: Så frivillighedsprincippet har været det bærende element?

Søren [49:23]: Ja, og det synes jeg da er sådan, ligesom man har med Grundlovens paragraf 73, når man går ud og eksproprierer til almenvellet, så er det lidt på samme måde at tænke, hvis de fleste folk ude i det her område gerne vil det her, så synes jeg da, at resten af folk skulle følge med. Ja, det synes jeg da. Jeg synes, at det er en kanon god idé.

Interviewer [49:41]: Altså med majoritetsjordfordeling?

Søren [49:43]: Ja, det synes jeg er en strålende idé.

Interviewer [49:45]: Men så kommer der også den her vis grad af tvang med ind i det lige pludselig.

Søren [49:49]: Ja, men det synes jeg som modsætning for Jepp er en god idé. Jeg synes det er... Vi havde et oplæg fra en, der hedder Morten Hartvigsen, en landinspektør, der sidder nede i FAO. Han siger sådan noget om, at så får folk ligesom en anden parathed til at tale med en. Og det synes jeg, at.... Altså jeg har det her job fordi jeg gerne vil have at der skal ske nogle

forandringer ude i landskabet. Og det tror jeg på, at det ville gå stærkere ved, at man sagde, at det er sådan her, setuppet er. Det ville jeg have det fint med. Altså ud fra sådan et politisk...

Interviewer [50:24]: Ja, i forhold til den grønne trepart?

Søren [50:26]: Ja, det tænker jeg, at jeg er enig i.

Jeppe [50:28]: Jeg synes, at det gør det godt med de to forskellige spørgsmål. Det ene er, at vi er tvunget til at møde op til infomøder, og det andet er, hvorvidt vi skal have majoritetsjordfordelinger.

Interviewer [50:36]: Den sidste er, at hvis der skulle være en ekspropriationshjemmel, nu kan jeg forstå at der i nogle projekter at bare det at der var en hjemmel, en mulighed for dem at blive eksproprieret, det var egentlig også motiverende nok til at de skulle deltage, fordi så var alternativet bare at de skulle blive eksproprieret. Så hvis der skulle være den hjemmel, hvor den så skulle være henne?

Søren [51:02]: Det aner jeg ikke.

Interviewer [51:04]: Altså, fordi Morten Hartvigsen har udtrykt før, at han ikke synes, den skulle være i jordfordelingsloven, fordi det kompromitterer frivillighedsaspektet.

Jeppe [51:10]: Den ligger fint hos Kommunalbestyrelsen at kunne gøre det i særlige tilfælde. Jeg tror ikke, man skal blande det sammen med det arbejde, vi går og laver. For det er vigtigt for os at gå ud og sige, at vi ikke har den type værktøjer. Det er ikke os, der kan træffe det.

Interviewer [51:27]: Så det skal ligge hos en anden myndighed?

Jeppe [51:30]: Ja, en anden part. Det vil jeg mene.

Søren [51:32]: Jeg tror også, de der majoritetsjordfordelinger, det er forskellige procenttal, hvor mange procent det ene og det andet er. Jeg synes, det er en spændende vej. Han holdt et oplæg for os for nogle år siden, hvor jeg tænkte, at det var mega interessant.

Interviewer [51:47]: Som jeg også forstår, så er der lige nu hjemmel til noget med nogle marginaliserede jorder i loven. Nu ved jeg ikke, hvorvidt det bliver brugt, men det står der i hvert fald.

Søren [51:54]: Jeg ved ikke. Det er for svært at fylde hovedet med det der, synes jeg lige nu. Men jeg håber da, at man kommer til at bruge nogle af de der ting, så folk der af den ene eller anden grund synes det er dårlig idé det her, at hvis de er de eneste der ikke vil det, så synes jeg, at det er fair nok, at man siger, at så for almenvellet eller for det store projekts skyld, så får de ikke lov til at have vetoet til at lukke de der ting.

Interviewer [52:26]: Jeg har lige et afsluttende spørgsmål til dig, Jeppe. Nu hvor du siger, at sådan en hjemmel vil ligge godt hos kommunalbestyrelsen, og ikke som en del af jeres. I har jo snakket meget om det her med den tillid, og jordfordeling er noget gennemsigtigt, og der er stor tillid. Tror du det, fordi hvis I også lå og havde en hjemmel til at ekspropriere, ville det gå ind og rykke på den tillid, der er mellem jer og lodsejerne?

Jepppe [52:52]: Ja, det ville jo kompromittere vores rolle, og så ville det blive et spil for galleriet, at vi kommer og laver frivillige aftaler. Plus at er det altid noget, vi bliver spurgt om til indledende møder, og ”i kommer jo bare og ekspropriere os hvis I ikke vil være med”. Men nej, det gør vi sådan set ikke. Der er nogle tilfælde, men jeg tror, at ud af de 200 projekter, vi har gang i lige nu på landsplan, det kan ikke tælles på én hånd, hvor mange gange det er blevet anvendt, så jeg synes ikke, det er noget, man skal tale om som en praksis.

Interviewer [53:24]: Nej, det var sådan en rigtig fin pointe. Men så er vi jo egentlig ved at være færdige.

Søren [53:32]: Jamen, I har sikkert en masse flere spørgsmål.

Interviewer [53:37]: Vi skal bare lige spørge her til sidst. Hvis vi nu lige får et spørgsmål eller to mere, kan vi så sende en mail?

Jepppe [53:43]: Ja, I kan prøve. Selvfølgelig. Selvfølgelig kan I det.

Bilag 5. Interview med Kaare Larsen

Interviewer: [00:00] Formålet med interviewet er at få indblik i din oplevelse med at deltage i jordfordelingen og det her naturgenopretningsprojekt ved Søborg Sø, og hvilke motivationer og overvejelser man gør sig, når man skal deltage i sådan en jordfordeling. Og så har vi også udarbejdet nogle incitamenter, der skal hjælpe med at fremme deltagelse i jordfordelingen, som vi også skal høre dine perspektiver på.

[00:19] Og først, så helt kort, så vil vi gerne høre lidt om dig selv, og en præsentation af dig selv.

Kaare: [00:30] Jeg hedder Kaare Larsen og jeg er 61 år og er 3. generation på min gård, hvor vi har mælkekøer. [00:43] Vi er konventionelle mælkeproducenter. Jeg er gift og har tre drenge, som deltager i det de har lyst til, og ellers har deres eget liv. Og så er jeg nok lidt mere foreningsaktiv end gennemsnittet af mine kollegaer er.

[01:10] Grunden til, at vi står her, det var fordi, at jeg i mange år, 25 år, har været formand for det, der hedder Søborg Søes Landvindingslag. Og det var den bestyrelse, som stod for driften af Søborg Sø, og det vil sige, passe pumpestationen, passe vejene, passe kanalerne, og holde en generalforsamling om året.

[01:32] Og så begynder tingene at komme lidt over i det der med, hvorfor være en del af sådan et naturgenopretningsprojekt, som det blev.

[01:44] Ting kan godt komme til at omskrive sig i historien, og det er sådan noget, Trump han gør. Jeg har mødt mennesker, som siger, jamen Kåre, du var jo primus motor i Søborg Sø-projektet, og det er jo dig, der har drevet det. [01:58] Det er ikke rigtigt. Kommunen kom tilbage i 2012 og fremlagde en strategiplan for Gribskov Kommune, hvor der stod naturgenopretning af Søborgs Sø. Og det var derfor, at bestyrelsen tog kontakt til kommunen, fordi vi havde ingenting hørt, og siger, hvad er nu det her?

[02:18] Så begyndte tingene at udvikle sig derfra. Vi var så heldige, vi havde jo tiden med os. Og 63 lodsejere derude. Så vi fik undersøgt tre scenarier. Bevare det i sin daværende form. Gå ind, gendræne hele området, så man fik jorden tør og meget brugbar igen. Eller gå over i Naturgenopretningsprojektet her.

[02:46] Og det er så her, jeg for alvor begynder at blive lidt skyldig, fordi jeg som formand kunne jeg godt igennem mine ordvalg og gennem min påvirkning have tippet til den ene og den anden vej. [02:58] Det blev jeg ret hurtigt klar over. Men fordi jeg er fuldtidslandmand, og fordi jeg er foreningsaktiv, så havde jeg også begyndt at fornemme det der, at du skal være lidt mere hårdhudet i dag, for at være landmand i forhold til dengang, da jeg startede. Der var det faktisk okay at være landmand. [03:19] Altså, det var accepteret, og du var en del af samfundet. Det er ikke alle, der betragter dig sådan i dag. Og så tænkte jeg, og jeg får altid smidt i hovedet 'Jamen I gider kraftedeme, ikke en skid, og I er også- og bønder de er bare helt håbløse, ikke?'. Så siger jeg, nej sådan er bønder ikke.

[03:46] Og så tænker jeg, hvis man nu kunne gå ind og vise, det er ikke landbruget, der ikke vil, men der er nogle forudsætninger, der er nødt til at være på plads for, at man kan. Så derfor påvirkede jeg og træk i retning af naturgenopretningsprojektet. Fordi jeg håbede så, at det kunne komme landbrugets image til gode.

[04:13] At så tiden gik hen og blev sådan, så Søborg Sø pludselig kom foran og blev det gode eksempel på alt det, vi står rigtig midt i nu, med den grønne trepart og alt det her. Det har gjort, at Søborg Sø har fået ekstremt meget opmærksomhed, også fordi det ligger relativt bynært. Og stor befolkningstæthed.

[04:37] Tilbage i 2019 under corona, der holdt jeg oplæg for regeringen omkring Søborg Sø-projektet og hvordan det var startet og kørt sådan. Fordi der var man jo på vej ind i alt det der.

[04:51] Men det har været en af de motiverende faktorer. Så kan jeg sige, at det der så kommer yderligere ind senere hen. På et tidspunkt så er tankerne født, og så er man ligesom i gang med det, og så er det jo ligesom i slutningen af en kamp, man er ved at tabe, så kan tingene godt blive svære, de kan blive bøvlede, der kan være noget, der konflikter lidt og sådan noget. [05:22] Men der var mange af os heldigvis kommet så langt, og jeg havde hele tiden prøvet at formidle den der historie med, at her havde man chancen for at blive en del af noget større, end man selv kan løse. For det kunne du godt have fået en eller anden idé.

Interviewer: [05:40] Det er også en af vores spørgsmål, der kommer lidt senere.

Kaare: Ja, men det er det der. Og det er det, at fællesskabet og samarbejdet, det gør. Det gør, at du får løftet nogle ting op, som intet menneske kunne have udrettet alene. [05:58] Og det bliver faktisk også en drivende faktor. Ikke for alle, men for en del. Vi er jo forskelligt skåret alle sammen, og nogle der handler det kun om penge, og andre der handler det om at blive set og hørt, og andre igen, der kan det handle om at være en del af et fællesskab.

Interviewer: [06:23] Ja, jeg tror faktisk, at jeg vil fortsætte lidt i det her med motivationerne.

Det lyder som om, du beskriver egentlig en eller anden form for indre motivation i at være en del af en større ting og bidrage til en større ting. Var det den vigtigste faktor i din beslutning om at deltage i sådan et her jordfordelingsprojekt? [06:51] Eller er der også andre faktorer, man skal overveje, når man skal gå ind i sådan en her jordfordeling?

Kaare: Ej, der er mange faktorer. Og en af faktorerne, det er jo det, som jeg lige berørte før, det er iskoldt købmændskab.

[07:05] Herude, der vidste vi, at jorden satte sig med to centimeter om året. Altså området blev simpelthen bare mere og mere vandlidende. Landbruget har tabt sin samfunds betydning i forhold til, at det havde engang.

[07:25] Jeg ved godt, at der ikke er nogen, der tror det, men for 60 år siden, der var der mere end dobbelt så mange kreaturer i Danmark, som der er i dag. Der er 3,3 millioner, og vi har 1,5 i dag.

[07:37] Så Søborg Sø har jo haft en kæmpe betydning, fordi alle ejendomme heromkring, de havde jo et eller andet antal dyr, og de gik derude og græssede om sommeren og på kassen.

Hvis man også havde heste som trækraft, som også krævede jord for at give brændstof til hesten.

[07:54] Så, men det vil sige, området fik mere og mere sådan en rekreativ værdi. Og det er jo også fint nok, når du har råd til det, at jagt er en stor interesse og en stor passion for rigtig mange mennesker. Og det har altid været et fantastisk jagtområde. [08:15] Men den landbrugs-mæssige del, den bliver jo bare ringere og ringere. Og jeg ved også, at nogle gange, så skal man sørge for at handle, mens man har noget at handle med, altså mens man har en vare. [08:33] Og herude, der vidste, vi sagde det ikke højt, men vi vidste jo godt, at varen blev ringere og ringere for hvert år. Og det var der jo mange af dem, der har jord derude. Især de gamle bønder, om jeg så må sige. De havde jo set det der, ikke? Så så handlede det også med at komme ind.

[08:52] Og så fik vi lavet, altså der er i jordfordelingsværktøjet der, der er nogle fantastiske, det er simpelthen bare godt og klogt lavet. Fordi vi lavede så sådan et vurderingsudvalg. Og der handlede det så for mig om, at vi fik alle de klogeste - og det er i hvert fald dem, der larmer mest, der er de klogeste - fik dem ind i det der jordfordelingsudvalg. Og så var der nogle ejendoms-mæglere. Og så var der nogle planteavl-konsulenter. Så de var ni i den gruppe der. Og så gik de simpelthen rundt i to-tre dage. Med støvler og spader. Og gik og kiggede på marker. Og gravede op og kiggede på jord. Og værdisatte. [09:34] Og det fungerer sådan, at man finder det aller bedste stykke jord, i lokalområdet. Og hvis de sætter det, så er det kurs 100. Så nu kan man ikke komme over den pris her. Du kan kun komme under derfra.

[09:45] Og jordfordelingskonsulenten har så meget erfaring, så de siger - for jeg har jo selvfølgelig en idé om min jord, den er jo meget mere værd end naboens - Og det møder de hele tiden, de der konsulenter. Så siger de, hvis det strammer til, så siger de, 'okay, du kan få lov at købe nabostykket her. Der er så meget imellem jeres jord, ikke? Du kan få lov at købe det her stykke til den pris, som du siger, dit er værd'. 'Ej for helvede! Ej, ej! Nå ja', og så lige pludselig, så rammer man en eller anden pris, som passer med virkeligheden.

[10:19] Så det der med, at der blev en fornuftig prissætning derude. Og når folk er stille, så er folk i bedste fald stille, når de er tilfredse. Men dem, der bliver kantet lidt og kommer lidt i klemme, de bliver ved at larme.

Interviewer: [10:37] Hvordan rokker man på dem?

Kaare: En af de ting her, det er at lade dem blive hørt. Nu får jeg f.eks. Mogens & Lotte i podcasten. 14 dage efter at - som jeg siger jeg kunne jo bare have sagt, jeg kender ikke nogen - [10:55] men jeg tænkte, det var dårligt at gøre det. Og jeg pegede på dem og ringede først til dem og spurgte om de var interesseret og det ville de gerne. 14 dage efter de havde lavet den der podcast, der blev Dorthe og jeg inviteret til safirbryllup hos dem. Vi har aldrig været inviteret til noget hos Mogens & Lotte. Og jeg tror simpelthen det var det der med, at nu fik de mulighed for at læse af, og blive hørt og blive set -

Interviewer: [11:21] Og det letter også.

Kaare: Ja. Og de har haft det, mentalt har de haft det - det fornemmer I nok i podcasten der, hvis I har hørt den, ikke? - [11:33] At de har haft det mentalt sindssygt dårligt. Og der har også

været nogle ekstremt mærkelige ting, de har været udsat for. Så der er også økonomi i det. Og så er der noget rettidighed i det.

[11:52] Og så er der jo... Jeg ved godt, at alt for mange af os har skruet anderledes sammen, for vi tænker, at alle ændringer bliver til noget værre. Nej, ændringer kan også gå til noget bedre. Og det prøver vi virkelig at få nogen til at se. Og dem, der er blevet stille, de har fået en forandring til det bedre.

Interviewer: [12:10] Men det allervigtigste er jo, at økonomien skal jo hænge sammen. Den er jo stadig den vigtigste faktor i det.

Kaare: Ja.

Interviewer: Jeg tror også det der med, hvordan man også, altså ud over økonomi selvfølgelig, skal det også kunne hænge sammen. Men også det der med, hvordan man så kan ændre i værdisætting. Eller ikke nødvendigvis ændre det, men det der med, at man måske over tid accepterer, at der måske er nogle andre ting, man kan tillægge værdi over tid. Uden man selv ved det.

Kaare: [12:35] Det er en sindssygt vigtig pointe, den der. Og den gave havde vi herude. Det har man ikke i dag i Treparten. Det er et vanvittigt tidspres på.

Interviewer: Og jeres projekt tog jo ret mange år at gennemføre. Det startede i 2012 og sluttede i...

Kaare: [12:53] Ja, og vi fik ligesom en sorg-bearbejdning. Altså vi fik lov at arbejde tingene igennem, og vi fik lov at faktisk træffe vores egen valg. Selvfølgelig var det en flertalsafgørelse, men det var alligevel bedre at få en flertalsafgørelse, hvor du har haft nogle muligheder. [13:12] Det er nemmere at acceptere, end at der kommer nogle oppefra og siger, at nu er det kraftedeme sådan her.

Interviewer: Ja, og I har et år kommet i gang.

Kaare: Men økonomi er bare faktor nummer et. Fordi det er jo også lidt unfair, at du sender en regning ud til folk, fordi nu er det lige præcis, at de havde fået købt en ejendom, der havde noget jord liggende der. Og det står vi jo også i mange af de her lavbundsområder, kulstofrige områder, hvor hele ejendommen skal tages ud. Til folk, der har købt det der for lang tid siden. Og... og...

Interviewer: Det er folks livsværk.

Kaare: [13:46] Ja, lige præcis. Og måske traditioner og historier og hvad ved jeg. Ej, der bliver meget, der bliver svært i det der. Det gør der.

Interviewer: Jeg tror også, der er også det her med kendskab til jordfordeling.

[13:58] Vidste du, hvad jordfordeling var før projektet med Søborg Sø?

Kaare: Ej, jeg havde hørt lidt om det. Men... Jeg tænkte, det var sådan noget, de kunne finde ud af i Jylland. Det kunne man ikke her.

Interviewer: [14:09] Det har vi hørt før. Men det er, fordi vi undrede os lidt over, hvor mange folk eller hvor mange landmænd overhovedet ved, hvad jordfordeling er, før de bliver sat i gang i det. Fordi det er en af de der vigtige faktorer, vi har læst os til, der skulle være, at folk er imod eller for jordfordeling. Så jeg var lidt undrende - var der nogen af de andre, der kendte til jordfordeling?

Kaare: Nej. Men på et tidligt tidspunkt fik, at det var jo i de indledende faser, der hvor vi skulle tage beslutning om, at vi ville det ene eller det andet. Der i naturgenopretningsdelen af det, der havde vi jordfordelingskonsulenten ude og holdt foredrag om det. Vi havde rigtig meget med skat, fordi for at kunne blive kategoriseret som en landbrugsejendom, så skal du have så meget areal. Hvis nu det var de der to hektar dernede, der gjorde, at du kom op på den arealgrænse, og hvis din landbrugsstatus ryger, så bliver du betragtet som et parcelhus, og så er du en helt anden ejendomsskat.

[15:07] Og det er jo også igen at sende en regning ud til folk, som i virkeligheden er uskyldige. Altså du beder folk om en tjeneste, vi er interesseret i dit jord, fordi vi kan se, at det kan blive så og så godt, men det er fandme dig, der skal aflevere nogle penge. [15:20] Det er ikke måden at gøre det på. (aflevering af penge). Det er ikke måden at gøre det på. Så det er meget vigtigt, at økonomien også skal være med.

Interviewer: Nu spørger jeg lige hurtigt dumt. Så når det bliver betragtet som et parcelhus, så bliver det beskattet højere?

Kaare: Ja.

Interviewer: Yes. Skulle bare lige være helt med.

Kaare: Ja, men det er...

[15:39] For to år siden fik vi et nyt vurderingssystem her, hvor det virkelig... har f*cket rundt med mange ting.

Interviewer: Nu kender alle til det sådan efterhånden...

Interviewer: Ja. Jeg tænker, har du haft nogle bekymringer eller udfordringer i forbindelse med jordfordelingen, der sådan har gjort dig lidt usikker i processen?

Kaare: [16:07] Nej, det har jeg ikke. Jeg forstod den heldigvis med det samme.

Interviewer: Hvad med det der med erstatningsjord, du ikke lige fik helt?

Interviewer: Jamen så får du så det kontantlige beløb i stedet for.

Interviewer: [16:22] Kompensationen.

Interviewer: Men det vil du så skulle betale skat af?

Kaare: Ja.

Interviewer: Ved du om der har været nogen lodsejere i området, der har sagt nej til at være med i jordfordelingen?

Kaare: [16:43] Nej, ikke i. Ja, det er der. Men de har så haft noget jord, som de har haft mulighed for at kunne beholde. Ja, der er en, han sagde helt nej. Og de kom egentlig med et løsningsforslag til ham, men han havde rigtig mange argumenter. [17:00] Altså han var også sådan kørt lidt fast i det. Så Naturstyrelsen har gået langt for at få dem på plads. Og det er med den viden, at dem, der er klemte i systemet, bliver ved at larme. Men han har så beholdt sin egen jord. Der var en anden, som også har fået forhandlet sig til ret gode vilkår. Og så er der andre som har fået et standardvilkår.

Interviewer: [17:42] Kender du årsagen til, hvorfor de sagde nej?

Kaare: Ja, altså ham der sagde nej hele tiden, han kunne blive ved med at argumentere for, at de løsninger, som jordfordelingskonsulenten kom op med for ham, de var ringere end hans alternativ. Og han blev ved med at sige, at han havde gjort ligesom så mange år, og havde høstet så og så meget græs derude. Og hans jord lå sådan, så den kom ikke til at blive våd. [18:15] Den var dårlig i forvejen, og den blev ikke ringere. Og så sagde han også med hans jagt, som han lejede ud til et eller andet højt højt beløb. Og det stykke jord som jordfordelingskontoret havde fundet til ham, der kunne han ikke få den samme jagtleje.

[18:35] Og så gangede han det op med 200 år, og så var det jo nogle fantastiske tab, han skulle have der. Men han blev så imødeset ved, at han kunne få det der. Og det er jo en kombination af en mand, der ikke vil noget, og et ret låst tankesæt, som gør det.

Interviewer: [19:01] Du sagde jo også i telefonen til mig, da vi snakkede sammen det her med, at når der kommer nogen og siger 'hey, jordfordeling'. Det er jo jeres ejendomme, der er jo følelser på spil og flere generationers arbejde, så det er jo også noget af det, man skal have op lige at vende, når man får tilbudt sådan en jordfordeling.

Kaare: Ja, og det er, det sagde jeg jo nok også til dig i min mailbakke, der er nogle sindsygt beskidte mails i min bakke fra den tid, hvor det startede op. Så folk der bare ringer, og så får den hele armen.

Interviewer: [19:41] Men tror du, det kan skyldes, at de ikke helt har det der kendskab til, hvad jordfordeling er?

Kaare: Ja. Det er, når du er i din følelsesvold. Så kommer det til at gå sådan.

Interviewer: [19:58] Jo, vi har også forberedt et par spørgsmål om den grønne trepart. Sådan bare kort, hvad er din holdning til den grønne trepart, og det her med at skulle omlægge så store landbrugsarealer til natur?

Kaare: Altså, min holdning er, at det er en nødvendighed. Og jeg synes, at man har fra landbrugs side, har man gjort det, og også fra regerings side faktisk, gjort det rigtig, rigtig klogt ved at få lavet det til en pakke. Og vi skal som landbrugere, vi skal nok komme ind og opfylde vores del.

[20:42] Jeg var lige til møde på kommunen i går, for jeg sidder og er repræsentant for landbruget heroppe i Øresund, Kattegat.

Interviewer: Orh du er i den lokale trepart.

Kaare: ja. Og der var jeg til møde på kommunen i går, fordi det er igen den her kommunikation. Og kvælstofdelen, den skal vi kraftedeme i mål med. Og det er helt, det er jo, altså hvem har glæde af den snak og alt det der fedtemøg, og at nu er det så og så dårligt i vores indre farvande? Det er der jo ikke nogen der har.

[21:12] Det er jo et mærkeligt tankesæt, at jeg skulle gå og sige, at 'yes, det hele er dødt. Yes.' Hvem fanden i helvede skulle sidde med sådan nogle tanker? Så kvælstofdelen, den skal vi komme i mål med. Lavbundsarealerne, og der kan man så sige, er man klimaforbættelse, eller synes man, vi har et ansvar i det der. Der prøver vi jo fra landbrugs- og fødevarer-siden at kommunikere, ja, vi har også et ansvar der. [21:48] Og herude kan vi jo se, at når arealerne har sat sig 2 cm om året. det ved vi, det er jo organisk materiale, der er brændt af. Og 40 tons CO₂ pr. hektar på sådan nogle lavbundsarealer, der er i omdrift. Det er en fuldstændig vanvittig omkostning for at drive noget, som ikke kunne undværes. Men så lavbundsarealerne, dem skal vi også have fundet. Og der er jeg ærgerlig over, at vi har så kort tid til det.

[22:22] I år er det jo okay, det er kun skabeloner, vi skal have lagt i år her, og så har vi nogle år til at arbejde videre med det. Men det bliver der noget bøvle over, det er helt sikkert.

Interviewer: Så tror du ikke, det er helt realistisk at nå i mål på den tidsramme?

Kaare: [22:38] Nej. Det er ikke kun landbruget, det er ligeså meget systemet. De kan slet ikke følge med. Kommunerne er fuldstændig lagt ned, mandskabsmæssigt på de der kompetencer. Så er der skovrejsningsdelen...

Interviewer: [22:53] Det er meget skov.

Kaare: Satme meget skov. Der har vi så frem til 2045. Og jeg er simpelthen så bange for, at DN, de går hen og fucker det fuldstændig op det der. [23:09] De er meget meget ambitiøse. Og det ved i, jo hurtigere, at når man skubber på noget, jo mere tryk kommer der også den anden vej.

[23:20] Og jeg sidder jo med i Nationalparkens bestyrelse heroppe, og Nationalpark Kongernes Nordsjælland, de vil gerne. Den er så fragmenteret, at den vil man gerne have til at lede sammen og sådan noget. Og der kunne det være fint at få taget nogle arealer ud, som Nationalparken kunne bruge til at hænge bedre sammen. [23:39] Men det vil tage noget tid, og måske skal der lige handles en ejendom, for at det kan lade sig gøre. Og der er hele tiden mig der siger til dem der DN-folk. 'Slap nu af, slap nu af, slap nu af'. I kan lave så meget lort, så I bliver jeres egen største fjende i det her. Men altså overordnet set, så vil jeg gerne den lokale trepart.

[24:06] Jeg har det en lille smule stramt med skoven, men hvis den kommer til at stå de rigtige steder, så kan den godt have en positiv indvirkning. Men jeg synes simpelthen, at man kaster landbruget under bussen. Fordi jeg er overbevist om, at vi ikke kommer til at gøre en forskel på vores indre farvande. Det som landbruget gør nu. Overhovedet ikke.

[24:32] Hvis I kigger på Danmarkskortet og ser den økologiske tilstand rundt omkring de fjorde og bugter. Hvis I lægger mærke til de steder, hvor der ikke er udledning af husspildevand, hvor de ikke er recipient, der scorer de år efter år top. Altså de bedste kvaliteter i landet. Og de områder, som er recipienter, de er bare helt i bund. [25:10] Sådan noget som Vejle Fjord, jeg

ved godt, at landbruget får skylden derovre, men det er ikke kun landbruget. Det er fandme heller ikke landbruget, der sætter røde flag op hele vejen inden for København og op til Råleje, hver gang der har været en sommerregn. Skybrud. Det er ikke landbruget.

Her i Gribskov Kommune er der 49 lokale overløb. Jeg har lige en kollega, som i hans å har gået og filmet, at den er fyldt med tamponer og kondomer og bare sådan et hvidt lag af lort. Så ringer han til kommunen og siger, hvad det er. 'Ja, men det var sgu fordi, vi havde, så var der gået tamponer op, og havde sat den der pumpe, der skulle pumpe alt det, der spildevand videre', [25:58] Så havde det løbet over. Der gik nogle dage, inden de fandt ud af det. Og så var der ikke andet at gøre end at sådan og sådan. Og det sagde jeg også til kommunen i går. I er nødt til at skal steppe op også, og I skal vise og signalere, at I stepper op. Fordi hvis I gør det, så får I også landmændene til at være mere villige.

Interviewer: Det er det samme i København, der må vi jo ikke bade, når der har været skybrud eller noget. Så løber alt det spildevand ud i kanalerne.

Kaare: [26:25] Heroppe i det vandopland, jeg sidder i her, der er med Øresund og Kattegat, der er der syv malkekæ-besætninger, der er en grisebesætning, og det er den, I kan lugte. Og når jeg regner det om i personenheder så svarer det til 28.000 mennesker. Men Øresund og Kattegat er recipient for 1,7 millioner mennesker. Hvis vi dividerer det ned i husstanden og siger, at der er mange, der bor sammen, og det er ikke alle, der har en opvaskemaskine.

[26:57] Men det er i hvert fald 400.000 opvasketaps, hver eneste aften, bare opvasketaps, der ryger i rensningsanlæggene. Og så længe de så er i rensningsanlæggene, så er det fint. Men der er det jo ikke hele tiden. Så ja, men grundlæggende er jeg for den lokale trepart (den grønne trepart).

Interviewer: Jeg har lige et til spørgsmål. Tror du, at sådan nogle lokale trepart er med til at styrke og understøtte den lokale forankring til sådan nogle her projekter? Og er det med til at skabe nogle tryggere rammer, for ligesom som lodsejer vælger at deltage i en jordfordeling?

Kaare: Ja, begge dele. Det er simpelthen bare klogt lavet. At splitte det op, få det ned, få det gjort lokalt. Det er simpelthen klogt lavet på den måde. Fordi det der med, at man...

[27:47] Og det var også det, vi sad og aftalte på kommunen i går, i de her lavbrugsområder, der skal tages ud. Så siger jeg, tag nu og vælg de bedste af dem, dem der har størst effekt. Få det gennemarbejdet, så går vi ind, og så bruger vi vores planteavlskonsulenter på Landbrugforeningen. [28:03] De kender jo dem, de folk, der har jorden i de områder, og de har haft et samarbejde med de landmænd i mange år. Der er et tillidsforhold. Så de der planteavlskonsulenter går ind og siger, 'ham der er et problem, de er fine at snakke med, men ham der skal vi måske lige tale med på en eller anden måde'. Eller 'Det her er så kropumuligt, for de er stik-idioter alle sammen, så kan vi ikke finde et andet område til at starte med'.

Og så vil vi invitere til et møde, hvor den enkelte lodsejer kan gå hen og kigge på hans eget lokale område. Og der er simpelthen sådan noget med, altså, du ved her, så løber der et rør ud derovre, og det kommer over for den anden side af vejen, de der træer der, der er nogle moser

derovre, som det løber, vandet løber undervejen der, og det kommer igen lidt op for nogle andre, og så ned og så ud og ud på Søborg Sø, ikke?

[28:54] Og det er måske i virkeligheden kun mig, der ved præcis hvordan vandet løber her. Men når du så får de landmænd ind og kigger præcis på det der, og så har de noget lokalviden og noget, som kan bringes ind i det der. Og det der, når du selv kan få lov at stå og fortælle, og føle, at nu er jeg sgu tæt på, og nu har jeg også noget, som er sagt, så bliver du mere villig.

Interviewer: Ja, det giver god mening. Så vi har jo snakket om det her med den her tidsramme, der er for at nå i mål med de her arealomlægninger. Og vi har også lidt kigget på, hvad regeringen ligesom ligger op til af incitament, og det er jo bl.a. sådan noget med indførelse af CO₂-afgifter på husdyrhold og kulstofrige lavbundsjorde.

[29:41] Først vil jeg meget kort høre, hvad du tænker om det? Og så vil jeg fortælle om de incitament, vi har brygget lidt på.

Kaare: Ja, altså CO₂-afgiften, den er jeg fandme ikke meget for. Jeg synes, det er fuldstændig gak. Og jeg var jo en af dem, der skulle blive hårdest ramt af den. Jeg kommer aldrig til at betale CO₂-afgift. Vi står og kigger over på...

[30:08] Vi dyrker vores jord efter et system, der hedder Conservation Agriculture, hvor du i virkeligheden ingen jordbearbejdning laver. Du har altid efterafgrøder, og du arbejder med jordens sundhed, fordi en sund jord giver sunde planter. [30:26] Og det er totalt underkendt, fordi det er biologiske principper, og biologiske principper og værktøjer, de er rigtig svære at sætte to streger under og sige, sådan virker biologi hvert år. [30:37] Men så kan du gå over i kemisk bovaer f.eks. til køerne. Altså, alle mulige andre ting og sager, som er teknologisk eller kemisk. [30:52] Men teknologi og kemi, det kan du styre, så det kan du få den samme bundlinje hvert år. Og så er politikerer glad, og så slapper han af, fordi nu kan vi vise, det her er sikkert. Så alle de der ting, som jeg ved virker, og som jeg kan se virker, men jeg blev jo bare, det var sådan her, jamen... Det er ikke min vores vende. Det er der ikke. Det er der ikke. Og jeg har jo da også sådan... Når mine køer, de går ude og græsser, så er det der med, at en ko går og tramper i græsset, og kokassen havner ude på marken og alt det der. [31:30] Der er en så stor kulstofbinding på den græsmark, hvor sådan nogle køer, de går og græsser. Og det er jo så en kompensation for den metan, som den udleder.

[31:41] Altså jeg nægter jo også at tro på, at verden har, eller at kloden har udviklet et fordøjelsessystem, som er lige ved at slå os alle ihjel. Vi står op og ned den her skide vej her. Der er da også andre ting, der påvirker os. Og det er da noget, vi har opfundet. Så CO₂-afgift, det synes jeg simpelthen er irriterende. Og vi lever med det, og jeg har selv siddet med i to år i det, der hedder Arla's Sustainability Working Group, [32:12] hvor vi arbejder med at nedbringe vores CO₂-aftryk, og vi har udviklet det, der hedder incentive model, det er sådan en incitament-model til at arbejde med, så får man point for jo flere ting, du bonger ud på, og det hæver så din mælkepris, og det er jo så, at det er fodret dig med din egen hale, men det får jo alligevel nogen til at flytte sig, og på et tidspunkt, så får det de dårligste til at holde op.

Interviewer: Det er jo også, jeg tror, vores spørgsmål også er lidt om, at det er jo, hvad regeringen gerne vil gøre, hvis folk ikke vil være en del af det her jordfordeling.

Interviewer: [32:50] Tror du, at sådan en afgift er med til at skubbe, hvor mange der gerne vil deltage i en arealomlægning?

Interviewer: Det er jo lidt mere en pisk, hvor de sådan lidt...

Kaare: [33:00] Ja, ja, ja...

Interviewer: det kan godt sætte folk lidt negativt i at deltage til at starte med, fordi de bare får en lille pisk.

Kaare: Jamen det er jo en pisk, ikke? Og du kan sige, hvis du har nogle lavbundsarealer, som... 'Øh, fanden, det vil jeg ikke deltage i'. Og så har vi dokumenteret, at du har måske 12% organisk materiale. [33:21] Så det er bare virkeligheden, der bonger ud. 40 tons pr. hektar, 750 kr. Værsego'. Du kan bare drive det. Du skal have lov. Du skal bare dyrke det, som du har lyst til. Men du kan betale 28.000 kr. om året i CO2-afgift pr. hektar. [33:34] Det holder du hurtigt op med at drive. Så det er jo med armen på ryggen. Så modellen virker jo. Men du er jo tvunget ind i den.

Interviewer: Ja, det er jo det. [33:47] Så vi har arbejdet på de her incitament, til hvad der måske kan bidrage til fremme lodsejernes deltagelse i den grønne treparts arealomlægninger. Det første incitament, vi arbejder på, det handler om ejendomsbeskatning og går konkret ud på, at lodsejere, der deltager i jordfordelinger, skal fritages for ejendomsavancebeskatning. Fordi som det er nu, skal lodsejere beskattes af den ejendomsavance ved mulig fortjeneste af salg i en jordfordeling. Tror du, det vil gøre det mere attraktivt at indgå i en jordfordeling, når de fritages for den?

Kaare: [34:22] Ja, fordi økonomi flytter ting. Og hvis vi tænker på, at vi står og snakker om et erhverv, hvor gennemsnitsalderen er høj. Så der vil jo være nogen, der ser deres exit i det der. Og selvfølgelig så går statskassen glip af de penge der. Men hvis det ikke var blevet sat i værk, så... Altså, det tænker jeg ville være en god model.

Interviewer: [34:58] Så hopper jeg videre til næste incitament. Hvis nu man forestiller sig, at der var et krav til, at lodsejere i et projektområde skal deltage i selve jordfordelingsprocessen. Ikke at de nødvendigvis er tvunget til at underskrive en jordfordelingsoverenskomst, men er tvunget til at deltage i processen og følge den, ligesom at tvinge dem til at tage stilling. Tror du, at det vil åbne op for at flere får øjnene op for jordfordeling?

Interviewer: Der kommer vi tilbage til det der med kendskab og brede kendskabet til (jordfordeling).

Kaare: [35:35] Ja, i nogle tilfælde tror jeg, at det kunne virke. Og i andre tilfælde kunne det nok give lidt støj. Unødvendig støj. Jeg tror, at det kunne virke på den måde, fordi herude var der også nogle, der ikke gad til at starte med. Men så pludselig i et hjørne af søen, så var der nogen, der... Jordfordelingskonsulenten fandt en ejendom, så havde han pludselig nogle brikker i et puslespil, og pludselig nogle lodsejere som kunne komme til at bytte noget jord.

[36:15] Og så kunne dem, der sad og var sure over i det andet hjørne, godt se, at nu kom de så i mål derovre. Og så begynder de at interessere sig lidt for det. Men det med at skabe nysgerigheden, det er sindssygt vigtigt, fordi så begynder folk også selv at byde ind med løsninger. Nogle af de mest markante, eller hårdeste knuder, der blev løst i den her ude, det var jo, at der kom nogen, der intet havde med Søborg Sø at gøre. Men netop, altså den ene, det var en, vi gik og renoverede noget hjemme på vores stuehus, han havde lige mistet sin kone. Det er en lidt mindre landbruger, en dygtig håndværker, så det var en, som viste, at det var det han levede af, og at passe den der jord ved siden af. [07:17] Og vi gik og renoverede huset og sad oppe på tagryggen. Jeg kan huske, at vi sad og rodede med nogle tagplader, der hvor der var en skorsten oppe en gang. Vi sad så på den der tagryg og snakkede om det der.

[07:32] Det var lidt dybe at snakke om, at han sad derovre alene, og alt det der. Og så siger jeg, men Niels, du er jo ikke bundet til din ejendom. Du kan jo også sætte den ind i det her, der kører nu (jordfordeling). [07:47] Det er jo den chance, du har nu. Den har du ikke om tre år, for så er du færdig. Og din fordel er, at du kan aftale en pris med jordfordelingskonsulenten. Så kender du prisen. Så kan du aftale en dato, hvornår du skal ud. [08:05] Når du sætter et eller andet til salg, du kender lige de to, dem kender du aldrig. Det er fordelen ved det der. Og det var der altså også andre, der så. Og det er rigtigt nok, at snakken, en af de andre herinde ved Søborg, der solgte hele hans ejendom også. Og det var også ved, at vi havde gået og snakket, og han begyndte at... Du skal bare også lige have lidt tid til at arbejde med tankerne.

Interviewer: Ja.

Kaare: Men...

Interviewer: Det kan også godt være tvang, nu arbejder vi stadig på vores incitament, men det der med at få det kendskab på en eller anden måde, og så var tvang måske en måde at gøre det på, men selvfølgelig er der også andre måder, man måske kan udbrede kendskabet, måske lidt mere, hvad hedder det...

Kaare: [08:50] Du skal have din tvang forklædt.

Interviewer: Ja, præcis. Det er en god måde at sige det på.

Interviewer: Det er rigtigt. Det var også det du sagde i den anden podcast, at et godt råd til andre lodsejere, der bliver berørt i et jordfordelingsprojekt, der siger du jo også, at det råd du har er, at man skal være med fra starten af.

Kaare: [39:00] Ja, det skal du.

Interviewer: Nu bevæger vi os alligevel lidt over i det der med tvang. [39:15] Det tredje incitament går ud på at indføre det, der hedder majoritetsjordfordeling, hvilket går ud på, at det er flertallet af lodsejere, der beslutter sig for, om der skal jordfordeles i et område. Det vil sige, at hvis to tredjedele af lodsejere i et område gerne vil lave den her jordfordeling, men der er en sidste del af lodsejerne, der blokerer for at få gennemført et projekt. Hvad tænker du om det? At det så er flertallet i et område?

Kaare: [39:47] Det kunne vi jo her, fordi vi havde ligesom en organisation, kan man sige. Men der er jo ude i Fredensborg Kommune noget, der hedder Langstrup Mose, derude, hvor de også er ved at lave et projekt nu. Over på den side er det nogle forfærdelige mennesker. Men det er jo et sindssygt dyrt område, og dem der bor der, der står satme privat alle steder. [40:21] Og det er mit frimærke det her, og det er mit sted. Der tror jeg, at sådan et område vil det (majoritetsjordfordeling) være svært i.

[40:43] Og jeg tror, at det er, hvis man på nogen måder kan få sat noget jordfordeling i gang, så kør uden om dem, der ikke vil i første omgang. Men hvis to tredjedele vil ind, så kan du også få noget til at gå op. Og der vil være nogle af dem, som har været villige til at gå ind. De vil være glade. Jeg vil ikke. Nej. Der vil jeg tænke at værne om ejendomsretten. Den turer jeg ikke at tvinge.

Interviewer: [41:22] Så du ser hellere at arealomlægningerne sker ved frivillig deltagelse, som det er i dag, fremfor tvunget arealafståelse eller servitutpålæg?

Kaare: [41:29] Ja, og jeg vil sige, at som de der jordfordelingskonsulenter sagde, fordi alle bliver ved med at sige, at hvis der nu ligger en midt ude i det, der bare ikke vil eksproprieres, og alt det der. Og alle har en idé om, at hvis du bliver eksproprieret, så bliver du forgyldt. Så er der bare money in the bank. Nej, det er der altså ikke. Fordi hvis de andre har fået 140.000 pr. hektar, og du bliver eksproprieret ud, så bliver der taget højde for den der skattefritagelse. Så du får ikke 140.000 pr. hektar. Glem det.

Interviewer: [42:03] Vi har faktisk diskuteret lidt, hvorvidt, hvis der... I dag er der ikke en hjemmel til ekspropriation til klimaformål - men hvis der var sådan en mulig hjemmel til ekspropriation, bare det, der er en hjemmel, tror du, at det ændrer lodsejernes villighed til at indgå i en jordfordeling? Hvis bare de ved, der er en eller anden hjemmel, om at de kan blive eksproprieret, tror du så, at de er mere villige til at indgå i en jordfordeling frivilligt, hvor de ligesom er med?

Kaare: [42:33] Ja, nej, det tror jeg faktisk ikke. Jeg tror, det har meget større effekt, at dem, der ville noget, de får løst, måske ikke 100%, men en del af deres problemer, og du bliver glemt. Og så kan du få lov at blive glemt i et stykke tid. Men der er jo nok sat et eller andet i gang, og så kan det godt være, at der går to år eller fem år. De siger, at staten har evig tålmodighed, ikke. Og det er så ikke staten, det er jo erhvervet som en helhed, hvis det er sådan nogle klima-lavbundsprojekter. Men så tror jeg, at det er bedre at... Jeg vil næsten sige, at den der less is more i den her sammenhæng.

Interviewer: [43:30] Og så er det faktisk det sidste spørgsmål, og det er, om du selv har nogle forslag til incitamenter eller tiltag, der vil kunne fremme deltagelsen i jordfordelinger blandt lodsejere?

Kaare: [43:43] Jeg tænker, at en langt stor del af det, det er den der lange fortælling, om jeg så må sige, om det er jo den helt store om det fælles ansvar for kommende generationer, og hvis du kan betragte dig som et erhverv, og du også gerne vil lidt som dit erhverv, som helhed, så går du også ind og er med til at tage det kollektive ansvar, der er for dit erhverv. Men det er

altså et problem, fordi så sammenhængende er vi heller ikke. Det er nemlig lidt fragmenteret. Bare bæredygtigt landbrug og æreskovgruppen, og så Landbrug- & Fødevarer.

Interviewer: [44:44] Der er forskellige interesser også i...

Kaare: Ja, og der er forskellige tilgang til ting. Der er jo simpelthen nogen, som ikke vil erkende, at der er en opgave, og der er en forpligtigelse. Og bare kalder 'dem' og 'de' til alting.

Interviewer: Men måske lidt i forhold til det med lodsejerudvalget. Det er også i forhold til at få den her fællesskabsfølelse og ligesom at skabe en fælles forståelse også blandt dem, der i området måske skal stå overfor en jordfordeling. Nu har du selvfølgelig været i Lodsejerudvalget, men om du måske også ser, at den fællesskab kan blive endnu bedre for ligesom at fremme motivationen, eller om den i forvejen allerede har så meget engagement. Nu har du været lidt en ildsjæl for at kunne sprede budskabet. Men om man kan inddrage dem, der nu skal til at indgå på en endnu bedre måde, så de måske får den her kollektive ansvar?

Kaare: [45:53] Det er i hvert fald en del af løsningen. Det er det, at du har, det kan f.eks. være vores landboforenings formand, en eller anden person, som du har tillid til og stoler på, som du kan få til at fortælle og vise, at det er sgu fint at gå ind i det her. Så kan du sige sådan en jordbrugsinfluencer,

Interviewer: [46:22] Hvis man nu havde en eller anden, dig eller en anden, der altså var den første de mødte, og at det ikke var en fra staten eller en jordfordelingsplanlægger, som jo egentlig også er ret neutral, men en der måske er mere i øjenhøjde?

Kaare: Det er jo den strategi, vi prøver at køre heroppe i hvert fald, at det er i øjenhøjde. Og jeg... Jamen det ved vi jo næsten alle sammen. En du har relation, en du kan relatere, en du har tillid til, der kommer og begynder at starte en svær snak på en stille og rolig og fornuftig måde. Det er, at man har meget mere mod til at gå ind i og fortsætte sådan en samtale, end, vi har en joke i landbruget med, når der kommer en hvid bil med grønt skilt på siden af ind på gårdspladsen. Så nu er der razzia.

Jeg ved, sælgere, at når de kommer, og de har været på et sælgerkursus, og bare har mødt sælgere i 35 år, og de kommer ind, og du kan bare høre, at den kører, den læser sporet over den samme liste. Allerede der for nogen begynder kæden at hoppe lidt af. Men hvis det er en, hvor der måske er nogle familierelationer, og nogle kollegiale relationer, har vi meget nemmere ved at kunne starte den der fælles ansvarsfølelse, og også den der sammenhængskraft og samhørighed, som er nødvendig i det der. Og det er i hvert fald den, vi prøver at tage heroppe.

For jeg ved godt, at DN er jo en del af den lokale trepart. Og jeg ved også, at DN er bare en rød klud i hovedet på rigtig mange af mine medlemmer. Og det er jo ikke fordi, at jeg synes der er noget galt med DN, men jeg ved at det er en organisation, som ikke har en eneste kvadrantmeter at sætte i spil. Typisk nogen, der bor rigtig, rigtig langt væk fra det, som det handler om, men som har kæmpe ambitioner på andres vegne. Og hvis de kunne se sig selv på den måde, og forstå at træde lidt tilbage en gang imellem, når tingene spidser til, så vil det være så meget nemmere.

Interviewer: [49:02] Ja. Har I flere opfattende spørgsmål? Nej. Det er godt. Tak for dit svar.

Bilag 6. Interview med Mads West

Interviewer: [00:00] Jeg vil hovedsageligt stille spørgsmål, og så kommer Anna og Jannick til at stille nogle opfølgende spørgsmål. Yes. Men ja, så meget hurtigt, kort og godt, om du lige hurtigt vil præsentere dig selv.

Mads: [00:14] Yes. Det er fint. Ja, det vil jeg meget gerne.

[00:16] Ja, Mads Vest, det har jeg nok fundet ud af. Udover at jeg driver landbrug, så er jeg næstformand i Landboforeningen her på Fyn. Og jeg er også en af de lokale grønne trepartsrepræsentanter. Altså jeg har landbrugsrollen i en af de fire treparter her på Fyn. Vi er to fra landbruget i hver af de her 23 lokale treparter. Der er jeg så én i én af treparterne.

Men altså vores landbrug, vi har nu her efter jordfordelingen og så videre er blevet gennemført, der har vi handlet ud over noget jord, så har vi også handlet en husdyrproduktion, så vi har 900 søer i dag og sælger smågrise. Og driver godt og vel 300 ha jord, hvoraf vi ejer 130-140 hektar.

[01:12] I jordfordelingen har vi afstået 11 hektar projektjord, og så har vi solgt 5,5 hektar. Altså ikke et projektjord, men det var noget, som jeg egentlig tænkte, at det var sgu bedre egnet til natur end til landbrug. [01:30] Så det har jeg fået landbrugsstyrelsen til at købe med. Og så har vi så købt 39 hektar, hvoraf de 25-26 er agerjord og så noget skov. Som så lå uden for projektet. Og den pågældende ejendom, med de 39 ha, var sådan set en ejendom på i alt 96, hvoraf de 20, så vidt jeg husker, var projektjord.

[02:01] Og efter at jordfordelingen blev igangsat, så valgte ejeren af den her ejendom at sætte hele sin ejendom til salg ved mægler, helt som almindeligt salg. Og så tog jeg så fat i Landbrugsstyrelsen og sagde til jordfordeleren, at den køber du vel? Ja, men det var sådan, han ville jo meget gerne købe det i jord, men det var jo lige med den der husdyrproduktion osv. Og så sagde han, hvis vi så siger, at den køber jeg, så køber du vel? Ja, det vil jeg godt så. Så det var egentlig sådan.

Interviewer: [02:32] Ved du hvilken omstændighed, der gjorde, at han lige pludselig ville indgå med hele sin ejendom i puslespillet?

Mads: [02:39] Jamen, han siger, den tidligere ejer der, at han egentlig havde gået og spekuleret i, at han går meget på jagt og har haft sin jord lejet ude i mange år. [02:51] Så han havde egentlig gået og spekuleret på, at han på et eller andet tidspunkt ville stoppe med hans svineproduktion. Og så ville han have plantet skov og gå og nyde livet. Han er et par 50, og så var de blevet enige om, at inden de der marker blev til en skov, så var han gammel. [03:08] Så de havde fundet en ejendom over i Jylland, hvor nummeret var lavet for 15 år siden. Så der var ved at være en skov. Så købte de den og satte det andet til salg. Det var hans indgangsvinkel til det. Han ville gerne nå at prøve at lave noget andet end at have med svineproduktionen at gøre. Derudover var det natur, de var ude efter, som de tog en genvej til, kan man måske sige.

Interviewer: Og brændte han også lidt for det så? At skulle genskabe eller få det her vådområdeprojekt til at blive realiseret?

Mads: [03:44] Ja, han var meget positiv fra starten på vådområdedelen. Det der er en bekymring ved at afgive for sådan en som ham, fordi han drev jo ikke sin jord selv. Det var lejet ud, så det kan man jo et eller andet sted, så kan man sige, det er ligegyldigt, om der er andre, der driver jorden, eller andre, der bruger jorden til noget andet. Lige på nær det her med harmonieareal (ammoniakareal?) i forhold til husdyrproduktion.

[04:10] Du kan ikke bare have alle de grise du vil, uden at have et eller andet sted at gøre af gylten fra dem. Så det kan jo så blive udfordringen nogle steder. [04:21] Det der med nogle af de der meget, meget husdyr-tætte områder, hvor der simpelthen ikke er plads til at tage jord ud, så skal der også tages husdyrproduktion ud, og så begynder det at blive dyrt. Et eller andet sted. Men altså, det var så ikke på den måde et issue her, fordi det er ikke så husdyr-tæt heromkring, så det kan godt løses.

Interviewer: [04:42] Og hvordan var, nu kan vi læse frem til, at du selv tog initiativ til at indgå i den her jordfordeling. Hvordan var din oplevelse af at deltage i den?

Mads: [04:53] Ja. Jamen det synes jeg egentlig har været vældig fint. Det er jo ikke nogen hemmelighed, det er Assens Kommune, og de er jo blevet fremhævet relativt vidt og bredt for deres evne til at få ting til at ske på det her. Og det kan jeg sådan set kun bakke op om, at den måde man tilgår det på, den ser ud til at virke bedre end hvad det sådan gennemsnitligt gør i hvert fald.

Interviewer: [05:19] Var der nogle andre, som var lidt mere skeptiske, eller hvor der var måske en form for, ikke en modstand, men man skulle lige overbevises til at se, at det var en god idé?

Mads: [05:33] Altså der er en, som ikke har ville være med, hvor stregerne på projektområdet simpelthen er blevet flyttet. Det var også en, som lå i kanten af det, så det kunne lade sig gøre.

[05:46] Det er jo tit det, man hører rundt omkring, at hvis der er en eller anden lodsejer, som har en meget ondselig (undselig?) plet midt i det hele, som bare siger nej, så kan det sommetider ikke lade sig gøre.

[05:58] Det er jo skideærgeligt, hvis man kan få... Altså i vores tilfælde, der er det jo 22 lods ejere, der er involveret, og der er der så en, der har valgt at stå udenfor. Og efter at den ejendom der så er blevet handlet, og der er noget jord fra den pågældende ejendom, som ikke er omsat endnu, så var han faktisk måske ved at sige, at det kunne da egentlig godt være, at han ville alligevel. Det er så lidt for sent nu, så det er jo også lidt ærgeligt.

Interviewer: [06:20] Men ved du, du kender vel ikke årsagen til, at den pågældende ikke havde lyst til at deltage?

Mads: Jo, jo, jo, det gør jeg godt. [06:27] Det var simpelthen ud fra en rationalitetsbetragtning. Jeg har jo afgivet noget jord og fundet noget andet jord. Sådan dybest set, om jeg skulle køre den ene vej i et y eller den anden vej i et y, når jeg kørte med min traktor, det kunne egentlig være lidt ligegyldigt. [06:44] Hvor den pågældende er, at han har en samlet ejendom på 50 hektar, der ligesom er én plads. Og der skulle de tage 5 hektar ud af de 50. Og hvordan skal de tilbyde ham noget, der ligger bedre? Det kan de jo ikke.

Interviewer: [06:56] Okay, så der var simpelthen ikke noget bedre alternativ.

Mads: [06:58] Det var egentlig ud fra det, at han kunne ikke se nogen fordel i at være med. Men nu skal det måske også siges, at det her projekt, altså i og med det, som er gennemført nu, så var projektet, det var jo tegnet og opfundet længe inden, at den her trepart kom ind over.

[07:14] Og jeg tror da nok, at treparten den har, altså vi arbejder stadigvæk rigtig meget med at informere. Nu er vi jo over i landbrugsforeningsregimen, med at informere lodsejere og medlemmer om, hvorfor vi egentlig mener, at det er fornuftigt, og ikke bare sige nej i hvert fald.

Interviewer: Lige overveje...

Mads: Den viden var der ikke for et år eller to siden. Der skulle man lidt mere selv søge den, [07:40] og man skulle selv kunne se fornuften i det, det er jo ikke nødvendigvis noget der bliver givet til dig. Der var ikke de samme incitamenter.

Interviewer: [07:47] Tror du der er flere der så kender jordfordelingsbegrebet nu end før den grønne trepart?

Mads: Ja. Ellers er det i hvert fald fordi de ikke har hørt efter, vil jeg sige.

[07:59] Vi indbyder alle dem vi kan, og jordfordelingen er med på alle de infomøder der bliver holdt, og vi gør virkelig hvad vi kan for at lodsejere og landmænd er bevidste om, hvad muligheder der ligger.

[08:16] Så det vil jeg sige, hvis det er fordi at man ikke ved det nu, så er det fordi man enten ikke har hørt efter eller ikke vil høre efter. Og det er der selvfølgelig også nogen der ikke vil, og det må man jo, så udefra at det er drevet af frivillighed, så må man også have respekt for, at der er nogen, der af den ene eller anden årsag bare ikke vil. Ja, sådan er det jo.

Interviewer: [08:36] Ja. Men er der nogle ting ved den proces, du har været igennem ved Møllemosebæk, som du tænker kunne have været bedre? Eller om det skulle være nogen ting, der kunne være ændret for at få det til at spille endnu bedre? Eller har det bare simpelthen fungeret rigtig godt.

Mads: Nej men, jeg synes egentlig at efter jeg er kommet med i processen har det fungeret rigtig godt. Det der ærgrer mig lidt, det var, at det oprindelige projekt og de lodsejere, der oprindeligt var indbudt, der var jeg sådan set ikke med.

Interviewer: [09:09] Nej.

Mads: [09:10] Men det var en bortforpagter jeg har, altså var jeg forpagter af hans jord, som helt henslængt siger til mig: har du i øvrigt hørt det der med det der område? så sagde jeg, at jeg har sgu ikke hørt noget. Og så måtte jeg jo så undersøge det lidt, og så kunne jeg se, der var tegnede streger, og sådan, altså på noget forpagtet jord, jeg har. Hvis man sådan siger, der ligger en mark her, der var, som jeg forpagte, og så ligger mine jorder, og så ligger der noget andet jord, som jeg ikke har noget at gøre med, og der var tegnet på det forpagtede, og det har jeg ikke noget at gøre med. Og mit jord, som så lå midt i, det var der sådan set ikke tegnet på.

[09:40] Og med det samme, så kunne jeg jo se, at jamen altså, skal det være vådt på den ene side, og skal det være vådt på den anden side, så er det svært at forestille sig, at det ikke bliver

vådt midt imellem. Så der tog jeg selv fat i ham fra kommunen, og så sagde jeg, at det ville jeg simpelthen ikke være med til.

[09:52] Så jeg sagde, at enten så må I tage mit med, eller så må I finde på noget andet. Nå, så må vi jo tage dit med. Så gør I det. Og derfra af synes jeg egentlig, at processen har været rigtig fin. [10:05] Hvis jeg skal pege på en...

Interviewer: [10:08] Du var ikke med helt fra starten, selvfølgelig, til de indledende møder og det med at tegne stregerne?

Mads: [10:13] Nej, det allerførste møde var jeg så ikke med til, fordi jeg ikke havde fundet den info. Men ellers har jeg været der, derfra af. Der er nogle rigtig fine møder, der har været holdt, og jeg synes, det er en god proces. Noget andet, én ting måske kunne... Jeg har jo så solgt min jord og købt noget andet jord.

[10:38] Og det er også undervejs i processen, der er der kommet nogle nye ordninger inden for sådan noget værditabsordning. Hvor man egentlig kan beholde sin jord og så blive kompenseret for den der ændrede anvendelse på den.

[10:51] Og jeg havde jo sådan, jeg havde fra starten af sagt, at jeg vil bare gerne sælge og have noget andet. Så derfor er det det spor, at jordfordelingen har kørt i for mit vedkommende. Og jeg er egentlig måske lige ved at sige, at hvis jeg havde vidst, hvad jeg ved nu, så kan det godt være, at jeg bare havde beholdt min jord, og så taget den der værditabsordning, fordi den var egentlig... I forhold til de ordninger, der lå, da vi gik i gang, der er den blevet væsentligt bedre. Så det kunne jeg egentlig... Altså det tror jeg faktisk, hvis jeg havde været klar over det op til nu, så tror jeg egentlig bare, at jeg har beholdt mit projekt jord der.

Interviewer: [11:26] Okay, ja.

Mads: [11:28] Men jeg har jo så fundet noget andet, så det er jo ikke fordi, at vi sådan på den måde... Vi er jo ikke gået ned i areal, men det kunne sagtens have tjent et formål at beholde det.

Interviewer: [11:38] Men synes du så, at du er blevet godt nok informeret omkring alle de forskellige alternativer, der har været? Eller kan man sige...

Mads: [11:45] Jamen, det har jeg egentlig ikke sådan haft behov for, for jeg har fra starten af sagt, at jeg gerne ville afgive det jord der, men jeg vil have noget andet. Minimum samme areal og gerne mere. [11:56] Og vi har jo så fået byttet 15 (ha) et eller andet til 40 (ha) i runde tal, så vi har fået mere jord. Jeg tror ikke, det er bedre jord, vi har fået, men det er nok heller ikke væsentligt ringere. Så det er fint.

Interviewer: [12:17] Har I nogle spørgsmål? Vi har tænkt at skifte emne her til den grønne trepart. Ja. Hvis I har nogle spørgsmål.

Mads: [12:23] Vi kan komme tilbage til det, hvis det er noget.

Interviewer: [12:25] Så lidt et skift med fokus på den grønne trepart nemlig. Hvad er din holdning til den? Og at skulle omlægge så store landbrugsarealer til natur?

Mads: [12:38] Man kan sige, at som udgangspunkt, så er det at den grønne trepart, at den stammer jo helt tilbage til det der med en CO₂-afgift. Og CO₂-afgiften, den vil jeg sige, den er egentlig stadigvæk sådan en grundlæggende modstander af, fordi jeg synes, det er meget det

der med at beskutte på baggrund af antagelser. [13:01] Altså det der med, hvor meget CO₂, der egentlig slipper ud af en ko eller en gris eller et eller andet, det er noget man har modelberegnet, det er noget man har en eller anden idé om, og hver gang der kommer nye klimamåltal, så ændrer man målstregen enten den ene eller den anden retning. Og det er jo for mig at se et udtryk for, at man egentlig ikke ved det, fordi var det målfast, og var det faktisk, så er der ikke nogen grund til hele tiden at ændre på forudsætningerne. Så helt retssikkerhedsmæssigt og grundlæggende så er jeg imod, at man beskatter på det grundlag der.

Interviewer: [13:36] Så der er nogle incitamentsstrukturer lige nu i aftalen, som også gør det lidt mindre motiverende at være med i som landmand måske? Altså også det her med markeregulering og at skulle afholde CO₂ afgifter?

Mads: [13:50] Ja, det er sådan lidt det, vi får sige ved os. Jeg vælger jo at se det sådan, at motivationen for at være med, det er at undgå markeregulering.

Interviewer: [13:57] Ja, præcis. Og hjælper det så?

Mads: [14:00] Det gode ved det er, at man har fået de dele koblet sammen, så der rent faktisk er en gulerod. For ellers, som det var, så havde vi en CO₂-afgift, og den skulle vi på en eller anden måde forsøge at undgå. Det kunne vi så enten investere os ud af, eller også smide de grise af pommeren til, sådan kort fortalt. Så blev der i forhold til udgangspunktet så blev der forhandlet osv. og den der CO₂-afgift, det er jo ikke en der driver mig ud i konkurs og armod eller noget som helst.

[14:32] Men stadigvæk er det jo på den bedrift vi så driver nu og med det der ligger i udsigt for CO₂-afgift, så er det jo 2-300.000 (kr) eller sådan noget vi skal pille ud af vores resultater årligt fra 2030 og fremad.

[14:47] Og det skal jeg da være fuldstændig ærlig at sige, at dem synes jeg da egentlig, dem bliver der hellere beholdt selv, end som at betale klimaafgift. Det tror jeg de fleste har det. Men i forhold til at udgangspunktet, det var, at man måske skulle koste mig en million, så er det jo selvfølgelig væsentligt bedre at nøjes med en 200-300.000 end en million.

Interviewer: [15:04] Helt sikkert.

Mads: [15:06] Så det er den ene del af det, og den anden del er det at de målsætninger omkring kvælstof, som der er inde i treparten til 2027, de har jo sådan set hele tiden ligget der.

[15:21] De er bare blevet skubbet i baggrunden i snart 3 mio. år af, at folk er skidesure over den der klimaafgift. Og da klimaafgiften, den så landede, jamen det har jo ikke fået det andet til at gå væk. Der er bare ikke blevet talt om det. Det var jo stadigvæk en udfordring, der lå at ventede der. Det er jo et dekret ovenfra, at hvis ikke udledningerne er nedbragt den eller den dag, så falder hammeren. At man så får tingene koblet sammen og laver et incitament til, at man rent faktisk kan løse det på en eller anden vis. Det synes jeg, at det er sådan set godt.

Interviewer: [15:54] Tror du så, det er realistisk nu med den tidsfrist, der er sat nu til at nå i mål med omlægningerne, og så også indfri noget af den kvælstof, der bliver udledt?

Mads: [16:05] Nej. Det tror jeg ikke. Nu er det selvfølgelig op i tiden, og det fylder i bevidstheden osv., men hvis man ser på det der med at udtage jord og lave vådområder, så er det jo ikke nyt. Kommunerne har jo arbejdet på det i mange år. Og hvis man ser på, hvad der er nået i de

foregående 10 år eksempelvis, og så sammenkører det med, hvad man så skal nå i de kommende 5.

Interviewer: Der skal mange kræfter til.

Mads: Det skal der jo i den grad, og det kan sagtens være, at der er nogle af mine kollegaer, der ikke vil være med. Det er da ganske givet, og der er nogle steder, hvor teknikaliteter af den ene eller den anden retning gør, at projektet så ikke kan lade sig gøre, og hvad ved jeg, men bare det, at kommunerne skal arbejde så hurtigt, det er de simpelthen ikke vant til.

[16:54] Det skal glide på en helt anden måde, end hvad det har gjort. Og den der omstilling, der skal ske af offentlig forvaltning, den er jeg sgu nok lidt skeptisk omkring, om det kan lade sig gøre. Det er jo formuleret sådan, at vi skal inden en eller anden dato, så skal der vedtages skitseprojekter, og det er jo en dynamisk plan osv., så der er nogle gummiparagraffer i, men det ændrer ikke på, at der skal virkelig fart på.

Jonathan: [17:26] Er det også ud fra din oplevelse med at være en del af den lokale trepart, med til at have møder, at det går ikke hurtigt, eller hvad kan man sige, der er mange ting, der skal gå op?

Interviewer: [17:37] Jamen, der er rigtig mange ting, der skal gå op. Lillebælt Fyn hedder det område, jeg er en del af. Der sidder fem forskellige kommuner med vandopland ude til Lillebælt Fyn, med fem forskellige måder at arbejde på. I hvert fald fem kommuner, som er vant til, at det er dem, der beslutter, hvordan de arbejder. Det er ikke... Der er ikke repræsentanter fra landbruget, som jeg nu er, der skal stikke deres næse i det, og der er ikke folk fra Naturfredningsforeningen, der skal stikke deres næse i det, og dem fra de andre kommuner. De har deres... Og det er jo nogle små afdelinger i kommunerne. Der sidder måske tre mand, som i en given fynsk kommune der har med det her at gøre, og de har deres rytme at arbejde i. Og det kan man godt mærke på nogle af de medarbejdere, at den rytme, den har de sådan set overhovedet ikke lyst til at få forstyrret. Så det er lidt, altså det fornemmer jeg, at det faktisk er lidt op ad bakke.

Interviewer: [18:42] Men tror du, altså nu er der jo blevet indført de her lokale treparter, og tror du, at det er med til at understøtte den her lokale forankring, som ligesom er tiltænkt med de lokale treparter?

Mads: [18:56] Ja, det er det, jeg er fuldstændig enig i, i logikken i de 23 treparter. Vi startede også med, der hvor jeg så er med i det, der havde vi startet med at få lavet et fælles kommisso-
rium med dem på Jyllandsiden af Lillebælt, så vi bare lige skulle slå to sammen til en, fordi det var meget nemmere, og det startede vi fra vores side med at sige, nej, det skal vi ikke. Altså når det er lokalt, så er det lokalt. Så skal vi ikke sætte og forholde os til, hvordan man skal arbejde i Vejen Kommune. [19:25] Det må Jyllandsiden stå for. Jeg tror helt bestemt, at der er noget værdi i den lokale forankring. Og det giver noget, altså blandt lodsejerne fornemmer jeg også, at det giver noget ejerskab. Det der med, at det er defineret som et område, hvor vi kan se, at hvis vi gør noget, så kommer det her område i mål frem for et område, som måske ikke kommer i mål.

Det, hvor det så giver nogle udfordringer, det er, at der i de foregående vandplaner. [19:56] Der var jo kæmpe indsatskrav i Limfjorden f.eks. og nu er der ikke en skid. Så lige fra den ene dag til den anden, så er det helt hvidt deroppe. De er sådan, at de sidder og snakker lidt og hygger

lidt, og så kan de prøve at snakke lidt om de skal plante noget skov et eller andet sted. Og så er der nogle områder i Lillebælt, som vi hører til, der er indsatskravet så stort, at det bliver svært. [20:19] Det bliver rigtig, rigtig svært at komme i mål uden efterafgrøder og braklægninger og alt det der, som vi dybest set gerne vil af med. Det er det, vi bliver mødt af. Det som folk siger som hæmsko for det her, så næste år kommer der et nyt kort, og så ser det måske anderledes ud.

[20:39] Hvorfor skal vi gøre noget? Vi kan jo bare vente og se om det går væk. Det tror jeg så ikke det gør. Men det er lidt, altså man kunne godt tænke sig et datagrundlag, som var valid for det der. Altså var det rent faktisk, var en der havde været ude og måle det, og hvor bækken den løber ud i havet og siger, der er så meget nitrat i det vand her, og det skal vi have nede på så meget. Det kan vi gøre sådan og sådan, og sådan sætte i gang. Men alle de der modelberegnedes faktaark der, dem er jeg og mine kollegaer lidt forbeholdende overfor. Så altså ja, men det lokale det giver værdi.

Interviewer: [21:21] Jeg synes også det er ret interessant, den her proces, som man kører med i Assens Kommune op til jordfordelingen med de her opstartsmøder, hvor, nu har du jo så ikke lige været en del helt fra starten, men det her med, at lodsejerne ligesom bliver inviteret til det her møde, og ligesom er med til at sætte stregerne på kortet for at skabe den her medejerskabsfølelse, at det ligesom også er motiverende, det synes jeg er ret interessant også.

[21:52] Og så når man så også ser det her med, at man indfører lokale treparter, som også er med til at styrke en lokal forandring. Det synes jeg i hvert fald hænger rigtig fint sammen.

Mads: Ja. [22:03] Det sidste treparts-møde vi havde for fjorten dage siden, tror jeg det var, hvor Assens jo selvfølgelig også er en del af, fordi det er en del af den lokale trepart, der havde vi ham, Jannik, som I garanteret har stiftet den her bekendtskab med. Han var jo at fortælle om, hvordan det er, at han griber det der an.

[22:21] Og det er jo tydeligt, at tallene de taler jo deres sprog, og man kan se, hvor mange hektarer han har gennemført projekter på, og hvor langt han egentlig er. Trods det, så kan der efter sådan et møde egentlig ikke rigtig opnås enighed blandt de der fem kommuner om, at det er fornuftigt at gøre det på den måde.

[22:39] Og det synes jeg satme er underligt, at de siger, at 'vi har jo vores måde at gøre det på, og det er det, vi er nu ret sikre på, det virker også'. Jamen for fanden, det gør det ikke. Hvad har I lavet? Hvad har Jannik lavet?

Interviewer: [22:53] Ja, se lidt på nogle eksempler, der virker også.

Mads: [22:57] Ja, men der er bare, ligesom der er forskel på landmænd, og nogen gør det på min måde, og det er sådan det er. Sådan er det dælme også på kommuner.

Interviewer: Ja. Så det kunne godt gå hen at spænde lidt ben for de her samarbejdsgrupper, om at lave de her omlægningsplaner?

Mads: [23:16] Ja, det kunne jeg sagtens godt se, at det blev en kæmpestor hæmsko. Men altså, det man skal i første omgang, det der er deadline på i år, det er jo egentlig at få udpeget, hvor mange hektarer og hvad kan vi gøre. Og det er jo nemt, fordi den del, der ligger i 2025, der

skal man sådan set ikke ud og snakke med lodsejere. Der skal man bare lave nogle kort, som lodsejeren ikke får at se.

Interviewer: [23:45] Men lige et spørgsmål til det faktisk, for vi har været lidt i tvivl med hele det her sammenspil mellem jordfordeling og omlægningsplanerne. Og måske også lidt i forhold til Assens-modellen med, at nu har vi de her udpegninger, som bliver foretaget af myndigheden.

[24:02] Hvordan hænger det sammen med, at man så kommer ud, og man måske har lyst til at afprøve Assens-modellen? Hvor meget tager man så udgangspunkt i de her streger, der er tegnet på forhold i omlægningsplanerne, de her skitseprojekter? Og når man så skal ud og snakke med lodsejerne, kan man så stadigvæk have de her frie tøjler, som man har haft med Møllemosebæk, hvor man bare siger, at vi er interesserede her, hvad skal vi gøre?

Mads: Altså, der er lavet det der system, MARS-systemet der. Det er jo der, hvor dem der sidder og planlægger i kommunen, de kan gå ind og tegne nogle streger,

[24:38] og så kan de regne på, jamen hvis vi tegner den her streg, hvad giver det så af kilovælstof? Og igen, det vil der nok være forskel på, hvordan man griber det an kommunalt. Hvis man sådan tager udgangspunkt i, at det her forarbejde det var lavet, og så skulle det passe ind i Assens-modellen.

[24:57] Så ville man gå ud og tage en snak med alle de lodsejere, som har jord indenfor og rundt om den her streg. Og ikke vise dem strengen, men sige, vi har screenet på jeres område og kan se nogle potentialer. Hvad siger I?

Interviewer: [25:17] Ja, så man kan godt forene det lidt på en eller anden måde.

Mads: [25:22] Ja. Det er lidt både og, fordi til at starte med, der var det faktisk tanken, at os der er landbrugsrepræsentanter, vi også havde adgang til det her planlægningsmodul i MARS. Ikke til at planlægge projekter, men til at se, hvad der var i sving. Og den adgang er faktisk blevet taget fra os, og det er netop for, at der ikke burde slippe noget ud til lodsejere. Så man ikke skal kunne høre ad omveje, at nu løber de med al din jord, kammerat. Og det er netop, vi gør alt hvad vi kan for at tale imod det der med, at man sender et eller andet i e-boks, hvor der står, du har 17 hektar, vi løber med de 12. Du kan få sådan og sådan. I øvrigt, eller måske et møde i næste uge.

Interviewer: [26:09] Så mister man måske også den der ejerskabs- og værende del af projektet fornemmelse. Altså hvis man bare bliver pålagt det.

Mads: [26:18] Om man har én hektar, eller man har 1000 hektar, så tror jeg ikke, der er nogen, der bryder sig om, at der kommer andre og laver planer for det, du ejer.

Interviewer og Interviewer: [26:24] Nej, præcis.

Mads: [26:25] Altså det er jo ikke samme målstoksforhold, men hvis du har en parcellushave, så er der heller ikke nogen, der bare klapper i deres små hænder over, hvis der skal ligge en motorvej i den halve af den.

[26:38] Jeg har selv lagt en del jord til den der Baltic Pipe gasledning, der var så meget med. Da jeg blev klar over, at det var på forsiden af Fyn Stiftstidende, hvor jeg kunne kende min mark, der var tegnet ind på et kort, havde jeg intet hørt. Det er altså ikke supermotiverende, at

der bliver sådan et anlægsprojekt, der står på forsiden af avisen. Det havde været lidt bedre, hvis man havde fået et fingerpeg i forvejen.

Interviewer: [27:03] Ja, der havde været noget større gennemsigtighed, ikke?

Mads: [27:07] Ja, lige præcis. Det tror jeg sådan set, det er uanset hvem man er, så det der med, at der kommer andre og laver planer for det der er dit, det bryder man sig bare ikke om grundlæggende.

Interviewer: [27:20] Nej. Har vi ikke lidt dækket det her?

Interviewer: [27:23] Jo, det har vi.

Interviewer: [27:25] Det vi snakker om nu, hænger også lidt sammen med, at vi er kommet lidt ind på nogle motivationsfaktorer i forbindelse med deltagelse. Og her vil vi gerne spørge om, hvilke faktorer der var vigtigst for dig om at deltage i den her jordfordeling? Hvad var afgørende?

Mads: [27:48] Det er jo igen at det kommer an på hvem man er og hvad man kommer ind med. Jeg kommer jo ind som, så kan man diskutere om jeg er professionel eller ej, men jeg forsøger da at leve af at drive landbrug. Og min indgangsvinkel til det, den er jo selvfølgelig, at det vil jeg gerne blive ved med at kunne leve af (hans landbrug). Ikke at jeg nødvendigvis skulle komme styrket ud af en jordfordeling, men mit udgangspunkt var, at jeg i hvert fald ikke skulle komme ringere stillet ud af en jordfordeling.

[28:17] Det var sådan udgangspunktet. Og det kan man jo sige, hvis du skal have lavet et, hvis du skal have gennemført et projekt, hvor der er 10 lodsejere, som alle sammen er professionelle landmænd med husdyrproduktion, som alle skal bruge deres jord. Så er det svært.

[28:31] Men som i vores, hvor der er en fornuftig blanding af landmænd og ikke landmænd, af private lodsejere, af ældre mennesker, som måske kan få omsat deres ejendom på den måde, frem for et salg på normale vilkår. Så jeg tror grundlæggende, at det handler om at man skal kunne se at man kommer i det mindste ligeværdigt ud af det eller sådan i samme stand ud af det. Og kan man komme styrket ud af det, så er det jo absolut ikke en ulempe. Det gør vi jo så. Det kan være det viser sig, det bliver træls at have grise, men umiddelbart har vi fået noget ud af det, som vi gerne ville have. Og det har de andre parter også, så det er jo kunsten.

Interviewer: [29:26] Hvordan har kommunikationen med jordfordelingsplanlæggeren, og projektejerne, med Jannik og de andre lodsejere påvirket din deltagelse eller oplevelse af det?

Mads: [29:38] Jeg synes, at når jeg har haft spørgsmål, så har jeg fået svaret på dem. Der har været lidt lovmæssige uklarheder. Et konkret eksempel er det jord, jeg nu afgiver. Det havde jeg faktisk fået at vide af kommunen, at det var der ingen problem i, at vi drev til og med høst 26 (2026), fordi anlægsarbejdet skal først foregå slut 26 (2026).

[30:05] Så jeg havde sådan set tegnet en frøavlskontrakt på marken osv., og så snakkede jeg så efterfølgende med jordfordelingsplanlæggerne og sagde, nej, det må du fandme ikke, fordi når vi tager værditabsordningen, så skal jorden ændre anvendelse, så det kan du ikke. Og så siger de, jamen jeg har jo ikke taget værditabsordningen, jeg har jo solgt jorden, 'nej nej, men de har jo så solgt jorden videre til en anden en, som så har taget værditabsordningen, og så beholder den'. Og der blev jeg sgu så lidt så, aha, så må de fandme da lige, så jeg måtte jo så ringe til

frøfirmaet og annullere min kontrakt igen, og det kom jeg da heldigvis ud af, uden det kostede mig penge, men ellers så havde det måske også været sådan lidt. Men det er jo så, det er jo lidt det der med, når treparten kommer ind fra højre, nye ordninger, der bliver opfundet undervejs. Det er jo nødt til at være dynamisk i et eller andet forstand. Men lige der vil jeg sige, der kunne jeg måske godt have tænkt mig lidt bedre information.

Interviewer: [30:59] Ja, det kan jeg godt forstå.

Mads: [31:01] Eller at kommunen vidste det samme som jordfordeleren. Men derudover synes jeg, når jeg har haft noget at spørge om, så har jeg ringet til dem, og så har de svaret på det efter bedste evne. Og det er fint. De har været til rådighed i det omfang, jeg har haft behov for det.

Interviewer: [31:18] Og nu er du selvfølgelig også, som vi har fået at vide, kommet lidt senere i projektet, men synes du også, at du har fået meget indflydelse og medbestemmelse i at kunne udforme projektet?

Mads: [31:32] Jamen, projektgrænsen blev så flyttet fra den ene side af min mark til udenom min mark, så som man kan sige, der har jeg jo fået relativt stor indflydelse. Og i den anden ende, altså det vi har købt, der har jeg sådan stort set, der var noget mere jord jeg egentlig godt ville have haft, men det var der en anden en, der også gerne ville have, så det skulle, ja. Det var jo for sådan at få tingene til at lykkes, men ellers så, altså de marker fra den ejendom vi så køber i der, som jeg ikke ville have, dem har jeg sagt, at jeg ikke ville have. Det har bare været aftalen.

[32:04] Jeg havde det andet jord, som jeg siger, jeg har fået dem til at købe, som jeg tænkte var bedre egnet til naturen, end til landbrug. Jeg vil ikke sige, at jeg selv har sat prisen, men jeg har haft indflydelse på, hvordan den handel, den kunne strikkes sammen.

Interviewer: Ja, og det har måske også påvirket din motivation i at deltage?

Mads: [32:28] Ja, klart. Hvis det var et dekret, der kom ovenfra og sagde, at du har de her hektar, dem kan du få det og det for og 'take it or leave it'. Så er det da ikke sikkert, at jeg havde haft samme positive tilgang.

Interviewer: [32:43] Nej, måske lidt mere kritiske. Og er din deltagelse også understøttet på nogle måder? Har der været tilstrækkelig nok kendskab til jordfordelingsværktøjet? Eller til, nu har vi godt nok snakket lidt om det før, men de her ordninger der nu fandtes, og kom lige pludselig ind for højre?

Mads: [33:02] Lige på den der, der kunne jeg måske godt have tænkt mig lidt bedre info, men det er jo så nok igen noget med timing, og det der med at man asfalterer, mens man kører.

[33:24] Set fra den anden side af bordet, så kan det også være svært at få alt nyt bragt videre på dagen. Det vil jeg sige. Men ellers jo, så synes jeg, at det har været fint nok. Der blev afholdt en taksationsforretning, som det hedder. Det der, hvor man er rundt og vurderer jorden.

[33:37] Det blev der jo på et af de her møder sagt. Hvem kunne tænke sig at være med i det her. Der var ikke noget nedre deltagerantal, der var heller ikke noget øvre. Så dem der gerne ville være med, de kunne bare række hånden op, og så kunne man få lov at være med og sætte

det og det der. Og jeg rakte hånden han op, og det synes jeg sådan set var en... Det var en vældig fin...

Interviewer: [33:51] Hvor mange var I afsted der, kan du huske det?

Mads: [33:53] Jamen der var jo... der var to to-tre fra Landbrugsstyrelsen. Altså ham der står for jordfordelingen, ved os, og så to sådan fra hovedkontoret, eller hvad man skal headquarters, fra landbrugsstyrelsen. Og så var der en lokal planteavlskonsulent, og så var der, jeg mener, vi var tre landmænd, og to sådan, altså lodsejere, som ikke er landmænd. Og vi brugte en, ja, 4-5 timer eller sådan noget på at køre rundt og grave jord og snakke om, hvad det nu kunne, og hvad det nu kunne. Og altså, det vil sige, både som ejer og forpagter af jorden, der bliver der kigget rigtig meget på mig.

[34:35] Det var måske sådan lidt en svær rolle at skulle være i, fordi jeg vil jo heller ikke skulle stå og tale sit eget meget op og måske tale nogen andres ned i samme åndedrag. Men jeg forsøgte at være meget faktuel i det, vil jeg sige, og ikke nødvendigvis hytte mit eget skidt.

[34:56] Og det var der en af de andre, der var der også nogle gange, hvor vedkommende der ytrede, hvor gode vedkommendes egen mark nu var, da de der Landbrugsstyrelsen folk, de kiggede sådan over på mig, og jeg sagde til dem, det skal jeg ikke udtale mig om. Der var en, der rigtig gerne ville have sin egen jord til at koste noget mere. Sådan er det.

Interviewer: [35:25] Sådan er det, ja. Og så lige det sidste spørgsmål i forhold til motivation, det er det her lodsejerudvalg. Om du synes, at de har formået at være inddragende nok for alle, der var i projektområdet, og er det måske også derigennem, at man også får lidt information, hvis der nu skal spredes information omkring f.eks. ændret værditabsordning eller et eller andet? Eller hvor kommer den information igennem faktisk?

Mads: [35:53] Ikke igennem lodsejerudvalget.

Interviewer: [35:55] Nej, okay.

Mads: [35:56] Som sagt, jeg var med i det lodsejerudvalg, og det vi lavede, det var at bruge den dag der på at være med til at taksere jord. Andet har der sådan set ikke været i at være i lodsejerudvalget. [36:09] Om det kunne have været brugt mere, det kunne det måske godt.

Interviewer: [36:13] Jeg tænker sådan i forhold til at skabe sådan en anden form for lokalt fællesskab, hvis ikke det nu allerede findes, altså der er et veletableret lokalfællesskab, der hvor det nu bliver gjort.

Mads: Ja, det kan du sådan set godt have ret i. [36:27] Det kunne man måske godt have benyttet noget mere af.

Interviewer: [36:30] Men det skulle så også være på egen, altså på frivillige kræfter, altså dem der indgår i udvalget.

Mads: [36:37] Ja, men altså det var så på et af de der fælles infomøder, der var der var, så skal vi bruge lodsejerudvalg, hvem er med til det. Så der var ikke sådan, ja, der var ikke yderligere i det, nej.

Interviewer: [36:54] Okay. Har I nogle spørgsmål til? Nej. For nu kommer vi, vi har nemlig skitseret nogle incitamenter. Der er også en af dem, der er blevet lavet om, efter vi er blevet lidt klogere på nogle ting.

[37:07] Det er lidt i perspektiv, eller med hensyn til tidsperspektivet i den grønne trepart. Så det er ikke noget, vi udelukkende kun går ind for den måde, det er nu. Det er lidt fra frivillighed til tunge.

Interviewer: [37:20] Vi prøver at undersøge i vores speciale det her med, er der en måde, hvor man kan fremme realiseringen af de her grønne treparts arealomlægning,

[37:36] og fremme lodsejernes deltagelse i de her arealomlægninger. Så det er det, vi har prøvet at opstille nogle...

Interviewer: [37:44] Og set i lyset af tidsperspektivet.

Interviewer: [37:45] Lige præcis opstille nogle incitamenter på, som går lidt på den her skala, Jonathan nævner. Ja.

Interviewer: [37:52] Og så har vi en af dem her, som omhandler det her med ejendomsbeskatning, og går ud på, at så lodsejerne, der deltager, kan fritages for ejendomsavancebeskatning. Om du tror, at det vil gøre det mere attraktivt at indgå i en jordfordeling?

Mads: [38:10] Ja. Det vil det for den del af segmentet, eller hvad skal man sige, den del af dem, som er ældre mennesker med måske ikke så stor en pensionsopsparing men med en friværdi i deres ejendom, helt klart være et incitament der kunne fremme det.

Interviewer: [38:32] Ja, det er også det svar vi har fået stort set alle sammen.

Mads: [38:38] Man kan sige, at hvis man er 30 og er erhvervsaktiv og er på vej fremad så er det ikke lige det der vægter så tungt, men det har lidt at gøre med hvor man er i livet og hvem man er.

Interviewer: [38:49] Ja. Og så har vi et andet incitament. Jeg ved ikke helt, om vi stadigvæk... Det er noget, vi går med længere faktisk, men det er måske meget smart, hvis vi spørger om det alligevel.

Mads: Skyd.

Interviewer: [39:02] Ja, det er fordi, vi har opdelt... Der er to incitamenter, der er lidt over mod tvunget deltagelse, hvor vi har den ene her. Det er en tvungen deltagelse i jordfordeling, uden at skulle være tvunget til at være en del af, eller skulle sige ja til, hvad kan man sige?

Interviewer: [39:21] At underskrive en jordfordelingsoverenskomst. Men at man som lodsejer er tvunget til ligesom at deltage i møderne og processen, for ligesom at tvinge lodsejerne til at skulle tage stilling. Fordi noget af det, vi i hvert fald har kunnet læse os frem til, det er, at lodsejere har ikke haft særlig stort kendskab til det her jordfordelingsværktøj, og siger bare nej fra start af, 'det er ikke noget, vi kender', men ved ligesom at tvinge dem til at deltage i processen, opnå kendskabet til det, om det ville kunne fremme noget deltagelse?

Mads: [39:58] Altså det er jo meget, meget svært at tvinge folk til at møde op til møde. Altså det kan man, hvis man er SKAT med trusler om vold eller fængsling, havde jeg nær sagt. Men det er informationsniveauet. Man er nødt til at sikre sig, at alle er informeret ordentligt, og så

kan man ringe og spørge til, om man føler sig ordentligt informeret, eller om man har behov for yderligere, og man kunne tænke sig, at der kommer en på besøg i den dur der, men at formulere det som at tvinge folk til at komme til et møde, det tror jeg ikke, man kan.

Interviewer: [40:44] Fordi det andet her omkring tvang i jordfordeling, det er sådan noget, der kaldes for majoritetsjordfordeling. Hvor majoriteten af deltagende lodsejere i jordfordelingen afgør, om de resterende skal være en del af overenskomsten.

[40:59] Så lad os sige, at to tredjedele siger for, og så vil alle, der indgår i projektområdet, skulle være tvunget til at skrive under på jordfordelingsoverenskomsten.

Mads: [41:14] Jeg kan sagtens se det for mig, og jeg kan også...

Interviewer: [41:19] Eller en højere ratio, det er jo...

Mads: [41:23] Ja, altså det er, at den skulle nok være højere, fordi det er jo, der hvor jeg synes, det bliver problematisk. Det er jo, når du har 20 lodsejere, som gerne vil, og en, der bare siger nej, fordi han siger nej, og det har han gjort hele sit liv. Altså der bliver det... der burde være en mulighed. Lad os sige det sådan. Men jeg synes, at udover det, så skal man... Det er mere noget med, at der skal være en større grad af fleksibilitet på at lave de her områder.

[41:54] Hvis der er en, der bare ikke vil være med, så må man jo tegne en streg udenom. Og så prøve at få det til at lykkes alligevel. Men altså, med en væsentlig højere overligger. Hvis 90% siger ja, og de sidste 10 bare siger nej for at sige nej, så er jeg egentlig med på, at man burde kunne vride armen om på den sidste.

Interviewer: [42:22] Ja. Lad os sige, den her lodsejer i jeres område, hvis han nu lå i midten her, f.eks., havde du så set gerne, at der var en mulighed for den her majoritetsjordfordeling?

Mads: [42:38] Ja.

Interviewer: Fordi alternativet, så er det sidste incitament, det er jo så en ekspropriationshjemmel. Ja, hvad hedder det, vi mangler selvfølgelig lige at finde ud af hvor den skulle være henne, lovgivningsmæssigt, men der har været lidt, hvad hedder det... jeg har i hvert fald læst en rapport om, at bare det, at hjemlen var der, var motiverende nok til, at de egentlig gerne ville deltage i jordfordelingen, fordi alternativet var bare, at de blev eksproprieret.

Mads: [43:10] Ja, det kan du sige, og så på den anden side, der kan du sige, at lodsejere, de ved også udmærket godt, at snakker man om en ekspropriation så er det skattefrit. [43:19] Så derfor vil der jo være mange, der bare læner sig tilbage og venter på ekspropriationen.

Interviewer: [43:23] Så det er lidt den der, ja, det er jo så selvfølgelig også det andet udfald af den hjemmel. Men tror du så, at...

Mads: [43:31] Jeg mener, at der bør være en mulighed i de der, kald dem ekstreme tilfælde, men jeg er ikke sikker på, at sådan en generel ekspropriationshjemmel er den, der får båret det igennem, fordi det vil folk bare læne sig tilbage og vente på. Og det der ekspropriationer, når det skal ind igennem de myndigheder og taksationskommissioner og så videre, det tager bare tid. Og det er der slet ikke tid til. Og skal man rulle den hele store med kommissioner og så videre, jamen altså, det er bare tungt.

[44:03] Og det koster penge, og hvis der er sat en vis sum penge af til det, så synes jeg jo, det er sjovere at bruge pengene på at købe jord. Det er på at køre diverse kommissioner rundt i busser for at afsige kendelser. Det var lidt det jeg oplevede med den der, Baltic Pipe-gasledning, der kom en hel flok.

[44:22] Så var der også corona, så vi skulle stå udenfor i stormvejr og skidt og skrammel. Så stod der ti mand, der havde kørt i bus sammen, og så skulle jeg stå otte meter væk og få at vide, at jeg bare kunne slå hælene sammen. Fordi nu satte de et stempel. Det var så åndssvagt. Så en generel ekspropriationshjemmel, nej, men en eller anden mulighed for at få tingene til at ske i ekstreme tilfælde. Ja.

Interviewer: [44:52] Så du ser helst, at de her arealomlægninger i den grønne trepart, det sker i frivillighedens vej med jordfordelingen, som er det, de lægger vægt på?

Mads: Ja.

Interviewer: [45:04] Så det er kun det ekstreme tilfælde, hvor der måske burde være en mulighed for at få gennemført og gennemtvunget noget?

Mads: [45:11] Ja, det er bestemt. Fik man lavet den der fritagelse for avancebeskatning, så trækker man det argument ud af ekspropriationen. Hvis de to ting blev kombineret, ja så kunne man sagtens ligge muligheden for ekspropriationshjemmel på, men jeg vil sige, lige nøjagtig det vil jeg faktisk helst ikke citeres for, fordi det vil falde rigtig mange af mine kolleger for brystet. [45:38] At vi egentlig synes, at der skulle være mulighed for at ekspropriere. Men det synes jeg, at i sådan helt ekstreme tilfælde, hvor der er én lodsejer, der kan forstyrre det for rigtig mange andre lodsejere, der synes jeg egentlig, at der burde være sådan en eller anden form for at skubbe i den rigtige retning.

Interviewer: [45:58] Ja.

Interviewer: [46:08] Har du selv nogle forslag til incitamenter eller tiltag, der vil kunne fremme deltagelsen i jordfordelingen og den her arealomlægning blandt lodsejere?

Mads: [46:12] Skatten, som I selv var inde på, er et vigtigt argument. Jamen, det er nok bare en yderligere... Altså, at man virkelig sikrer sig, at alle ved, hvad der er på spil. Man skal på den ene side være bestyrket i, at man kan ikke blive tvunget til noget, men på den anden side, så skal man også være bevidst om konsekvensen af ikke at ville være med. Så altså, det der med, at det er sgu en svær størrelse med information, fordi nogen ved det jo godt, at de bliver skide trætte af at skal have det at vide gang på gang på gang, mens andre bare ikke har forstået det, og nogen ikke vil forstå det.

Interviewer: [46:59] Men er det din opfattelse egentlig, at den her Assensmodel, om den bliver mere, altså nu sagde du, at der er nogle kommuner, som måske ikke havde lyst til at lade sig inspirere den på samme måde, men tror du, eller ved du måske, om den er, fordi jeg læste bare noget med, at DN var meget sådan, at den burde være en national standard for, altså i lyset af den grønne trepart.

Mads: [47:31] Jeg ved, at Jannik Seslef har ret travlt med at holde oplæg for andre kommuner om, hvordan de gør det. Det er jo ikke sådan, jeg vil garantere for, at de andre kommuner tager

det til sig, men de er i hvert fald interesseret i at høre om det. Og det er jo da en god start, kan man sige. Så det vil være min forventning, at det bliver mere udbredt.

Interviewer: [47:41] Det lyder i hvert fald som en ret god model der bygger på den her frivillighed og medejerskab.

Mads: [47:56] Ja, det synes jeg også det er. Men jeg tror også, at en ting er, at nu er det en afdeling af to, tre, fire mennesker, eller hvad det nu sidder med, Jannik i spidsen, som gør det godt. Men jeg fornemmer, at jeg har en del med Middelfart Kommune at gøre også.

[48:12] Ikke fordi jeg skal tale dårligt om Middelfart Kommune, men i Assens Kommune oplever vi, at landbruget har en bevågenhed og en værdi på kommunen. Det er noget, man tør godt at... Jeg kan ikke bruge markedsføre, det er måske et stort ord, men man vil godt vedstå sig, at man er en landbrugskommune. Det er noget, man prioriterer.

[48:37] Det kan man også se i deres miljøafdeling, altså sagsbehandlinger, hvis man gerne vil bygge en ny svinestald eller hvad pokker ved jeg, ja alt det der. Det kører rigtig effektivt i Assens Kommune. Det gør det ikke på samme måde i Odense eller i Middelfart Kommune.

[48:51] Altså i Middelfart Kommune, der har man også landbrug, men man har den store by i Middelfart der, og så har man motorvejen, og der har man en masse industri. Og så har man i øvrigt ham der Nordic Waste makkeren med alle hans penge, som får tingene til at ske ude omkring Middelfart.

[49:05] Det er det, der fylder i deres bevægelighed. Og de får ikke lavet nogen som helst vådområder, fordi det har ikke... De ved godt, at de skal, og de vil også gerne, og der er en meget idealistisk medarbejder, som virkelig gør, hvad han kan for det der, men han rammer bare lidt forkert, fordi han er for økologisk og spejderagtigt til at... Altså der er sgu landmænd, der slår sig på armen, når ham der kommer ud i hans fjellrevsbukser. For nu var det sådan... Det er sat lidt på spidsen, ikke også? Når man skal mødes i sådan noget der, så skal man mødes af nogen, man finder troværdige.

[49:43] Og hvis der kommer en, der i hele sin fremtoning signalerer noget helt andet, end det man selv går og arbejder med, så bliver man sgu sådan lidt på vagt. Så det er også...

[49:55] Og når du kommer ud i en kommune med 2-4 medarbejdere til det her, så bliver det jo meget personbåret. Ja. Så der er virkelig også noget i, at det er den rigtige mand, der kører ud og snakker med folk. Jeg har også tidligere... Jannik han har haft en kollega, som jeg bare overhovedet ikke kunne med. Altså jeg var simpelthen jo lige så... Bare jeg skulle ringe til ham der?

Interviewer: [50:17] Ja, så der var da en anden tillid til Jannik?

Mads: Ja bestemt. [50:25] Og han siger jo selv, at han har en fortid som sælger, så han er vant til at sælge varen. Det kan godt være, at hvis de andre har en uddannelse som havbiolog og går utrolig meget op i dykning og den slags, det er ikke lige den, der skal ud og snakke forretning med landbruget. Fordi det er jo, altså det bliver jo, når det er de brunstige landmænd, man går til i hvert fald, så bliver det jo ikke, fordi jeg har ikke det fjerneste imod natur,

[50:53] og jeg kommer også både i skov og i naturen generelt, så jeg synes det er rigtig fint med noget natur, men for mig der har det jo betydning, at min virksomhed kan drives videre.

Og det er jo den tilgang, man skal have til den professionelle landmand, så kan det ikke nytte noget, at der kommer en ud til os, som det vigtigste argument, begynder at snakke om sommerfugle. For det er da rigtig fint med nogle sommerfugle, men det er bare ikke det, der har betydning for...

Interviewer: [51:17] Nej, de skulle kunne sætte lidt i øjnene med dine behov og ønsker også.

Mads: [51:21] Ja, det er meget vigtigt.

Interviewer: [51:25] Har I nogle ekstra spørgsmål?

Interviewer: [51:28] Nej, jeg tror, vi er kommet godt omkring lidt.

Interviewer: [51:31] Vi har i hvert fald fået spurgt de spørgsmål, vi gerne vil have stillet dig. Og det var nogle rigtig, rigtig gode svar, synes jeg i hvert fald. Det kan vi i hvert fald bruge til vores videre arbejde.

Mads: [51:43] Yes. Jamen, ellers så har i mit nummer, hvis der er et eller andet, der dukker op, så siger I endelig til, ellers så vil jeg da ønske jer held og lykke med specialet.

Interviewer: [51:51] Tusind tak. Og tak for dine svar og din tid.

Bilag 7. Jordfordelingslove

Periode	Lovtekst	Lov
1924 - 1949	<i>"Til Fremme af en hensigtsmæssig Jordfordeling, navnlig gennem Mageskifte og Udstykning, af Jorderne til saadanne Landejendomme i de sønderjydske Landsdele hvor de enkelte Ejendommers Jordtilliggende er i særlig Grad spredt eller paa anden Maade uheldig for Ejendommens økonomiske Udnyttelse, kan af Landbrugsministeren nedsættes en eller flere Kommissioner, dog ikke udover en i hvert Amt. Hver Kommission bestaar af 3 Medlemmer."</i>	Lov nr. 86 af 29.3.1924
1949 - 1955	<i>"Til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme, navnlig gennem mageskifte af jorderne til saadanne ejendomme, hvis jordtilliggende er i særlig grad spredt eller paa anden måde uheldig for ejendommens økonomiske udnyttelse, eller i andre tilfælde, hvor der i anledning af større kulturtekniske arbejder eller af andre grunde er behov for en ændret jordfordeling, kan landbrugsministeriet nedsætte jordfordelingskommissioner."</i>	Lov nr. 370 af 25.4.1949
1955-1990	<i>"Til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme, jfr. statshusmandslovens § 8, stk. 8, i tilfælde, hvor jordtilliggendet er uheldigt for ejendommenes økonomiske udnyttelse, eller hvor der i øvrigt er behov for en ændret jordfordeling, kan landbrugsministeren nedsætte jordfordelingskommissioner, hvis områder fastsættes af ministeren."</i>	Lov nr. 129 af 1955 § 1, stk. 1
1990 - 2005	<i>"Ved jordfordeling skal det tilstræbes, at arealer i det åbne land fremover er beliggende så hensigtsmæssigt som muligt i forhold til deres anvendelse. Det skal således tilstræbes, at ejendommenes arrondering og struktur forbedres ved jordfordelingen med henblik på at opnå en bedre erhvervsmæssig udnyttelse af ejendommene. Jordfordeling kan endvidere anvendes i forbindelse med køb eller salg af arealer til naturgenopretningsprojekter, naturpleje, skovtilplantning, rekreative områder og større anlægsprojekter m.v. samt til at fremskaffe erstatningsjord af hensyn til gennemførelse af saadanne projekter."</i>	Lov nr. 415 af 1990 § 1, stk. 1
2005 nu	<i>"Loven har til formål at</i> <i>1. sikre en bedre erhvervsmæssig udnyttelse af landbrugsejendomme ved at forbedre struktur- og arronderingsforholdene gennem omlægning af landbrugsjord,</i> <i>2. medvirke til gennemførelse af projekter til bevaring og forbedring af natur- og miljøverdier i det åbne land, herunder oprettelse af rekreative områder og natur- og nationalparker, gennemførelse af naturgenopretningsprojekter, naturpleje, skovplantning, drikkevandssikring og internationale forpligtelser på natur- og miljøområdet m.v.,</i> <i>3. medvirke til udvikling i landdistrikterne ved forbedring af struktur- og arronderingsforholdene under hensyn til natur, miljø og landskabelige værdier,</i> <i>4. medvirke til jordomlægninger for at afbøde de jordbrugsmæssige gener ved ikke-jordbrugsmæssige aktiviteter i landbrugsområder,</i> <i>5. fremskaffe erstatningsarealer til berørte landbrugsejendomme i forbindelse med gennemførelse af de i nr. 2-4 nævnte projekttyper og</i> <i>6. muliggøre etablering og bevarelse af havekolonier."</i>	Lov nr. 535 af 2005 § 1, stk. 1, nr. 1-6